

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ ЗА ПРИВРЕДУ И ПРАВОСУЂЕ У
НОВОМ САДУ УНИВЕРЗИТЕТА ПРИВРЕДНА АКАДЕМИЈА
У НОВОМ САДУ

ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА

ДОБРОВОЉНА ЛИКВИДАЦИЈА ПРИВРЕДНИХ ДРУШТАВА У
ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Ментор:

Проф. др Предраг Мирковић

Кандидат:

Мср Радомир Кљакић

Нови Сад, 2020.

FACULTY OF LAW FOR COMMERCE AND JUDICIARY IN
NOVI SAD UNIVERSITY BUSINESS ACADEMY IN NOVI SAD

DOCTORAL THESIS

VOLUNTARY LIQUIDATION OF COMPANIES IN THE LAW OF
THE REPUBLIC OF SERBIA

Mentor:

Predrag Mirković, PhD

Candidate:

Radomir Kljakić, LL.M.

Novi Sad, 2020.

Прилог 1.

УНИВЕРЗИТЕТ ПРИВРЕДНА АКАДЕМИЈА У НОВОМ САДУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ ЗА ПРИВРЕДУ И ПРАВОСУЂЕ У НОВОМ САДУ

КЉУЧНИ ПОДАЦИ О ЗАВРШНОМ РАДУ

Врста рада:	Докторска дисертација
Име и презиме аутора:	Радомир Кљакић
Ментор (титула, име, презиме, звање, институција)	Проф. др Предраг Мирковић, ванредни професор, привредноправна ужа научна област, 04.07.2019., Правни факултет за привреду и правосуђе, Нови Сад
Наслов рада:	Добровољна ликвидација привредних друштава у праву Републике Србије
Језик публикације (писмо):	Српски (<u>ћирилица</u>)
Физички опис рада:	Унети број: Страница 289 Поглавља 6 Референци 495 Табела - Слика - Графикона - Прилога -
Научна област:	друштвена наука, право, привредно право
Предметна одредница, кључне речи:	Привредна друштва, престанак привредних друштава, ликвидација привредних друштава, добровољна ликвидација, принудна ликвидација, ликвидациони управник,
Извод (апстракт или резиме) на језику завршног рада:	Институт ликвидације привредног друштва представља један од важних института привредноправног законодавства савремених правних система. Глобална унификација ткз. корпоративног права, препознаје значај динамичких промена статусног карактера у погледу оснивања односно гашења привредних друштава. Институт ликвидације привредног друштва јесте препознат и именовани институт права који има за циљ гашење правног субјективитета привредног друштва. У датом правном концепту разрада овог института је учињена на два појавна облика, институт добровољне и принудне ликвидације. Предмет истраживања докторске дисертације је институт добровољне ликвидације привредног друштва у праву Р. Србије. Рад је сегментиран на теоријски и емпиријски део истраживања. У

	<p>складу са дефинисаним циљевима истраживања, као и детерминисаним хипотезама, концепт истраживања теоријског и емпиријског дела истраживања је тако учињен да уважава дефинисане параметре истраживања. Теоријско истраживање је сегментирано на шест засебних одељака и то: институт ликвидације привредног друштва и правне дистинкције у односу на друге облике престанка привредног друштва; процесноправни аспекти спровођења добровољне ликвидације привредног друштва; правни положај ликвидационог управника; институт добровољне ликвидације привредног друштва у европском правном подручју; институт ликвидације посебних форми привредних друштава – ликвидација банака и осигуравајућих друштава; стечај и ликвидација привредног друштва. Емпиријски сегмент истраживања обухвата анализу института ликвидације привредног друштва у судској пракси домаћих судова. Обим емпиријског истраживања обухвата 13 извора судске праксе и заснован је на анализи пресуда, решења и мишљења судова свих инстанци у Р. Србији. Последњи сегмент истраживања су закључна разматрања која сублимирају најважније закључне ставове спроведеног истраживања, детерминишући и коначну проверу постављених хипотеза истраживања.</p>
<p>Датум одбране: (Попуњава накнадно одговарајућа служба)</p>	
<p>Чланови комисије: (титула, име, презиме, звање, институција)</p>	<p>Ментор: Проф. др Предраг Мирковић, ванредни професор, Правни факултет за привреду и правосуђе, Нови Сад</p> <p>Председник: Проф. др Лазар Ожеговић, редовни професор, пословна, Факултет за економију и инжењерски менаџмент, Нови Сад</p> <p>Члан: Проф. др Борислав Бојић, ванредни професор, Правни факултет за привреду и правосуђе, Нови Сад</p>
<p>Напомена:</p>	<p>Аутор докторске дисертације потписао је следеће Изјаве:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Изјава о ауторству, 2. Изјава о истовестности штампане и електронске верзије докторског рада и 3. Изјава о коришћењу. <p>Ове Изјаве се чувају на факултету у штампаном и електронском облику.</p>

Прилог 2.

UNIVERSITY BUSINESS ACADEMY IN NOVI SAD

FACULTY OF LAW FOR COMMERCE AND JUDICIARY IN NOVI SAD

KEY WORD DOCUMENTATION

Document type:	Doctoral dissertation
Author:	Radomir Kljakić
Menthor (title, first name, last name, position, institution)	Predrag Mirković, PhD - associate Professor <i>Narrow scientific field:</i> Bussines Law <i>Date of appointment to the title of full professor:</i> 04.07.2019. <i>Institution:</i> Faculty of Law for Commerce and Judiciary, Novi Sad
Title:	Voluntary liquidation of companies in the law of the Republic of Serbia
Language of text (script):	Serbian language (<u>cyrillic</u>)
Physical description:	Number of: Pages 289 Chapters 6 References 495 Tables - Illustrations - Graph - Appendices -
Scientific field:	Social sciences; Law; Commercial and bussines law.
Subject, Key words:	Companies, termination of companies, liquidation of companies, voluntary liquidation, forced liquidation, liquidation trustee
Abstract (or resume) in the language of the text:	The institute of liquidation of a company is one of the important institutes of commercial law legislation of modern legal systems. Global unification of the so-called corporate law, recognizes the importance of dynamic changes of status in terms of the establishment or closure of companies. The institute of liquidation of a company is a recognized and named institute of law which aims to extinguish the legal subjectivity of the company. In the given legal concept, the elaboration of this institute is done in two manifestations, the institute

	<p>of voluntary and compulsory liquidation. The subject of research of the doctoral dissertation is the institute of voluntary liquidation of a company in the law of the Republic of Serbia. The paper is segmented into theoretical and empirical part of the research. In accordance with the defined goals of the research, as well as the deterministic hypotheses, the concept of the research of the theoretical and empirical part of the research is made in such a way that it takes into account the defined parameters of the research. The theoretical research is segmented into six separate sections, namely: the institute of liquidation of a company and legal distinction in relation to other forms of termination of a company; procedural aspects of the implementation of voluntary liquidation of a company; legal position of the liquidator; the institute of voluntary liquidation of a company in the European legal field; institute of liquidation of special forms of companies - liquidation of banks and insurance companies; bankruptcy and liquidation of the company. The empirical segment of the research includes the analysis of the institute of liquidation of a company in the case law of domestic courts. The scope of empirical research is 13 sources of court practice and is based on the analysis of judgments, decisions and opinions of courts of all instances in the Republic of Serbia. The last segment of the research are the concluding considerations that sublimate the most important concluding positions of the conducted research, determining the final verification of the set research hypotheses.</p>
<p>Defended: (The faculty service fills later.)</p>	
<p>Thesis Defend Board: (title, first name, last name, position, institution)</p>	<p>Mentor: Predrag Mirković, associate professor - PhD; Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad</p> <p>President: Lazar Ožegović, full professor - PhD; Faculty of Economics and Engineering Management in Novi Sad.</p> <p>Member: Borislav Bojić, associate professor - PhD; Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad</p>
<p>Note:</p>	<p>The author of doctoral dissertation has signed the following Statements:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 1. Statement on the authority, 2. 2. Statement that the printed and e-version of doctoral dissertation are identical and 3. Statement on copyright licenses. <p>The paper and e-versions of Statements are held at the faculty.</p>

САДРЖАЈ:

УВОД

Уводна разматрања.....	11
Предмет и обухват истраживања.....	12
Друштвена и научна оправданост.....	15
Циљеви и резултати истраживања.....	17
Методологија истраживања.....	18

ГЛАВА I.

ПРАВНО – ТЕОРИЈСКИ КОНЦЕПТ ИНСТИТУТА ЛИКВИДАЦИЈЕ ПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА У ПРАВНОЈ НАУЦИ

Појам ликвидације привредног друштва – правни концепт схватања.....	19
Циљеви ликвидације.....	28
Правне дистинкције између добровољне и принудне ликвидације привредног друштва општи осврт.....	32

ГЛАВА II.

ПРОЦЕСНОПРАВНИ АСПЕКТИ СПРОВОЂЕЊА ДОБРОВОЉНЕ ЛИКВИДАЦИЈЕ ПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Ликвидациони поступак – општи осврт.....	39
Покретање поступка ликвидације у различитим формама привредних друштава.....	40
Друштва лица.....	40
Друштва капитала.....	43
Процесноправни аспекти одлуке о покретању поступка добровољне ликвидације привредног друштва.....	47
Евидентирање одлуке о ликвидацији при АПР-у.....	51
Обавештење повериоцима о покретању поступка ликвидације.....	54
Поступак пријаве потраживања.....	63
Почетни ликвидациони биланс.....	68
Почетни ликвидациони извештај.....	75

Циљ почетног ликвидационог извештаја.....	79
Радње, активности и мере у функцији спровођења ликвидационог поступка.....	80
Ограничење исплате члановима друштва у ликвидацији.....	84
Годишњи ликвидациони извештај.....	86
Завршни ликвидациони биланс.....	89
Извештај о спроведеној ликвидацији.....	91
Предлог одлуке о расподели ликвидационог остатка друштва.....	92
Расподела ликвидационог остатка.....	93
Покретање стачаја у току ликвидационог поступка.....	97
Окончање ликвидације.....	100
Одговорност чланова друштва по окончању ликвидације.....	102
Институт обвуставе ликвидације.....	105

ГЛАВА III.

ПРАВНИ ПОЛОЖАЈ ЛИКВИДАЦИОНОГ УПРАВНИКА

Именовање ликвидационог управника.....	108
Овлашћења ликвидационог управника.....	111
Овлашћења ликвидационог управника у ортачком друштву.....	112
Овлашћења ликвидационог управника у командитном друштву.....	114
Овлашћења ликвидационог управника у друштву са ограниченом одговорношћу.....	116
Правни положај ликвидационог управника у акционарском друштву.....	119
Разрашење ликвидационог управника.....	122
Оставка ликвидационог управника.....	124
Одговорност за штету ликвидационог управника.....	126
Накнада за рад ликвидационог управника.....	128

ГЛАВА IV.

ИНСТИТУТ ДОБРОВОЉНЕ ЛИКВИДАЦИЈЕ ПРИВРЕДНИХ ДРУШТАВА У ЕВРОПСКОМ ПРАВНОМ ПРОСТОРУ

Институт ликвидације привредног друштва у праву Р. Црне Горе.....	134
Институт ликвидације привредног друштва у праву Босне и Херцеговине.....	146
Федерација Босне и Херцеговине.....	146
<i>Закон о ликвидационом поступку Федерације Босне и Херцеговине.....</i>	<i>147</i>
<i>Закон о привредним друштвима Федерације Босне и Херцеговине.....</i>	<i>155</i>

Институт ликвидације у праву Републике Српске.....	164
<i>Закон о ликвидационом поступку Републике Српске.....</i>	165
<i>Закон о привредним друштвима Републике Српске.....</i>	171
Институт ликвидације у праву Р. Хрватске.....	181

ГЛАВА V.

ИНСТИТУТ ЛИКВИДАЦИЈЕ СПЕЦИФИЧНИХ ФОРМИ ПРИВРЕДНИХ ДРУШТАВА - ЛИКВИДАЦИЈА БАНАКА И ОСИГУРАВАЈУЋИХ ДРУШТАВА

Општи осврт.....	196
Поступак ликвидације банака, осигуравајућих друштава и лизинг друштава са посебним освртом на банке као финансијске институције.....	198
Добровољна ликвидација друштва за осигурање.....	208

ГЛАВА VI.

СТЕЧАЈ И ЛИКВИДАЦИЈА

Општи осврт.....	211
Правне дистинкције између стечаја и ликвидације привредног друштва.....	211

ГЛАВА VII

ЕМПИРИЈСКО ИСТРАЖИВАЊЕ ИНСТИТУТА ЛИКВИДАЦИЈЕ ПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА У СУДСКОЈ ПРАКСИ

Уводна разматрања.....	242
Анализа примера судске праксе	
1. Регистрација и објављивање одлуке о покретању поступка ликвидације.....	243
2. Завршетак започетих послова у поступку ликвидације друштва.....	245
3. Правни интерес за тужбу ради наплате потраживања признатог у ликвидационом поступку.....	248
4. Правни интерес за тужбу против ликвидационог дужника.....	250
5. Последице покретања ликвидације на пуномоћје у парници.....	254
6. Покретање принудне ликвидације.....	256

7.	Обавештење о покретању поступка ликвидације.....	258
8.	Ликвидациони управник као овлашћени предлагач за покретање стечајног поступка.....	261
9.	Ликвидациони извештај из кога произилази да имовина друштва није довољна за намирење свих поверилаца.....	263
10.	Именовање ликвидационог управника након брисања друштва из регистра.....	265
11.	Дозвољеност кондемпнаторног захтева према привредном друштву у ликвидацији.....	267
12.	Дозвољеност тужбе према субјекту у ликвидацији.....	269
13.	Дозвољеност кондемпнаторног тужбеног захтева према привредном друштву у поступку ликвидације.....	272
ЗАКЉУЧАК.....		274
ЛИТЕРАТУРА.....		281

УВОД

Уводна разматрања

Привредна друштва су субјекти права чије је оснивање нормативно уређено у сваком правном систему, и њихово постојање повезано је са обављањем послова из одређених делатности ради стицања одређене добити. Фундаментално схватање у оквиру правне науке стоји на становишту да појам привредног друштва јесте и мора бити легислативно одређен. Такво становиште прихваћено је као релеватно и оправдано, па правни системи држава у свету на различите начине нормативно дефинишу појам привредног друштва, различите форме њиховог постојања, поступак оснивања друштва, више различитих модела управљања у друштву, обим и карактер правне одговорности чланова друштва, као и начин престанка њиховог постојања као правних субјеката. У правном систему Р. Србије основни легислативни пропис који уређује претходно описану материју јесте Закон о привредним друштвима из 2011. године. Овај закон у основи уређује најрелевантнија питања из оквира домена правног положаја привредних друштва и представља нормативни континуитет законодавца у односу на претходни Закон о привредним друштвима из 2004. године, односно Закон о предузећима из 1988. године. Фокус истраживања ове докторске дисертације је на анализи једног од института, правног модела, престанка привредних друштава као субјеката права уз примену релевантних метода истраживања који су примерени истраживању у оквиру правне науке. Престанак привредног друштва, као законодавно питање, је појединачно легислативно уређено одредбама Закона о привредним друштвима за сваку од различитих форми привредних друштава које су законом уређене (ортачко друштво, командитно друштво, друштво са ограниченом одговорношћу и акционарско друштво). За сваку од наведених форми привредних друштава, а уважавајући специфичан правни положај сваког привредног друштва у односу на друге, законодавац је прописао да је један од законом предвиђених начина престанка постојања привредних друштава ликвидација привредног друштва. Ликвидација друштва је прописана одредбама поменутог закона у глави X Закона о привредним друштвима, у којој су прописане релеванте одредбе у вези са дефинисањем појма ликвидације, процесно правног механизма покретања, спровођења и окончања ликвидације, као и правог положаја субјекта ликвидационог поступка. Назив докторске

дисертације, добровољна ликвидација привредних друштава у праву Р. Србије, базира се на нормативном решењу нашег права који у формалном смислу не дефинише и не препознаје појам ”добровољна ликвидација” већ само ликвидација и принудна ликвидација. Ипак, анализирајући и схватајући законски опис појма ликвидације друштва из члана 524. Закона о привредним друштвима, и појма принудна ликвидација из члана 546. истог прописа, правна наука је прихватила да сваки облик ликвидације привредног друштва који не потпада под законски опис појма принудне ликвидације, јесте и може се сматрати као добровољна ликвидација привредног друштва.

Предмет и обухват истраживања

На основу претходно написаног, а уважавајући ставове правне науке, предмет истраживања докторске дисертације је институт добровољне ликвидације привредних друштава у праву Р. Србије. Добровољна ликвидација привредног друштва је један од законом установљених начина престанка постојања привредног друштва као субјекта права која се окончава брисањем из регистра привредних субјеката. Најчешће примењиван институт престанка постојања привредног друштва је институт стечаја друштва, док се ликвидација привредног друштва неретко у ширем друштвеном схватању са истим поистовећује. Иако оба института имају коначан, исти правни ефекат - престанак постојања привредног друштва, разлике које постоје између стечаја и ликвидације су правно значајне, како у погледу релевантног правног прописа који уређује два института, тако и у погледу правно-економских чињеница које их разликују. *Институт добровољне ликвидације привредног друштва је базиран на два фундаментална правна принципа, вољи чланова друштва и имовини друштва која је довољна за покривање свих обавеза друштва према различитим категоријама њених повериоца.* Испуњењем наведених принципа, добровољна ликвидација привредног друштва је законом установљен начин престанка постојања привредног друштва из правног живота. Предмет истраживања докторске дисертације базиран је на научно идентификованој потреби истраживања која је заснована на претходно утврђеном чињеничном стању у којем је константовано да овај обим истраживања није био реализован у претходних десет година на релевантним образовним и научним институцијама у Р. Србији.

Институт ликвидације привредног друштва је у значајној мери у протеклом периоду био у фокусу шире научне јавности. Динамичност развоја пословања привредних друштава, честе промене у системском корпоративном законодавству, као и процес евроинтеграција у протеклом периоду, јесу чињенице од значаја које су утицале на релевантност истраживања једног дела правне науке у домену партикуларних питања из сфере института ликвидације привредног друштва. У оквиру подручја истраживања докторске дисертације постоје значајни ставови и схватања у изабраној литератури која су од значаја да буду наведена, а којима се додатно даје елаборација контекста предмета истраживања дисертације. Образлажући одређене правне дистинкције између ликвидације друштва и других начина престанка њиховог постојања, одређени аутори у оквиру научне заједнице, стављају фокус на више значајних питања. Тако се у књизи *Дијане Марковић Бајаловић, Право привредних друштава (2011)*, ауторка између осталог бави и релевантним питањима у погледу специфичности института ликвидације друштва у односу на друге начине њиховог правног гашења. Ауторка констатује да постоје разлике *”од тога да ли друштво престаје вољом његових оснивача, односно чланова или због тога што постоје други законом утврђени разлози”*. Даље се наводи да *”разлике у поступку постоје зависно од тога ко је надлежан за његово спровођење: друштво, суд или други државни орган”*. Коначно, ауторка истиче *”да у оквиру поступка престанка привредног друштва морају се разрешити имовински односи друштва и његових повериоца”*. У том смислу се закључује да када је имовина друштва довољна за намирење поверилаца, поступак престанка привредног друштва се назива ликвидација. Група аутора књиге *”Привредно право” (Царић, С., Витез, М., Дукић Мијатовић, М., Веселиновић, Ј.)* се у једном сегменту бави и релевантним питањима од значаја из домена ликвидације друштва. Управо ови аутори користе формулацију *”редовна односно добровољна ликвидација друштва”* и истичу да исту треба разликовати од принудне ликвидације јер се она покреће и спроводи вољом власника привредног друштва, док се принудна аутоматски покреће испуњењем законских услова из члана 546. Закона о привредним друштвима. Интересантно је да, се од стране наведених аутора више употребљава термин *”редовна ликвидација”* у односу на термин *”добровољна ликвидација”*, што јесте упитно с обзиром да коришћењем термина *”редовна”* се имплицира постојање *”нередовне или ванредне ликвидације”* што није саобразно са Законом који јасно користи термин *”принудна ликвидација”* чиме се даје на валидности коришћење термина *”добровољна”* као лингвистички супротног истом. Даље се наводи да *”ликвидација друштва се*

покреће једногласном одлуком свих ортака, односно комлементара, ако уговором о оснивању није другачије одређено; одлуком скупштине чланова друштва са ограниченом одговорношћу; одлуком скупштине акционара”. Јасно је да је поступак покретања ликвидације друштва правно зависан до форме привредног друштва које жели да покрене поступак ликвидације, па је оправдано да се на овај начин дефинише активна легитимација различитих лица у смислу њихове претходне сагласности. Значајан сегмент истраживања докторске дисертације је усмерен и на правне дистинкције покретања и спровођења поступка ликвидације привредног друштва у зависности од форме у којој је регистровано, чиме се оправдава начин формулације назива докторске дисертације у сегменту коришћења множине - привредна друштва, јер дистинкције јесу значајне, што се у раду и доказало. Осим у ретким ситуацијама, сваки привредни субјект се оснива ради обављања одређене делатности које је временски неограничено. Ликвидација представља редован начн престанка постојања највећег броја привредних субјеката (*Милановић, Б.: Пословно право, 2007*). Аутор истиче да се ”њоме окончава правно постојање солвентног привредног субјекта, односно субјекта који има довољно финансијских средстава за измирење обавезе”. Наведени аутор посебно апострофира да ”код ликвидације сва потраживања свих поверилаца се измирују у пуном износу”. Овим се посебно указује на значајно економско стање између друштва које спроводи поступак ликвидације у односу на друштво над којим је покренут стечај, као други од два редовна института престанка привредних друштава. Од стране наведеног аутора посебно се указује на чињеницу да ”привредна друштва у време ликвидационог поступка не могу предузимати нове послове, већ само послове везане за спровођење ликвидације (продаја имовине, исплата поверилаца, наплата потраживања и др.)”. Одређени аутори јасно праве разлику између добровољне и принудне ликвидације, па сходно правно релевантном стању, добровољна ликвидација представља ону која је заснована на вољи чланова друштва, док је принудна ликвидација супротност тој вољи и иста се спроводи на основу одлуке суда односно надлежног државног органа (*Марковић, В.: Добровољна ликвидација привредног друштва, Право: теорија и пракса, 2013*).

Издвојена мишљења дела научне заједнице о различитим аспектима правних обележја института ликвидације привредног друштва су издвојена и наведена у контексту оправдања начина дефинисања предмета истраживања, односно обухвата истраживања које је у овом раду учињено. Дефинисани предмет истраживања, као и сам обухват рада, су конципирани тако да уважавају све правне специфичности

института добровољне ликвидације привредних друштава. Из тог разлога, изводејана мишљења и њихова критичка анализа су у функцији научне и стручне елаборације начина дефинисања предмета истраживања докторске дисертације, и ширег контекста обухвата истраживања сходно тако дефинисаном предмету.

Друштвена и научна оправданост истраживања

Усмерена истраживања у оквиру друштвених наука морају бити повезана са одређеним стањем појаве која је предмет истраживања. Сматрамо да је релеватност одређене теме истраживања у оквиру правне науке детерминисана низом чињеница. Предмет истраживања мора бити не само друштвено актуелан и потребан, већ и правно неопходан. С обзиром да је правна наука по својој природи догматска наука, предмет истраживања мора бити "легислативно оправдан". Сваки предмет истраживања у оквиру правне науке и њених ужих области, је заснован на одређеној правној регулативи која представља базично полазиште за истраживање одређених тема. Другим речима, шири предмет истраживања у области правне науке увек је повезан са анализом извора права који уређују предметну проблематику, било да су исти део унутрашњег или међународног права. Из тог разлога, предмет истраживања мора да оправда своју актуелност у односу на доминантан извор који регулише ширу област истраживања, у смислу да је иста доживела одређене нормативне промене у блиском временском периоду. Предмет истраживања ове докторске дисертације оправдава претходно наведени критеријум. Институт ликвидације привредног друштва је нормативно прописан у оквиру Закона о привредним друштвима из 2011. године који је донео низ новина у области тзв. корпоративног права. Поред тога, и претходни пропис, Закон о привредним друштвима из 2004. године је значајно изменио област корпоративног права у односу на њему претходни Закон о предузећима из 1988. године, што јесте од значај у погледу научне оправданости истраживања. Осим наведеног закона, посебност значаја одређених финансијских институција које су регистроване на основу *lex specialis* прописа (банке, осигуравајућа друштва, инвестициони фондови) су од стране законодавца нормативно значајно измењене у протеклом периоду, посебно издвајајући Закон о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање из 2015. год. Из наведеног јасно произилази научна оправданост дефинисаног предмета истраживања, уважајући потребу да се сагледају и анализирају нормативне промене у

области истраживања у односу на претходно стање. Оправданост истраживања одређене теме, сагледава се, и анализира, и са становишта обима и квалитета научне продукције из шире предметне оријентације рада. У том смислу неопходно је било обавити прелиминарна истраживања у односу на дефинисани предмет истраживања у смислу обима и карактера научног истраживања које је обављено од стране других аутора. Из овог разлога је било је важно доћи до свих релевантних истраживања из предметне области на основу прегледа информатичке базе података научних публикација у оквиру COBISS+ базе података. Релевантност претраживања је повезана са чињеницом да је оквир дефинисаног истраживања базиран на анализи института добровољне ликвидације привредних друштава у праву Р. Србије, па се из тог разлога нису претраживале иностране базе података. На основу спроведеног истраживања закључено је да у протеклих десет година не постоје по обиму и карактеру истраживања из предметне области дисертације која су била спроведена од стране других аутора. Такође, закључено је да не постоје обимнија научна истраживања (монографија, монографска студија, усмерена пројектна истраживања) која су имала за предмет анализу института добровољне ликвидације друштва у праву Р. Србије. У оквиру пописа литературе која је приложена на крају дисертације, а која је била коришћена за потребе истраживања, наведени су сви релевантни извори података садржани у различитим научним и стручним публикацијама. Уважавајући констатовано чињенично стање, оправданост истраживања је идентификована и у потреби научне и стручне јавности за усмереним истраживањем у обиму и карактеру који представља докторска дисертација, чиме ће се шира научна и стручна јавност упознати са резултатима истраживања која до сада нису реализована у датом обиму и карактеру. Коначно, оправданост истраживања се огледа и у потреби систематизовања свих релевантних знања у оквиру једног истраживања које ће касније бити доступно за коришћење. Посебно се очекује допринос правној науци у смислу упоредноправне анализе института добровољне ликвидације привредних друштава у праву Р. Србије и легислативним решењима овог института у држава региона, са акцентом на нормативно усклађивање прописа у односу на процес придруживања Европској унији.

Циљеви и резултати истраживања

Циљ научног истраживања је примарно повезан са потребама научне и стручне јавности за истраживењем које је по обиму, карактеру и актуелности теме оправдано и потребно. Из тог разлога први циљ истраживања представља подизање квалитета информисаности научне и стручне јавности о предметном институту који се истражује. Доступност резултата истраживања који су презентовани у оквиру докторске дисертације морају бити од значаја и користи научној и стручној јавности. Да би се реализовао основни циљ истраживања неопходно је било обавити адекватно истраживање које ће по обиму, карактеру и квалитету задовољити дате потребе. Општи циљ истраживања је нормативна анализа инсититута добровољне ликвидације привредних друштава у праву Р. Србије уз примену адекватних метода истраживања који се примарно користе у оквиру истраживања из области правне науке. Остали циљеви истраживања који су реализовани јесу: теоријска анализа института добровољне ликвидације привредних друштава сходно доктринарном схватању у оквиру изабраних извора литературе; нормативна анализа *lex generalis* и *lex specialis* прописа у односу на њихову примену сходно правној форми привредних друштава и делатности њиховог пословања; упоредноправни приказ и анализа института добровољне ликвидације привредних друштава у односу на институт принудне ликвидације друштва и институт стечаја као доминантних облика престанка постојања друштва; упоредноправна анализа инситута добровољне ликвидације привредних друштава у праву Р. Србије у односу на легислативна решења која су садржана у правним система држава европског простора са фокусом на државе региона. На основу дефинисаних примарних и секундарних циљева, постављене су следеће хипотезе:

- *Основна хипотеза Х1:* Закон о привредним друштвима доминантно легислативно уређује област добровољне ликвидације привредних друштава на нормативно потпун начин, и представља као пропис легислативну надградњу у односу на претходни закон и као такав је саобразан са позитивноправним решењима у правним системима држава регионалног европског подручја
- *Помоћна хипотеза Х2:* Закон о привредним друштвима представља легислативни искорак напред у односу на претходни закон у делу који уређује институт ликвидације привредног друштва

- *Помоћна хипотеза ХЗ:* Нормативна решења садржана у правним системима држава у региону су делимично међусобно усклађена у погледу основних правних решења из домена законских одредби које уређују институт ликвидације.

Методологија истраживања

Избор метода истраживања је детерминисан објективним стањем одређене науке, односно научне дисциплине, унутар којих се истражује одређена појава или стање. Доминантни методи истраживања у области правне науке који су били коришћени у сврху реализације овог истраживања, уз адекватну примену истих су: нормативни, историјски и упоредноправни метод истраживања. Анализа садржаја, као и индукција и дедукција, су примењивани кроз цео процес рада на изради докторске дисертације. Планирано истраживање је обухватило и анализу емпиријских података – институт ликвидације привредног друштва у пракси судова у Р. Србији.

ГЛАВА I

ПРАВНО - ТЕОРИЈСКИ КОНЦЕПТ ИНСТИТУТА ЛИКВИДАЦИЈЕ ПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА У ПРАВНОЈ НАУЦИ

Основни циљ овог сегмента истраживања докторске дисертације је шире теоријско детерминисање појма института ликвидације привредног друштва уз критичку анализу научних и стручних схватања о истома, као и указивање на правне дистинкције између овог начина престанка правног субјективитета привредног друштва и других који су Законом о привредним друштвима прописани. Овај сегмент истраживања представља научни интро у предмету истраживања, те има за циљ да укаже на начин дефинисања института ликвидације привредних друштава у оквиру научне заједнице, са критичким освртом на изнете ставове и мишљења. Први део дисертације даје увид у примарну проблематику теме истраживања, на чијим премисама се даље разрађују остали сегменти рада.

Појам ликвидације привредног друштва – правни концепт схватања

Ликвидација привредног друштва је један од редовних, законом уређених начина престанка привредног друштва. Као институт права, нормативно је интегрисан у оквиру Закона о привредним друштвима¹. Супсидијаран пропис који се користи јесте Закона о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање², што је предмет посебне анализе издвојеног сегмента дисертације. Сходно одредбама Закона о привредним друштвима, нормативно су уређена два модела ликвидације привредног друштва, ликвидација привредног друштва и принудна ликвидација привредног друштва која се спроводи у законом предвиђеним ситуацијама. Нормативни опис појма ликвидације представља интегрални део Закона о привредним друштвима, и као такав је законом установљен институт који има за циљ да правно регулише питање престанка

¹ Закон о привредним друштвима ("Сл. гласник РС", бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

² Закон о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање ("Сл. гласник РС", бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

правног постојања привредног друштва у складу са интенцијом управе друштва, односно власника друштва. Обим законског текста који уређује материју ликвидације привредног друштва је значајан и садржан је од члана 524. закона, закључно са чланом 548. Законом су уређена питања од значаја као што је: *појам ликвидације друштва, одлука о ликвидацији друштва, питања од значаја која се односе на правни положај ликвидационог управника, улога и значај поверилаца привредног друштва у поступку ликвидације друштва, ликвидациони биланси и извештаји, обустава ликвидације, окончање ликвидације, и институт принудне ликвидације друштва.* Обухват овог дела истраживања има за циљ нормативну анализу одредаба Закона о привредним друштвима у домену законске регулативе, што је и један од основних циљева истраживања.

Закон о привредним друштвима на следећи начин дефинише појам ликвидације. **Ликвидација друштва се може спровести када друштво има довољно средстава за намирење свих својих обавеза.**³

Законски опис појма ликвидације привредног друштва није у класичном – номотехничком смислу написан, што је јасно уочљиво у горе наведеном члану закона. Законодавац на посредан начин дефинише појам ликвидације и то чини тиме што прописује тзв. законске услове када се ликвидација друштва може спровести. Један од недостатака овог законског решења јесте и изостанак јасно прецизираног – правно дефинисаног института, јер законодавац то не чини, односно, из појма ликвидације из члана 524. законодавац не дефинише појам ”ликвидација друштва”, већ дефинише услове за спровођење ликвидације, што представља замерку аутора овог рада у смислу јасно законског дефинисања појма овог института. Изостанак ближег дефинисања, шта је сходно закону појам ”ликвидација друштва” је последица начина на који је законодавац саставио сам текст закона, па је појам ликвидације друштва посредно одређен у другом делу закона који се односи на начине престанка постојања привредног друштва.⁴ Аналогно тумачење ових одредби нас упућује на закључак да ликвидација привредног друштва јесте законом установљен начин престанка привредног друштва и његовог правног субјективитета, док одредбе закона које уређују сам институт ликвидације ово не дефинишу. Мишљења смо да је законодавац пропустио прилику да

³ Чл. 526. Закон о привредним друштвима (*"Сл. гласник РС", бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018*)

⁴ Тако, сходно одредбама Закона које се односе на престанак ортачког, командитног, друштва са ограниченом одговорношћу и акционарског друштва, законодавац прописује да један од законом дозвољених начина престанка друштва јесте и окончање ликвидације друштва, тј. брисање друштва из регистра привредних субјеката.

једнообразно без *"посредног упућивања на друге делове закона"* дефинише појам ликвидације друштва. **De lege ferendi** законски опис појма ликвидације друштва би гласио: **ликвидација друштва је престанак привредног друштва уз његово брисање из регистра привредних субјеката и спроводи се када друштво има довољно средстава за намирење свих својих обавеза. На овај начин је дефинисан "појам" ликвидације друштва и истовремено законски задржан когентни услов за спровођење ликвидације – довољно средстава за намирење свих обавеза привредног друштва (Делимично оборена помоћна хипотеза X2).**

Законодавац посредно дефинише појам ликвидације друштва, што је већ критиковано као лоше нормативно решење. Одредба закона у основи дефинише тзв. услове када се ликвидација привредног друштва може спровести. Ова одредба закона прецизира да се ликвидација друштва може спровести ако друштво има довољно средстава за намирење свих својих обавеза. Ако изоставимо чињеницу и замерку законодавцу у смислу недефинисања *"појма ликвидација друштва"*, ова одредба је релативно општег карактера, па чак и као таква, недовољно прецизна и јасна.⁵ Ова одредба је императивног карактера, чиме законодавац жели јасно да направи законску дистинкцију између два економска стања привредног друштва, солвентности друштва и инсолвентности друштва, што последично захтева примену различитих правних института – стечаја, односно ликвидације. Основна замерка стручне јавности јесте да је у основи ова одредба формулисана као императивна, али се спроводи као да није реч о таквој норми, јер према мишљењу Стефановића *„закон не предвиђа контролу у поступку ликвидације, ни приликом отварања ликвидационог поступка ни касније, да ли привредно друштво има довољно средстава за намирење своих обавеза“*.⁶ Ово мишљење је доминантно заступљено међу домаћим правницима, и јесте мишљење са којим се можемо сложити. У основи, ако интенција сваког законодавца јесте да што квалитетније нормира одређено стање, појаву или ситуацију, онда то мора бити потпуно и јасно, што није случај са одредбом закона која дефинише појам ликвидације друштва. Ако је већ намера законодавца била да законски дефинише да се ликвидација друштва не може спровести ако друштво нема довољно средстава за намирење свих својих

⁵ Мишљења смо да је основна интенција законодавца приликом писања ове одредбе била да когентно дефинише када се може спровести ликвидација друштва. Међутим, аутор сматра да законодавац овде губи прилику да ово јасно прецизира, иако се такав утисак не стиче одмах. Наиме, законодавац захтева да се поступак ликвидације друштва може спровести када друштво има довољно средстава за намирење свих својих обавеза, али истовремено губи прилику да ближе дефинише стандард *"довољно средстава"* односно *"свих својих обавеза"*.

⁶ Стефановић, З. (2018). Коментар Закона о привредним друштвима. Параграф Лекс, Нови Сад., стр. 859.

обавеза, онда би став 2. истог члана морао да ближе дефинише шта се сходно вољи законодавца сматра за правно валидно као законска сентенца ”довољно средстава”, јер у супротном се оставља много простора за различито тумачење датог економског стања, што у пракси може довести до злоупотребе института ликвидације друштва.⁷

Ликвидација привредног друштва, тј. појам и општа обележја појма ликвидације привредног друштва значајно су разматрана од стране домаће правне јавности.

Под ликвидацијом се подразумева поступак у оквиру кога се имовина трговачког друштва прикупља и уновчава да би се исплатила сва његова дуговања, а по њиховом намерењу преостала средства (ако преостану) распоређују се на начин прописан статутом друштва, при чему се по окончању поступка ликвидације друштво брише из трговачког регистра.⁸ Према мишљењу Миленовић, Д., до ликвидације привредног друштва долази из разлога који нису финансијске природе, већ представљају вољу власника друштва.⁹ Мишљење Миленковића ставља у фокус општа, економска обележја ликвидације, фокусирајући се на садржај самог поступка. Сама дефиниција, с обзиром да се говори о постојању статута друштва, што је облигаторно једино код акционарских друштава, јесте заснована на исказивању значаја економског момента датог института, односно на вољи власника друштва. Овде је реч о дефиницији добровољне ликвидације привредног друштва, јер код принудног облика ликвидације воља власника није од утицаја на отварање ликвидације, већ иста иде по службеној дужности. Као и већина стручњака, фокус на прикупљању и уновчању имовине јесте основ овог института, што и сам Миленковић јасно детерминише. Иако искључује могућност да до разлога ликвидације не долази услед разлога који нису финансијске природе, можемо истаћи критику таквом ставу, јер у пракси значајан број ликвидација друштава долази управо из разлога који су финансијске природе. Наиме, иако постоји одређени степен ликвидности који је нужен за покретање ликвидације, то не значи да је такво економско стање друштва довољно добро да се власници друштва не одлучују за његов престанак. Управо супротно, значајан број власника друштва ликвидира своје фирме из разлога недовољно добрих финансијских резултата, иако у начелу исти могу бити гранично позитивни. Свакако да се један део друштава ликвидира и због других разлога који су

⁷ Мишљења смо да члан 524. Закона мора да се састоји из два става, први који дефинише појам ликвидације друштва и законске услове за спровођење ликвидације друштва, док би други став истог члана ближе дефинисао шта у смислу закона представља појам ”довољно средстава”, са становишта економског стања привредног друштва.

⁸ Преузет цитат: Миленковић, Д. (2013). Ликвидациони управник. *Зборник радова ”Хармонизација грађанског права у региону”*, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, стр. 377-378.

⁹ Ибидем, 378. стр.

од интересног значаја за власнике друштва, што свакако јесте суштина самог овог института, могућност вољног престанка постојања друштва из правног живота.

На премисама претходно изнетог, наводимо и следеће релевантно мишљење дела научне заједнице. Према Васиљевићу, престанак привредног друштва и у случају солвентности назива се добровољна ликвидација, редовна ликвидација или само ликвидација.¹⁰ Васиљевић даље наводи да поступак покрећу и спроводе сами власници друштва (ортаци, комлементари и скупштина друштва са ограниченом одговорношћу, односно скупштина акционарског друштва). Управо Васиљевић потврђује претходно изнето мишљење, да се ликвидација као добровољни институт престанка привредног друштва спроводи када је друштво солвентно, што је економско обележје позитивног пословања привредног друштва. За разлику од Миленковића, Васиљевић правилно прави дистинкцију између постојања различитих форми привредних друштава, па користи термин "власник друштва" уз навођење различитих форми привредних друштава, јер власништво као појам има различито правно-економско тумачење. Управо дистинкције које постоје између друштва лица (ортачко и командитно друштво) и друштва капитала (друштво са ограниченом одговорношћу и акционарско друштво) утичу на начин доношења одлуке о покретању поступка ликвидације, што ће бити посебно елаборирано у другом одељку дисертације. Важност изнетог става Васиљевића јесте повезаност и са самим предметом истраживања. Сам аутор констатује, и ставља у исту раван појам добровољна ликвидација, редовна ликвидација и само ликвидација. На овај начин се потврђује правилно постављен предмет истраживања, јер сви ови термини јесу сродни и описују један исти законски институт, док на супрот истима стоји институт принудне ликвидације.

У једном делу правне науке наводи се да се, на основу свих одредаба законских регулатива које се тичу престанка привредног друштва, може закључити да до ликвидације долази услед једног од три главна узрока, и то: 1. на основу својеволјне одлуке; 2. због кривице; 3. из објективних разлога.¹¹

1. Престанак по својој вољи подразумева да је: истекао рок времена на које је предузеће основано; донета одлука од стране скупштине чланова/ортака; број његових чланова сведен на један, а у предвиђеном року се у регистар не пријави нови члан;

¹⁰ Васиљевић, М. (1999). Привредна друштва – домаће и упоредно право, Београд, стр. 535.

¹¹ Разликује се и формална ликвидација (промена правне форме предузећа) и материјална ликвидација (прекид пословне активности). Чурчић, М., Дивац, Г. (2016). Правни основ ликвидације предузећа. Гласник за друштвене науке, Год. 8, бр. 8., стр. 199.

настало спајање или подела; дошло до отказа члана ортачког друштва и искључења члана; дошло до иступања комплементар из командитног друштва.

2. Престанак услед кривице, обухвата: изрицање мера забаране обављања делатности, јер не испуњава услове за обављање делатности; утврђивање ништавности уписа у регистра, на основу одлуке надлежног суда; одступање од законских обавеза у организацији друштва; необављање делатности дуже од две године непрекидно; стечај.

3. Привредно друштво престаје из објективних разлога: ако престану да постоје услови за обављање делатности; смрћу члана ортачког друштва; ако уговором о оснивању друштва није другачије одређено; ако друштво није организовано у складу са законом.¹²

Ликвидација привредног субјекта представља процедуру окончања пословне делатности, са циљем његовог расформирања, а с обзиром да крајњи резултат ове процедуре јесте престанак постојања таквог субјекта, у току расформирања морају бити решени сви међусобни имовински односи.¹³ Група аутора је научно иновативно покушала да направни дистинкцију разлога односно узрока ликвидације и сматрамо у основи да су у том успели. Сама разрада разлога настанка ликвидације није од посебног значаја са становишта законодавца, научна заједница има корист од овако изнетих мишљења. Иако је јасно да је реч о ставовима који се односе на регулативу која није више актуелна, разлози који су наведени и побројани углавном као такви стоје и сходно актуелном пропису.¹⁴

Ликвидација привредног друштва је доста сложен поступак чијим споровођењем и окончањем престаје да постоји, до тада, солвентно привредно друштво које је доспело у тешкоће, јер су наступиле околности (основи) које су прописане Законом, или оснивачким актом, или другим аутономним актом друштва, или чак и без постојања било ког Законом или аутономним актом прописаног основа, одлуком ортака, скупштине чланова или акционара.¹⁵ Као и већина других аутора, и Петровић у фокус

¹² ибидем. 199

¹³ Милојевић, И., Зекић, М. (2015). Организациона структура предузећа као претпоставка консолидације биланса. Одитор, бр. 12, стр. 22.

¹⁴ Већи део научне заједнице не улази у суштинске разлоге покретања ликвидације, већ се више баве процесноправним аспектима самог поступка. Свакако да наведени разлози сумирају и институт добровољне и принудне ликвидације, па као такви јесу релевантни са становишта анализе разлога покретања ликвидације, невезано за чињеницу да ли је реч о добровољној односно принудној ликвидацији.

¹⁵ Петровић, П., Протић, М. (2018). Ликвидација привредних друштава. Европско законодавство, бр. 63, стр. 178.

дефинисања појма ликвидације ставља економско стање друштва које се ликвидира. Тако се наводи да *”је реч о друштву које солвентно али је доспело у потешкоће”*, што није нужно тачно, као што је претходно елаборирано. Такође, сматрамо да није исправан став да су наступиле околности, основи које су прописане Законом, јер су основи односно околности само део услова за спровођење ликвидације, нарочито када је реч о добровољној ликвидације. Уколико је исти мислио под истим основе за покретање принудне ликвидације, онда би смо се могли сложити, али је онда имао и обавезу да то јасно изнесе.¹⁶

Према мишљењу Здравковић, И., поред општег осврта на чињеницу да ликвидација привредног друштва представља начин престанка друштва који се спроводи када привредно друштво има довољно финансијских средстава за потпуно намирење својих обавеза, ауторка истиче да је неопходан предуслов за покретање поступка ликвидације да се ради о солвентном привредном друштву, те да ће спровођењем али и окончањем ликвидације претходно солвентно друштво престати да постоји.¹⁷ Инсистирање на солвенсти друштва унутар правне науке јесте разумљиво, те као такво има основу и у самом Закону. За разлику од других аутора, иста истиче коначне правне последице окончања ликвидације, престанак постојања привредног друштва као правног субјекта. Сам поступак ликвидације није поступак који се нужно завршава престанком постојања привредног друштва, јер постоји могућност активирања института обуставе ликвидације, односно окончања ликвидације и отварање стечајног поступка. У оба случаја нужно не долази до престанка привредног друштва, иако већи део научна заједнице стоји на становишту да ликвидација доводи до престанка постојања правног субјективитета привредног друштва.¹⁸

Привредно друштво у ликвидацији задржава својство правног лица читаво време трајања ликвидационог поступка, све до његовог закључења и брисања друштва из регистра привредних субјеката. Према мишљењу Петровића, односно Протића, даље се наводи да, привредно друштво ипак има ограничену правну и пословну способност - након наступања разлога за престанак оно постоји само збор тога да би привело послове крају, наплатило своја потраживања, уновчило имовину, подмирило обавезе и

¹⁶ Правилно је да се и без постојања основа ликвидација се може спровести, али у том случају се мора јасно направити дигресија у контексту разлике између добровољне и принудне ликвидације.

¹⁷ Здравковић, И. (2015). Ликвидација привредног друштвау праву Републике Србије. Право – теорија и пракса, бр. 10. стр. 24.

¹⁸ У основи ово се може сматрати као тачно, али би правилније било рећи да окончање свих фаза ликвидационог поступка доводи до гашења правног субјективитета привредног друштва, јер само на тај начин друштво јесте спровело у потпуности цео поступак.

ако нешто преостане од имовине иста се дели између ортака, чланова друштва, односно акционара.¹⁹ Сматрамо да издвојени ставови поменутих аутора јесу важни са више становишта. Иако се у основи не баве дефинисањем општег појма ликвидације, они су указали на нека важна правна обележја самог поступка. Ограничена правна способност привредног друштва у ликвидације јесте један од важних постулата овог института. Поред тога, и пословна способност јесте лимитирана на обављање оних послова који су претходно започети, без могућности започињања нових, што ће бити посебно анализирано у раду.²⁰

Према мишљењу Илић Лазих, Г., ликвидација је један од начина за гашење привредног друштва у ситуацији када је оно солвентно, док је само покретање поступка ликвидације вољно зависно од власника друштва, ако је реч о добровољној ликвидацији, односно од законом предвиђених разлога за покретање поступка ликвидације, у којем случају је реч о тзв. принудној ликвидацији.²¹ Од свих претходно изнетих ставова о појму односно обележјима ликвидације, став горе наведене јесте онај са којим се највише можемо сложити. Ликвидација јесте један од начина гашења привредног друштва, и то само ако је друштво солвентно. Ипак оно што већина аутора занемарије, односно на шта не указују, јесте да је солвентност претходно правно питање код покретања ликвидације, али јесте и важно питање за окончање ликвидације. Тако ако је покренут поступак ликвидације у друштву које је солвентно, али се током трајања поступка закључи да исто више није, онда није ни могуће завршити ликвидациони поступак сходно његовој правној природи, већ се мора покренути стечајни поступак.²²

Ликвидација је начин престанка солвентних привредних друштава и представља поступак у коме се сакупља и реализује имовина привредног друштва, гасе се његове обавезе, а остатак имовине, ако шта преостане, расподељује се лицима која на њу имају право.²³ Институт ликвидације привредног друштва као предмет истраживања овог рада је базиран на анализи истог у правном систему Р. Србије. Из то разлога нису

¹⁹ Петровић, П., Протић, М. (2018). Ликвидација привредних друштава. Европско законодавство, бр. 63, стр. 180.

²⁰ Указивање да привредно друштво задржава статус правног лица све до његовог брисања из регистра привредних субјеката је такође једно од обележја овог института, који се једнако односи и на добровољну односно принудну ликвидацију. Друштво престаје да постоји тек након брисања истог из регистра Агенције за привредне регистре, као што је и правна чињеница да друштво почиње да постоји тек када је званично регистровано у претходно поменутом регистру.

²¹ Илић Попов, Г. (2012). Порески аспекти ликвидације привредних друштава. *Усклађивање пословног права Србије са правом Европске уније*, Правни факултет Универзитета у Београду, стр. 357.

²² Питање континуиране оцене солвентности привредног друштва кроз различите фазе ликвидационог поступка јесте посебно анализирана у делу дисертације.

²³ Hannigan, В. (2003). *Company law*. London, pgn. 789.

разматрани и анализирани различити концепти схватања овог института са иностраних правних подручја. Горе наведена дефиниција појма института ликвидације привредног друштва је став британског правника из монографије која се бави статусним питањима из домена привредних субјеката. Као што се да приметити, сама дефиниција појма института је гранично слична ономе што је прихавећено становиште домаће научне заједнице.²⁴

Институт ликвидације привредног друштва, поред својих примарних правних обележја, има и економску компоненту, коју релеватно може да и изучава и економска наука. У контексту економског института солвентности, и други аутори истичу његов значај у погледу питања које има категорију *"претходног правног питања"*, тј. предуслова за ликвидацију друштва. Питање које се поставља јесте да ли се солвентност привредног друштва оцењује пре или након отварања ликвидационог поступка, што је претходно и делимично указано. Под појмом солвентности, економска наука је на становишту да се солвентним сматра привредни субјект или друго правно лице, које има довољно материјалних (новчаних и неновчаних права) ствари за намирење свих својих дуговања, према свим трећим лицима, без обзира на правни карактер њихових потраживања.²⁵ Солвентност друштва је предуслов за ликвидацију друштва, али нужно не представља претходно правно питање, иако је као такво прихваћено у правној науци, већ је довољно да на основу постојећих економских извештаја о пословању привредног друштва постоји позитивно пословање. Важно је ипак истаћи, да се солвентност утврђује током ликвидационог поступка, па тако и друштво за које су постојали економски показатељи да јесте солвентно, може током трајања поступка бити оцењено као несолвентно, што отвара низ правних и процедуралних питања, међу којима питање стечаја јесте основно правно последично стање које наступа, што је претходно и наведено. У анализи свих фаза ликвидационог поступка, посебно ће бити указано на значај различитих финансијских извештаја које саставља ликвидациони управник, а који по својем садржају оцењују питање солвентности друштва у различитим фазама поступка. Тако, Велимировић сматра да привредно друштво у ликвидацији има довољно средстава за извршавање својих обавеза према повериоцима, па је управо због тога предвиђена могућност добровољне

²⁴ У бити, институт ликвидације привредног друштва није оригинално нормативно решење нашег система, већ као такав представља инкорпорирано решење које је као такво постојеће дуже и више у другим правним системима, нарочито у државама англосаксонског правног система које је највише допринело развоју тзв. корпоративног права.

²⁵ Види више: Ивановић, З. (1990). Пословна школа ликвидности и солвентност предузећа. Економски преглед: Друштва економиста Хрватске. Бр. 40. Стр. 421.

ликвидације привредног друштва од стране његових власника (чланова), јер су обезбеђени интереси поверилаца тиме што има довољно имовине за подмирење њихових потраживања.²⁶

Циљеви ликвидације

Институт ликвидације привредног друштва у основи је нормиран институт који се примарно покреће ради окончања правног субјективитета привредног друштва. Као што је претходно у раду наведено, иако је тако одређено исто не значи да ће се сваки започет поступак ликвидације тако и окончати. У основи, циљ ликвидације јесте гашење правног субјективитета привредног друштва. Овај циљ се постиже активирањем ликвидације као вољног момента друштва, када говоримо о добровољној ликвидација, односно принудне ликвидације, као поступка који се иницира независно од воље друштва. У контексту изнетог, можемо закључити да примарни циљ ликвидације јесте спровођење свих правних и економских аспеката самог поступка, који ће у коначности да резултира гашењем привредног друштва. Ипак, готово једнако важан циљ законодавца је и адекватно нормирање овог института у циљу заштите интереса свих трећих лица, односно лица која имају одређена потраживања према друштву у ликвидацији. Тако можемо уочити да ради заштите поверилаца друштва, Закон о привредним друштвима, предвиђа да се за време ликвидације друштва не исплаћује учешће у добити, односно дивиденда, нити се имовина друштва расподељује члановима друштва пре исплате свих потраживања поверилаца.²⁷ Овим се осигурава првенство у регулисању обавеза прво прем трећим лицима, односно повериоцима, па тек онда према осталим члановима друштва. Разумљиво је да интерес законодавца јесте заштита права поверилаца друштва.²⁸ Отварањем поступка ликвидације друштво шаље поруку свим учесницима на тржишту правац њиховог даљег постојања, те је разумљиво да се мора осигурати заштита интереса свих субјеката на тржишту. Из тог разлога циљ ликвидације је да осигура заштиту интереса свих лица, посебно лица која имају

²⁶ Велимировић, М. (1998). Добровољна ликвидација предузећа. Право и привреда, бр. 5-8, стр. 38.

²⁷ Миленовић, Д. (2013). Ликвидациони управник. *Зборник радова "Хармонизација грађанског права у региону"*, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, стр. 380.

²⁸ Отварањем ликвидационог поступка друштво прелази у ванредни режим пословања, који у својој коначности иде ка гашењу привредног друштва. Интереси поверилаца јесу да своја потраживања наплате, па заштита њихових интереса јесте од врхунског значаја. Овим се осигурава правна сигурност и пословања на привредном тржишту, што јесте задатак државе да адекватно уреди.

пријављена потраживања према друштву у ликвидацији. Разрада различитих аспеката заштите интереса трећих лица је предмет анализе у свим деловима овог истраживања, јер овај циљ јесте као такав дубуко инкорпориран у нормативна решења института ликвидације.

Други циљ ликвидације је заштита интереса чланова друштва (ортака, комплементара, командитора, чланова друштва са ограниченом одговорношћу, и акционара).²⁹ Према Миленковићу, заштита интереса чланова друштва мора бити на нижем степену важности у односу на заштиту интереса поверилаца, али свакако да иста заслужује адекватан нормативни третман од стране законодавца. Закон о привредним друштвима штити интересе чланова друштва, јер исти могу бити нарушени отварањем поступка ликвидација, било да је реч о добровољној односно принудној ликвидацији. Специфичности сваке од форми привредних друштава јесу такве да је заштита интереса њихових чланова нормативно различито регулисана, управо уважавајући правни спецификум њиховог корпоративног и власничког уређења. Посебно важна је заштита интереса чланова акционарских друштава, с обзиром да су чланови друштва истовремено и власници капитала друштва кроз акције које поседују. Отварање поступка ликвидације друштва води ка његовом престанку, па самим тиме у том поступку морају бити заштићени и интереси чланова друштва, било да исти имају власнички или неки други однос са друштвом.³⁰

Трећи циљ ликвидације према Миленковићу односи на уређеност саме ликвидације, због важности претходно наведених циљева. Самим тим, искључује се могућност арбитрарности и незаконитог пословања привредног друштва, односно обезбеђује се мониторинг над претходно утврђеном транспарентном пословању привредног друштва у поступку ликвидације.³¹ У начелу, можемо се сложити да је трећи циљ ликвидације процесноправно уређење самог поступка. Уколико сагледамо сам институт ликвидације и његово нормативно уређење у Закону, може се закључити да у бити норме које уређују дати институт јесу норме процесноправног карактера, те као такве махом уређују сам поступак ликвидације. Ликвидациони поступак, нарочито институт добровољне ликвидације друштва, је лишен учешћа државних органа и инситуција. За разлику од стечаја, који је стога формални поступак који се води пред

²⁹ ибидем 202

³⁰ Правни положај чланова друштва је предмет анализе у различитим сегментима како теоријског, тако и емпиријског истраживања. Важност заштите интереса ових лица је оправдана идентификована и класификована као питање циља ликвидационог поступка, јер се у основи исти и не може спровести без њихове адекватне заштите.

³¹ ибидем 202.

стварно надлежним судом, ликвидациони поступак је лишен ућешћа не само државних судова, већ и других државни институција. Једини аспект учешћа државног тела јесу одређене процесне радње које обавља Агенција за привредне регистре.³²

Циљ пословања и постојања привредног друштва у току поступка ликвидације, било да је реч о добровољној односно принудној ликвидацији, је промењен у односу на правно стање пре покретања поступка, што се манифестује на један од атрибута привредног друштва – делатност. Ово становиште дели и Здравковић, И. која истиче да се циљ друштва мења и мора променити, те да његова примарна деланост која се обавља ради стицања добити више није њен циљ, већ окончање правног субјективитета привредног друштва, престанак његовог постојања уз економско регулисање свих својих обавеза према различитим интересним групама, односно појединцима.³³ Овде није реч о циљу ликвидације, већ последично како остваривање свих горе претходно наведених циљева у основи мења циљ постојања привредног друштва. Свако привредно друштво је основану у циљу обављања послова из одређених делатности. Ово јесте примарни циљ сваког друштва, али отварањем ликвидационог поступка, циљ друштва више није могућ, јер сама делатност друштва губи на значаја. Ограниченост правне, али пре свега пословне способности привредног друштва, детерминише потребу за променом циљ друштва. Отварањем ликвидационог поступка циљ друштва више није обављање послова из делатности њиховог пословања, већ спровођење свих законом предвиђених радњи и активности које су у функцији окончања ликвидације.³⁴

На потребу предузимања свих радњи и активности друштва у ликвидацији које су у функцији престанка правног субјективитета истог, указује и Ранковић, Ј. Према наведеном мишљењу, ликвидација предузећа³⁵, је процес у којем се обављају све потребне радње за гашење предузећа (нпр. окончање текућих послова, уновчавање реалне имовине и хартија од вредности, наплата потраживања, исплата дугова и сл.), па је према мишљењу аутора неопходно да све то време предузеће постоји као правно лице, с тим да се пред њим поставља нови циљ, а то је ликвидација, односно окончање

³² Остали аспекти ликвидационог поступка су интерног карактера, правно интересно везани за привредно друштво у ликвидацији, и њихове повериоце односно саме чланове друштва.

³³ Види више: Здравковић, И. (2015). Ликвидација привредног друштвау праву Републике Србије. Право – теорија и пракса, бр. 10. стр. 32.

³⁴ Циљ друштва у ликвидације је гашење правног субјективитета привредног друштва, тако да основни циљеви друштва из редовног стања њиховог постојања престају да као такви постоје, те на њихово место друштво поставља само један циљ, окончање ликвидације као поступка са крајњом правном последицом гашења правног субјективитета привредног друштва.

³⁵ Адекватна употреба термина сходно материјално-правним прописима који су важили у време писања овог рада.

пословне делатности предузећа. Иако је реч о ставу који се односи на важење ранијег прописа, те се адекватно том периоду користи термин предузећа, сама правна бит института ликвидације се није мењала. Аутор правилно наглашава потребу обављања само оних радњи које су функцији окончања ликвидације и правног субјективитета предузећа, а са тим у вези и потребу постојања истог као правног лица све до окончања самог поступка.³⁶

Релевантан део научне и стручне јавности која се бави предметном проблематиком истраживања, у значајном обиму је сагласна у вези са оним што представља циљ односно циљеви ликвидације. Било да је реч о добровољној односно принудној ликвидацији, отварање таквог поступка мења циљ постојања и пословања привредног друштва, и захтева од управе друштва, запослених и самих власника друштва, промену начина и пословања, али и планирања, који уважавају нову реалност друштва, реалност друштва у ликвидацији који има само један циљ, окончања свих активности и радњи које су нормативно облигаторне и у функцији самог поступка. Циљ друштва у ликвидацији јесте коначно окончање његовог правног субјективитета, и као такав овај циљ је супротан сваком другом циљу које је друштво имало у своме редовном пословања. Овако дефинисани циљ је унутрашњег карактера, циљ који се поставља пред друштвом онда и када се отвори ликвидациони поступак.³⁷

Циљ законодавца је да постоји институт ликвидације друштва у правном систему Р. Србије, што се чини како у оквиру Закона о привредним друштвима, тако и у оквиру Закона о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање. Законски нормиран институт ликвидације омогућава спровођење поступка који уважава и вољу самог друштва за престанком његовог правног субјективитета, те онда говоримо о добровољној ликвидацији, односно прописује разлоге када мимо воље друштва долази до покретања поступка, у ком случају говоримо о принудној ликвидацији. Оба законом утврђена модела ликвидација јесу циљно идентично нормирана, спровођење свих поступака и радњи које су у функцији окончања поступка који последично доводи до гашења правног субјективитета привредног друштва.

³⁶ Циљ предузећа је нови циљ, циљ супротан оном због којег је субјект основан, и као такав захтева другачије активности и радње које су у функцији испуњења таквог циља. Отварањем ликвидационог поступка, циљ предузећа, односно привредних друштава ако говоримо у контексту актуелне регулативе, јесте окончање његовог правног субјективитета, а задаци су све оне радње и активности које се имају предузети у функцији испуњења таквог циља.

³⁷ Уколико говоримо о циљу ликвидације као института права, онда је исти такав институт којим се има уредити поступак који се спроводи, ликвидациони поступак, јер се његовим нормативним уређењем јасно прописују све фазе самог поступка, субјекти одговорни за његово спровођење, као и све правне последице које из истог произилазе.

Правне дистинкције између добровољне и принудне ликвидације привредног друштва – општи осврт

Институт ликвидације привредног друштва је нормиран у оквиру Закона о привредним друштвима. Као институт престанка постојања привредног друштва, развој истог се динамично мењао кроз легислативну историју.³⁸ Оснивање привредних друштава, али и њихово гашање је од једнаког значаја како за саме учеснике привредног пословања, тако и за саму државу. Ликвидација привредног друштва представља само један од законом прописаних начина престанка друштва, али значај самог института је такав да, уз стечај друштва, исти представља посебно важно и легислативно и практично питање. Комплексност пословања привредних друштава у динамичном свету дигиталних и иновационих промена, утиче на потребу и оснивање великог броја нових привредних друштава, али и њихово гашење. Задатак државе, кроз активности легислатора, јесте да уреди овај институт и сам поступак. Схватајући да се у пракси друштва воде различитим партикуларним интересима, како у погледу делатности свога пословања, тако и у погледу самог правног постојања, законодавац је имао потребу да нормативно направи дигресију између потребе и воље самог друштва да престане да постоји, и очувања правних и других вредности чије нарушавање има за последицу престанак постојања привредног друштва. Из тог разлога, постоје два модела ликвидације друштва, општи модел који се у науци назива добровољна односно редовна ликвидација, и модел принудне ликвидације. Оба законом уређена модела ликвидације су у највећем делу њиховог легислативног уређења идентична. Стварна правна дистинкција између истих јесте у иницијалном карактеру акта којим се започиње ликвидација. Док код добровољне ликвидације говоримо о поступку који вољно иницира само друштво, односно законом овлашћена лица и органи, код принудне ликвидације реч је поступку који започиње мимо воље друштва, односно његових чланови, а на основу законом прописаних разлога отварања поступка. У основи, предмет истраживања докторске дисертације у највећем сегменту истог истовремено обрађује

³⁸ Потреба за динамичним легислативним прописима који су у функцији неометаног и законом уређеног постојања и пословања привредних субјеката, условљава у протеклом периоду постојање правних решења која ће бити у функцији бржег, успешнијег али и сигурнијег пословања.

оба модела ликвидације, тако да се највећи сегменти самог рада последично односе на оба модела.³⁹

Правна теорија истиче да актуелни Закон о привредним друштвима, за разлику од ранијих, познаје две врсте ликвидације, те да осим добровољне, уводи могућност вођења принудне ликвидације, и у том домену се истиче да, добровољна ликвидација зависи од воље самог друштва, односно његових чланова, док принудну ликвидацију покреће и спроводи Агенција за привредне регистре по службеној дужности када наступе законом предвиђени разлози.⁴⁰ Када Агенција за привредне регистре утврди да постоји законом предвиђени услови за покретање поступка ликвидације, Агенција је по службеној дужности у обавези да покрене поступак ликвидације друштва, што се у основи сматра за посебним обликом ликвидације, тзв. принудна ликвидација.⁴¹

Законски основи за покретање поступка принудне ликвидације су прописани у оквиру Закона о привредним друштвима. Принудна ликвидација покреће се ако:

1) је друштву правноснажним актом изречена мера:

(1) забране обављања делатности, а друштво не отпочне ликвидацију у року од 30 дана од дана правноснажности тог акта;

(2) забране обављања регистроване делатности, а друштво не региструје брисање, односно промену те делатности или не отпочне ликвидацију у року од 30 дана од дана правноснажности тог акта;

(3) одузимања дозволе, лиценце или одобрења за обављање регистроване делатности, а друштво не региструје брисање, односно промену те делатности или не отпочне ликвидацију у року од 30 дана од дана правноснажности тог акта;

2) у року од 30 дана од дана истека времена на које је друштво основано, а друштво не региструје продужење времена трајања друштва или у том року не отпочне ликвидацију;

3) ортачко друштво, у случају смрти ортака, остане са једним ортаком, а ниједан од наследника преминулог ортака у складу са чланом 119. овог закона, не буде уписан у регистар као члан друштва у року од три месеца од дана правноснажног окончања оставинског поступка, односно ортачко друштво из других разлога остане са једним

³⁹ Ипак, сматрамо за потребним да укажемо на одређене дистинкције које постоје, а које су као такве препознате и анализирани унутар корпуса научног деловања једног дела научне заједнице.

⁴⁰ Здравковић, И. (2015). Ликвидација привредног друштвау праву Републике Србије. Право – теорија и пракса, бр. 10. стр. 25.

⁴¹ Принудна ликвидација јесте нормативна новина, која се покреће и спроводи од стране Агенције за привредне регистре по службеној дужности онда када су испуњени законом прописани услови за покретање поступка принудне ликвидације. Здравковић, И. (2015). Ликвидација привредног друштвау праву Републике Србије. Право – теорија и пракса, бр. 10. стр. 30.

ортаком, а друштву, у року од три месеца од дана престанка својства ортака, не приступи недостајући члан или у том року друштво не промени правну форму или у том року не отпочне ликвидацију;

4) командитно друштво, у случају смрти комплементара, остане без комплементара, а ниједан од наследника преминулог комплементара у складу са чланом 137. овог закона, не буде уписан у регистар као члан друштва у року од три месеца од дана правноснажног окончања оставинског поступка, односно командитно друштво из других разлога остане без комплементара или командитора, а друштву у року од три месеца од дана престанка својства члана не приступи недостајући члан или у том року друштво не промени правну форму или у том року не отпочне ликвидацију;

5) је правноснажном пресудом утврђена ништавост регистрације оснивања друштва у складу са законом о регистрацији или ништавост оснивачког акта друштва у складу са чланом 14. овог закона;

6) је правноснажном пресудом наложен престанак друштва у складу са чл. 118, 138, 239. и 469. овог закона, а друштво у року од 30 дана од дана правноснажности пресуде не отпочне ликвидацију;

7) друштво остане без законског или привременог заступника, а не региструје новог у року од три месеца од дана брисања законског, односно привременог заступника из регистра привредних субјеката;

8) друштво у ликвидацији остане без ликвидационог управника, а не региструје новог у року од три месеца од дана брисања ликвидационог управника из регистра привредних субјеката;

9) усвојени почетни ликвидациони извештај не буде достављен регистру привредних субјеката у складу са чланом 536. став 6. овог закона;

10) друштво не достави надлежном регистру годишње финансијске извештаје до краја претходне пословне године за две узастопне пословне године које претходе години у којој се подносе финансијски извештаји;

11) друштво не достави надлежном регистру почетни ликвидациони биланс у складу са законом којим се уређује рачуноводство;

12) у другим случајевима предвиђеним законом.⁴²

Као што се да уочити, законодавац је јасно конципирао законске основе у смислу покретања поступка принудне ликвидације, што у основи чини квалитативну правну

⁴² Чл. 546 Закон о привредним друштвима ("Сл. гласник РС", бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

разлику између модела добровољне ликвидације привредног друштва, и принудне ликвидације. Мишљења смо да, принудна ликвидација јесте законска и праксена потреба, вољно независан процес престанка привредног друштва у односу на власнике, односно управу друштва, те да постоје довољно јасне законске дистинкције између основа за покретање принудне ликвидације, и самог оквирног правног концепта института добровољно ликвидације привредног друштва. Такође сматрамо да набројани законски основи за покретање принудне ликвидације, иако валидни као сваки појединачно, ипак јесу значајног обима, те у одређеној мери усложњавају овај институт. Похвално је када законодавац у детаљном карактеру нормира одређене ситуације, али такође постоји и случајеви када постоји степен нормативне регулације који је више усложњен.⁴³

У оквиру уводног дела дисертације указано је на постојање два законом предвиђена начина спровођења института ликвидације друштва, добровољни и принудни облик ликвидације друштва. Већ је констатовано да ликвидација привредног друштва јесте законом предвиђен начин престанка постојања привредног субјекта. Према мишљењу Перишића, у основи постоје два вида ликвидације, добровољна и принудна, те концептуалне разлике између њих имају за последицу различито правно чињенично стање датих поступака.⁴⁴ Оно на чему Перишић прави разлику јесте у домену нормативног места добровољне и принудне ликвидације у оквиру системских закона у области корпоративног права. Правилно се истиче да је институт добровољне ликвидације уређен одредбама Закона о привредним друштвима у Р. Србији, што је нормативна пракса већине држава овог подручја, док је институт принудне ликвидације искључиво правно нормиран у релевантним законима о привредним односно трговачким друштвима у праву Р. Србије, Р. Хрватске, као и Р. Словеније.⁴⁵ Такво решење представља позитивноправну праксу у држава региона, али свакако да постоје одређене дистинкције између истих које ће посебно бити анализирани и елаборирани у упоредноправној анализи законских решења држава региона.

У основи разлика која постоји између добровољне и принудне ликвидације је везана за вољни моменат иницирања самог поступка. Супротно претходно изнетом,

⁴³ Мишљења смо да је законодац могао да нормативни попис разлога који доводе до покретања принудне ликвидације скрати и сублимира у текст норме која је мањег обима. Такође, морамо нагласити да иако постоји можда потреба за упрошћавањем текста закона у овом сегменту, ипак поздрављамо такву нормативну критику насупрот оне када је законодавац недовољно прецизан, или кад пак врши упућивање на примене норми других прописа.

⁴⁴ Перишић, Ђ. (2018). Ликвидациони управник привредног друштва. Право и привреда, бр. 1-3, стр. 125.

⁴⁵ ибидем, 125.

престанак привредног друштва по основу инсолвентности назива се принудна ликвидација, стечај, банкрот, инсолвентна ликвидација, судска ликвидација, док престанак солвентног друштва има своја различита термиолошка одређења, као што је добровољна ликвидација, редовна ликвидација или само ликвидација.⁴⁶ Сматрамо да став Перишића по овом питању није исправан, јер у основи као дистинкцију између два облика ликвидација као релевантно узима питање солвентности привредног друштва.⁴⁷ Сматрамо изузетно погрешним изнето становиште, јер законом прописани услови за покретање принудне ликвидације јесу такви да питање инсолвентности друштва није питање од посебног значаја за њихово покретање. Питање солвентности јесте питање општег економског карактера, независно од модела ликвидације. Модел принудне ликвидације свакако захтева да друштво буде солвентно и да је у могућности да измири све своје обавезе према трећим лицима, јер у супротноме се не спроводи принудна ликвидација, већ стечај друштва. У принудној ликвидацији ликвидатора/ликвидационог управника именује суд по службеној дужности, док код посебних облика природних друштава који делују под појачаним надзором државе, као што су банке или осигуравајућа друштва, то чини надлежни управни орган који спроводи надзор.⁴⁸ Са овим изнетим ставом се можемо сложити, јер као што је речено, у основи разлика која постоји између два модела ликвидације друштва, разлике јесу у иницирању самог поступка. Код принудне ликвидације, иницирање поступка је везано за активност државног суда који је стварно и месно надлежан, а самим тим и поступак именовања ликвидационог управника је повезан са том чињеницом, тако да друштво и нема могућност утицаја на лице које ће бити изабрано за управника, већ то аутономно чини надлежни суд који то право преноси на Агенцију за привредне регистре. Оно што Перишић правилно уочава јесте нормативна чињеница да сам Закон о привредним друштвима се и не бави процесноправним аспектима именовања ликвидатора, јер се у принудној ликвидацији сходно одредбама овог прописа и не именује ликвидатора, већ тај посао обавља регистратор који води регистар привредних субјеката, односн Агенција за привредне регистре.

У покушају да направе валидне правне дигресије између добровољне и принудне ликвидације, одређен аутори наглашавају специфичности добровољне ликвидације, те

⁴⁶ Васиљевић, М. (2007). Компанијско право. Правни факултет, Универзитет у Београду, стр. 577.

⁴⁷ Тако у исти нормативни ”кош” ставља и принудну ликвидацију, стечај, банкрот, судску ликвидацију онда када је друштво инсолвентно, односно добровољну ликвидацију и редовну ликвидацију када је друштво инсолвентно.

⁴⁸ ибидем, 127.

сматрају да се онда када друштво није усвојило одлуку о добровољној ликвидацији на премисама одређених разлога, покренити поступци могу третирати као принудну, чак и онда када исти нису покренути као такви сходно законским условима.⁴⁹ У правној теорији истиче се да се неки од главних разлога који доводе до добровољне ликвидације привредног друштва односе на:

- немогућност друштва да даље настави своје пословање, а да оно буде у складу са законом и уговором о оснивању (нпр. непостојање минимума броја оснивача у одређеном року или непостојање прописаних услова за обављање делатности и сл.);
- онда када је испуњен циљ ради којег је својевремено такво друштво основано;
- када неки члан друштва повреди своју обавезу (законску или уговорну) према друштву или другим члановима (нпр. не унесе свој улог) и на тај начин неповољно утиче на пословање друштва.⁵⁰

У основи, набрајањем разлога који доводе до добровољне ликвидације, одређени аутори покушавају да разложе разлоге који доводе до добровољне ликвидације, остављајући простор да сви други разлози који доводе до покретање ликвидације буду принудни, а да ли ће сама ликвидација бити принудна или добровољна везано је у строго формалном смислу за наступање законом прописаних услова.⁵¹ Група аутора прави дистинкцију између добровољне и принудне ликвидације у контексту учешћа државних органа односно институција. Тако Арсић и Марјански истичу да добровољну ликвидацију привредно друштво спроводи самостално, без ангажовања других институција.⁵² Истичући ово обележје добровољне ликвидације, посредно се закључује да се принудна ликвидације спроводи уз учешће државних институција, што свакако јесте тачно тумачење ако се зна улога регистра привредних субјеката, односно Агенције за привредне регистре.

⁴⁹ У основи, ови аутори стоје на становишту да чак и када је реч о добровољној ликвидацији, да постоје случајеви да она у одређеним околности није добровољна и не представља вољни моменат друштва, већ је узрочнопоследично принудна ликвидација јер су одређени околности ставиле друштво и његове власнике у позицију морања, односно покретања поступка ликвидације. Наравно овде је реч о различитим разлозима са којима се руководи друштво, односно његови власници приликом доношења одлуке о покретању добровољне ликвидације, па се као такви одређени разлози могу третирати као принудни, иако је свакако и даље реч о добровољној ликвидацији.

⁵⁰ Илић Попов, Г. (2012). Порески аспекти ликвидације привредних друштава. *Усклађивање пословног права Србије са правом Европске уније*, Правни факултет Универзитета у Београду, стр. 357.

⁵¹ Дакле овде је реч о концепту размишљања који није везан за јасне законске дистинкције између добровољне и принудне ликвидације, већ у основи се разматрају различити разлози који доводе до ликвидације, па као такви они делују као добровољни или пак принудни разлози које утичу на друштво да покрене поступак ликвидације.

⁵² Арсић, З., Марјански, В. (2013). *Право привредних друштва*. Центар за издавачку делатност, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, стр. 69.

Опсег истраживања овог сегментна рада јесте лимитирајући, јер је у основи циљ овог дела рада упознавање са базичним правним обележјима појма ликвидације, добровољне ликвидације, циљева инстиута ликвидације како са становишта законодавца, тако и са становишта друштва, и основне правне дистинкције између добровољне и принудне ликвидације. У основи, значајан сегмент даљег истраживања анализира различита партикуларна питања од значај у вези са институтом добровољне ликвидације привредног друштва и као такви ти делови истраживања једнако важе и примењују се када је реч о принудној ликвидацији. Претходно констатоване правне дистинкције се деле само на две важне, разлике које постоје у иницирању покретања поступка сходно законским условима који су наведени у овом сегменту рада, и начину избора ликвидационог управника. Остали аспекти како института, тако и самог ликвидационг поступка, јесу нормативно корелативни у мери да је реч истим правним решењима.

ГЛАВА II.

ПРОЦЕСНОПРАВНИ АСПЕКТИ СПРОВОЂЕЊА ДОБРОВОЉНЕ ЛИКВИДАЦИЈЕ ПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Ликвидациони поступак – општи осврт

Поступак спровођења добровољне ликвидације друштва је Законом о привредним друштвима детаљно прецизиран, па је у оквиру овог сегмента рада акценат истраживања дат у правцу анализе начина спровођења ликвидационог поступка, од доношења иницијалне одлуке за отпочињање ликвидационог поступка, па све до његовог коначног завршетка у смислу правног гашења привредног друштва. Циљ овог сегмента рада јесте анализа свих релевантних фаза ликвидационог поступка које су законом прописане. У основи, институт ликвидације друштва, било да је реч о добровољној или пак принудној ликвидацији, је на процесноправним одредбама које уређују сам поступак. Детерминисање основних и специфичних правних обележја овог поступка јесте у функцији реализације циљева дисертације. Посебна пажња у оквиру овог сегмента истраживања биће дата одређеним сегментима поступка који имају економска а не правна обележја, што јесте специфичност ликвидационог поступка.

Одлука о ликвидацији привредног друштва је у процесноправном смислу први корак у интенцији привредног друштва за гашењем правног субјективитета друштва, и процедурално је тзв. претходно правно питање. Да би се поступак ликвидације друштва уопште спровео и окончао, а што је основна интенција самог института, њему претходи доношење одлуке о ликвидацији друштва.

Ликвидација друштва покреће се:

1. једногласном одлуком свих ортака, односно комлементара, ако уговором о оснивању није другачије одређено;
2. одлуком скупштине чланова друштва са ограниченом одговорношћу, у складу са чланом 211. закона; и
3. одлуком скупштине акционара, у складу са чланом 358. закона.⁵³

⁵³ Чл. 525. Закон о привредним друштвима ("Сл. гласник РС", бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

Ликвидација привредног друштва јесте законом установљен поступак престанка привредног друштва, а правни основ престанка привредног друштва је индивидуално одређен за сваку форму привредног друштва, односно посебно за ортачко, командитно друштво као друштва лица, односно друштва са ограниченом одговорношћу и акционарског друштва као друштва капитала. Правна обележја и правне дистинкције између ових форми привредних друштава јесу такве да је у сваком појединачном случају законодавац прописао различите начине престанка ових форми привредних друштава.⁵⁴

Специфичност правних обележја различитих форми привредних друштава, условила је потребу легислативне природе за прописивање законских решења која уважавају дате правне дистинкције. Доношење одлуке о покретању поступка ликвидације представља први легислативни корак који чини друштво, али у процесноправном смислу одлука привредног друштва да покрене поступак добровољне ликвидације је унутрашње правно питање. Као такво питање, начин усвајања одлуке о покретању добровољне ликвидације је условљен моделом и начином управљања које правно специфично за сваку од форми привредних друштава које познаје Закон о привредним друштвима.⁵⁵ Даљи текст рада се управо бави предметно специфичним обележјима овог процеса у формама привредних друштава које наше право преопознаје. Фокус истраживања је на анализи норми које уређују ову материју, тако да у раду неће бити анализарана нити полемисана проблематика општих и специфичних обележја сваке од форми привредних друштава, осим ако иста нису корелативно у вези са начином покретања поступка ликвидације привредног друштва.

Покретање поступка ликвидације у различитим формама привредних друштава

Друштва лица

⁵⁴ Институт ликвидације привредних друштава, било да је реч о добровољној или принудној, је законски прописан као правни основ за престанак за сваку од форми привредних друштава, али њихова правна сложеност и различитост условљава да сама иницијална процесноправна претпоставка покретања ликвидационог поступка – одлука о ликвидацији, мора да уважава правне специфичности сваке од форми привредних друштава, па аналогно томе и начин доношења одлуке о покретању поступка ликвидације уважава претходно наведено.

⁵⁵ Из тог разлога неопходно је да сагледамо и анализирамо начин покретања поступка ликвидације у различитим формама привредних друштва, односно како унутрашња правна организација, овлашћења и права на управљања детерминишу начин усвајања такве одлуке.

У оквиру правне науке, постоји опште уважено мишљење да се све форме привредних друштава у основи деле на два групе, друштва лица и друштва капитала.⁵⁶ Основ за поделу друштава у једну од две наведене категорије јесте правни и економски однос између чланова друштва. У друштва лица убрајају се две форме привредних друштава, ортачко друштво и командитно друштва. Правни однос између ортака као чланова ортачког друштва, и комплементара друштва у командитном друштву, је однос заснован на блиским личним везама, које се стварају као логична претпоставка базирана на чињеници да ови чланови друштва неограчано солидарно одговарају за све обавезе друштва. Такав обим одговорности захтева личне, персоналне везе, па стога значајан део правне науке сматра да ортачко и командитно друштво јесу привредна друштва за које кажемо да су и друштва лица.

Претходно је апострофирано да се одлука о ликвидацији друштва покреће различито у зависности од форме привредног друштва, што је законодавац дефинисао у три правно различите ситуације, иако знамо да постоје четири форме привредних друштава, па се као логично на почетку разматрања дате проблематике намеће питање зашто је то учињено на три начина, а не четири. Наиме, члан 525. Закона, став 1. прецизира начин покретања ликвидације друштва, односно начин доношења одлуке о ликвидацији за две форме привредних друштава, ортачко друштво и командитно друштво.⁵⁷ Правне сличности између ортачког и командитног друштва огледају се у различитим правним аспектима, међу које питање заступања друштва и право на доношење управљачких одлука јесте веома слично. Ортачко, односно командитно друштво, нема тзв. корпоративну структуру управљања у смислу обавезних органа друштва, јер ова друштва јесу специфична врста привредних друштава где спона личних односа између ортака, односно комплементара, чини једну од специфичних обележја друштва.⁵⁸ Ортак у ортачком друштву одговара за обавезе друштва целом својом имовином, и овај правни стандард је једнако примењен и код комплементара у командитном друштву.⁵⁹ Ортак и комплементар су лица (физичка и правна) која не само да одговарају својом имовином према трећим лицима, већ имају сва управљачка права највишег правног квалитета, у која између осталог спада и право ових лица да доносе

⁵⁶ Види више: Новаковић, С. (2002). Друштва капитала. Савремена администрација, Београд.

⁵⁷ Овде је реч о добровљоној ликвидацији привредног друштва.

⁵⁸ Ортачко друштво, као посебна форма привредног друштва, правно је специфично у односу на друштва капитала из разлога који произилазе из обима права и одговорности ортака друштва, насупротив праву и одговорности командитора у командитном друштву, члана друштва са ограниченом одговорношћу, односно акционара у акционарском друштву.

⁵⁹ Види више: Радоњић, Д. (2013). Командитна друштва ортачко друштво. Зборник Правног факултета. Год. 33. Бр. 42. стр. 77.

најважније управљачке одлуке, међу које спада и одлука о покретању ликвидације. Код ортакког друштва, које уважава правну једнакост између ортака у погледу њихових права и обавеза, одлука о покретању поступка ликвидације мора бити донешена једногласно. Специфичност командитног друштва, у којем једно лице одговара до висине унетог капитала – командитор, док друго лице неограничено одговара целокупном својом имовином – комлементар, потребна је сагласност свих комлементара друштва, односно само једног, ако командитно друштво има само једног комлементара. У оба случаја, иако одредба има императивни карактер, законодавац оставља могућност њене суспензије. Приликом оснивања ортакког, односно командитног друштва, лица оснивачи могу уговором о оснивању друштва да своје међусобне односе уреде другачије од воље законодавца.⁶⁰ Уговором о оснивању друштва могу бити прецизирана и други начини одлучивања по одређеним питањима, у смислу потребне сагласности свих ортака, односно комлементара за одређена питања из домена управљања друштвом, међу које спада и питање начина усвајања одлуке о ликвидацији друштва. Законодавац јесте прописао обавезу једногласне сагласности свих ортака, односно комлементара друштва, као императивну одредбу закона, али истовремено је остављено на вољи да сами ортаци, односно комлементари уреде ово питање другачије ако је воља њих самих таквог карактера. У том смислу, може се дефинисати и проста већина гласова потребних за доношење овакве одлуке, или пак двотрећинска већина гласова.⁶¹ Начин доношења одлуке о покретању поступка ликвидације код друштва лица је законски нормиран тако да уважава потпуно равноправним управљачки положај који постоји између ортака у ортакком друштву, односно комлементара у командитном друштву. С обзиром да легислативна решења у области корпоративног права иду у правцу све веће слободе регулације односа, и наш законодавац оставља могућност ортацима друштва, односно комлементарима да суспендују одређене одредбе закона, те да своје односе уреде сходно својим интересима. Баланс између когентних норми закона, и диспозитивног карактера које сам текст закона пружа је адекватан, па се одлука о покретању поступка добровољне ликвидације усваја само ако су исту усвојили сви ортаци односно комлементари ако се примењују одредбе закона, односно иста лица у начину одлучивања која је претходно уговор између истих тако регулисао. Свакако да одлуке

⁶⁰ Другим речима, одређене одредбе закона иако наизглед когентног карактера, јесу такве да се вољом оснивача друштва могу суспендовати, односно ограничити, онда и када законодавац то дозвољава.

⁶¹ У пракси, ортаци и комлементари се ретко одричу права гласа по питањима из домена управљања, а нарочито је са становишта њихових интереса нецелисходно да се одрекну права које им гарантује да се над друштвом не може покренути поступак ликвидације ако то није њихова воља.

морају бити саобразне са законом, или пак уговором, тако да апсолутна или делимична сагласност свих ортака, односно комлементара представља нужан предуслов за усвајање одлуке о покретању поступка добровољне ликвидације.

Друштва капитала

Друштва капитала су привредна друштва у којиме конекција између његових чланова није заснована на личној, персоналној вези, већ је таква конекција успостављена сходно капиталу који их повезује.⁶² Чланови друштва капитала одговарају само до висине својих улога, па су ове форме привредних друштава најбројније, услед лимитираности њихове персоналне одговорности.⁶³ Сходно томе, начин доношења одлуке о покретању поступка ликвидације друштва уважава систем корпоративног управљања у овим друштвима, стављајући фокус на најважнији орган управљања у обе форме привредних друштава, скупштину друштва. Правни основ за покретање поступка ликвидације које се огледа у доношењу одлуке од стране привредног друштва мора да уважава корпоративну управљачку структуру конкретног привредног друштва. За разлику од друштва лица, код друштва капитала, одлука о покретању поступка ликвидације је искључиво право органа друштва које има најшира управљачка права – скупштине друштва. Скупштина друштва, и код друштва са ограниченом одговорношћу, и код акционарског друштва, јесте орган друштва капитала који има најшира управљачка права, међу које спада и право на доношење одлуке о покретању поступка ликвидације.⁶⁴ Законодавац у члану 525. тачка 2. и 3. прави дистинкцији између одлуке о скупштине друштва са ограниченом одговорношћу, односно скупштине акционара. Суштински, законодавац то чини из прости чињенице да иако је реч о колегијалном управљачком органу, мора де се направити дистинкција између истих, што проистиче из чињенице да скупштину друштва са ограниченом одговорношћу чине чланови друштва, док скупштину акционарског друштва чине

⁶² Види више: Радоњић, Д. (2013). Командитна друштва версус ортачко друштво. Зборник Правног факултета. Год. 33. Бр. 42. стр. 78.

⁶³ У друштва капитала, правна наука убраја друштво са ограниченом одговорношћу и акционарско друштво. Специфичности обе форме привредних друштава у томе што је њихова унутрашња правна организација управљања сложена и захтева постојање различитих модела управљања, односно низ обавезних и факултативних органа управљања.

⁶⁴ Било да је реч о једномном или дводомном моделу управљања у овим друштвима, скупштина друштва је колективни орган друштва која интегрише најшира управљачка права, и у чијој надлежности су права на доношење односно усвајање одлука од највећег правног значаја.

акционари друштва.⁶⁵ Док су код друштва са ограниченом одговорношћу, чланови друштва лица која учествују у раду скупштине друштва, код акционарског друштва акционари су лица која имају ово право, јер се фундаментална правна дистикција између ове две форме привредних друштава огледа у чињеници да је укупан капитал акционарског друштва подељен на акције које представљају удео у капиталу друштва, што ову форму привредног друштва чини правно различитом у односу на друштво са ограниченом одговорношћу где имамо уделе у друштву. Чланови друштва са ограниченом одговорношћу јесу лица која учествују у раду скупштине друштва, а код акционарског друштва акционари су лица која имају ово право, и фундаментална правна дистикција између ове две форме привредних друштава се огледа у чињеници да је укупни капитал акционарског друштва подељен на акције које представљају и удео у капиталу друштва, што ову форму привредног друштва чини правно различитом у односу на друштво са ограниченом одговорношћу.

Одлука о покретању поступка ликвидације је правни основ за покретање ликвидације, па интенција законодавца да ово питање, и одлуку по истом законом пропише као надлежност скупштине друштва, односно скупштине акционара јесте правно логична, нарочито ако се сагледају и анализирају остале надлежности овог колективног органа управљања.⁶⁶ Право скупштине да расправља и доноси одлуку о покретању ликвидационог поступка, било да је реч о једнодомном или дводомном управљању, представља посредни доказ значаја питања гашења правног субјективитета привредног друштва путем ликвидације као питања од врхунског правног значаја. Као такво оно може бити разматрано само од стране органа управљања са најширим управљачким правима, скупштине друштва, односно скупштине акционара. ***Код друштва са ограниченом одговорношћу, одлука о покретању ликвидационог поступка се доноси тзв. квалификованом већином. Квалификована већина је двотрећински већина, односно двотрећински број гласова чланова скупштине друштва са ограниченом одговорношћу.*** Одредба члана 525. Закона у тачки 2. упућује на примену исте у складу са чланом 211. закона. Упућујући члан закона тиче се начина одлучивања скупштине друштва са ограниченом одговорношћу. У складу овом одредбом закона, скупштина друштва доноси, односно усваја одлуке на два начина:

⁶⁵ Реч је о лицима који имају различит правни положај, који је последично повезан са чињеницом да чланови друштва са ограниченом одговорношћу имају тзв. уделе у друштвима, док акционари друштва своје уделе имају кроз акције друштва које им дају специфична права својствена само акционарима друштва.

⁶⁶ Чињеница је да правни модели управљања у овим привредним друштвима, које чини једнодомни и дводомни модел управљања, није чињеница од посебно правног значаја.

простом већином гласова, односно већином од две трећене укупних гласова.⁶⁷

Скупштина одлучује већином од две трећине од укупног броја гласова свих чланова друштва о:

- 1) повећању или смањењу основног капитала;
- 2) статусним променама и променама правне форме;
- 3) доношењу одлуке о ликвидацији друштва или подношењу предлога за покретање стечаја;
- 4) расподели добити и начину покрића губитка;
- 5) стицању сопствених удела друштва.⁶⁸

Важност питања покретања ликвидационог поступка путем усваја одлуке о ликвидацији јасно је уочљива самим погледом на изузетно ретке ситуације у којима се захтева виши степен сагласности воља чланова скупштине друштва, односно гласова. Ово говори у прилог чињеници да одлука о ликвидацији друштва јесте изузетно важно правно питање од врхунског значаја за једно привредно друштво, па сходно томе и није могућа примена члана 211. ст. 1. у којем се прецизира да скупштина друштва доноси одлуке обичном већином гласова присутних чланова који имају право гласа по одређеним питањима. Донету одлуку валидира председник скупштине друштва, осим онда када је реч о једночланом друштву, односно о двочланом друштву када чланови имају једнаке уделе, односно право гласа у складу са ст. 4 члана 211. закона.⁶⁹

Друга форма привредних друштава које убрајамо у друштва капитала су акционарска друштва. Акционарска друштва су привредна друштва, која су сходно Закону регистрована у овој форми, и чији је основни капитал подељен на акције.⁷⁰ Акционарска друштва представљају најсложенију форму привредних друштава, чија унутрашња организација рада представља најкомплекснији систем управљања у односу на друге форме привредних друштава. Као и код друштва са ограниченом одговорношћу, Законом о привредним друштвима из 2011. године, изменио је систем корпоративног управљања у друштвима капитала, те свако од акционарских друштава

⁶⁷ Законодавац адекватно нормира дато стање, па прецизира у којим ситуацијама и по којем питању скупштина друштва одлучује већином од две трећине.

⁶⁸ Чл. 211. ст. 2. Закон о привредним друштвима ("*Сл. гласник РС*", бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

⁶⁹ Квалификована, односно двотрећинска већина гласова чланова скупштине друштва са ограниченом одговорношћу, је једини начин да друштво започне поступак добровољне ликвидације.

⁷⁰ Види више: Вучуревић, С. (2012). Специфичности повећања и смањења основног капитала акционарских друштава. Часопис Ревизор. Год. 15, бр. 59. стр. 80.

може бити организовано као једнодомни односно дводомни модел управљања.⁷¹ Код оба модела управљања, централна управљачка улога је на скупштини акционара. Као колегијално тело које чине власници обичних и преференцијланих акција, скупштина друштва представља орган управљања са најширим управљачким правима.⁷² Право скупштине акционара на разматрању предлога о покретању ликвидационог поступка, односно доношење одлуке по овом питању, је од стране законодавца легислативно уређено на исти начин као што је то учињено када је у питању право скупштине друштва са ограниченом одговорношћу. Одредба члана 525. Закона у тачки 3. јасно упућује да правни основ за доношење одлуке јесте у вези са чл. 358. Закона. Наведени члан закона, чл. 358. носи назив – Већина за одлучивање. Правна дистинкција између начина одлучивања у погледу потребне већине за одлучивање ипак јесте законски различито третирана. Док код друштва са ограниченом одговорношћу, законодавац јасно прецизира да потребна већина за доношење одлуке о покретању ликвидације јесте квалификована већина, чл. 358. Закона који нормира питање већине за одлучивање код скупштине акционара, прецизира да се за све одлуке скупштине акционара захтева обична већина гласова присутних акционара који имају право гласа по одређеним питањима.⁷³ Акционарско друштво јесте најкомплекснији облик правног организовања привредног друштва, и захтева постојање низа интерних правних аката којима се уређују питања од значаја у домену управљања друштво. Тако један од облигаторних интерних аката акционарског друштва јесте статут друштва. Статут друштва је најважнији унутрашњи акт акционарског друштва, и њиме су регулисана питања од значаја у свим аспектима корпоративног управљања друштва. Другим речима, акционарска друштва уређују материју покретања ликвидације и стечаја унутар одредаба статута друштва. На овај начин се интерес акционара штити највишим унутрашњим правним актом друштва, па се сходно томе у истом уређује и питање начина гласања, као и питање потребне већине за доношење одлуке о покретању поступка ликвидације. Законодавац само креира минимални правни стандард чланом 358. у погледу потребне већине за одлучивање, док праксена искуства указују да

⁷¹ Види више: Богићевић, М. (2014). Стратешко планирање: улога и одговорност одбора. Зборник радова "Корпоративно управљање за чланове управе привредног друштва", Правни факултет, Универзитет у Београду.

⁷² Скупштина акционара је, код акционарске форме привредних друштава, орган управљања друштва којем су законом поверене одређене надлежности, међу које спада и право овог органа да одлучује о покретању ликвидације друштва, тј. право да донесе одлуку на бази предлога за покретања поступка ликвидације.

⁷³ Наизглед би се дало закључити да се већи степен сагласности захтева за доношење одлуке о покретању ликвидације код друштва са ограниченом одговорношћу, али овако размишљање јесте само делимично тачно.

акционарска друштва путем статута додатно уређују ову област, те да се у највећем броју случајева статутом друштво захтева изузетан број потребних гласова за доношење најважнијих управљачких одлука, међу које свакако се убраја и одлука о покретању поступка ликвидације као одлука која води ка гашењу правног субјективитета акционарског друштва.

Процесноправни аспекти одлуке о покретању поступка добровољне ликвидациј привредног друштва

Поступак ликвидације привредног друштва јесте законом уређен поступак који адресира сва важна процесноправна питања од значаја за спровођење ликвидације. Иницијални акт којим се започиње поступак ликвидације, одлука о покретању добровољне ликвидације, јесте правно формални акт који као такав има своју форму и свој садржај. Ипак правне последице, односно валидност овог акта као правног документа у ликвидационом поступку није релевантна са аспекта његовог усвајања од стране лица односно органа друштва који су надлежни, већ у валидној регистрацији таквог акта. Тако је мишљење Миленковић, Д., да ликвидација јесте последња фаза постојања друштва, и она почиње даном регистрације одлуке о ликвидацији друштва и објављивањем огласа о покретању ликвидације, у складу са Законом о регистрацији, а траје до његовог брисања из регистра привредних субјеката у складу са Законом о регистрацији.⁷⁴ Правни домет усвојене одлуке о ликвидацији привредног друштва је веома ограничен у својој фази када исти представља интерни документ, одлуку која као таква није регистрована.⁷⁵

Законом о привредним друштвима из 2004. године, институт ликвидације је у процесноправном смислу био легислативно уређен са испуњењем два законска услова, и то: да друштво има довољно средстава за покриће својих обавеза (оцена солвентности друштва) и да је испуњењен неки од законом или аутономним актом друштва уврђених основа за ликвидацију друштва. Законски основи за покретање ликвидације друштва је чинило седам тачака које су представљале основ, односно разлог за принудну

⁷⁴ Миленковић, Д. (2013). Ликвидациони управник. *Зборник радова "Хармонизација грађанског права у региону"*, Правни факултет Универзитет у Крагујевцу, стр. 378.

⁷⁵ Питање регистрације одлуке о покретању добровољне ликвидације друштва биће у наставку рада посебно обрађено, док је пре тога неопходно указати на низ значајних аспеката који су процесноправног карактера, а тичу се самог зачетка ликвидационог поступка.

ликвидацију.⁷⁶ Закон о привредним друштвима из 2011. године је прошири спектар разлога као законски прописаних основа за покретање принудног ликвидационог поступка на десет. Уз то, законодавац је прописао и одредбу која даје "слободу" у смислу легитимације разлога за покретање ликвидационог поступка, тако што је прописао да "поступак ликвидације привредног друштва може бити покренут и у другим случајевима предвиђеним законом".⁷⁷ Ипак, све што је претходно наведено односи се на процесноправне претпоставке покретање принудне ликвидације. Када је реч о покретање поступка добровољне ликвидације привредног друштва, исто је условљено са облигаторним законским условима, који су следећег карактера. Прво, да би се донела одлука о покретању поступка ликвидације, друштво мора да има довољно средстава за измиревање својих обавеза.⁷⁸ Међутим, овде долазимо до првог озбиљнијег проблема у погледу начина законског нормирања самог института ликвидације. Наиме, сам карактер овог услова је недовољно законски прецизиран, јер је упитно како и на који начин привредно друштво може претходно да оцени да има довољно средстава за измирење својих обавеза, јер тек сачињавањем почетиног ликвидационог биланса ствара се јаснија економска слика, а тиме и правна претпоставка измирења обавеза привредног друштва, сходно евидентираним свим потраживањима, односно имовином којом друштво располаже. Ипак, неекстензивно тумачење овог законског услова је праксено прихваћено, па се сматра да друштво има довољно средстава за измирење својих обавеза ако постоје економски показатељи позитивног пословања у тренутном периоду, односно у претходној години, што се види из редовних, односно ванредних финансијских извештаја који се достављају преко Агенције за привредне регистре и трећим лицима на увид.

Други законски услов који се поставља пред привредним друштвом јесте услов у погледу броја чланова друштва, односно њихове воље да се друштво ликвидира.⁷⁹ Одредба закона у погледу броја чланова друштва није експлицитног законског карактера, али постоји основна правна претпоставка која се тиче минималног броја чланова друштва. Сходно закону, друштва лица (ортачко и командитно друштво) јесу друштва која морају да имају најмање два члана. Уколико друштво падне испод

⁷⁶ Чл. 347. Закон о привредним друштвима 2004.

⁷⁷ Чл. 546. Закон о привредним друштвима 2011 ("Сл. гласник РС", бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

⁷⁸ Ликвидација друштва се може спровести када друштво има довољно средстава за намирење свих својих обавеза. Чл. 524. Закон о привредним друштвима ("Сл. гласник РС", бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

⁷⁹ Види више: Стефановић, З. (2011). Управљање привредним друштвима према новом Закону о привредним друштвима. Параграф Лекс. Бр. 1.

законског минимума броја чланова, не постоји законски основ за доношење валидне правне одлуке у погледу отварања ликвидационог поступка, јер не постоји довољан број чланова друштва. Воља чланова друштва да се друштво ликвидира је когентног карактера. Сматра се да воља чланова друштва постоји, ако је воља за покретање поступка ликвидације привредног друштва усвојена од стране чланова друштва чији гласови и изражена воља представља општи нормативни минимум који је дефинисан у зависности од форме привредног друштва.

Ликвидација привредног друштва је условљена са сагласношћу чланова друштва који имају право на управљање друштвом. Наше законодавство препознаје четири форме привредних друштава. За сваку од законом прописаних форми привредних друштава законодавац је прописао општи законских минимум у погледу воље чланова друштва, односно њихових гласова. Код друштва лица, разликујемо два правна стандарда. Када је у питању ортакско друштво, схватајући правну природу овог друштва и правне односе између ортака, свако правно решење којим се не би захтевала потпуна сагласност свих ортака у погледу покретања ликвидационог поступка не би одсликавала правне постулате на којима почива ова форма привредних друштава, постулат равноправности свих чланова друштва - ортака. Из наведеног, законодавац је прописао да код ортакских друштава, сагласност у погледу отварања ликвидационог поступка мора бити потпуна.⁸⁰ Командитно друштво је са становишта правних односа између чланова друштва веома специфично. Општи законски услов је да ово друштво има најмање два члана, али за разлику од ортакског друштва, права и обавезе ових чланова нису једнаке. Право на управљање у командитном друштву је право које је искључиво нормативно прописано у корист комплементара друштва, члана друштва са правом на управљање у најширем могућем смислу овог појма. Сходно томе, код командитног друштва, право на доношење одлуке о покретању ликвидационог поступка јесте право које вољно везано као искључиво право комплементара друштва, без могућности утицаја воље командитора друштва. Уколико друштво има само једног комплементара, одлука о покретању ликвидационог поступка је самостална одлука овог лица.⁸¹

⁸⁰ Другим речима, воља за ликвидационом привредног друштва мора бити једногласна одлука свих ортака друштва, схватајући да право признаје једнакост између ортака, осим онда када њиховим посебним уговорима ово право није дерогирано, односно посебно уређено и ограничено вољом самих ортака сходно уговору о ортаклу

⁸¹ Супротно описаној ситуацији, када у командитном друштву постоји више чланова друштва који имају право на управљање, тј. више комплементара, онда се примењује законски стандард сагласности једногласне воље свих комплементара, стандард који је примењен код ортакског друштва. Као и код

Друштва капитала јесу специфична врста привредних друштава, што је претходно у раду елаборирано, и где спона између чланова друштва није заснована на њиховом личном (имовинском) нивоу, већ је њихова повезаност јесте заснована на капиталу (улогу) који имају у друштву. Из тог разлога, начин управљања у овим друштвима као што је већ истакнуто, јесте фундаментално другачији у односу на начин управљања код ортакког, односно командитног друштва. Друштва капитала, односно друштво са ограниченом одговорношћу и акционарско друштво, јесу привредна друштва у којима је процес управљања, послововођења, заступања, и уопште функционисања, фундаментално правно различит ако исто упоредимо са друштвима лица.⁸² Иако правни значај модела управљања у овим друштвима има различите правне последице⁸³, када је у питању процедура покретања ликвидационог поступка, облик управљања у овим друштвима није од посебног правног интереса. И код друштва са ограниченом одговорношћу, и код акционарског друштва, скупштина друштва представља орган управљања друштва који има најшира овлашћења, међу којима спада и право скупштине друштва да усвоји и покрене поступак ликвидације природног друштва, што је и делимично наведено у претходноме сегменту рада. Фундаменталне правне разлике између друштва са ограниченом одговорношћу и акционарског друштва у погледу капитала друштва (улози код друштва са ограниченом одговорношћу, акције код акционарског друштва), условљавају и различита законска решења когентног карактера у погледу покретања поступка ликвидације. Код друштва са ограниченом одговорношћу, скупштина друштва покреће поступак ликвидације привредног друштва онда када је за ту одлуку гласало најмање две трећине чланова друштва са правом гласа.⁸⁴

ортатког друштва, када постоји више од једног комплементару у друштву, посебним уговором између ових лица могуће је дерогирати законску одредбу, ако је таква воља ових лица.

⁸² Не само да постоје разлике у управљању између ових друштава, већ и унутар различитог правног организовања рада ових друштава, постоје различити модели управљања друштва. У зависности од воље, али и у одређеним ситуацијама и облигаторних захтева за одређеном формом управљања, друштво са ограниченом одговорношћу и акционарско друштво могу бити управљачки организована у једнодомна, односно дводомна друштва.

⁸³ Види више: Стефановић, З. (2011). Управљање привредним друштвима према новом Закону о привредним друштвима. Параграф Лекс. Бр. 1.

⁸⁴ Сходно чињеници да Закон о привредним друштвима оставља могућност да се одређене одредбе закона дерогирају, оснивачки акт, односно његове одредбе могу бити дерогирани и измењене односно допуњене у складу са вољом оснивача друштва. Ипак у погледу овог питања, законодавац је дефинисао тзв. правни стандард у погледу потребне већине за доношење одлуке о покретању ликвидације који не може бити дерогирани оснивачким актом, односно вољом оснивача. Законски стандард по овом питању јесте да и онда када је оснивачким актом прописан начин усвајања одлуке о покретању ликвидационог поступка, исти не може бити нижи од обичне већине од укупног броја гласова чланова друштва. Другим речима, правни стандард минимума броја гласова чланова друштва никада не може бити нижи од прости већине гласова друштва. Одредбе оснивачког акта која би прописала друго била би противправна и не би произвођила правно дејство.

Као и код друштва са ограниченом одговорношћу, и код акционарског друштва скупштина друштва је орган управљања којем су законом поверене надлежности у погледу статусних промена привредног друштва, међу које спада и поступак ликвидације привредног друштва. Одлука о покретању ликвидационог поступка мора бити усвојена већином гласова присутних акционара који имају право гласа. Изузетно, статутом може бити прописано да одлука по овом питању мора бити усвојена већим бројем гласова, али никада испод законом прописаног минимума.⁸⁵

У процесно-правном смислу, одлука о ликвидацији привредног друштва је само једна од фаза ликвидационог поступка. На ово нас упућује и сам Закон, док се правна јавност слаже да ликвидациони поступак има више фаза, те да доношење одлуке о ликвидацији свакако представља једну од њих. У процесноправном смислу, под ликвидацијом се подразумева поступак где се имовина трговачког друштва прикупља и уновчава да би се исплатила сва његова дуговања, а по њиховом намирењу преостала средства (ако преостану) распоредила на начин прописан статутом друштва, при чему се по окончању поступка ликвидације друштво брише из трговачког регистра.⁸⁶ Одлука о покретању поступка ликвидације представља иницијални правни акт којим се започиње поступак, док су правне валидност таквог акта ограничене правне природе, све до његовог евидентирања од стране Агенције за привредне регистре

Евидентирање одлуке о ликвидацији при АПР-у

У процесноправном смислу, поступак ликвидације друштва је повезан са донетом одлуком друштва о покретању поступка ликвидације, али та одлука представља само правни – формални основ. Ликвидација друштва започиње даном регистрације ове одлуке. Ликвидација привредног друштва је ванредно правно стање једног друштва, и правне и друге последице такве одлуке једнако погађају како само привредно друштво, тако и трећа лица. Интерес заштите трећих лица је интерес који мора бити обезбеђен, па правно дејство усвојене одлуке о покретању ликвидационог поступка само по себи

⁸⁵ Чурчић, М., Дивац, Г. (2016). Правни основ ликвидације предузећа. Гласник за друштвене науке. Год. 8, бр. 8. стр. 199.

⁸⁶ Петровић, П., Протић, М. (2018). Ликвидација привредних друштава. Европско законодавство, бр. 63, стр. 179.

не производи никакве правне последице, како према трећим лицима, тако и унутар друштва.⁸⁷

Оба услова јесу законског императивног карактера, што јасно произилази из чл. 526. закона. **Ликвидација друштва почиње даном регистрације одлуке о ликвидацији и објављивањем огласа о покретању ликвидације, у складу са законом о регистрацији.**⁸⁸

Ликвидација друштва је ”ванредни” начин престанка друштва, нарочито када је реч о добровољној ликвидацији привредног друштва. Заштиту интереса свих субјеката врши законодавац у прописаној одредби Закона, јер је правни значај усвојене одлуке о покретању ликвидације повезан са њеном регистрацијом и објављивањем огласа.⁸⁹ Регистрација одлуке о ликвидацији је правно утемељена на основама Закона о поступку регистрације у Агенцији за привредне регистре.⁹⁰ Предмет овог закона, између осталог, је и поступак регистрације, евидентирања и објављивања података и докумената, који су у складу са посебним законом (у овом случају Законом о привредним друштвима), предмет регистрације, евиденције, и објављивања у регистрима и евиденцијама које води Агенција за привредне регистре. Упис у регистар Агенције за привредни регистар је конститутивног карактера, чиме се мења односно укида неко право, односно правни однос. Имајући у виду чињеницу да се и оглас о покретању поступка ликвидације ставља јавно на увид на интернет страници Агенције за привредне регистре, правно-формално упис и оглашавање при АПР-у морају бити решени у истом дану од стране овлашћеног лица при АПР-у. Уколико је из одређеног разлог АПР уписао у регистар одлуку о покретању ликвидације одређеног привредног друштва, а није објављен и оглас о покретању поступка ликвидације, сматра се да је тек када су оба законска услова испуња правно релевантно стање у којем се сматра да је привредно друштво у процесу ликвидације. Од тог дана, привредно друштво мора у правном, односно пословном промету, иза свог пословног имена да садржи одредницу ”у ликвидацији”, да би и трећа лица била упозната са правним статусом таквог друштва. Схватајући конститутивни значја уписа одлуке у регистар привредних субјеката, све правне

⁸⁷ Другим речима, усвојена одлука о покретању ликвидације друштва јесте претходно правно питање, које добија на пуној правној афирмацији онда и тек када је регистрована и објављена.

⁸⁸ Чл. 526. Закон о привредним друштвима (*"Сл. гласник РС"*, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

⁸⁹ У основи, оба законска услова су повезана са интенцијом законодавца да трећа лица јесу и буду упозната са новонасталим правним стањем у којем друштво послује након усвајања одлуке о ликвидацији.

⁹⁰ Закон о поступку регистрације у Агенцији за привредне регистре (*"Сл. Гласник РС"*, бр. 99/2011, 83/2014 и 31/2019)

последнице таквог стања почињу да производе правно дејство и од тог тренутка се формалноправно сматра да је друштво започело поступак добровољне ликвидације.⁹¹ Схватајући да окончање поступка ликвидације води до гашења правног субјективитета привредног друштва, и његово брисање из регистра, обавезно је да сва трећа лица, а нарочито повериоци друштва, буду упознати са новонасталим правним стањем. Лимитирајући обим права друштва у ликвидацији је таквог карактера да, друштво у ликвидацији не може да предузима нове правне послове. Став судске праксе по овом питању је веома ригорозан, па је становиште суда да привредно друштво нема правни капацитет да предузима правне послове, чак и онда ако су они започети пре отварања ликвидационог поступка.⁹²

Улога и значај регистра привредних субјеката је значајна са различитих аспеката. Реч о јавно доступном регистру који је у нашем правном систему дат у надлежности Агенцији за привредне регистре. Основни циљ оснивања и рада Регистра, је јавно и транспарентно приказивање релеватних информација у вези са учесницима привредног пословања чија евиденција се води при овом регистру. Законодавац је дао АПР-у јасан легислативни значај, па је процес оснивања, гашења али и евидентирања одређених одлука субјеката чија евиденција се води при АПР-у, правно коначан само онда када су такве одлуке и решења правно валидирани од стране самог регистра. У процесноправном смислу, усвајање одлуке о покретању поступка ликвидације привредног друштва јесте одлука која има правни значај само за унутрашње потребе привредног друштва. У моменту усвајања одлуке о покретању поступка ликвидација, па чак и након самог усвајања, правно друштво и даље редовно послује, те и органи управљања односно лица која имају законска овлашћења јесу субјекти који су и даље правно легитимисани као обвлашћена лица односно субјекти. Правни последице усвојене одлуке о покретању поступка ликвидације не производе правно дејство њиховим доношењем, већ таква одлука има правни домет и значај који извири из њеног нормативног садржаја тек онда када је иста прослеђена Агенцији за привредне регистре, и када АПР исту учини јавно доступну. Питање које се у науци, али пракси поставља јесте, да ли поступак ликвидације започиње доношењем одлуке о покретању

⁹¹ Правне последице започете ликвидације привредног друштва су значајне, како са становишта унутрашње организације рада друштва, тако и према трећим лицима.

⁹² У пресуди Привредног суда у С 5 Пк 44/10 од 28.02.2014. године, првостепени суд је закључило да је окривљени (привредно друштво у ликвидацији) повредило одредбу чл. 532. ст. 1. према коме привредно друштво не може предузимати нове послове, већ само послове везане за спровођење ликвидационог поступка, као што су продаја имовине, плаћање поверилаца, наплата потраживања и друге послове нуже за ликвидацију друштва.

Пресуда Привредног апелационог суда, Пкж 219/2014 од 13.11.2014. године.

поступка ликвидација, или пак њеним евидентирањем од стране АПР. Одговор на ово питање је различит у зависности од субјеката на које ова одлука утиче. Са аспекта привредног друштва, валидно усвојена одлука о покретању поступка ликвидације јесте интерни правни акт на основу које се мења унутрашња правна организација рада друштва, именује нови законски заступник привредног друштва – ликвидациони управника, и последично долази до редуковања пословних активности друштва у смислу обављања само оних послова и радњи које су везане за окончање ликвидације. Међутим, иако одлука има интерни карактер, све претходно наведено почиње да представља релевантну правну свакодневницу тек онда када друштво такву одлуку проследи Агенцији за привредне регистре. Са становишта јавности, односно интереса трећих лица, одлука о покретању поступка ликвидација нема правни значај све до њеној јавног објављивања од стране Агенције за привредне регистре. Из тог разлога, сви рокови за обављање радњи и активности у различитим фазама ликвидационог поступка, почињу се рачунати тек од дана објављивања ове одлуке од стране АПР-а, а не од дана усвајања исте од стране привредног друштва.⁹³

Обавештење повериоцима о покретању поступка ликвидације

Усвајањем одлуке о ликвидацији привредног друштва, и њеног евидентирања од стране Агенције за привредне регистре, привредно друштво и формално улази у спровођење законом предвиђених активности и радњи које се описују као фазе ликвидационог поступка. Правне последице евидентирања одлуке о покретању поступка ликвидације јесу екстерно одмах уочљиве. Привредно друштво у свом пословном имену додаје одредницу ”у ликвидацији”, и као такво наставља да ограничено послује на тржшту предузимајући све активности у циљу спровођења ликвидације.⁹⁴ Улазак друштва у ликвидацију шаље јасну поруку свим трећим лицима, укључујући и саме повериоце друштва, да је друштво активирало институт ликвидације који у свом правном смислу коначности доводи до гашења правног субјективитета таквог друштва. Из тог разлога, сваки поверилац друштва односно сва трећа лица имају

⁹³ Улога и значај АПР-а је веома важна јер од њене активности зависи почетак правног дејства усвојене одлуке о ликвидацији привредног друштва.

⁹⁴ Одлука о покретању поступка ликвидације производи значајно правно дејство, онда и када је званично регистрована.

посебан правни, али и економски интерес да исте заштите, што јесте и интерес законодавца.⁹⁵

Законодавац је прописао да је иницијални акт којим се започиње поступак ликвидације привредног друштва одлука о ликвидацији. Одлука о покретању поступка ликвидације није нужно потребно да буде законом прописана, али иста ипак представља основ на основу које се врши валидно информисање познатих поверилаца друштва о започетом поступку ликвидације. Позив повериоцима о потреби пријављивања својих потраживања која имају према друштву у ликвидацији у основи истовремено представља и посредно обавештење да је одређено друштво ушло у ликвидациони поступак, поред оног што чини и Агенција за привредне регистре. У једном делу правне јавности истиче се да, када је у питању садржај огласа о покретању ликвидације, која у основи представља ваљани правни начин за информисање заинтересованих лица о покретању поступка ликвидације привредног друштва, прописано је да, оглас мора да садржи и следеће: *позив повериоцима да пријаве своја потраживања; адресу седишта привредног друштва; упозорење да ће потраживање бити преклудирано*⁹⁶ *уколико их повериоци не пријаве најкасније у року од 30 дана од периода трајања огласа.*⁹⁷ Оглас о покретању ликвидације је правно нормиран само делимично у чл. 526. закона, и оправдано је становиште дела правне јавности да је његова садржина адекватно прописана, те да не оставља простора за различито тумачење обавезности њене садржине.

Оглас о покретању ликвидације из члана 526. овог закона објављује се у трајању од 90 дана на интернет страници регистра привредних субјеката и садржи нарочито:

- 1) позив повериоцима да пријаве своја потраживања;
- 2) адресу седишта друштва, односно адресу за пријем поште из члана 20. овог закона на коју повериоци достављају пријаве потраживања;

⁹⁵ Обавештење о покретању поступка ликвидације мора бити не само евидентирано од стране АПР-а, већ исто тако мора бити упућено и свим повериоцима друштва ради регулисања дужничко-поверилачких односа. Са друге стране, законодавац има посебан интерес да заштити њихов правни и економски положај, што ће у наставку рада бити приказано.

⁹⁶ Преклудирано, односно преклузија, јесте посебан институт права застарелости. Невршење одређених права у одређеном временском периоду доводи до лишења права на исто након истека одређеног временског рока.

⁹⁷ Здравковић, И. (2015). Ликвидација привредног друштвау праву Републике Србије. Право – теорија и пракса, бр. 10. стр. 26.

3) упозорење да ће потраживања поверилаца бити преклудирана ако их повериоци не пријаве најкасније у року од 30 дана од дана истека периода трајања огласа из става 1. овог члана.⁹⁸

Поступак ликвидације привредног друштва представља ванредну правно-економску ситуацију. У основи, успешно окончање поступка ликвидације привредног друштва има за последицу престанак свих пословних активности друштва, односно брисање друштва из привредног регистра и окончање његовог правног субјективитета. Последице отпочињања ликвидационог поступка су једнако значајне како за само друштво које започело овај поступак, тако и за сва лица повезана са пословањем привредног друштва. То се посебно односи на повериоце привредног друштва.⁹⁹ Претходно наведене правне последице отварања ликвидационог поступка, међу које спада и престанак свих пословних активности и предузимања радњи које нису у функцији окончања ликвидационог поступка, су од значаја за трећа лица са којима послује привредно друштво, а од посебног су значаја за његове повериоце. У том смислу треба и тумачити чл. 534 Закона, који има за циљ да уреди начин обавештавања познатих повериоца ради пријаве њихових потраживања. Након отварања ликвидационог поступка у правно-формално смислу, друштвом управља ликвидациони управник или управници.¹⁰⁰ Један од задатака ликвидационог управника, јесте и слање обавештења познатим повериоцима привредног друштва. Овде се поставља питање, да ли слање обавештања познатим повериоцима јесте питање које у оквиру овог истраживања треба разматрати у оквиру процесно-правног аспекта поступка ликвидације, или је то питање које се као такво разматра као једна од дужности ликвидационог управника, што је засебан део овог истраживања. Ако би стриктно анализирали начин на које је законодавац ово питање правно уредио, онда ово питање јесте као такво валидно да буде разматрано у делу истраживања које се односи на права и дужности ликвидационог управника. Ипак, ако посматрамо процесно-правни значај индивидуалног обавештења познатим повериоцима, онда је став аутора овог рада да правне и економске импликације овог питања јесу валидна аргументација у смислу анализе овог питања у овом сегменту рада. Валидност изнетог је базирана и на самом

⁹⁸ Чл. 533. ст. 1. Закон о привредним друштвима (*"Сл. гласник РС"*, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

⁹⁹ Повериоци привредног друштва имају посебан правни и економски интерес да буду адекватно и на време обавештени да је привредно друштво са којим послују започело поступак ликвидације.

¹⁰⁰ Један од бенефита добровољне ликвидације привредног друштва јесте и право друштва да само именује лице које обављати овај посао. О правном положају ликвидационог управника биће посебно речи у следећем одељку дисертације.

тумачењу одредбе 534. Закона. Законски смисао ове одредбе има веће правне импликације од самог обавештења познатим повериоцима у смислу чињенице да је привредно друштво започело поступак добровољне ликвидације. Правне последице обавештања су у основи повезане за рок у којем повериоци морају да пријаве своје потраживање, које им може бити преклударано ако у оквиру законом утврђеног времена то не учине. Из тог разлога сматрамо да питање обавештења о започетом поступку ликвидације и позив повериоцима да пријаве своје потраживање, јесте процесноправно питање, иако је као такво истовремено и једна од законом утврђених обавеза ликвидационог управника.

Почетак ликвидације друштва представља дан када је одлука о ликвидацији регистрована при АПР-у, односно када је на сајту Агенције постављен оглас о покретању поступка ликвидације. Од тог дана се сматра да је друштво у поступку ликвидације, и почињу да теку различити рокови који су правно корелативно у вези са овом чињеницом. **Рок од 15 дана од дана почетка ликвидације друштва, је први и најкраћи рок у процесно-правном смислу који се односи на поступак ликвидације друштва. У овом року, именовани и регистровани ликвидациони управник је дужан да састави и пошаље обавештење познатим повериоцима ради пријаве њихових потраживања.** Једна од правних последица покретања ликвидационог поступка је и та што сва трећа лица, а посебно познати повериоци морају бити упознати са отпочетим поступком.¹⁰¹

Ради заштите интереса повериоца друштва, законодавац је прописао обавезну садржину писаног обавештења познатим повериоцима друштва. Одредба Закона у том смислу дефинише минимум информација, и квалитет обавештања као општи стандард из разлога адекватног, истинитог и правовременог обавештења према познатим повериоцима. Из разлога претходно описаних, законодавац у ставу 2 члана 534. Закона, дефинише тзв. законски минимум у погледу обавезних елемената садржаја обавештења. **Обавештење мора да садржи податак о дану објављивања и периоду трајања огласа о покретању ликвидације, адресу седишта друштва, односно адресу за пријем поште на коју поверилац доставља пријаву потраживања, као и упозорење да ће потраживања повериоца бити преклудирано ако га поверилац не пријави на касније у року од 30 дана од дана истека периода трајања огласа о покретању**

¹⁰¹ Рок који је законски остављен за индивидуално обавештење познатим повериоцима је релативно кратак, што можемо правно последично довести у вези са другим роковима који су законом утврђени током трајања ликвидационог поступка, а имајући у виду и коначан законски рок у којем се мора отпочети поступак ликвидације окончати.

ликвидације. Сматрамо ово решење добрим, из разлога што би изостанак одредбе закона која би дефинисала садржај обавештења у пракси могло бити злоупотребљено од стране друштва у поступку ликвидације.¹⁰²

У правној теорији се истиче релативна сличност између садржаја обавештења познатим повериоцима и огласа о покретању поступка ликвидације.¹⁰³ Разумљиваља је сличност која постоји између два акта који су у бити информативног карактера, јер су у основи и један и други документ есенцијално, и правно, у функцији обавештавања трећих лица о покретању ликвидационог поступка над једним друштвом, с тим што се садржај обавештења према познатим повериоцима фокусира на субјекте са којима друштво послује и који имају постојећу пословну активност, док оглас о покретању поступка ликвидације који се ставља на сајт АПР-а има за циљ да информише не само ова лица, већ и друге пословне субјекте.

Обавештење повериоцима мора да садржи податке о дану објављивања и периоду трајања огласа о покретању ликвидације. Важно је истаћи значај ове информације који је вишеструк. Прво, путем ове информације познати повериоци се упознају за чињеницом да је друштво са којим имају пословну активност започело процес ликвидације. На тај начин ови субјекти морају да ускладе будуће пословне активности са овим друштвом, имајући у виду чињеницу да такво друштво има ”ограничену пословну способност”, тј. да се предузимају послови и радње који су искључиво у функцији окончања ликвидационог поступка. Друго, обавештење које садржи податак о дану објављивања и периоду трајања огласа о покретању ликвидације, јесте фундаментално, правно важно на могућност друштва да своја потраживања пријави и да им иста буду евидентирана и извршена. Важност овог податка је у претходноме делу рада апострофирана, јер иако повериоци имају правни основ и валидност да потражују према одређеном друштву извесна потраживања, такво право јесте временски орочено.¹⁰⁴ Сврха овог правног решења је правно јасна, јер ако се оконча поступак ликвидације друштва и оно се избрише из регистра привредних

¹⁰² Таква злоупотреба би праксено била могућа тиме што би формалноправно друштво слало неки вид обавештења познатим повериоцима, али садржај обавештења би могао бити такве природе да не садржи релевантне информације од значаја, тј. могао би да доведе у заблуду трећа лица – повериоце, чиме би овим субјектима била нанета правна али економска штета.

¹⁰³ Види више: Миленковић, Д. (2014). Правна обележја ликвидационог поступка, Зборник радова ”*Право кроз теорију и праксу*”, Крагујевац, стр. 156.

¹⁰⁴ Другим речима, законодавац не негира право субјеката на исплату и реализацију потраживања која имају према друштву у поступку ликвидације, али с обзиром на временски рок у којем се мора започети поступак ликвидације окончати, разумљиво је и правно логично да познати, али и други повериоци, имају одређени временски период за пријаву својих потраживања.

субјеката, било каква потраживања која би касније била пријављена, би била правни ”аспурд” јер су упућена према друштву које више не постоји. Из тог разлога, законодавац у тачки 3. јасно дефинише да ће свака потраживања поверилаца која се не пријаве најкасније у року од 30 дана од дана истека периода трајња огласа о покретању ликвидације бити преклудираниа.¹⁰⁵

Обавештење које се доставља познатим повериоцима мора да садржи и три засебно значајна елемента, и то: дан објављивања и период трајања огласа о покретању ликвидације; адресу седишта друштва, односно адресу за пријем поште на коју поверилац доставља пријаву потраживања; упозорење да ће потраживање повериоца бити преклудирано уколико га поверилац не пријави у означеном року.¹⁰⁶ Да би повериоци адекватно могли да доставе пријаву својих потраживања, привредно друштво у ликвидацији мора обавестити познате повериоце о адреси седишта друштва. Седиште привредног друштва јесте један од атрибута друштва, који има вишеструки правни значај. Када привредно друштво започне поступак ликвидације, адреса привредног друштва мора бити позната трећој страни, а нарочито познатим повериоцима са којима друштво има пословну активност. Правни значај овог податка је валидан из више разлога, али са становишта његове улоге и значаја као податка у смислу индивидуалног обавештења познатим повериоцима, његов значај је само један, да повериоци који су путем обавештења информисани о покретању поступка ликвидације, могу на праву адресу да доставе пријаву своја потраживања.¹⁰⁷ Иако ова одредба закона наизглед нема посебан правни значај, у пракси је њен домет изузетно значајан. Привредно друштво у ликвидацији, односно ликвидациони управник, ће бити у обавези да евидентира достављене пријаве потраживања само која су писаним путем стигла на адресу друштва у законом утврђеном року. Сва остала потраживања поверилаца биће преклудираниа.¹⁰⁸

¹⁰⁵ Преклудираност потраживања је изузетно значајна, јер су правне последице преклузије знатно теже, него што је то случај код инстута застарелости са којим се често идентификује као слично.

¹⁰⁶ Новаковић, С. (2012). Коментар Закона о привредним друштвима. Пословни биро, Београд, стр. 404.

¹⁰⁷ Пошто је у пракси могуће да седиште привредног друштва буде на једној адреси, а да привредно друштво у ликвидацији има засебну адресу за пријем поште, законодавац је адекватно нормирао такво стање, па у случају да се адреса седишта друштва и адреса за пријем поште не поклапају, привредно друштво је у обавези да наведе адресу за пријем поште. На тај начин се штити интерес поверилаца којима је обавештење упућено.

¹⁰⁸ Из описаног јасан је значај валидне информације о седишту друштва, тј. његовој адреси за пријем поште, јер правне последице неадекватног упознавања трећих лица, односно познатих поверилаца о адреси пријема поште има правне али и економске последице по ове субјекте.

Обавештење познатим повериоцима мора да садржи упозорење да ће потраживања повериоца бити преклудирано ако га поверилац не пријави на касније у року од 30 дана од дана истека периода трајања огласа о покретању ликвидације, што је нормирано у тачки 3. члана 534. закона. Ризик преклудираних потраживања је можда и најважније правно питање од интереса за повериоце привредног друштва у поступку ликвидације. О преклудираних потраживања повериоца је претходно већ било речи, тако да је тачка 2. овог члана адекватно анализирана. Мишљења смо да је позитивно законско решење којим се детерминише рок у којем познати повериоци могу да пријаве своје потраживање јер, као што је претходно у раду елаборирано, питање преклудираних јесте значајно правно питање, а што произлази из начина нормирања истог од стране законодавца, чиме се јасно поштују фундаментална правна начела и процедуре, што је такође адекватно истакнуто приликом указивања на разлоге којима се законодавац водио приликом креирања текста закона. У контексту самог временског рока који је одређен у данима, сматрамо да исти пружа довољно времена свим познатим повериоцима да пријаве своје потраживање, те да би дефинисање краћег рока било на штету самих поверилаца, док би дужи рок временски продужио трајања ликвидационог поступка, што је супротно самим интересима и привредних субјеката, и државе, свхатајући динамичност пословања привредних субјеката.

Процесна-правна питања од значаја, и у вези са обавештењем познатим повериоцима нису питања једноставног правног карактера, јер су могуће и друге релевантне ситуације које би могле бити од значаја у датом домену. У том смислу, законодавац прописује да, **ако друштво током периода трајања огласа о покретању ликвидације промени адресу седишта или адресу за пријем поште, рок од 90 дана из става 1. овог члана поново почиње да тече од дана регистрације те промене у складу са законом о регистрацији, а све до тада приспеле пријаве потраживања се сматрају уредно поднетим.**¹⁰⁹ Циљ и домет ове одредбе законодавца јесте веома јасан; избећи било какве злоупотребе члана 1. ове одредбе, где би пропуштањем рокова познати повериоци дошли у стање немогућности наплате својих потраживања, а све као последица могућих радњи или поступака, односно ситуација у којима њихово пријава потраживања није адекватно пристигла на адресу друштва у ликвидацији.¹¹⁰ Приликом

¹⁰⁹ Чл. 533. ст. 2. Закон о привредним друштвима ("Сл. гласник РС", бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

¹¹⁰ Пракса показује да постоје ситуације када привредна друштва користе "рупе у прописима" и на тај начин у оквиру правних оквира поступају противно општим правним стандардима и интересима трећих страна. Одредба закона која прецизира проблематику пријаве потраживања од стране повериоца у

отварања ликвидационог поступка и кроз обавезу ликвидационог управника да пошаље обавештење познатим повериоцима да пријаве своје потраживање, адреса привредног друштва за пријем поште јесте посебно значајна информација, јер као што је претходно наведено, пријаве потраживања се морају поднети у року не дужем од 30 дана од истека периода трајања огласа о покретању ликвидације. Питање које се поставља, је да ли у том периоду привредно друштво у ликвидацији може односно сме да промени адресу за пријем поште. Ово је посебно значајно питање у сегменту овога што се овде истражује, јер само обавештење повериоца јесте и мора бити упућено привредном друштву на адресу која је у обавештењу наведена. С обзиром на временски рок целог процеса, валидно је питање да ли друштво може да промени адресу пријема поште. Седиште друштва и место пријема поште су валидни атрибути привредног друштва, и као такви не престају да имају мањи правни значај услед чињенице да је над друштвом покренут ликвидациони поступак, а привредно друштво може да током поступка промени адресу пријема поште.¹¹¹ Правна ”штета” по интересе поверица у описаној ситуацији је значајна, јер поверилац може доћи у ризик да његово потраживање буде преклудирано. Неретко привредна друштва имају ”интерес” да искористе одређене ситуације и правне празнине у своју корист, а на штету трећих лица. Управо став 2. члана 533. закона онемогућава привредна друштва у таквој намери. С обзиром да није могуће, нити потребно законски прописати, да привредна друштва у ликвидацији не могу да врше промену седишта друштва, а посебно не адресу пријема поште; законодавац адекватно увиђа могућност потенцијалне злоупотребе овог члана, па јасно прописује ситуацију у којој је привредно друштво након послатог обавештења познатим повериоцима извршило промену седишта друштва, односно адресу за пријем поште. У случају да друштво током трајања огласа о покретању ликвидације, односно 30 дана након истека тог огласа промени седиште друштва, односно адресу за пријем поште, ликвидациони управник има законску обавезу, као иницијално већ одређену, обавезу да познатим повериоцима који нису доставили до момента промене седишта друштва, односно адресе пријема поште, своју пријаву потраживања, имају додатни законски рок од 15 дана од дана регистрације ове одлуке у АПР-у. Мишљања смо да на овај начин

ситуацијама када друштво мења првобитну наведену адресу за пријем поште, јесте изузетно значајно питање.

¹¹¹ Привредно друштво у ликвидацији има право да мења седиште друштва, односно место пријема поште. Правни значај ове одлуке је од посебног интереса за повериоце друштва, јер ако друштво у међувремену промени своје седиште, односно место пријема поште, обавештење о пријави потраживања неће стићи на адекватну адресу привредног друштва, што ће за последицу имати да повериоц није доставио обавештење о својим потраживањима привредном друштву.

законодавац ставља у заштиту интересе повериоца о могућим правним последицама које по њих могу настати као последица промене седишта друштва, односно адресе пријема поште.¹¹² Отворено остаје једно од питања, да ли привредно друштво честом променом места седишта друштва, односно адресе пријема поште може да доведе до временског ”отезања” окончања поступка ликвидације преко законом утврђеног временског оквира у којем привредно друштво које је започело поступак ликвидације овај процес мора и да заврши. Мишљења смо да садашњи текст закона дозвољава исто, те да се сваком променом обнавља рок и тече нови. На овај начин друштво може више пута да врши промену адресе поште, продужавајући рокове за окончање ликвидације. Сматрамо да би текст закона морао бити легислативно иноваран тако да ограничава колико пута након отварања ликвидационог поступка друштво има право на промену адресе пријема поште.

Ликвидација привредног друштва, нарочито добровољни модел ликвидације привредног друштва, је ванредно и непланирано правно стање, нарочито са становишта субјеката који послују са овим друштвом. Из тог разлога, не могу сви повериоци друштва имати исти правни статус, невезано за чињеницу да ли су они правни субјекти са којима је друштво већ пословало, односно субјекти који на основу пословних књига друштва јесу тзв. познати поверици. У категорију познатих поверилаца могу и морају бити сврстани и повериоци чије је потраживање пре отварања ликвидационог поступка утврђено извршном исправом.¹¹³ Иако ови поверици јесу субјекти који су познати привредном друштву, одредбе закона у смислу обавезе слања обавештења и пријаве потраживања се на ове субјекте не примењују, што је јасно стипулирано у ставу. 4, јер се сходно истом њихова потраживања сматрају пријављеним.¹¹⁴ Одредба закона је јасно стипулирана, те нема никаквих правних нејасноћа. Морамо апострофирати чињеницу да у легислативном смислу, ”*подела поверилаца на познате и друге*” јесте подела која представља нормативну новину Закона о привредним друштвима из 2011. године. Претходни Закон о привредним друштвима који је усвојен 2004. године, и чије важење

¹¹² Изостанак ове одредбе закона би у пракси отворило могућност злоупотребе од стране привредних друштава у ликвидацији да, због процесно-правних разлога не достављања на валидну адресу пријема поште, пријаве потраживања њених поверилаца буду изложена ризику преклузије.

¹¹³ Види више: Стаменковић, Ј. (2009). Извршење на основу извршне исправе. Зборник радова ”Закон о извршном поступку кроз праксу трговинских судова”, стр. 473-502.

¹¹⁴ Ако друштво током рока за пријаву потраживања поверилаца из става 1. тачка 3) овог члана промени адресу седишта или адресу за пријем поште, тај рок поново почиње да тече од дана регистрације те промене у складу са законом о регистрацији, а све до тада приспеле пријаве потраживања се сматрају уредно поднетим. Чл. 533. ст. 4. Закон о привредним друштвима (”Сл. гласник РС”, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

је било до 01.02.2012. године, није правио разлике у правном статусу различитих поверилаца у смислу одредаба закона које се односе на поступак ликвидације привредног друштва. Законодавац није правио разлику између поверилаца, познатих поверилаца и поверилаца чија су потраживања утврђена извршном исправом. У једном временском интервалу ступања на снагу новог закона у пракси су била упитна одређена питања из домена претходно изнетог, па је било потребно посебно мишљење Одељења за привредне спорове Привредног апелационог суда. Питање које упућено суду је било следеће: *да ли су повериоци који имају извршну исправу за своје потраживање обавезни да поднесу пријаву потраживања у случају ликвидације дужника, која је покренута по Закону о привредним друштвима, важећим до 01.02.2012. године?* Мишљење Одељења за привредне спорове Апелационог привредног суда по овом питању, је такво да су повериоци који поседују извршну исправу за своје потраживање у обавези да да поднесу своју пријаву потраживања у прописаном року који је дефинисан у одредбама тада важећег закона, јер према мишљењу Одељења одредбама претходног закона законодавац није предвидео изузетке од обавезе пријаве потраживања.¹¹⁵ Мишљење суда по овом питању је једино валидно и исправно по овом питању. Иако је новим законским решењем учињен напредак у смислу квалитативне правне заштите поверицала, у смислу њихове ”правне категоризације” на начин како је то учињено, започети правни поступци се увек морају завршити по одредбама права које важило у моменту њиховог започињања, те сваки ликвидациони поступак који је започет до 01.02.2012. године, јесте поступак који се мора водити по основу одредаба закона који је важио у моменту његовог започења, тј. Закона о привредним друштвима из 2004. године. Свако друго тумачење би било правно погрешно и довело би до наступања различитих правних последица, али и повреде фундаменталних правних начела.

Поступак пријаве потраживања

Правни значај обавештавања познатих поверилаца о покретању ликвидационог поступка је првенствено повезан са чињеницом да је поступак ликвидације привредног друштва нормативно временски прецизиран и ограничен, те рокови у којима се

¹¹⁵ Одељење за привредне спорове Привредног апелационог суда на седници одржаној дана 26/27.11.2014. године. Судска пракса привредних судова – Билтен, број 4/2014. године.

одређене процесно-правне радње морају обавити јесу од посебног правног значаја.¹¹⁶ Привредно друштво у ликвидацији је дужно да састави листу свих пријављених потраживања. Листа пријављених потраживања представља правну и економску сублимацију свих потраживања свих трећих лица - поверилаца, која су путем приспелих пријава потраживања своје захтеве доставили привредном друштву. У листу пријављених потраживања налазе се како потраживања тзв. познатих поверилаца којима је претходно упућено обавештење, тако и трећа лица која сматрају да имају потраживања према привредном друштву.¹¹⁷

Осим потраживања која су обезбеђена извршном исправом, сва остала потраживања могу са становишта права бити потраживања које друштво признаје или пак које друштво може да оспори. Правни интерес друштва у ликвидацији није да оспорава потраживања за која нема правни основ, нити извезност њиховог оспоравања, већ је дужно да на основу своје документације, као и документације трећих лица – поверилаца, састави листу признатих и листу оспорених потраживања, што јасно проистиче из члана 535. став 1. Закона.¹¹⁸ Обавеза привредног друштва у ликвидацији за састављање листе признатих и оспорених потраживања је облигаторног карактера, док је индивидуализација извршења ове обавезе у смислу закона прецизирана као обавеза ликвидационог управника.¹¹⁹ Иницијално, сва потраживања се сврставају у оквиру овог документа. Тако састављен документ чини основ за сачињавање документа – *листе признатих потраживања, и листе оспорених потраживања*. Обавеза ликвидационог управника јесте да се стара о имовини привредног друштва у ликвидацији, те је питање потраживања трећих лица – поверилаца, такве правне природе да његово неадекватно третирање може да начини имовинску и другу штету по привредно друштво. Из тог разлога, друштво не прихвата све приспеле пријаве потраживања *ad blank*, већ након њиховог иницијалног евидентирања, сва пријављена

¹¹⁶ Индивидуална обавештења која друштво шаље познатим поверицима, као и опште обавештење према свим другим трећима лицима да је покренут поступак ликвидације одређеног привредног друштва који се јавно публикује од стране АПР-а јесу чињенице од значаја које су важне за пријаву свих потраживања трећих лица, односно њихово евидентирање од стране друштва у ликвидацији.

¹¹⁷ Поред тога, у листу потраживања улазе и потраживања поверилаца која су обезбеђена извршном исправом, без обзира на чињеницу да та лица нису била у обавези да доставе пријаву својих потраживања. Обавеза привредног друштва у ликвидацији јесте да у складу са чл. 534. став 4. закона, ова потраживања сама евидентира у листу потраживања.

¹¹⁸ Друштво је дужно да све приспеле пријаве потраживања, као и потраживања из члана 534. став 4. закона, евидентира у листу пријављених потраживања и да сачини листу признатих и оспорених потраживања. Чл. 535. став 1. Закон о привредним друштвима ("Сл. гласник РС", бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

¹¹⁹ Ликвидациони управник, између осталих обавеза, је дужан да евидентира сва пријављена потраживања, односно сачини документ пријављених потраживања.

потраживања се анализирају са становишта њихове оправданости у правно-економском смислу, што се чини на основу докумената које друштво поседује, односно које је индивидуални поверилац доставио. На основу такве анализе, друштво у ликвидацији саставља листу признатих и листу оспорених потраживања.

Коначан циљ ликвидације привредног друштва је правно у корелацији са обавезом измирења свих обавеза друштва. Циљ евидентирања пријаве потраживања и састављања листе признатих и оспорених потраживања, јесте законска обавеза когентног карактера, али је она у функцији реализације примарног циља ликвидационог поступка. Обавеза друштва у том смислу није и не може се посматрати као обавеза коју друштво извршава на основу когентних норми Закона, већ и само привредно друштво јесте и мора бити заинтересовано за евидентирање свих својих обавеза према трећим лицима.¹²⁰

Оспорена потраживања се посебно евидентирају у листу потраживања која са становишта друштва нису валидна. Оспорена потраживања могу бити потпуног карактера, у ком случају друштво потпуно негира постојање пријаве потраживања, или могу бити делимичног карактера, где се само потраживање не спори као валидно, већ износ потраживања који је пријављен.¹²¹ Оспорена потраживања у оквиру законског рока се посебно евидентирају и друштво је у обавези да таква потраживања буду индивидуално одређена на начин на који се њихови повериоци о томе обавештавају. Друштво не може пријављена потраживања оспоравати без валидног образложења, што јасно проистиче из члана 535. став 2. Закона. Важно је апострофирати да је законски рок од 30 дана од дана пријема пријаве потраживања преклузивни рок.¹²²

Питање оспоравања пријављених потраживања у пракси неретко може бити злоупотребљено. Законодавац није искористио могућност детаљније регулације овог питања, па у том смислу осим обавезе да у законом утврђеном року од пријема пријаве потраживања оспори исто индивидуално одређеном повериоцу, иако је законски у обавези друштво да образложи тако оспорена потраживања, у пракси друштва користе недореченост ове одредбе, па неретко могу и да не наведу разлоге оспоравања јер није

¹²⁰ Природа ове обавезе је заштита интереса привредног друштва од потенцијално неутемељених достављених пријава потраживања.

¹²¹ У обе ситуације, друштво је у обавези да у року не дужем од 30 дана од дана пријема пријаве потраживања оспори таква потраживања.

¹²² Друштво може у оквирима овог рока оспорити индивидуално одређено потраживање повериоца, док истеком рока такво потраживање се сматра признатим и неоспореним, те друштво мора водити рачуна о овом року на једнак начин на који поверилац води рачуна о року у којем може да пријави своје потраживање.

прописана санкција за такво понашање.¹²³ Аналогно томе, обавештење које друштво шаље повериоцу којим се исти информише да је његова пријава потраживања од стране друштва оспорена, јесте правно валидно обавештење чак и онда када није наведено образложење таквог оспоравања.¹²⁴ **Из тог разлога, у праски се дешава да друштва врше оспоравање потраживања без навођења конкретних правних основа за њихово оспоравање. Иако правне последице таквог понашања друштва нису од посебно штетног значаја за сам поступак ликвидације друштва (само га чине временски дужим), мишљења смо да у будућим изменама закона ова правна ситуација мора бити предмет активности законодавца, тако да буде прописана одређена врста санкције за друштво које у обавештењу којим се оспорава потраживање не наведе јасно образложење оспореног потраживања.**

Оспорено потраживање друштва које у виду обавештења прослеђено индивидуално одређеном лицу – повериоцу, је оно што језички и јесте, оспорено потраживање. Правна импликација те чињенице јесте да једна страна, у овом случају друштво у ликвидацији, не прихвата у потпуности или делимично пријаву потраживања и такво потраживање спори, док друга страна – поверилац, има право да се изјасни на такво обавештење, односно да оповргне образложење оспореног потраживања, ако је исто садржано. Правно се поставља питање како и на који начин лице којем је оспорено потраживање то чини. Ово питање јесте валидно, јер у основи приликом подношења пријаве потраживања након отварања ликвидационог поступка, поверилац доставља пријаву потраживања коју адекватно и документује. Уколико друштво у ликвидацији оцени да тако пријављено потраживање није утемељено, делимично или у потпуности, такво потраживање ставља на листу оспорених потраживања. Ако обе стране имају различито схватање својих права и обавеза из облигација, онда њихов сукоб јесте са становишта права предмет који се као такав мора решавати пред надлежним судом.¹²⁵ Поверилац чије је потраживање оспорено има законом утврђен временски рок у којем мора пред надлежним судом да покрене поступак. Рок за покретање судског поступка је

¹²³ Другим речима, обавеза друштва да образложи оспорена потраживања није пропраћена и осигурана неком врстом санкције уколико друштво то исто не учини.

¹²⁴ Види више: Мићовић, С. (2017). Накнадна пријава потраживања. Право и привреда. Год. 55., бр. 10/12, стр. 62-79.

¹²⁵ Изузетно, уколико постоји споразум о арбитражи између субјеката – привредног друштва у ликвидацији и индивидуално одређеног поверица, онда предмет њиховог спорења мора бити решаван у складу са арбитражним решавањем спорова пред арбитражом коју су уговорили или која тек треба бити уговорена, ако је реч о ad hoc арбитражи.

15 дана од дана пријема обавештења о оспоравању потраживања.¹²⁶ **Интересантно је приметити да законодавац није предвидео могућност покретање арбитражног поступка између привредног друштва у ликвидацији и повериоца. С обзиром на аутономију права одучивања која је у основи овим законом прокламована, уговорне стране саме могу да одреде – искључе, надлежност државних судова и да своје спорове решавају пред сталном односно ad hoc арбитражом. Иако законодавац у овом случају пропушта легислативну прилику да ово и законски прецизира, ова одредба се мора тумачити шире. Ако је поверилац чије је потраживање оспорено покренуо поступак пред надлежним судом или арбитражом у року од 15 дана од дана пријема обавештења о оспореном потраживању, поверилац је поред тога у обавези и да обавести о покренутом поступку и само привредно друштво у ликвидацији које је потраживање оспорило.¹²⁷ Примарни интерес државе, односно законодавца, је да интенција чланова привредног друштва да окончају правни субјективитет одређеног друштва и да поступак буде спроведен на начин да се максимално заштите интереси свих поверилаца привредног друштва.**

У поступку ликвидације појављује се више категорија лица у својству поверилаца привредног друштва, и то: повериоци који су своја потраживања стекли пре настаupaња дејства одлуке о ликвидацији привредног друштва; као повериоци друштва могу се појавити и ортаци, комплементари, чланови друштва и акционари, а њихов статус поверилаца заснован је на пословима закључених са друштвом али по основу утврђеног а неисплаћеног удела у добити друштва; ликвидациони управник има правни статус повериоца друштва у погледу трошкова које је имао у спровођењу поступка ликвидације, као и права за свој рад.¹²⁸ Сва ова лица спадају у исту категорију поверилаца, те као такви имају једнака права и нико од њих нема посебно правно првенства наплате. То је супротно стечајном поступку, где постоји више категорија стечајних поверилаца који су сврстани у различите исплатне редове, док постоје и

¹²⁶ Члан 535. став 4. Закон о привредним друштвима (*"Сл. гласник РС", бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018*)

¹²⁷ Интересантно је да је сам законодавац ово питање регулисао у оквиру једне законске сентенце, па се поставља питање да ли је поверилац који је у законом предвиђеном року покренуо поступак пред надлежним судом, прекршио закон када није истовремено у истом року писаним путем обавестио друштво о томе, те да ли правне последице такве радње јесу таквог правног значаја, да се може сматрати да је његово потраживање преклудирано. Начин на који је законодавац нормирао дату ситуацију свакако говори у прилог таквом тумачењу, али истовремено се оставља простор и за другачија тумачења. Тако, сматра се да ако је поверилац чије потраживање оспорено у року покренуо поступак пред судом, онда његов пропуст у погледу слања обавештења не може бити таквог правног значаја, јер ће свакако суд обавестити привредно друштво о покренутом судском поступку.

¹²⁸ Петровић, П., Протић, М. (2018). Ликвидација привредних друштава. Европско законодавство, бр. 63, стр. 181.

категирије лица која имају потраживања према друштву у стечају а нису стечајни повериоци, као што су излучни и разлучни повериоци.¹²⁹

Поступак пријаве потраживање је у начелу адекватно нормативно формулисан у Закону о привредним друштвима. Законодавац је јасно прописао рокове за све релеванте радње, те је нормативно адресирао значајан сегмент питања од значаја у овој фази ликвидационог поступка. Друштво у ликвидацији, односно ликвидациони управник разматра и анализира пристигле пријаве потраживања свих лица, и на основу интерне и друге документације вршу валидацију таквих потраживања као признатих, односно исте може да у потпуности или делимично оспори. Критика одређених законских решења из домена ове материје је што законодавац као облигаторно није прописао да друштво у ликвидацији мора да она потраживања која спори као валидна буду и адекватно образложена са разлозима њиховог оспоравања. Такође, сматрамо да законодавац мора да додатно афирмише могућност арбитражног решењавања спорова између друштва у ликвидацији и поверилаца којима је потраживање оспорено, схватајући да је управо оваква вид спорова комлементаран са принципима арбитраже.

Почетни ликвидациони биланс

Поступак ликвидације привредног друштва, иако је реч о институту права, у основи је поступак који је у много чему заснован на валидним и различитим финансијским извештајима који се састављају, разматрају и усвајају у различитим фазама поступка. Регистравањем одлуке о ликвидацији, друштво прелази у фазу ванредног правног и пословног постојања. До тада законски заступници друштва губе своја овлашћења, те се управљање друштвом, односно послови законског заступања дају у надлежност новоименованог ликвидационог управника. Права и дужности ликвидационог управника су уско повезани са свим фазама ликвидационог поступка. Након што је друштво дало оглас у којем се захтева да познати повериоци пријаве своје потраживања, и након што је утврђена валидност тако поднетих захтева, ликвидациони управник приступа израда релевантних финансијских извештаја који имају за циљ да

¹²⁹ Проширена анализа разлика које постоје између стечаја и ликвидације је предмет посебног одељка рада.

прикажу економско стање друштва у ликвидацији и могућност намирења свих обавеза друштва.

Састављање релевантних финансијских извештај јесте обавеза коју има ликвидациони управник. Ликвидациони управник у року од 30 дана од дана почетка ликвидације саставља почетни ликвидациони биланс као ванредни финансијски извештај у складу са прописима којима се уређује рачуноводство и ревизија, и у истом року га подноси ортацима, комплементарима, односно скупштини на усвајање.¹³⁰ Правна, али и економска природа ликвидационог поступка јесте умногоме заснована на финансијским подацима који се тичу имовине друштва, обима обавеза према повериоцима, потраживања која су тражљива, као и општој вредности целокупне имовине друштва. Као што је у више наврата истакнуто, ликвидациони поступак – добровољни ликвидациони поступак, је заснован на вољно конституисаном захтеву привредног друштва за брисањем из регистра привредних субјеката. Такав ванредни правни догађај је могућ, што и сам законодавац стипулише у Закону о привредним друштвима, чијим одредбама је и законски уредио овај институт. Правна претпоставка успешног окончања ликвидационог поступка, је пак заснована на економским претпоставкама и њиховом доказивању од стране управе друштва у ликвидацији. Основна економска претпоставка успешног окончања ликвидационог поступка је постојање имовине веће вредности од оне која је потребна за намирење свих обавеза друштва према трећим лицима.¹³¹ Доказивање овог законског услова је део ликвидационог поступка, и подразумева предузимање различитих радњи и активности друштва, односно његовог законског заступника – ликвидационог управника.¹³² Након отварања ликвидационог поступка, рокови у којима се креће сам поступак су стриктно уређени законом, и као такви су инкорпорисани у оквиру норми закона које су когентне природе. Ипак, сматрамо да непоштовање истих није на адекватан начин и санкционисано од стране законодаваца, што јесте један од пропуста законодавца. **Другим речима, законодавац јасно прописује рокове у којима су субјекти ликвидационог поступка дужни да обаве одређене активности и усвоје одређена правна акта од значаја за окончање поступка, али не постоји прописана санкција**

¹³⁰ Члан 536. став 1. Закон о привредним друштвима ("Сл. гласник РС", бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

¹³¹ Другим речима, ликвидациони поступак је могуће успешно окончати искључиво ако друштво има економску основаност за испуњење законом предвиђених захтева који се односе на претходно.

¹³² У контексту проверљивости економског аспекта функционисања привредног друштва које је отворило ликвидациони поступак, захтев за састављање почетног ликвидационог биланса представља иницијални акт друштва који је у функцији економске проверљивости испуњења законских услова.

за њихово кршење. Мишљења смо да је овај приступ законодавца у основи погрешан, те да свако непоштовање законом дефинисаних рокова мора бити пропраћено и законом дефинисаном санкцијом за такво понање одговорних субјеката у друштву.

Одговорност за састављање почетног ликвидационог биланса је на ликвидационом управнику, што јасно произилази из става 1. члана 536. закона. Ово је једна од дужности ликвидационог управника.¹³³ Законом дефинисани рок у којем се саставља почетни ликвидациони биланс је 30 дана од дана почетка ликвидације.¹³⁴ Одредба закона је у једном делу своје конструкције недовољно прецизна. Наиме, законодавац прецизира да ликвидациони управник има рок од 30 дана од дана почетка ликвидације да састави почетни ликвидациони биланс, али у наставку самог члана закона, законодавац прецизира да ликвидациони управник овај извештај подноси ортацима, комплементарима, односно скупштини на усвајање. Питање које се поставља у контексту тумачења рокова, је да ли је рок од 30 дана за састављање овог извештаја и крајњи рок за његово усвајање. Законодавац сматра да сама чињеница да је извештај састављен у року од 30 дана није од посебног правног значаја, јер је правна валидација почетног ликвидационог биланса у његовом усвајању од стране лица, односно органа управљања у друштву, а сходно законским одредбама које уређују питања у домену управљања у различитим формама привредних друштава.¹³⁵ Са аспекта законодавца, рок од 30 дана за састављање почетног ликвидационог биланса од стране ликвидационог управника није од посебног правног значаја. Овај извештај има правни значај када буде усвојен у форми одлуке друштва којом се прихвата и усваја овај извештај. Са становишта интереса самог законодавца, ово јесте од значаја, јер иако ликвидациони управник јесте законски заступник друштва у ликвидацији, одлуке које су од посебног значаја су као такве у надлежности органа или лица у друштву која имају највиши правни значај у систему корпоративног управљања, а који црпе на основу законом дефинисаних припадности. Зато је са становишта законодавца и дефинисана обавеза усвајања овог извештаја од стране ортака, комплементара, односно скупштине друштва, јер у супротном сам извештај има само унутрашњи правни значај

¹³³ Из такве дужности проистиче и одговорност управника која ће посебно бити предмет разматрања у раду.

¹³⁴ Види више: Дабетих, Трогрлић, В. (2013). Остали судски поступци – ванпарнични, ивршни, стечајни и ликвидациони поступак. Синергија, Књига 2.

¹³⁵ Да ли то значи да рок од 30 дана није рок у којем ликвидациони управник мора да састави извештај, већ је рок у којем га друштво у ликвидацији усваја? У одсуству другачијих тумачење, исто представља валидно тумачење.

за друштво у ликвидацији, без посебног правног значаја за трећа лица, укључујући и интерес саме државе. Из тог разлога, сам извешај без одлуке којом се исти усваја нема правни домет који се жели постићи, па се из тог разлога рок од 30 дана за састављање почетног ликвидационог биланса мора сматрати и као крајњи рок у којем друштво мора овај документ да усвоји.

Када је у питању форма почетног ликвидационог биланса, ликвидациони управник коме је поверен посао састављања овог документа, је у обавези да исти састави у складу са прописима којима се уређује рачуноводство и ревизија.¹³⁶ На тај начин законодавац не оставља могућност да почетни ликвидациони биланс буде састављен без елемената који представљају неопходност у смислу економске валидности таквог документа. Основни пропис којим је регулисана материја рачуноводства и ревизије, је Закон о рачуноводству.¹³⁷ *Између осталог, одредбама овог закона нормативно се уређује материја од значаја из домена организације рачуноводства, услова и начина вођења пословних књига, састављање, достављање и јавно објављивање финансијских извештаја и годишњих финансијских извештаја, што јесте област од значаја у смислу састављања почетног ликвидационог биланса.*¹³⁸ У смислу Закона о привредним друштвима, законодавац јасно дефинише да је почетни ликвидациони биланс ванредни финансијски извештај, те у том смислу врши упућивање на примену сродног прописа – Закона о рачуноводству, који ближе дефинише законски појам – ванредни финансијски извештај. У смислу Закона о рачуноводству, члан 2. Закона даје дефиниције појединих појмова у закону, где у члану 2. под тачком 12. даје дефиницију ванредног финансијског извештаја. **Ванредни финансијски извештај саставља се у случајевима статусних промена, отварања, односно закључења стечајног поступка или покретања, односно закључења поступка ликвидације над правним лицем, и то са стањем на дан који претходи дану уписа статусне промене, дану отварања, односно закључења стечајног**

¹³⁶ Другим речима, почетни ликвидациони биланс је према замисли законодавца ванредни финансијски извештај, па је у складу са таквом правном квалификацијом и последично одређено да се примењују прописи о рачуноводству и ревизији.

¹³⁷ Закон о рачуноводству ("Сл. гласник РС", бр. 62/2013, 30/2018 и 73/2019 - др. закон)

¹³⁸ Овим законом уређују се обвезници примене овог закона, разврставање правних лица, организација рачуноводства и рачуноводствене исправе, услови и начин вођења пословних књига, признавање и вредновање позиција у финансијским извештајима, састављање, достављање и јавно објављивање финансијских извештаја и годишњег извештаја о пословању, Регистар финансијских извештаја, Национална комисија за рачуноводство, као и надзор над спровођењем одредаба овог закона. Члан 1. Закон о рачуноводству.

поступка или покретања, односно закључења поступка ликвидације. Ванредни финансијски извештај обухвата: биланс стања и биланс успеха.¹³⁹

Закон о привредним друштвима је пропис који у правно-функционалном смислу уређује питања од значаја из домена оснивања, управљања, и престанка различитих форми привредних субјеката. Иако је институт ликвидације привредних друштава регулисан одредбама овог прописа, постоји легислативна и праксена потреба за примену одредаба споредног законодавства, нарочито у делу ликвидационог поступка који има за циљ израду различитих финансијских извештаја у функцији њихове примене као дела ликвидационог поступка. Из тог разлога јасно је да су упућујуће норме неопходне, јер се састављање почетног ликвидационог биланса правно третира као ванредни финансијски извештај, што је директно последица нормирања истог сходно одредбама Закона о рачуноводству, док члан 536. Закона о привредним друштвима само афирмише решење из споредног законодавства, што у овом случају јесте члан 2. Закона о рачуноводству. Ипак, анализирајући одредбе Закона о рачуноводству, не долазимо до квалитативног правног решења у смислу шта по свом садржају мора бити интегрално укључено у ликвидациони биланс као ванредни финансијски извештај, осим чињенице да овај документ мора да садржи биланс стања и биланс успеха. Уколико сагледамо и анализирамо Закон о рачуноводству у његовом интегралном делу, јасно је да интенција законодавца није била да на нивоу закона прецизира начин састављања релевантних финансијских извештаја, укључујући и биланс стања односно биланс успеха. Сасвим је и разумљиво да се пропратним нижим правним актом ово питање детаљније регулише, имајући у виду чињеницу да ова процесно-правна и економска материја захтева континуиране промене, те да је са становишта права и легислативно логично да се нижим правним актом дефинише садржина и форма образаца финансијских извештаја. На основу Закона о рачуноводству, ресорни министар финансија је донео *Правилник о садржини и форми образаца финансијских извештаја за привредна друштва, задруге и предузетнике*.¹⁴⁰ Биланс стања и биланс успеха су релевантни финансијски документи од значаја у смислу састављања почетног ликвидационог биланса као ванредног финансијског извештатаја, док садржај и форма осталих извештаја који су овим правилником ближе уређене нису од предметног значаја за потребе овог истраживања.

¹³⁹ Члан 2. тачка 12. Закон о рачуноводству ("Сл. гласник РС", бр. 62/2013, 30/2018 и 73/2019 - др. закон)

¹⁴⁰ Правилник о садржини и форми образаца финансијских извештаја за привредна друштва, задруге и предузетнике ("Сл. гласник РС", бр. 95/14 и 144/14)

Биланс стања и биланс успеха су два различита финансијска извештаја, јер су у основи, временски интервали у којима се они раде различити. Док биланс стања представља финансијски извештај о пословању привредног друштва на одређени - прецизирани дан у години, биланс успеха представља финансијски извештај за одређени временски период, који може бити за претходну календарску годину – редовни финансијски извештај, и ванредни биланс успеха који се израђује за потребе ванредног финансијског извештаја и обухвата период који није обухваћен претходним билансом успеха закључно са одређеним даном на који се израђује.¹⁴¹

Биланс стања, као део ванредног финансијског извештаја, израђује се на конкретан дан у години. Поред општих података о привредном друштву (матични број, шифра делатности, ПИБ, назив и седиште привредног друштва), биланс стања обухвата попуњавање различитих билансних позиција које су обрасцем дефинисане. У основи реч је о пописивању укупне активе привредног друштва, и укупне пасиве привредног друштва на одређени дан.

У оквиру Активе попуњавају је позиције:

- *уписани неуплаћени капитал;*
- *стална имовина;*
- *одложена пореска средства;*
- *обртна имовина;*
- *укупна актива = пословна имовина; и*
- *ванбиланса актива.*

У оквиру Пасиве попуњавају је позиције:

- *капитал;*
- *дугорочна резервисања и обавезе;*
- *одложене пореске обавезе;*
- *краткорочне обавезе;*
- *губитак изнад висине капитала;*
- *укупна пасива; и*
- *ванбиланса пасива.*

¹⁴¹ У том смислу, садржај биланса стања односно биланса успеха је сходно томе и различит, што се јасно уочава и у билансним позицијама односно њиховим називима у једном, односно другом документу.

Извештај потписују законски заступник друштва, што је у отвореном поступку ликвидације ликвидациони управник, а што је јасно дефинисано у члану 536. Закона о привредним друштвима.¹⁴²

Поред опитих елемената извештаја који садржи и биланс стања, у погледу билансних позиција овај документ разликује следеће позиције:

- *приходи из редовног пословања;*
- *расходи из редовног пословања;*
- *пословни добитак;*
- *пословни губитак;*
- *финансијски приходи;*
- *финансијски расходи;*
- *добитак из финансирања;*
- *губитак из финансирања;*
- *остали приходи;*
- *остали расходи;*
- *добитак пре опорезивања;*
- *губитак пре опорезивања;*
- *порез на добитак;*
- *исплаћена лична примања послодавца;*
- *нето добитак; и*
- *нето губитак.*

У основи, биланс стања и биланс успеха представљају интегрални део ванредног финансијског извештаја, и сваки од докумената на свој начин приказује оно што је фундаментално битно за почетак поступка ликвидације друштва, стварно стање прихода и расхода привредног друштва у циљу утврђивања резултата пословања (остварене добити или оствареног губитка) у датом временском период.¹⁴³ Након усвајања почетног ликвидационог биланса од стране управе друштва, односно лица која имају управљачка овлашћења у домену прихватања овог извештаја, ликвидациони управник сходно одредбама закона наставља активности и радње у правцу окончања

¹⁴² Финансијски елементи биланса успеха такође су прописани у садржају обрасца, с тим да су одређени елементи обавезног садржаја, док су остали факултативне обавезности.

¹⁴³ Почетни ликвидациони биланс даје примарне финансијске податке од значаја за даљи ток ликвидационог поступка.

ликвидационог поступка, поступајући по одредбама закона из члана 536. Закона и саставља почетни ликвидациони извештај.

Почетни ликвидациони извештај

Евидентирање пријава потраживања и сачињавање листе признатих потраживања у правној коначности су правни предуслов за састављање почетног ликвидационог биланса. **Поступак ликвидације привредног друштва је умногоне поступак који није са становишта његовог правног уређења посебно захтеван, али његова економска компонента јесте значајна и валидна. Примарна законска претпоставка ликвидације, солвентност привредног друштва и његова економска могућност да изврши све обавезе према трећим лицима, јесте економско а не правно питање. Из датог разлога, област ликвидације привредног друштва јесте неретко више анализирана и разматрана са аспекте економске науке.¹⁴⁴ Почетни ликвидациони биланс је значајан финансијско-правни документ на основу којег се иницијално утврђују претпоставке за даљи поступак спровођења ликвидације привредног друштва и израду почетног ликвидационог извештаја. Важност овог документа је приментна и у оквиру самог Закона о привредним друштвима, који детерминише обавезу састављања почетног ликвидациониг биланса, односно извештаја. У смислу Закона, почетни ливкидациони извештај је документ чија је садржина когентног карактера, и као таква је детерминисана као обавеза ликвидационог управника у смислу њеног сачињавања.**

Почетни ликвидациони извештај садржи:

- 1) листу пријављених потраживања;*
- 2) листу признатих потраживања;*
- 3) листу оспорених потраживања са образложењем оспоравања;*

¹⁴⁴ Описано је последично повезано са примарним економским постулатима поступка ликвидације који представљају услов правног регулисања овог инсититута. Ликвидација привредног друштва, било да је она добровољна односно принудна, је у основи оконочање правног субјективитета привредног друштва, али његова економска компонента је и са становишта самог права значајна, јер немогућност друштва да регулише све обавезе према трећим лицима доводи до обуставе ликвидације и започињања стечајног поступка, који у основи свог економског обележја јесте економско стање привредног друштва у којем оно није у могућности да регулише све своје обавезе према трећим лицима, што доводи до неликвидности односно несолвентности друштва, и отварања поступка стечаја као колективног и сразмерног намирења поверилаца у стечају.

- 4) податак да ли је имовина друштва довољна за намирење свих обавеза друштва, укључујући и оспорена потраживања;
- 5) неопходне радње за спровођење ликвидације;
- 6) време предвиђено за завршетак ликвидације;
- 7) друге чињенице од значаја за спровођење ликвидације.¹⁴⁵

Законодавац не детерминише, у смислу законског појма, почетни ликвидациони биланса, већ његов појам и обележја произилазе из онога што законодавац сматра да почетни ликвидациони биланс мора да садржи. Из самог садржаја почетног ликвидационог биланса закључујемо шта овај документ представља и какве су интенције законодавца у смислу његовог садржаја са једне стране, и онога шта овај документ представља у правно-економском смислу.

Иницијална основа за састављање почетног ликвидационог извештаја су пријављена потраживања од стране поверилаца, на начин како је у раду претходно образложено. Листа пријављених потраживања представља укупност свих потраживања, како пријављених тако и оних која се у смислу закона не морају пријавити, потраживања обезбеђена извршном исправом.¹⁴⁶ На основу тако сумираних података, ликвидациони управник има обавезу састављања листе признатих потраживања. Листа признатих потраживања је документ који настаје на основу листе пријављених потраживања. У листи признатих потраживања не могу се појавити потраживања која нису садржана у оквиру листе пријављених потраживања, изузев оних која су обезбеђена неком од изврших исправа. Обавеза састављања листе признатих потраживања је логично правно-економски след обавеза друштва, тј. у овом случају ликвидационог управника. Да би се примарно утврдио ниво обавеза друштва према повериоцима, листа пријављених потраживања представља иницијални документ који сам по себи није довољан нити правно-економски прецизан, ако се узме у обзир чињеница да нека од пријављених потраживања могу са становишта привредног друштва да буду оспорена. Из тог разлога, листа признатих потраживања је и законски логичан след докумената који се тражи, јер тај документ представља далеко прецизнији акт који ближе дефинише обавезе привредног друштва. Листа признатих потраживања представља према мишљењу аутора овог рада један од значајнијих докумената који се провлаче кроз поступак ликвидације друштва. Одговорност ликвидационог управника

¹⁴⁵ Члан 536. став 3. Закон о привредним друштвима ("Сл. гласник РС", бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

¹⁴⁶ Укупност ових потраживања у економском смислу представља укупност потраживања које друштво у ликвидацији има према свим категоријама поверилаца.

кроз цео поступак ликвидације је јасно детерминисана, како са становишта закона, тако и становишта општих правних стандарда пословног заступања.¹⁴⁷ Уважавајући чињеницу да ликвидациони управник саставља листу признатих потраживања, важно је да стручност и компетентност управника буде на нивоу стандарда који се од њега очекује. Стручно састављена листа признатих потраживања, не само да јасно детерминише призната потраживања, већ представља једину валидну основу за утврђивање и процену имовине друштва у смислу њене адекватности односно довољности за намирење свих обавеза друштва.¹⁴⁸

Приликом састављања почетног ликвидационог извештаја, интегрални део извештаја чини и листа оспорених потраживања. Питање оспорених потраживања је у претходноме делу рада елаборирана. У том смислу, може се констатовати да одговорност управника јесте да штити интересе привредног друштва у поступку ликвидације као један лица који имају посебан однос према друштву.¹⁴⁹ Претходно је закључено да поднете пријаве потраживања не представљају *de jure* обавезу привредног друштва, јер захтеви поверилаца или трећих лица могу у потпуности или пак делимично бити неоправдани односно нетачно утврђени. Ликвидациони управник је дужан да на основу интерне и екстерне документације провери валидност поднетих пријава потраживања, и да оспори оне пријаве за које сматра да морају бити оспорене. Указано је претходно у раду да оспорена потраживања као таква морају бити образложена, иако смо критиковали законодавца у делу непостојања санкција било какве врсте уколико образложење није у оквиру обавештења садржано према поверицима којима је оно упућено. У смислу закона, јасно је да ликвидациони управник има обавезу интерног карактера (на супрот његовој обавези према поверицима која је екстерног карактера), да садржај листе оспорених потраживања састави на такав начин да су у њему јасно и прецизно наведена адекватна објашења и чињенице на којима се базира одлука управника да ова потраживања оспори, тј. потребно је

¹⁴⁷ Види више: Перишић, Ђ. (2018). Ликвидациони управник привредног друштва. Право и привреда., год. 56, бр. 1/3., стр. 124-138.

¹⁴⁸ У том смислу, грешке у почетном ликвидационом извештају, нарочито оне у домену листе признатих потраживања, могу последично правно утицати на даљи ток ликвидационог поступка, и могу имати негативне последице по само друштво. Из тог разлога, одговорност није само на ликвидационом управнику, иако он саставља ову листу, већ и на самом привредном друштву, односно њеним органима управљања односно одлучивања који су правно признати као овлашћени субјекти у смислу коначног усвајања листе признатих потраживања као интегралног дела почетног ликвидационог извештаја.

¹⁴⁹ Види више: Перишић, Ђ. (2018). Ликвидациони управник привредног друштва. Право и привреда., год. 56, бр. 1/3., стр. 124-138.

саставити и образложење оспорених потраживања.¹⁵⁰ Правне последице оспоравања потраживања од стране ликвидационог управника, а валидациојом истог и од стране самог друштва, су такве да се друштво у ликвидацији излаже правном ризику вођења судског поступка са поверицем чија су потраживања оспорена, па на значају добија чињеница да образложење оспоравања мора бити адекватно правно и економски утемељено, и поткрепљено валидном документациојом.

*Почетни ликвидациони извештај је документ од изузетног значаја за успешност окончања ликвидационог поступка. Са разлогом истичемо "окончање ликвидационог поступка" јер у основи успешност отвореног ликвидационог поступка јесте његово успешно окончање, које за крајњу последицу има гашење привредног друштва као правног субјекта привредног пословања.*¹⁵¹ Након што сачини претходно наведене извештаје односно листе, ликвидациони управник се окреће интерној провери стања имовине и њене процене. Правна претпоставка за успешно окончање ликвидационог поступка лежи у њеној економској компоненти. Да би се успешно окончао ликвидациони поступак, друштво у ликвидацији мора да поседује имовину која је довољна за намирење свих обавеза друштва. У супротном, привредно друштво не остварује ни законске, али ни економске елементе ликвидационог поступка, те се над таквим друштвима мора прекинути ликвидациони поступак, и покренути поступак стечаја, о чему ће посебно бити речи у другом сегменту рада. Ликвидациони извештај се у основи базира на претходно три наведена извештаја, листе које као документе саставља ликвидацион управник, као и на процени имовине друштва. Ликвидациони управник је у обавези да на основу свих релевантних докумената састави извештај који у основи треба да представља попис целокупне имовине друштва у свим њеним облицима и процену њене вредности. Тако сачињен извештај јесте основа за интегрисање податка у оквиру почетног ликвидационог извештаја који у основи треба да одговори на само једног питање, да ли је имовина друштва довољна за намирење свих обавеза друштва. Оно што у смислу закона јесте важно истаћи је да овај

¹⁵⁰ Са разлогом је наведено да је ова обавеза интерног карактера, јер представља податак који је од првенствене користи за чланове друштва, и лица односно субјекте који усвајају почетни ликвидациони извештај. Из тог разлога, не узимајући у обзир обавезу да се према поверицима чија су потраживања пријављена исто образложи, ликвидациони управник има и законску, али у менаџерску обавезу, да адекватно образложи разлоге на основу којих су одређена потраживања оспорена, да те разлоге адекватно може да образложи и поткрепи валидном документацијом.

¹⁵¹ Листа пријављених потраживања, листа признатих потраживања, као и листа оспорених потраживања, представљају неопходан услов за даљи ток ликвидационог поступка.

податак мора да узме у обзир и економску вредност оспорених потраживања.¹⁵²

Поверилац има право да оспори ову чињеницу у оквиру редовног судског поступка, чиме се оставља могућност да оспорено потраживања може бити од стране суда у правној коначности признато путем одлуке суда која има снагу извршене исправе. Управо из разлога претходно елаборираних, ликвидациони управник мора и вредност ових потраживања да узме у обзир приликом процене да ли је имовина друштва довољна за намирење свих обавеза друштва. Ако би ова потраживања била искључена из таквог извештаја, у будућем правном следу догађаја може доћи до правне валидације оспорених потраживања и њиховог признавања, чиме се мења и обим обавезе друштва према повериоцима, што може да утиче и на нетачност податка у погледу имовине друштва у контексту њене довољности за намирење свих обавеза. Правна, али економска валидност законског решења јесте оправдана, јер се тиме штити и привредно друштву у поступку ликвидације, као и сам ликвидациони поступак.

Циљ почетног ликвидационог извештаја

У основи валидно се поставља питање шта је циљ израде почетног ликвидационог извештаја, и како је он у функцији самог ликвидационог поступка. Одговор на ово питање је вишеструког карактера, јер у основи постоји више различитих циљева који се постижу састављањем почетног ликвидационог извештаја. Први циљ овог документа је правно-формалистички циљ. Овај документ мора да постоји зато што сам закон упућује на обавезу његовог састављања. Почетни ликвидациони извештај постоји првенствено да би се поступак ликвидације који је покренут по основу закона и спровео, а један од облигаторних услова који законодавац намеће је и израда овог извештаја. Из разлога што је обавеза његовог састављања законског карактера, сматрамо да први и основни циљ извештаја јесте поштовање законске процедуре ликвидационог поступка, односно самог закона. Други циљ извештаја је у вези са састављањем листе потраживања (пријављених, признатих и оспорених) и компрација финансијских елемената са тих листа са пописом имовине друштва и процене њене вредности у смислу долажења до податка, а све у циљу

¹⁵² Интенција законодавца да интегрише као законски облигаторан податак приликом процене имовине друштва јесте правно валидна. Питање оспорених потраживања је комплексно правно питање, јер стављањем на листу оспорених потраживања конкретног повериоца, то питање није у смислу права питање које се више не разматра.

провере да ли је вредност имовине друштва довољна за намирење свих обавеза друштва. Циљ почетног ликвидационог извештаја јесте да иницијално утврди, на основу претходно наведених радњи, да ли је имовина друштва у довољна за намирење свих обавеза друштва.¹⁵³ Овај циљ извештаја је фундаментално повезан са законом дефинисаним појмом института ликвидације, а то је намирење свих обавеза друштва пре њеног гашења. Трећи циљ састављања ликвидационог извештаја је процесног карактера, и односи се на прецизирање мера, активности и радњи које су неопходне за спровођење поступка ликвидације, временски оквир у којем је неопходно предузети све активности претходно набројане у циљу успешног завршетка ликвидације, као и идентификовање алтернативних чињеница које могу бити од важности приликом спровођења ликвидације.

Радње, активности и мере у функцији спровођења ликвидационог поступка

Почетни ликвидациони извештај мора да садржи релевантне податке о радњама, активностима и мерама, које друштво у поступку ликвидације мора да спроведе у циљу успешног окончања самог поступка. Мишљење аутора овог рада је да законодавац адекватно и са разлогом захтева да почетни ликвидациони извештај мора да садржи наведене податке. Након спровођења активности управника, у смислу пописа потраживања и процене имовине друштва, позитивни резултат тих радњи је процена да друштво има довољно своје имовине за намирење свих обавеза друштва. Правно логично се намеће питање, ако је имовина довољна, како и на који начин ће друштво предузети све радње ради успешног окончања ликвидационог поступка. Управо и законодавац увиђа опасност од непланског деловања друштва у окончања поступка ликвидације када је очигледно да постоје услови за њено окончање, па логично захтева од ликвидационог управника (посредно и од самог друштва) да јасно детерминише радње, активности и мере које ће директно бити у функцији спровођења ликвидације.¹⁵⁴ Извештај који јасно дефинише све неопходне радње, мере и активности, јесте извештај

¹⁵³ Види више: Чулић, М. (2019). Завршетак поступка добровољне ликвидације, одговорност и брисање привредног друштва из регистра. Гласник адвокатске коморе Војводине., год. 91., књ. 79, бр. 2., стр. 213-227.

¹⁵⁴ На овај део извештаја се мора посебно обратити пажња, јер иако његов правно-економски значај није у толикој мери значајан као претходни делови извештаја, он има своју функцију са унутрашњег управљачког становишта.

који на оперативном плану разрађује сва питања од значаја која се морају адресирати и адекватно решити током спровођења ликвидације.¹⁵⁵

Законски дефинисан временски оквир у којем се започети ликвидациони поступак мора окончати фундаментално утиче на све активности друштва у смислу поштовања рокова за обављање свих радњи, активности и мера, које су у функцији завршетка ликвидације. На важност завршетка ликвидације у одређеном временском року, указује и захтев законодавца да се у оквиру почетног ликвидационог извештаја јасно дефинише временски оквир за завршетак ликвидације. Улога ликвидационог управника је да одреди одговарајући временски период у којем ће поступак ликвидације бити окончан са успехом. Да би адекватно могао да дефинише време које је предвиђено са испуњењем првог циља ликвидације – гашење правног субјективитета привредног друштва, ликвидациони управник мора да узме у обзир претходно анализирани део ликвидационог извештаја, дефинисане радње, активности и мере које се морају спровести у циљу завршетка ликвидације. Овде уочавамо јасну корелацију између два елемента почетног ликвидационог извештаја. Законодавац је јасно направио листу обавезних елемената почетног ликвидационог извештаја – обавезну садржину извештаја, али похвалу законодавцу упућујемо у смислу да је сам садржај извештаја законски тако дефинисао да у ствари сваки од елемената тог извештаја јесте у логично-правној конекцији са претходним елементом, и они се један на други надовезују. Ово јасно уочавамо и код сегмента извештаја у којем се захтева дефинисање потребног времена за завршетак ликвидације. Овај елемент извештаја је директно у корелацији са претходно анализираним елементом извештаја, детерминисање радњи, мера и активности за завршетак ликвидације.¹⁵⁶ У процесно-техничком смислу, улога ликвидационог управника у овом сегменту извештаја јесте да јасно идентификује проблематику сваке од појединачно наведених радњи, активности и мера које се морају спровести, те да на основу својих стручних компетенција које су биле од значаја приликом његовог именовања за ликвидационог управника, дефинише временски оквир за спровођење сваке од радњи, активности и мера. Важно је истаћи да приступ у дефинисању потребног времена за њихово спровођење не сме бити арбитарног

¹⁵⁵ Друштво које у овом стадијуму ликвидације нема јасно прецизиран план у погледу свих радњи за окончање ликвидационог поступка, јесте друштво у управљачком смислу друштво без јасно дефинисаних улога појединаца и њених органа у циљу окончања поступка ликвидације.

¹⁵⁶ Да би ликвидациони управник могао да адекватно дефинише временски оквир у којем се мора завршити започети поступак ликвидације, ликвидациони управник мора претходно узети у обзир чињенице од значаја које проистичу из дефинисаних радњи, мера и активности које се морају предузети ради завршетка ликвидације. Једино, односно искључиво на основу овог сегмента извештаја, ликвидациони управник може да предвиди време предвиђено за завршетак ликвидације.

карактера, нити засновано на општим и неутемељеним плановима, већ мора да одсликава реалност потребног времена која је заснована на одређеним чињеницама од значаја која дефинишу време за спровођење свих непоходних радњи у циљу завршетка ликвидације.¹⁵⁷

Схватајући ликвидациони поступак као сложен ванредни догађај за привредно друштво, али и за лица са њим повезана, у току поступка ликвидације могући су различити догађаји који су од значаја за успешно окончање ликвидације друштва. Почетни ликвидациони извештај је документ који може да садржи, поред законом прописаних елемената који су облигаторног карактера, и друге податке односно чињенице од значаја за спровођење ликвидације. Овај део почетног ликвидационог извештаја је факултативног карактера, тј. ликвидациони управник приликом његовог састављања може да процени да ли постоје друге чињенице од значаја у смислу спровођења ликвидације. На ликвидационом управнику је право или пак обавеза, у зависности од значаја чињеница, да у овом делу извештаја наведе и друге релевантне аспекте спровођења ликвидације, а које по својој природи нису могле бити интегрисане у неке од облигаторних елемената извештаја.¹⁵⁸

Ликвидациони поступак је веома сложен поступак окончања правног субјективитета привредног друштва, а сложеност поступка је повезана и са јасно дефинисаним роковима у којима се предузимају и окончавају одређене фазе самог поступка. Строгост временског оквира у којем је потребно предузети одређене радње и исте окончати, је јасно нормирана у делу закона који се односи на састављање почетног ликвидационог извештаја. Почетни ликвидациони извештај ликвидациони управник саставља најраније 90 дана, а најкасније 150 дана од дана почетка ликвидације и у истом року га подноси ортацима, комплементарима, односно скупштини на усвајање.¹⁵⁹ Услед измене неких аспеката ликвидационог поступка, последња законска решења су продужила одређена рокове у току ликвидационог поступка, међу којима је продужен и

¹⁵⁷ Другим речима, ликвидациони управник мора стручно и компетентно да одреди време за завршетак ликвидације. Уколико процени да радње, активности и мере које се морају предузети су таквог карактера да за њихово окончање ће бити потребно више времена од законом предвиђеног, ликвидациони управник је дужан да релеванте органе односно лица друштва упозна са таквим пројекцијама и да у складу са тим се предузми непоходне радње у правцу даље судбине отвореног поступка ликвидације друштва.

¹⁵⁸ Види више: Перишић, Ђ. (2018). Ликвидациони управник привредног друштва. Право и привреда., год. 56, бр. 1/3., стр. 124-138.

¹⁵⁹ Члан 536. став 4. Закон о привредним друштвима (*"Сл. гласник РС"*, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

рок за састављање почетног ликвидационог извештаја.¹⁶⁰ Новина у смислу рока односи се на крајњи рок за састављање почетног ликвидационог извештаја који је продужен за 30 дана у односу на претходно законско решење. Уважавајући чињеницу значаја почетног ликвидационог извештаја, а узимајући у обзир и строгост рокова у којима се ликвидациони поступак спроводи, односно општи рок у којем се мора окончати, разумљиво је да законодавац користи сваку нормативну прилику да роковима детерминише одређене фазе ликвидационог поступка, што је учињено и у делу закона који уређује област ликвидационог биланса, односно ликвидационих извештаја. Строгост рокова који су законом дефинисани морају се тумачити као рокови когентног карактера, иако законодавац не прописује било какве санкције за друштво у смислу прекорачења ових рокова. Сматрамо да је законодавац пропустио шансу да додатно оснажи временски значајне сегменте ликвидационог поступка, тиме што би за њихово непоштовање прописао одређене санкције према друштву, односно према ликвидационом управнику.

Усвојени почетни ликвидациони извештај региструје се у складу са законом о регистрацији, у року од 15 дана од дана усвајања.¹⁶¹

Претходно критикован приступ законодавца, у смислу пропуштања прилике да санкционише друштво и управника за пропуштање рокова током радњи и активности на прихватању ликвидационог извештаја, законодавац можда донекле компезује у ставу б. члана 536. закона, у којем ограничава деловање ликвидационог управника у обављању послова из своје надлежности. **Ликвидациони управник не може отпочети са плаћањима ради намирeња поверилаца нити са исплатама члановима друштва пре регистрације почетног ликвидационог извештаја, осим плаћања обавеза из текућег пословања друштва.**¹⁶² Интенција законодавца у смислу контекста ове одредбе закона јесте ограничење деловања у домену управљања привредним друштвом од стране ликвидационог управника. Законодавац ограничава право управљања ликвидационог управника у домену његових надлежности за извршавање плаћања, како према повериоцима привредног друштва, тако и према члановима друштва. Схватајући да истовремено ограничава плаћања и према трећим лицима (повериоцима друштва) и

¹⁶⁰ Према претходном законском решењу, почетни ликвидациони извештај ликвидациони управник саставља најраније 90 дана, а најкасније 120 дана од дана почетка ликвидације и у том року га подноси ортацима, комплементарима, односно скупштини на усвајање.

¹⁶¹ Члан 536. став 5. Закон о привредним друштвима ("Сл. гласник РС", бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

¹⁶² Члан 536. став 6. Закон о привредним друштвима ("Сл. гласник РС", бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

интерним члановима друштва, сматрамо да је интенција законодавца да онемогући било каква плаћања друштва у ликвидацији, осим оних која произилазе из текућег пословања друштва. Оно што је упитно јесте да не постоји јасан стандард тумачења ”обавеза из текућег пословања друштва”, што је и делом потврђено у домаћој судској пракси. Из тог разлога стојимо на претходно изказаној критици текста закона који није јасно и строго прописао казне за пропуштање рокова у којима се обављају радње из домена почетног ликвидационог извештаја, па са тим у вези сматрамо да би будуће измене овог прописа морале да уреде и ово питање, схватајући исто као важно са аспект ефикасности спровођења ликвидационог поступка.

Ограничења исплате члановима друштва у ликвидацији

Уласком друштва у поступак добровољне ликвидације, управа друштва односно њени законом одређени органи, доносе вољну интенцију у правцу престанка правног субјективитета привредног друштва. Ова одлука носи са собом низ правних последица које усмеравају друштво у правцу реализације основног циљ ликвидационог поступка – престанак привредног друштва. Са тим у вези, основни принципи законом дефинисани као облигаторни, у смислу спровођења ликвидационог поступка, постају нужни правни регули по којима морају делати сви субјекти унутар привредног друштва.¹⁶³ Схватајући институт ликвидације друштва као институт који је правно уобличен у сврху престанка привредног друштва, законом се намеће низ правних решења којима се одређена права ограничавају. Законодавац је у том смислу прописао одређена ограничења у погледу исплате члановима друштва у ликвидацији. Законом је прописано да се за време трајања ликвидације друштва не врше одређене исплате члановима друштва. Тако је одређено да се за време ликвидације друштва не исплаћује учешће у добити, односно дивиденде нити се имовина друштва расподељује члановима друштва пре исплате свих потраживања поверилаца.¹⁶⁴ Регулација ових питања је фундаментално повезана са економским аспектом поступка ликвидације друштва. Облигаторни услов за отпочињање али и окончање ликвидације, јесте да привредно друштво има довољно

¹⁶³ Другим речима, отварање поступка ликвидације привредног друштва, правно последично утиче на права и обавеза чланова друштва.

¹⁶⁴ Чл. 528. Закон о привредним друштвима (*"Сл. гласник РС"*, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

средстава за намирење свих својих обавеза.¹⁶⁵ Законодавац је прописао потребу пријаве потраживања и њихово евидентирање, као економски показатељ обима финансијских обавеза које друштво има. Да би се такво стање дало упоредити са другим економским показатељем, процена вредности имовине друштва и њеног капитала, друштво у ликвидацији односно ликвидациони управник је у обавези да састави почетни ликвидациони биланс. Овај документ има за циљ да управо укаже на економску могућносту спровођења поступка ликвидације.

Ограничење исплате члановима друштва у ликвидацији за време трајања ликвидације, управо је правно успостављено као нужно. Схватајући да евентуални ликвидациони остатак чланови друштва распоређују сразмерно свом учешћу, првенство у наплати морају имати повериоци друштва који су пријавили своје потраживање. Уколико би се дозволила исплата различитог карактера у корист чланова друштва, билансна стања би била поремећена јер би се у основи дуговане стране нашла и исплата члановима друштва, што би у крајности могло довести до стања у којем друштво ипак нема довољно средстава за намирење свих својих поверилаца.¹⁶⁶ Тек након што друштво изврши исплате потраживања свих поверилаца, ликвидациони управник може донети одлуку којом се одобрава члановима друштва исплата учешћа у добити, односно дивиденди. Ово се једнако односи и на право расподеле имовине друштва њеним члановима. На овај начин законодавац штити обим имовине друштва који је евидентиран на почетку ликвидационог поступка, и тек онда када се покаже кроз исплату свих потраживања поверилаца да је имовина друштва била довољна за њихово намирење, онда се могу вршити и различита плаћања члановима друштва која су ограничена законом.¹⁶⁷ Према овом мишљењу, смисао одредбе закона јесте као што је и претходно апострофирано, заштита поверилаца, па је стога мишљење да би се циљним тумачењем дошло до тога да је ова одредба императивног карактера без могућности да се другачије одреди или пак одлучи, те би стога ове исплате, односно расподеле имовине биле ништаве. Ипак постоје мишљења да овакве радње друштва не би биле

¹⁶⁵ У том смислу, једном почет поступак ликвидације друштва правно последично води ка прелиминарном утврђивању висине обавеза друштва према свим својим повериоцима, и укупне вредности имовине и капитала друштва, као биланси прихода за финансирање датих расхода. Из тог разлога, законодавац и јесте прописао све активности које ће дати економски одговор на правно устројено питање, да ли друштво има довољно средстава да намири све своје повериоце.

¹⁶⁶ Другим речима, све врсте исплате члановима друштва, било да су оне учеше у добити или пак дивиденде, не смеју имати карактер потраживања према повериоцима, јер би се онда и она морала третирати као облигаторна исплата сходно Закону. Из тог разлога, након започињања ликвидационог поступка, мора се увести мораторијум у исплатама члановима друштва.

¹⁶⁷ <https://www.lexonline.paragraf.rs/WebParagraf/>

ништаве, те да сама језичка конструкција нормe не упућује на такве правне последице, јер да је иненција законодавца била такве природе, онда би и језичка формулација била са тим усклађена.¹⁶⁸ Делимичан аргумент у корист овог тумачења пружа и сам Закон о привредним друштвима, у делу којим су прописане одредбе казненог карактера. Наиме, Законом је прописана као привредни преступ радња исплате члановима друштва дивиденди, те се друштво, односно одговорно лице гони за дело које је самим законом прописано као привредни преступ. У том смислу, не може се сматрати да су овакве радње онда и ако се предузму ништаве, јер као ништаве не производе правно дејство, па не би било ни основа за њихово казнено третирање као привредног преступа. Из тог разлога, сматрамо да икако јесте ограничено вршење исплате члановима друштва у смислу чл. 528 Закона, кршење ове одредбе закона јесте правно санкционасано казненним одредбама Закона, док се сама правна ништавност таквих радњи не може сматрати као правилно тумачење самог члана закона.

Годишњи ликвидациони извештај

Поступак спровођења ликвидације јесте правно-формално сложен поступак, који захтева испуњење низа радњи и активности у функцији окончања самог поступка. Састављањем почетног ликвидационог биланса, као и почетног ликвидационог извештаја, испуњавају се законом предвиђене активности друштва у ликвидацији, а које имају за циљ израду функционалних економских показатеља билансних стања привредног друштва у ликвидацији, односно економске процене датих показатеља у циљу спровођења ликвидационог поступка. Уласком у добровољни поступак ликвидације, вољни интерес друштва је његово окончање, а исто је могуће само уз доследну примену свих законом предвиђених мера и активности које су у функцији самог поступка. Израдом почетног ликвидационог биланса и извештаја, друштво у ликвидацији располаже са релевантним финансијским показатељима стања друштва и даљег тока правца самог ликвидационог поступка. Чињеница је да се поступак ликвидације може покренути у било ком временском тренутку у току календарске године, те да законодавац дато питање уопште не разматра као легилстативно важно за нормирање, ипак постоји потреба да се у одређеним ситуацијама састави и још један

¹⁶⁸ Види више: Перишић, Ђ. (2018). Ликвидациони управник привредног друштва. Право и привреда., год. 56, бр. 1/3., стр. 124-138.

извештај о економском стању друштва у ликвидацији, годишњи ликвидациони извештај.

Овавезе састављања почетног ликвидационог биланса, као и почетног ликвидационог извештаја су као такве у надлежности ликвидационог управника.¹⁶⁹

Правно последично оно јесте дато овом субјекту, тј. лицу, сходно чињеници да ово лице јесте и законски заступник привредног друштва у току трајања, односно до окончања ликвидационог поступка. Са тим у вези, израда односно састављање годишњег ликвидационог извештаја јесте, такође, још једна од законом установљених обавеза ликвидационог управника. Основни разлог за састављање и подношење годишњег ликвидационог извештаја је правног карактера, јер је таква обавеза легислативно дефинисана у члану 537 Закона. Наиме, уважавајући легитимно право друштва да у било ком тренутку покрене поступак добровољне ликвидације привредног друштва, може последично довести и до тога да се једном започет поступак ликвидације привредног друштва не оконча у току једне календарске године. Иако су рокови у којима се спроводи и окончава поступак добровољне ликвидације релативно јасно формулисани¹⁷⁰, те су као такви и когентног правног карактера, чињеница јесте да друштво може да започне у току једне календарске године ликвидациони поступак, те да као такав исти буде окончан у току наредне календарске године. Законодавац је предвидео ову ситуацију уважавајући чињеницу да се сам поступак ликвидације може значајно одужити услед низа правно релевантних догађаја и радњи (судски поступци у којима се утврђује/оспорава одређено потраживање; поступак уновчења имовине и слично). Из разлога које сам законодавац и не наводи (нити сматрамо да има потребу за тим), Законом је прописана обавеза ликвидационог управника да подноси годишње ликвидационе извештаје субјектима од значаја за управљање у привредном друштву, као што су ортаци и комлементари у друштвима лица, односно скупштина друштва са ограниченом одговорношћу односно скупштина акционарског друштва. Примарни циљ израде годишњих ликвидационих извештаја је да се релевантни субјекти од значаја за управљање друштва у ликвидацију упознају са предузетим радњама ликвидационог управника, као и са образложењем из којих разлога поступак ликвидације није окончан, односно из којих разлога се поступак ликвидације наставља. Ликвидациони управник је

¹⁶⁹ У делу рада који се бави правним положајем ликвидационог управника, констатује се да је израда различитих финансијских извештаја, као и само управљање привредним друштвом у поступку ликвидације, дато ликвидационом управника.

¹⁷⁰ Види више: Чулић, М. (2019). Завршетак поступка добровољне ликвидације, одговорност и брисање привредног друштва из регистра. Гласник адвокатске коморе Војводине., год. 91. књ.79, бр. 2., стр. 220.

дужан да сходно овој одредби закона састави и достави годишњи ликвидациони извештај у року од шест месеци по истеку сваке пословне године. Овде можемо увидети да се законодавац одлучио да достављање овог извештаја кореспондира са временским интервалом достављања годишњих извештаја о пословању привредног друштва у року од шест месеци у новој календарској години. На тај начин се одржава и информисаност екстерних субјеката, јер као и други годишњи извештаји, и годишњи ликвидациони извештај се доставља на објаву званичном регистру привредних субјеката, односно АПР-у.¹⁷¹

У вези са достављањем годишњег ликвидационог извештаја, намећу се и неке недоумице. Наиме, сама одредба Закона није довољно прецизна, те се у њеном садржају не може закључити какав је карактер потребних информација и чињеница које се морају уврстити у оквиру овог извештаја. С обзиром на релативну сличност назива овог документа са почетним ликвидационим извештајем, може се правно подвући паралела те се применом аналогије применити исти технички принцип израде годишњег ликвидационог извештаја сходно самој садржини почетног ликвидационог извештаја. Ипак, јасно је да се неки аспекти овог извештаја не могу применити у изради годишњег ликвидационог извештаја. Такође, годишњи ликвидациони извештај мора бити допуњен и подацима односно информацијама које су од значаја за управу друштва у ликвидацији, а тичу се разлога услед којих започети поступак ликвидације није довршен. Као што је претходно у раду елаборирано, сам поступак ликвидације не може да траје мање од пет месеци, уважавајући рокове за пријаву потраживања. Углавном је овај разлог објективне природе, те као такав утиче на потребу спровођења ликвидационог поступка и његовог окончања у новој календарској години. Оно што замерамо законодавцу јесте релативно нејасна законска формулација норме у смислу обавезности усвајања годишњег ликвидационог извештаја. Иако сам Закон прописује обавезу ликвидационом управнику да састави и достави овај извештај, те јасно постоји и рок о достављању усвојеног извештаја самом АПР-у, законодавац је пропустио прилику да санкционише евентуалне пропусте онда и када друштво у ликвидацији не усвоји годишњи ликвидациони извештај. Одговорност за састављање годишњег ликвидационог извештаја је јасно дефинисана као обавеза ликвидационог управника, те као таква може бити предмет одговорности овог лица за његово не достављање субјектима од интереса који су Законом одређени. Ипак, када је реч о самој обавези

¹⁷¹ Рок за достављање овог извештаја је 15 дана од дана усвајања извештаја.

усвајања годишњег ликвидационог извештаја, иако је рок за то јасно дефинисан, не постоји Законом утврђена санкција за друштво у ликвидацији уколико исти не буде усвојен од стране релевантног субјекта друштва у ликвидацији. Ова чињеница свакако не може бити од штетног последичног ефекта за повериоце друштва, па је због тога можда и законодавац интенционално ово пропустио да нормира. Свакако смо мишљења да је сам Закон релативно диспозитивног карактера, те да у том духу законског текста није било неопходно описану ситуацију нормирати.

Завршни ликвидациони биланс

Окончање ликвидационог поступка јесте крајњи циљ друштва у ликвидацији, те све радње и активности које се предузимају, а које су претходно биле анализиране, последично воде до ове фазе поступка. Уколико изузмемо примену института обуставе ликвидације привредног друштва, односно покретања стечаја друштва у ликвидацији због немогућности намирења свих поверилаца, окончање ликвидационог поступка кроз намирење свих својих поверилаца, јесте у основи циљ сваког друштва које је започело поступак ликвидације. Претходно анализирани процесноправни аспекти ликвидационог поступка су законски хронолошки уређене радње и активности које предузима друштво у различитим фазама поступка ликвидације.¹⁷²

Спровођење ликвидационог поступка, у свим његовим фазама је руковођено од стране ликвидационог управника. Схватајући потребу за правном кохерентношћу различитих фаза ликвидационог поступка, ликвидациони управник је лице које мора да спроведе и последње фазе овог поступка. Стога, ликвидациони управник је у обавези да након исплате свих поверилаца друштва у ликвидацији, сачини и следеће извештаје, и то:

- Завршни ликвидациони биланс;
- Извештај о спроведеној ликвидацији;

¹⁷² Све оне имају за циљ долазак друштва у фазу окончања ликвидационог поступка. Окончање ликвидационог поступка, као последња фаза поступка ликвидације, јесте законски уређен део поступка који подразумева намирење свих обавеза друштва према својим повериоцима, а који су као такви утврђени и неоспорени евидентирани.

- Писану изјаву да је упутио обавештење свим познатим повериоцима и да су све обавезе друштва по основу пријављених потраживања измирене у потпуности, и да се против друштва не воде други поступци; и
- Предлог одлуке о расподели ликвидационог остатка друштва.

Хронологија горе наведених аката последично је повезана са њиховом правном односно економском природом, те се ликвидациони управник мора руководити датим аспектима њиховог састављања, уважавајући њихову предметно специфичну природу сваког понаособ. Из тог разлога, први документ који након исплате поверилаца саставља ликвидациони управник јесте завршни ликвидациони биланс. Завршни ликвидациони биланс представља рачуноводствено-финансијски документ, који је по свом садржају акт који се саставља у складу са прописима којима се уређује рачуноводство и ревизија. Састављање завршног ликвидационог биланса је у складу са методологијом израде биланса стања. Друштво у ликвидацији усваја завршни ликвидациони биланс на предлог ликвидационог управника. Реч је о документу који по свом садржају највише одговара билансу стања, као финансијско-рачуноводственом документу. Ипак, разлике које постоје су везане за економску природу овог акта који се саставља тек након исплате свих поверилаца, па економски показатељи стања активе и пасиве морају уважити ову чињеницу. С обзиром да услов за састављање овог акта јесте коначна исплата свих обавеза друштва према ликвидационим повериоцима, завршни ликвидациони биланс има само две рачуноводствене позиције.¹⁷³ Као и са другим извештајима које саставља ликвидациони управник, правна валидност извештаја везана је за његово усвајање. Тако састављен завршни ликвидациони биланс, ликвидациони управник доставља на усвајање ортацима, комплементарима у друштвима лица, односно скупштини друштва ако је реч о акционарском или друштву са ограниченом одговорношћу.¹⁷⁴ Завршни ликвидациони биланс представља ванредни финансијски извештај, што је у складу са регулаторним прописима. Последично, такав његов правни карактер има и правне домете специфичног правног карактера. Као ванредни финансијски извештај, завршни ликвидациони биланс друштво у ликвидацији је дужно да по усвајању достави регистру привредних субјеката (АПР-у). Рок за достављање

¹⁷³ На страни активе приказује се преостали новчани износ који је остао друштву на располагању, након исплате свих поверилаца. На супротној страни, на страни пасиве, завршни ликвидациони биланс приказује износ сопственог капитала.

¹⁷⁴ Тек њиховим усвајањем поменути акт почиње да производи правно дејство, те се сматра да је ова законом установљена радња друштва у ликвидацији окончана усвајањем овог документа од за то надлежног субјекта друштва у ликвидацији. Види више: Марковић, В. (2013). Добровољна ликвидација привредних друштава. Право: теорија и пракса, год. 30, бр. 1-3., стр. 69-84.

овог извештаја је 60 дана од дана састављања. Важно је апострофирати значај овако постављеног рока. Наиме, почетак рока се везује за радњу састављања завршног ликвидационог биланса, а не за његово усвајање. Последишно, иако сами прописи не детерминишу дато питање, друштво у ликвидацији је дужно да у оквиру овог рока састављени извештај од стране ликвидационог управника и усвоји. Тиме друштво у ликвидацији у дефинисаном року обавља и активност усвајања извештаја. Иако исто није овако дефинисано, сматрамо да овакво тумачење простиче као правно логично, уважајући дефинисани рок за његово достављање регистру привредних субјеката.

Извештај о спроведеној ликвидацији

Након састављања завршног ликвидационог биланса, ликвидациони управник је дужан сходно Закону, да састави и достави друштву у ликвидацији на усвајање и извештај о спроведеној ликвидацији. Извештај о спроведеној ликвидацији, за разлику од завршног ликвидационог биланса, јесте документ интерног карактера од потребе и значаја за само друштво и његове чланове.¹⁷⁵ Као такав он представља законску обавезу, али без реалног правног домета, бар када је у питању шира јавност. Из тог разлога, стручна односно научна јавност даје значај овом документу као документу од интерног правног, односно економског карактера. Извештај о спроведеној ликвидацији представља сумиран приказ и коментар свих спроведених активности ликвидационог управника од почетка ликвидационог поступка, до његовог окончања, тј. састављања завршног ликвидационог биланса. Састављање извештаја о спроведеној ликвидацији даје на увид релевантним субјектима унутар привредног друштва сиже економских информација о току и завршетку поступка ликвидације. Сам изштевај, у техничком смислу, треба да представља упоредну финансијску анализу овог документа и финансијског извештаја – почетног, који је састављен приликом отварања ликвидационог поступка. На овај начин, упоређујући ова два извештаја, органи управљања односно субјекти управљања, могу да изврше тј. сагледају упоредни приказ оба документа, те да на тај начин стекну увид у коначност стања друштва у ликвидацији након спроведеног

¹⁷⁵ Док ликвидациони биланс има своју екстерну правну важност условљену законом успостављеном обавезом његовог достављања регистру привредних субјеката, обавеза састављања извештаја о спроведеној ликвидацији друштва нема карактер законске обавезе њеног достављања трећим лицима, односно регистру привредних субјеката. Из тог разлога, иако законом установљен као акт који је неопходан и који је као такав обавеза ликвидационог управника, правни значај истог је лимитиран.

поступка.¹⁷⁶ Тиме се пружа релевантна информисаност ових лица и даје шири контекст сагледавања обављеног ликвидационог поступка. Схватајући да завршни ликвидациони биланс даје релевантне и тачне податке у смислу стања активе и пасиве друштва након исплате свих обавеза друштва према својим повериоцима, ипак овај документ по својој природи не може дестриктипно да пружи одговоре на економске позиције самих билансних стања. Из тог разлога се и сматра да извештај о спроведеној ликвидацији треба, пре свега, да на дескриптиван начин опише релевантна биланса стања до којих се дошло кроз спроведен поступак ликвидације, као и да пружи друге информације од значаја који се тичу свих аспеката спроведеног поступка.

Предлог одлуке о расподели ликвидационог остатка друштва

Након извршене исплате свих поверилаца друштва и усвојеног, односно достављеног завршног ликвидационог биланса, а на основу извештаја о спроведеној ликвидацији, сам поступак се формално окончава кроз радње АПР-а, и привредно друштво се брише из регистра привредних субјеката. Ипак, пре формалног брисања друштва из регистра привредних субјеката, као питање од релевантног правног али економског значаја, поставља се питање тзв. ликвидационог остатка друштва. У значајном броју случајева, након успешно окончане фазе ликвидационог поступка која подразумева потпуно намирење свих обавеза друштва према поверицима, друштву у ликвидацији може остати вишак средстава. С обзиром да правни институт добровољне ликвидације друштва у коначности има за циљ гашење правног субјективитета привредног друштва, исто то није могуће ако друштву преостане средстава односно имовина друштва. У том случају, друштво у ликвидацији мора донети одлуку о расподели ликвидационог остатка друштва.

Предлог одлуке о расподели ликвидационог остатка друштва као документ саставља ликвидациони управник. Ова обавеза је законског карактера, те као таква представља правно логичан след нужних активности које предузима законски заступник друштва у ликвидацији – ликвидациони управник. Предлог о расподели ликвидационог остатка ликвидациони управник саставља као један од последњих аката

¹⁷⁶ Извештај о спроведеној ликвидацији треба и да садржи предлог ликвидационог управника о начину расподеле ликвидационог остатка друштва, ако је ликвидациони остатак преостао. Овај предлог се упућује релевантним органима друштва на одлучивање.

који су као такви нужни, а који представљају законску обавезу овог лица.¹⁷⁷ Као и што назив самог акта казује – предлог одлуке о расподели ликвидационог остатка друштва, релевантна лица односно субјекти управљања друштва у ликвидацији, су једини законски овлашћени за доношење ове одлуке. Стога и сам акт јесте у форми предлога, те као такав може али и не мора бити усвојен. Крајњи правни домет предлога јесте његово разматрање и усвајање од стране друштва. Да ли ће предлог као такав добити подршку друштва, или ће се на други начин извршити прерасподела ликвидационог остатка друштва, отворено је питање. У сваком случају, било да друштво прихвати овај предлог, или да ипак исти модификује, друштво је у законској обавези да донесе одлуку о расподели ликвидационог остатка друштва. Оно што Законом није дефинисано јесте рок у којем се ова одлука доноси односно извршава. Ипак, применом аналигије законске одредбе која се може применети, јасно је да друштво мора обавити све ове радње у року од 60 дана од дана достављања одлуке о усвајању завршног ликвидационог биланса. Последишно, пробијање овог рока би имало за последицу немогућност окончања ликвидационог поступка. Предлог одлуке о расподели ликвидационог остатка друштва усвајају ортаци, односно комплементари у друштвима лица, односно скупштина акционарског друштва, односно друштва са ограниченом одговорношћу у друштвима капитала. Предлог одлуке добија своју правну валидност усвајањем исте од стране лица односно субјекта друштва који је законом легитимисан као надлежни.

Расподела ликвидационог остатка

Расподела ликвидационог остатка друштва је адекватно законски нормирана, што указује да је законодавац имао интерес за уређењем овог питања, водећи рачуна о потреби заштите интереса свих чланова друштва након спроведеног поступка ликвидације.¹⁷⁸

¹⁷⁷ Сматрамо да је правно логично да ликвидациони управник сачини предлог о расподели ликвидационог остатка друштва, уважавајући чињеницу да је он као субјект ”управљао друштвом” током целог поступка, те је као такав и најупућени у ток самог поступка. Ипак, као и други документи које саставља ликвидациони управник, и овај акт у форми предлога нема правну тежину.

¹⁷⁸ Питање расподеле ликвидационог остатка друштва јесте питање које значајно више оптерећује друштва капитала у ликвидацији, а то се посебно односи на акционарско друштво. Ово питање, иако је од релевантног праног значаја и за друштва лица, ипак као такво јесте значајније и комплексније правне категорије када су у питању друштва капитала. Комплексност правних односа између ових чланова

Расподела имовине друштва у ликвидацији после измирења свих обавеза друштва, врши се на основу одлуке о расподели ликвидационог остатка друштва.¹⁷⁹ Као што је претходно истакнуто, друштво је у обавези да у форми одлуке доноси акт којим се регулише питање расподеле ликвидационог остатка. Уважавајући дух Закона и његов диспозитивни карактера, и по овом питању законодавац заузима релативно либералан став регулисања овог питања, те даје законско решење модела/начина расподеле ликвидационог остатка. Ипак, законодавац даје право релевантним лицима односно органима друштва, да сходно својим интересима и ово питање регулишу на начин који уважава њихове интересе.

Када друштво није својим оснивачким актом, статутом или пак једногласном одлуком ортака, комлементара, односно скупштине друштва ово питање другачије правно уредило, имају се применити релевантне одредбе Закона који дефинишу како и на који начин се врши расподела ликвидационог остатка. Питање расподеле ликвидационог остатка може бити правно регулисано као претходно питање, односно *ad-hoc* питање које се касније разматра. Из тог разлога, постоји могућност да друштво у свом оснивачком акту, или пак статуту, регулише начин расподеле ликвидационог остатка, неvezано за потенцијално покретање ликвидационог поступка. На овај начин, друштво претходно делује те регулише ово питање приликом самог основиња, односно у оквиру највишег акта друштва – статута друштва (ово се односи на друштва капитала). Уколико ово питање није претходно регулисано, релевантна лица односно органи друштва могу донети одлуку расподели ликвидационог остатка. Схватајући правни, али и економски домет овог питања, степен сагласности унутар друштва мора бити на највишем нивоу. Тако се одлука о расподели ликвидационог остатка у ортачком друштву доноси једногласном одлуком свих ортака, у командитном друштву, једногласном одлуком свих комлементара, односно у друштвима капитала, акционарском и друштву са ограниченом одговорношћу, одлуком скупштине друштва. На овај начин се осигурава адекватна заступљеност воље свих релевантних чланова друштва, уважавајући специфичности које постоје у погледу унутрашње правне организације сваке од форми привредних друштава. Уколико пак друштву није од интереса да претходно или накнадно уреди ово питање, онда се сходно примењују одредбе члана 541 Закона.

друштва капитала, као и масовност ових друштава у смислу броја чланова, последично су утицали на потребу законског нормирања овог питања.

¹⁷⁹ Чл. 541.ст. 1. Закон о привредним друштвима (*"Сл. гласник РС"*, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

Расподела ликвидационог остатка се врши сходно закону, на следећи начин:

- 1) ортацима, комплементарима и командиторима и члановима друштва с ограниченом одговорношћу сразмерно њиховим уделима у друштву;
- 2) акционарима са преференцијалним акцијама који имају право приоритета у односу на ликвидациони остатак, а након њихове исплате акционарима са обичним акцијама сразмерно учешћу њихових акција у укупном броју обичних акција у друштву.¹⁸⁰

Начин расподеле ликвидационог остатка према Закону уважава правни положај сваког од чланова у друштву, у зависности од форме привредног друштва и његове специфичне структуре управљања кроз њихове уделе у друштву. Законодавац уважава специфичности које постоје између друштва лица и друштва капитала, те се ове специфичности рефлектују и на начин на који се врши расподела ликвидационог остатка члановима ових друштва. Код ортачког друштва, ликвидациони остатак се распоређује свим ортацима сразмерно њиховим уделима. Овај принцип уважава равноправност сваког од ортака, те се ослања на већ детерминисана правна решења у смислу положаја ортака у ортачком друштву. Командитно друштво, као друштво које има правне карактеристике, и друштва лица и друштва капитала, ликвидациони остатак се распоређује и комплементарима и командиторима, у складу са њиховим уделима у друштву. Иако правни - управљачки положај командитора у командитном друштву јесте знатно неповољнији у односу на правни положај комплементара¹⁸¹, расподела ликвидационог остатка не узима у обзир дату правну чињеницу, већ искључиво обим њихових појединачних улога.¹⁸² Друштво са ограниченом одговорношћу јесте друштво капитала, па питање расподеле ликвидационог остатка и законска решења у том смислу, јесу заснована на првим принципима права на учешће у капиталу друштва које има сваки од чланова друштва. Тако ће сваки члан друштва са ограниченом одговорношћу имати право на ликвидациони остатак искључиво на основу обима његовог учешћа у уделима друштва. Посебан правни режим расподеле ликвидационог остатка је нормиран када су у питању акционарска друштва. Закон о привредним друштвима, као и већина савремених закона у овој области, прави правну дигресију између две врсте

¹⁸⁰ Чл. 541.ст 3. Закон о привредним друштвима (*"Сл. гласник РС"*, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

¹⁸¹ Управљачка права у командитном друштву су искључиво законски детерминисана права у корист комплементара у друштву, и као таква се не могу преносити на чланове друштва који су командитори. Види више: Радоњић, Д. (2013). Командитна друштва versus ортачко друштво. Зборник Правног факултета. Год. 33. Бр. 42. стр. 81.

¹⁸² Тако да иако командитор нема никаквих управљачких права, као члан друштва који има свој улог, његов правни положај у смислу права на расподелу ликвидационог остатка јесте идентичан праву које има комплементар у друштву.

акционара, власника обичних акција¹⁸³ и власника преференцијалних акција. Индивидуална права власника ових акција јесу законом јасно дефинисана, те као таква имају правни ефекат утицаја који се рефлектују и у случају начина расподеле ликвидационог остатка. Правни положај власника преференцијалних акција даје предност овим субјектима у односу на власнике обичних акција, када је у питању првенство исплате ликвидационог остатка. Тако да уколико након измирења свих обавеза друштва преостане имовина као део ликвидационог остатка акционарског друштва, акционарима који имају преференцијалне акције се даје приоритет у исплати у односу на власнике обичних акција. Овај приоритет није само у контексту временског ранијег намирења, већ има значајно дубље правне консеквенце. Ликвидациони остатак се прво расподељују власницима преференцијалних акција сразмерно њиховом учешћу у укупном акцијском капиталу друштва. С обзиром да закон не дозвољава њихово учешће у проценту већем од 50%, ово истовремено представља и максималан износ учешћа у капиталу ових субјеката. Тек након њиховог намирења односно исплате, акционарско друштво у ликвидацији врши исплату власницима обичних акција.¹⁸⁴

Сумирајући законска решења у погледу начина расподеле ликвидационог остатка, може се закључити да законодавац јасно прави дигресију између права члана друштва на управљање у друштву, у односу на његова права у смислу расподеле ликвидационог остатка друштва. Иако одређени чланови у друштву могу имати мањи обим управљачких права, као што је случај са командиторима у командитом друштву, односно са члановима акционарског друштва који су власници преференцијалних акција, обим њихових права у смислу права на расподелу ликвидационог остатка друштва није правно девестиран у односу на друге чланове.¹⁸⁵ Свакако да ова законска решења јесу нужна само када и ако друштво својим интерним актима питање расподеле ликвидационог остатка не уреди на интересно индивидуални начин.

Приликом доношења одлуке о расподели ликвидационог остатка, може доћи и до евентуалног спора поводом тако усвојене одлуке. Уколико из одређеног разлога, члан друштва у ликвидацији сматра да је његово право у неком правном контексту оштећено, ово лице има право да у ванпарничном судском поступку покрене спор. Активну

¹⁸³ Власник обичних акција има већи степен управљачки права, али истовремено је у подређеном положају у односу на власнике преференцијалних акција када је у питању првенство наплате по основу исплати дивиденди, ликвидационог остатка односно стечјане масе. Види више: Милосављевић, М. (2005). Врсте акција., Правни живот, год. 54., књ. 484, бр. 10., стр. 1195-1209.

¹⁸⁴ Ова исплата се врши у складу са обимом њиховог учешћа у капиталу друштва, односно сразмерно учешћу њихових акција у укупном броју обичних акција у друштву.

¹⁸⁵ Шта више, власници преференцијалних акција имају значајно квалитетнији правни положај у смислу првенства наплате из ликвидационог остатка у односу на власнике обичних акција.

легитимацију има сваки члан друштва који има удео у друшву. Члан друштва који сматра да му је одређено право усвојеном одлуком о расподели ликвидационог остатка повређено, покреће судски поступак против такве одлуке, односно против друштва. С обзиром да није могуће окончати ликвидациони поступак уколико постоји нерешени правни спор имовинског карактера а учесник у спору јесте друштво у ликвидацији, онда је обавеза ликвидационог управника да суспендује претходно усвојену одлуку о расподели ликвидационог остатка. Одлука остаје супседонована до правноснажно окончаног спора.¹⁸⁶

Покретање стачаја у току ликвидационог поступка

Институт добровољне ликвидације привредног друштва, спроводи се у складу са законом предвиђеном поступком. Претходно питање, и код добровољне и код принудне ликвидације, јесте економско стање привредног друштво. Уколико друштво има довољно имовине односно средстава за исплату и намирење свих њених поверилаца, онда друштво испуњава основни предуслов за отварање и окончање ликвидационог поступка. Економско-финансијско стање друштва анализира се на почетку отворања поступка ликвидације, кроз састављање почетног ликвидационог биланса. С обзиром да временски интервал између формално отпочетог поступка ликвидације и самог окончања ликвидационог поступка може трајати дужи временски интервал, почетно позитивно економског стање манифестовано у почетном билансу може бити из различитих разлога економски нарушено. Ова нарушеност може али и не мора да утиче на сам поступак ликвидације друштва. Уколико друштво и даље има довољно средстава за намирење свих обавеза према повериоцима, онда и сам поступак не трпи никакве промене. Међутим, одређене нарушене економске позиције које су претходно биле позитивне, могу бити таквог негативног финансијског ефекта, да директно могу да утичу на немогућност извршења примарне обавезе друштва у ликвидације, обавезе исплате свих признатих потраживања поверилаца друштва. У датој околности, друштво

¹⁸⁶ Уколико је правноснажна судска одлука таквог правног карактера да мења садржину одлуке о расподели ликвидационог остатка друштва, иста има снагу извршне исправе, те друштво мора у складу са њеним садржајем да исту испоштује.

више не испуњава услове из члана 524. Закона, односно нема довољно средства за намирење својих обавеза.¹⁸⁷

Покретање поступка стечаја због презадужености, иако као законска норма упућује на закључак да би њена примена била могућа у претходно описаној ситуацији, законодавац је исту нормирао ипак другачије. Формални почетак ликвидационог поступка, бар када су у питању економски извештаји о стању друштва, јесте израда почетног ликвидационог билнса и почетног ликвидационог извештаја. Подаци који се достављају у овим извештајима имају за циљ да детрминишу правну могућност спровођења поступка ликвидације, могућност потпуног намирења свих потраживања поверилаца друштва. Питање које се поставља јесте шта се догађа са правном судбином ликвидационог поступка, али и друштва у ликвидацији, ако финансијски показатељи у овим извештајима указују да имовина друштва није довољна за намирење потраживања свих поверилаца друштва. Каква је онда правна судбина отпочетог поступка ликвидације, и каква је даља правна судбина привредног друштва? Схватајући да је ликвидација покренута као добровољни институт права који има за циљ гашење правног субјективитета привредног друштва, уколико финансијски извештаји показују немогућност друштва да намири сва потраживања својих поверилаца, онда остаје само секундарни правни институт који има исти правни домет – окончање правног субјективитета привредног друштва, а то је институт стечаја привредног друштва. Ако се из почетног ликвидационог биланса или почетног ликвидационог извештаја утврди да имовина друштва није довољна за намирење свих потраживања поверилаца (презадуженост), ликвидациони управник је дужан да надлежном суду поднесе предлог за покретање стечаја у року од 15 дана од дана састављања почетног ликвидационог биланса, односно почетног ликвидационог извештаја.¹⁸⁸

Презадуженост друштва представља основну законску претпоставку за отварање стечаја.¹⁸⁹ Стечај представља институт колективног и сразмерног намирења стечајних поверилаца, и као такав се спроводи према законом предвиђеним условима који

¹⁸⁷ Пошто је дата ситуација реално могућа поставља се питање правне судбине започетог ликвидационог поступка. Да ли се онда примењује поступак стечаја због презадужености, или се на други начин решава дато питање. Законодавац нема јасан одговор на ово питање, јер прописане норме само регулишу питање покретања поступка стечаја због презадужености, али сам овај институт права јесте нормиран другачије у односу на описану проблематику.

¹⁸⁸ Чл. 539. ст 1. Закон о привредним друштвима (*"Сл. гласник РС"*, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

¹⁸⁹ Види више: Козар, В., Алексић, Н. (2020). Последице отварања стечајног поступка у српском процесном праву. *Право и привреда*, год. 58, бр. 2, стр. 84-99.

дефинишу постојање стечајних разлога.¹⁹⁰ Један од стечајних разлога јесте и презадуженост друштва. Презадуженост постоји ако је имовина стечајног дужника мања од његових обавеза.¹⁹¹ Стављајући у правни контекст институт презадужености као правно нормирано стање у Закону о стечају, друштво у ликвидацији може бити друштво које је презадужено, сходно Закону о стечају, онда и када је његова имовина мања од његових обавеза. До ових података се долази управо састављањем почетног ликвидационог биланса односно почетног ликвидационог извештаја.¹⁹² Отварањем ликвидационог поступка, највећи број радњи и активности предузима ликвидациони управник. Управо ликвидациони управник и саставља почетни ликвидациони биланс и почетни ликвидациони извештај. Из тог разлога законодавац и нормира као когентну обавезу овог лица да у случају да ови документи прикажу економско стање друштва које указује на презадуженост, обавеза ликвидационог управника јесте да покрене поступак стечаја због презадужености. Ликвидациони управник тада има обавезу да у року од 15 дана од дана састављања почетног ликвидационог биланса, односно почетног ликвидационог извештаја, покрене пред надлежним судом стечајни поступак, кроз процес подношења предлога за покретање стечајног поступка. На овај начин отворени поступак ликвидације друштва се безуспешно окончава, те друштво из поступка ликвидације прелази у поступак стечаја. Из овог разлога, као и низа правних сличности које постоје између ликвидације и стечаја, посебан сегмент овог рада бави се упоредноправном анализом ова два института права. Зато постоји и потреба идентификовања обима правних дистинкција између стечаја и ликвидације, јер се њихова корелација јасно правно манифестује управо у институту покретања стечаја због презадужености, као норме која је прописана у Закону о привредним друштвима, а њена даља правна примена своди се на примену другог прописа, Закона о стечају.

¹⁹⁰ Стечајни разлогу су:

1. Трајнија неспособност плаћања;
2. Претећа неспособност плаћања;
3. Презадуженост;
4. Непоступање по усвојеном плану реорганизације и ако је план реорганизације издејствован на преваран или незаконит начин.

Чл. 11.ст. 2. Закон о стечају (*"Сл. гласник РС"*, бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

¹⁹¹ Чл. 11.ст. 4. Закон о стечају (*"Сл. гласник РС"*, бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

¹⁹² Уколико се у овим документима прикаже да имовина друштва јесте мање вредности у односу обим средстава неопходних за намирење свих потраживања поверилаца друштва, онда је друштво у обавези да покренути поступак ликвидације обустави на темељима немогућности намирења поверилаца услед презадужености друштва.

Окончање ликвидације

Поступак ликвидације привредног друштва започиње и окончава са сувереном одлуком надлежних лица односно органа управљања друштва. Све законом предузете радње у току ликвидационог поступка, спроведене у потпуности у складу са законом, доводе друштво до крајњег, последњег следа правне активности која се предузима ради формалноправног завршетка поступка ликвидације. Одлука о окончању ликвидације доноси се у складу са законом утврђеном процедуром одлучивања која је истоветна као и за покретање поступка ликвидације. Код друштва лица, ортачког друштва и командитног друштва, одлука о окончању ликвидације доноси се једногласном одлуком свих ортака, односно комлементара. Код друштва капитала, друштва са ограниченом одговорношћу и акционарског друштва, одлука се доноси у складу са законом утврђеном већином за доношење овакве одлуке у сваком од ових облика друштва. Код друштва са ограниченом одговорношћу, одлука о окончању ликвидације се доноси потребном већином од две трећине од укупног броја гласова свих чланова друшта.¹⁹³ Када је у питању акционарско друштво, одлука о окончању ликвидације се доноси обичном већином гласова присутних акционара који имају право гласа.¹⁹⁴ Законодавац је задржао правно логичну конзистентност законских решења, те је потребна већина за усвајање одлуке о окончању ликвидације, истоветно нормирана што се тиче услова за сваку форму привредног друштва, као и када се усваја одлука о покретању поступка ликвидације друштва.

Усвајање одлуке о окончању ликвидације је последња у реду одлука коју је потребно да друштво усвоји да би се иста формалноправно спровела кроз одговорајући регистар привредних субјеката. Усвојену одлуку о окончању ликвидације привредно друштво доставља АПР-у, који у коначности јесте једини релевантан субјекат када је у питању правно постојање привредног субјекта. Као што је овај регистар од примарног правно-функционалног значаја приликом оснивања привредног субјекта, те се сматра да је одређени субјекат основан чином регистрације при АПР-у, тако је сам поступак престанка правног субјективитета привредног друштва везан за радње АПР-а.

¹⁹³ Чл. 211.ст. 2. Закон о привредним друштвима ("Сл. гласник РС", бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

¹⁹⁴ Чл. 358. Закон о привредним друштвима ("Сл. гласник РС", бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

Привредни субјекат ће формално престати да постоји радњом брисања конкретног привредног друштва у АПР-у.¹⁹⁵

Лица односно органи надлежни за усвајање завршног ликвидационог извештаја, као и предлога одлуке о расподели ликвидационог остатка друштва, дужна су да по очончању ликвидације усвоје поменуте документе. Наведени документи су резултат ангажованости ликвидационог управника, али као што је у претходноме делу рада констатовано, ова документа имају правну снагу тек када их надлежна лица односно органи друштва усвоје. Ово се односи на ортаке у ортакчком друштву, комлементаре у командитном друштву, односно скупштину друштва у акционарском односно друштву са ограниченом одговорношћу. Са становишта окончања ликвидације, правно формално ови документи јесу важни али као такви немају суспензивно правно дејство на сам поступак окончања ликвидације. Једини меродаван документ који се правно захтева као обавезан и без којег није могуће окончати поступак ликвидације, јесте завршни ликвидациони биланс.¹⁹⁶

Друштво у ликвидацији је дужно да по окончању ликвидације, а у року који није дужи од 60 дана од дана подношења претходно поменутих докумената на усвајање, ове документе усвоји. Надлежна лица и органи друштва су дужни да у овом року усвоје предлоге ликвидационог управника, а који се тичу завршног ликвидационог извештаја, писане изјаве којом су обавештени сви познати повериоци друштва, као и предлог одлуке о расподели ликвидационог остатка друштва, и усвоје одлуку којом се ове одлуке прихватају. Дужност ликвидационог управника, као лица које управља поступком ликвидације, је да састави ова документа и да иста достави друштву на усвајање. Са становишта интереса законодавца, он је своју обавезу овим чином извршио, те је на друштву да донесе одговарајуће одлуке о њиховом усвајању. Схватајући да садржај ових докумената није од врхунског значаја за окончање поступка ликвидације, те да ова документа више имају унутрашњеправни карактера, не усвајање одлуке којом се валидирају поднети документи нема правних последица у смислу тока

¹⁹⁵ С обзиром да привредна друштва која су регистрована у форми акционарског друштва, имају специфичан правни положај у односу на остале форме привредног друштва, што је условљено чињеницом да је њихов капитал у форми акција те да се као такав о њему води евиденција при Централном регистру хартија од вредности, за акционарска друштва је важно да овај процес брисања друштва из регистра АПР-а, буде претходно усклађен са поднетим захтевом Централном регистру хартија од вредности за испис финансијских инструмената из регистра, што је у овом случају реч о акцијама као хартијама од вредности.

¹⁹⁶ Остали документи, иако законски облигаторни за састављање односно усвајање, немају правни значај таквог карактера да се истим може одложити или прекинути поступак ликвидације друштва. Разлог за ово је и начин на који је законодавац прописао ову обавезу, која иако не буде извршена нема тешких правних последица по сам ток ликвидационог поступка.

ликвидационог поступка.¹⁹⁷ Ликвидациони управник доставља АПР-у писану изјаву о неусвајању ових докумената, и таква писана изјава се региструје у складу са процедуром у АПР-у. На овај начин законодавац је омогућио и да се ликвидациони поступак оконча и без формалног усвајања ове три одлуке, јер правни интерес самог поступка није нарушен услед чињенице да њихово не усвајање представља унутрашње правно питање друштва у ликвидацији и његових чланова, те се као такво може решити применом законских решења. Свакако да садржина ових докумената није од посебног интереса за повериоце друштва, јер су исти у овој фази поступка већ намирени. На овај начин је законодавац успео да очува јединство ликвидационог поступка, без могућности да на исти утиче изостанак активности на овом пољу самог друштва у ликвидацији и његових чланова.

Окончањем ликвидације привредног друштва, АПР доноси решење којим се брише из регистра привредни субјекат, и тиме формалноправно престаји да постоји. Ипак, ради очувања интегритета информисаности трећих лица, прописано је да ликвидирано привредно друштво има обавезу чувања пословних књига и докумената одређени временски период. Пословне књиге и документа друштва које је брисано услед окончања ликвидације чувају се тако да буду доступни на територији Републике Србије у складу са прописима којима се уређује архивска грађа.¹⁹⁸ С обзиром да највећи степен интереса за овим видом информација имају привредни субјекти, Законом је предвиђено да се име и адреса лица са пребивалиштем односно седиштем на територији Републике Србије, коме су пословне књиге и документа поверена на чување, региструју у складу са законом о регистрацији, чиме су ови подаци увек доступни свим заинтересованим субјектима односно лицима, уколико се укаже потреба за провером одређених пословних података о пословању привредног субјекта које је брисано као последица окончаног поступка ликвидације друштва.

Одговорност чланова друштва по окончању ликвидације

¹⁹⁷ На овај закључак упућује и чињеница да не усвајањем ових докумената, правне последице по поступак окончања ликвидације не постоје, јер се валидирање ових докуменат врши на други начин. Ако друштву у року од 60 дана од дана достављања ових докумената на усвајање иста не усвоји, правна валидација њиховог садржаја као докумената је правно дерогирана у надлежност ликвидационог управника. Другим речима, ликвидациони управника путем писане изјаве којом се констатује не усвајање ових докумената, задржава у оквирима закона овај сегмент ликвидационог поступка.

¹⁹⁸ Чл. 543.ст. 4. Закон о привредним друштвима (*"Сл. гласник РС"*, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

Институт добровољне ликвидације привредног друштва уважава и препознаје разлике које постоје између различитих форми привредних друштва. Ове разлике, иако правно разноврсне, највише се манифестују у два правно релевантна облика, као разлике које постоје у правном положају чланова друштва унутар самог друштва, и као разлике које постоје у начину управљања самим друштвом. Са становишта заштите интереса сваког члана друштва, али и трећих лица, потребно је заштити одређена права односно интересе. Законодавац то чини прописивањем посебне одговорности чланова друштва по окончању ликвидације.¹⁹⁹

Окончање ликвидације води до гашења правног субјективитета привредног друштва, али са позиције права није могуће, нити је правно пожељно, да се самим чином гашења правног субјективитета привредног друштва, одмах угаси и могућност правне одговорности чланова друштва која се може јавити као последица догађаја и радњи које су претходиле ликвидацији привредног друштва. Радње и догађаји који се могу јавити из периода пре окончања ликвидације, углавном су везана за захтеве треће стране, првенствено некадашњих поверилаца привредног друштва. Највећи број правних активности које се јављају поводом привредног друштва који се више не постоји, односно које је избрисано из регистра привредних субјеката кроз поступак ликвидације друштва, је везан за некадашња потраживања трећих субјекта, односно поверилаца. Овде се јављају првенствено два питања, питање објективног временског року у којем се овакви захтеви могу правно разматрати, и обим одговорности чланова друштва у складу са њиховим правним положајем унутар ликвидираних привредних друштва. Када је реч о застаревању потраживања поверилаца, она као таква застаревају у року од три године од дана брисања друштва из регистра.²⁰⁰ Овај рок је крајњи рок у којем поверилац може да своје потраживање према некадашњем привредном друштву да наплати. Истеком овог рока, поверилац губи ово право. У вези са овом одредбом Закона, важно је истаћи да и законодавац овде формално, законски валидира који тренутак се сматра као правно релевантан у смислу престанка правног субјективитета привредног друштва, што је потврђено у начину одређења рока који каже ”у року од

¹⁹⁹ Са разлогом је законодавац прописао ову одговорност као ону која постоји након окончања ликвидације друштва, јер за време правног постојања друштва, законодавац је прописао одговорност чланова друштва у свакој од законом предвиђених форми привредних друштава. Овде је реч о одговорности чланова друштва након окончања ликвидације.

²⁰⁰ Чл. 545. ст. 3. Закон о привредним друштвима (*"Сл. гласник РС"*, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

три године од дана брисања друштва из регистра".²⁰¹ Друго питање које се разматра са становишта одговорности чланова друштва по окончању ликвидације, јесте обим субјективне одговорности сваког члана друштва. С обзиром на различита правна обележје и дистинкције које постоје између различитих форми привредних друштва, правни положај сваког од чланова друштва у вези са обимом његове одговорности по окончању ликвидације, је повезан са самом формом привредног друштва. Код ортакчког друштва, сваки члан друштва – ортак, је индивидуално физичко и/или правно лице, које одговара неограчено солидарно за обавезе друштва у ликвидацији. Овај обим одговорности наставља да важи и након брисања друштва из регистра привредних субјеката, за период од три године. Када је реч о командитном друштву, сложеност ове форме привредног друштва условила је и различити степен обима одговорности његових чланова. Тако је правни положај комплементара много сложенији и обимом права шири у односу на правни положај командитора, бар када је реч о њиховој субјективној одговорности. Комплементар као члан друштва одговара неограничено солидарно за обавезе друштва у ликвидацији након брисања друштва из регистра привредних субјеката, док командитор као члан друштва одговара солидарно по истом основу само до висине примљеног износа из ликвидационог остатка. Када је реч о друштвима капитала, тј. члановима друштва са ограниченом одговорношћу и акционара акционарског друштва, обим њихове одговорности је идентичан обиму правне одговорности командитора у командитном друштву. Чланови ових друштава такође, одговарају солидарно за обавезе друштва у ликвидацији и након брисања друштва из регистра привредних субјеката, до висине примљеног износа ликвидационог остатка.²⁰²

Одговорност чланова друштва по окончању ликвидације мора да постоји као правно установљен механизам, који првенствено штити повериоце некадашњег друштва и након окончања ликвидације. Сматрамо да временски период трајања њихове одговорности која се може правно процесуирати у року не дужем од три године представља одмерено законско решење. Када је реч о различитом обиму одговорности који чланови друштва имају у зависности од њиховог правног положаја унутар ликвидираних привредних друштва, законска решења уважавају њихов некадашњи

²⁰¹ На овај начин, законодавац узима као правно релевантан тренутак у времену, као дан брисања друштва из регистра, што је важна потврда става у вези са различитим тумачењем момента престанка постојања привредног друштва кроз окончање поступка ликвидације.

²⁰² Чл. 545.ст. 2. Закон о привредним друштвима ("*Сл. гласник РС*", бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

правни положај, те сходно томе и степен њихове одговорности одговара њиховом правном положају који су имали у таквом друштву.

Институт обуставе ликвидације

Најчешћи начин окончања отпачетог процеса добровољне ликвидације друштва јесте окончање ликвидације који за последицу има гашења правног субјективитета привредног друштва. У одређеним ситуацијама поступак ликвидације се може обуставити услед различитих фактора који су од значаја. Чурчић и Дивац сматрају да је институт обуставе ликвидације адекватно правно регулисан, те да се за време спровођења поступка ликвидације одређеног привредног друштва, одлуком власника, може обуставити читав поступак, а предузеће ће наставити са пословањем. Констатује се да, и у овом случају законска регулатива штити повериоце, будући да се поменута одлука може донети, у току поступка ликвидације, само ако су измирене све обавезе према њима, независно од тога да ли су тим повериоцима потраживања оспорена или призната, као и под условом да предузеће није отказало уговор о раду било ком запосленом по основу спровођења поступка ликвидације, нити почело са исплатама удела у капиталу чанова друштва.²⁰³ Привредно друштво у ликвидацији мора да поднесе АПР-у регистрациону пријаву обуставе поступка ликвидације у року од 15 дана од дана доношења одлуке о окончању ликвидације.

Уз пријаву обуставе поступка ликвидације, прилаже се:

- 1) одлука о обустави ликвидације;
- 2) потпис заступника друштва оверен од надлежног органа овере, ако се услед обуставе ликвидације бира нови заступник.

Институт обуставе ликвидације привредног друштва представља нормативну нужност Закона, који уважава могућност промене воље управе друштва, односно власника друштва, у вези са већ започетом поступком ликвидације друштва. Започет поступак ликвидације може бити обустављен применом законом устављеног института. Законодавац не улази у меритум такве одлуке, схватајући да добровољна ликвидације јесте аутономно и вољно донета од стране друштва, те да друштво на истим тим постулатима има право да ревидира тако донету одлуку, и да у складу са исказаном

²⁰³ Чурчић, М., Дивац, Г. (2012). Правни основ ликвидације предузећа. .стр. 202.

вољом активира институт обуставе ликвидације. Правне последице тако усвојене одлуке се јасно рефлектују на правни положај привредног друштва. Друштво излази из режима ликвидације, именује се нови законски заступник који није ликвидациони управник, а унутрашња корпоративна структура управљања се мења у складу са новонасталом чињеницом. У пракси, институт обуставе ликвидације привредног друштва је изузетно ретко примењен, те као такав није ни од посебне важности и значаја за научну јавност да се датом проблематиком бави, што се јасно манифестује и у изостанку научних односно стручних радова који се баве овом проблематиком.

ГЛАВА III.

ПРАВНИ ПОЛОЖАЈ ЛИКВИДАЦИОНОГ УПРАВНИКА

Најважнији субјекат у спровођењу ликвидационог поступка друштва јесте ликвидациони управник. У оквиру овог поглавља предмет анализе је правни положај ликвидационог управника за време спровођења ликвидационог поступка и након његовог окончања. Циљ овог сегмента истраживања је детерминисање ширег концепта правног положаја ликвидационог управника током спровођења ликвидационог поступка. У том смислу, правни положај ликвидационог управника је анализиран са два становишта, са аспекта обавеза који ликвидациони управник има сходно Закону, и са аспекта права која му припадају.

Поступак ликвидације привредног друштва је поступак који спроводи ликвидациони управник, али са јасно дефинисаним задацима који су пред њим нормативно и корпоративно постављени. Док траје поступак ликвидације, послове привредног друштва води ликвидациони управник, који се именује на основу одлуке о покретању ликвидације. Тако донета одлука се региструје код Агенције за привредне регистре, чиме ликвидациони управник преузима право законског заступања.²⁰⁴ Схватајући да је примарни задатак ликвидационог управника да оконча поступак ликвидације привредног друштва, један део правне јавности сматра да таква обавеза ликвидационог управника јесте облигација циља. Према мишљењу Перишића, посао ликвидационог управника је обављен уколико привредно друштво престане да постоји, па сви послови које ликвидатор обавља, начин на који заступа друштво, његова одговорност, јесу фундаментално повезани у правцу успешног обављања циља. У основи Перишић правилно закључује да овај основни задатак односно циљ деловања ликвидационог управника, јесте оно што га битно разликује од управе привредног друштва с једне стране, и стечајног управника са друге стране.²⁰⁵

Правни положај ликвидационог управника је саобразан са правним положајем законског заступника друштва, што је пак умногоме правно диференцијално у односу на различите форме самих привредних друштава. У основи, правни однос између

²⁰⁴ Илић Попов, Г. (2012). Порески аспекти ликвидације привредних друштава. *Усклађивање пословног права Србије са правом Европске уније*, Правни факултет Универзитета у Београду, стр. 360.

²⁰⁵ Види више: Перишић, Ђ. (2018). Ликвидациони управник привредног друштва. *Право и привреда*, бр. 1-3, стр. 127.

ликвидационог управника и привредног друштва у ликвидацији јесте класичан уговорни однос. Правна природа односа ликвидационог управника и привредног друштва неупитног је правног карактера, те је реч о класичном уговорном односу који има све елементе уговора о делу.²⁰⁶ Супротно мишљење јесте да је реч о уговорном односу који је по својој правној природи уговор о мандату.²⁰⁷ Становиште овог аутора јесте да је реч о уговорном односу између привредног друштва и лица које се именује на функцију ликвидационог управника, те да карактер тог уговора највише у себи садржи правна обележја уговора о делу, с обзиром да за обављени посао ликвидациони управник има право на награду, као на рефундацију трошкова које је имао. У сваком случају, правни положај ликвидационог управника, његов правни однос са друштвом у ликвидацији јесте једно од есенцијалних правних питања које се намеће приликом анализе института добровољне ликвидације привредног друштва.

У окриву овог поглавља рада, истраживање је конципирано у правцу анализе нормативног односно законског положаја ликвидационог управника, анализу његовог односа са друштвом у ликвидацији и управом друштва, опсег његових права и обавеза, као и обим одговорности који проистиче како из Закона, тако и из уговорног односа са привредним друштвом које га је изабрало.

Именовање ликвидационог управника

Одлуку о именовању ликвидационог управника доноси привредно друштво онда када се донесе и одлука о покретању поступка ликвидације привредног друштва. У смислу Закона, доношење одлуке о именовању ликвидационог управника је процесноправно једнако начину доношења одлуке о покретању поступка ликвидације. Императивне одредбе Закона су такве да је за доношење одлуке о именовању ликвидационог управника потребна једногласна одлука свих ортака, односно комлементара, ако уговором о оснивању није другачије одређено. Код друштва са ограниченом одговорношћу, односно акционарског друштва, која су друштва капитала и имају органе управљања друштва чија надлежност је Законом дефинисана, одлуку доноси скупштина тих друштава.

²⁰⁶ Види више: Перишић, Ђ. (2018). Ликвидациони управник привредног друштва. Право и привреда, год. 56, бр. 1/3, стр. 124 – 138.

²⁰⁷ Васиљевић, М. (2015). Компанијско право. Правни факултет Универзитета у Београду, стр. 360.

Ликвидациони управник води привредно друштво кроз сам поступак ликвидације, али у формалноправном смислу његов правни положај је такав да одговара правном положају законског заступника привредног друштва, из чега проистиче и питање које се поставља и код питања именована лица за заступање. Право на заступање привредног друштва је право које се сходно Закону о привредним друштвима може дати како физичком, тако и правном лицу.²⁰⁸ Правна аналогија овог законског решења је примењива и када је у питању субјективитет ликвидационог управника. Ликвидациони управник као лице које заступа интересе привредног друштва у поступку ликвидације, јесте и може бити и физичко и правно лице. Апстрактност заступања од стране правног лица је саобразна са дефинисаним правним стандардима, тј. онда када је правно лице именовано за ликвидационог управника у основи заступање обавља овлашћено физичко лице унутар правног лица које је именовано за ликвидационог управника. У основи, иако и правна и физичка лица имају право да буду именована за ликвидационог управника, у само изузетним околностима долази до именовања правног лица за ликвидационог управника.²⁰⁹

Једно од питања које се у правној литератури разматра као релеватно, а у вези је са именовањем ликвидационог управника, јесте питање компетентности лица да буде ликвидациони управник. Према мишљењу које заступа Миленовић, ово питање јесте валидно услед чињенице да Закон о привредним друштвима не регулише материју компетенција ликвидационог управника, што упућује на аутономију воље друштва да само уреди ово питање, или пак да исто не буде регулисано аутономним актима друштва. Мишљења једног дела правне науке јесте да за ликвидатора²¹⁰ мора бити изабрано лице које испуњава услове који се захтевају за избор чланова управе друштва.²¹¹ Ово мишљење Павића и Дилпарића јесте валидно али и правно непрецизно. Ликвидациони управник је лице које има исти статус код свих привредних друштава, невезано за форму привредног друштва.²¹²

Уважавајући чињеницу да се многи аспекти ликвидације привредног друштва неретко повезују са правним и процесним аспектима стечаја и стечајног поступка, један

²⁰⁸ Види више: Јовановић, А. (2011). Заступање привредних друштава, Економика, год. 57, бр. 2., стр. 261 – 266.

²⁰⁹ Види више: ибидем, стр. 262.

²¹⁰ Термин који се често у научним круговима користи као сининим термину ликвидациони управник.

²¹¹ Павић, М., Дилпарић, Г. (1996). Добровољна ликвидација акционарског друштва. Правни живот, бр. 11, стр. 199.

²¹² Сходно томе, управа друштва постоји само код две врсте привредних друштава, друштва са ограниченом одговорношћу и акционарског друштва, те дата аналогаји се може крајње применити на ове две форме привредних друштава.

део наше правне јавности сматра да се сходно одредбама Закона о стечају које се односе на именовање стечајног управника, могу применити услови и за именовање ликвидационог управника. Ово мишљење заступа Велимировић, који наводи да су услови за именовање ликвидатора једнаки условима за именовање стечајног управника, тј. да је то лице стручно с обзиром на природу и обим стечајне масе, и у чију непристрасност се не може сумњати.²¹³ Миленовић пак сматра да би ово питање морало бити регулисано одредбама Закона о привредним друштвима, а исто није као такво нормирано, тако да је наше мишљење да дата констатација није валидно нормативно утемељена.

Управа друштва није у обавези да именује ликвидатора, односно ликвидационог управника, иако је формалноправно донела одлуку о покретању поступка ликвидације. Сходно одредбама закона, остављено је диспозитивно право друштву, тј. управи друштва, да одлучи да ли ће именовати и ликвидационог управника. Да би се избегле одређене процесноправне последице отварања поступка ликвидације без именовања ликвидационог управника, нормативно је уређено да у оним ситуацијама када није именован ликвидациони управник, а започет је формалноправно поступак ликвидације, чланови друштва који су пре доношења одлуке о покретању поступка ликвидације били лица која су имала овлашћење за заступање друштва, биће лица која ће по нормативном аутоматизму постати ликвидациони управници. Код принудне ликвидације постоје ограничења у погледу именовања лица за обављање посла ликвидационог управника. Ограничења су такве природе да произале из нужности избегавања могућих конфликта интереса између ликвидационог управника који се именује по службеној дужности и привредног друштва у ликвидацији.²¹⁴ У том смислу, јасно је да постоје строжији услови који се морају поштовати приликом именовања ликвидационог управника када је поступак ликвидације принудно покренут, у односу на начин именовања ликвидационог управника када је поступак ликвидације добровољно покренут.

²¹³ Велимировић, М. (1998). Добровољна ликвидација предузећа. Право и привреда, бр. 5-8, стр. 36.

²¹⁴ Другим речима, код добровољне ликвидације управа друштва именује лице за које сматра да ће обављати посао ликвидационог управника у складу са свим правним, стручним и етичним стандардима који су прописани одредбама Закона о привредним друштвима за лица која имају посебан интерес према друштву, док код принудне ликвидације одабир ликвидационог управника мора да уважи правну претпоставку непостојања правних или других интереса и могућих сукоба интереса између лица које се именује за ликвидационог управника и привредног друштва.

Овлашћења ликвидационог управника

Покретањем и спровођењем поступка добровољне ликвидације, привредно друштво улази у посебну фазу свог правног постојања, па сходно томе његова унутрашње правна организација рада, као и њено представљање према трећим лицима добија другачији правни моментум.²¹⁵ Правни положај ликвидационог управника током трајања ликвидационог поступка, сумира знатно шира овлашћења него што је појединачно претходно имао законски заступник друштва пре отварања поступка ликвидације.²¹⁶ Уколико би смо пак покушали да подвучемо паралелу између овлашћења ликвидационог управника и других субјеката привредног друштва пре отварања ликвидације, онда је његов правни положај у смислу овлашћења сличан ономе који има законски заступник привредног друштва. С обзиром на постојање различитих форми привредних друштва, што последично чини правно постојање различитих модела управљања односно унутрашње правне организације привредног друштва, обим законских овлашћења законског заступника је различит, од друштва до друштва, сходно њиховој правној форми. У том контексту, правни положај ликвидационог управника је сличан правном положају директора у друштвима капитала. Директори у друштвима капитала, су лица која, између осталог, имају два врло важна овлашћења, право на заступање друштва – законско заступање, и право на пословођење друштва. Уколико би смо подвукли паралелу у односу на права односно овлашћења ликвидационог управника, онда би смо могли закључити да, ликвидациони управника такође има ова овлашћења. Ликвидациони управник јесте законски заступник привредног друштва након отварања и до окончања ликвидационог поступка. Такође, ликвидациони управник јесте и лице које има најшира могућа права пословођења привредног друштва током трајања ликвидационог поступка. Међутим, поред ових права, ликвидациони управник законски сумира низ других овлашћења која проширују дати спектар претходно изнетих, те се може закључити да је ликвидациони управник субјект од највишег правног значаја за спровођење поступка ликвидације привредног друштва. Овлашћења ликвидационог управника ипак се морају посматрати

²¹⁵ Када друштво има довољно средстава за намирење својих обавеза, те када у том смислу релевантна лица односно субјекти унутрашње организације управљања друштва усвоје одлуку о покретању ликвидационог поступка, најважнији субјект од значаја, како у домену свакодневног пословођења друштвом, тако и у домену свих појавних облика законског заступања интереса друштва, је правно трансферисан у корист ликвидационог управника.

²¹⁶ У том смислу, обим надлежности ликвидационог управника, као и правни карактер тих надлежности, су знатно ширег обима и значаја него што је то случај са било којим субјектом унутрашње организације управљања у привредном друштву, пре отварања ликвидационог поступка.

индивидуално са становишта његовог правног положаја и његових овлашћења сходно правној форми привредног друштва које се ликвидира. Другим речима, обим овлашћења ликвидационог управника зависи од правне форме привредног друштва које се ликвидира. У том смислу, овлашћења ликвидационог управника су различита за друштва у ликвидацији сходно њиховој правној форми, те разликујемо овлашћења ликвидационог управника ортачког друштва, командитног друштва, друштва са ограниченом одговорношћу и акционарског друштва.

Овлашћења ликвидационог управника у ортачком друштву

Ортачко друштво спада у форму привредних друштава за које кажемо да припадају групи тзв. друштва лица. Ортачко друштво је привредно друштво које чине два или више лица у својству ортака који су неограничено солидарно одговорни целокупном својом имовином за обавезе друштва.²¹⁷ Ортачко друштво представља једну од првобитних форми привредног удруживања више лица ради обављања заједничке пословне делатности. Основна специфичност ортачког друштва јесте равноправни положај између чланова друштва – ортака, тако да ортаци у друштво уносе улоге једнаке вредности, осим када уговором о оснивању није другачије уређено.²¹⁸ Специфичности ортачког друштва огледају се у највећем сегменту у начину пословања привредним друштвом. Сходно закону, сваки ортак има овлашћења за обављање радњи у редовном пословању друштва (пословање). Поред тога, сваки од ортака има право на накнаду трошкова, расподелу добити и права на информисање. Са становишта заступања ортачког друштва, и овде постоји низ специфичности у односу на друге форме привредних друштава. Тако је законом одређено да ортаци одлуке доносе једногласно, осим када уговором о оснивању није другачије одређено. Поред тога, када је реч о заступању друштва, сваки ортак је овлашћен да самостално заступа друштво, те се сходно Закону сматра да изјава воље трећих лица учињена било ком од ортака овлашћених да заступају друштво заједно сматраће се да је учињена друштву.²¹⁹

²¹⁷ Види више: Јовановић, Н. (2006). Ортачко друштво. Јавнобележничко право – стручни часопис, стр. 595-661.

²¹⁸ Чл. 96. ст. 1. Закон о привредним друштвима ("Сл. гласник РС", бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

²¹⁹ Чл. 111. Закон о привредним друштвима ("Сл. гласник РС", бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

Кратки приказ који је претходно дат у смислу основних правних обележја ортачког друштва, даје јасну слику онога што ортачко друштво представља у смислу његовог корпоративног управљања, бар када је у питању пословање привредног друштва у редовним околностима. Једногласном одлуком ортака, ортачко друштво може да покрене институт добровољне ликвидације привредног друштва. Покретањем поступка ликвидације друштва и усвајањем одлуке о покретању ликвидације, ортачко друштво тј. његови чланови – ортаци, једногласно одлучују и о именованеу лица које ће обављати функцију ликвидационог управника друштва за време трајања ликвидационог поступка. У том смислу, знатна овлашћења тј. права која су имали ортаци, преносе се на ново лице – ликвидационог управника.²²⁰

Ортачко друштво именује једног од ортака друштва за ликвидационог управника. Збир генерисаних права сваког од ортака појединачно, бивају правно концентрисани на само једно лице - ликвидационог управника. Отварањем поступка ликвидације друштва, као и именоване ликвидационог управника, друштво добија новог законског заступника. С обзиром да Закон предвидаћа да сваки од ортака друштва има право на законско заступање друштва, отварањем ликвидационог поступка ова права индивидуално престају да постоје за сваког ортака друштва, осим за оног ортака који је изабран за ликвидационог управника. Поред овлашћења за заступање друштва, као законског заступања са најширим овлашћењима, ликвидациони управник има и друга овлашћења која проистичу из нормативних решења садржаних у Закону о привредним друштвима. Поред тога што је законски заступник друштва, ликвидациони управник јесте и лице које има овлашћење за пословођење друштвом.²²¹ Ликвидациони управник, сходно правним последицама отварања ликвидационог поступка, постаје једино лице које има право на пословање у друштву. На овај начин, ликвидациони управник генерише значајан обим овлашћења која су претходно била равномерно распоређена међу ортацима. Ортачко друштво, као друштво лица, уласком у поступак ликвидације губи обресе онога што представља правну есенцију ортачког друштва, равномерно правно заступљена права заступања и пословођења друштвом међу ортацима, сходно њиховим уделитема. Отварањем ликвидационог поступка, овлашћења

²²⁰ На тај начин, овлашћења друштва у погледу управљања и заступања, као и самог пословођења друштвом, правно се трансферишу у корист ликвидационог управника. Ликвидациони управник постаје централан субјекат од значаја за функционисање ортачког друштва током трајања ликвидационог поступка.

²²¹ У редовним околностима пословања ортачког друштва, пословођење друштвом јесте право које је као такво дато свим ортацима, са законском могућношћу да се исти одрекну тог права у корист другог ортака, или пак трећег лица које предложи један од ортака. У пракси, сваки ортак има право на пословођење друштвом, али се отварањем ликвидационог поступка, овог право као такво гаси.

ликвидационог управника значајно умањују индивидуална права ортака, како у домену заступања, тако и у домену пословођења друштвом. Једини механизам управљања који остаје ортацима друштва, је везан да потребу њиховог заједничког става приликом доношења одлуке за које је потребна једногласна већина, као што је одлука о усвајању завршног ликвидационог биланса, завршног ликвидационог извештаја, односно одлука о расподели ликвидационог остатка. За сва друга питања од значаја током трајања ликвидационог поступка, овлашћења за обављање правних радњи из домена заступања и пословођења има само ликвидациони управник.

Овлашћења ликвидационог управника у командитном друштву

Правни положај ликвидационог управника умногоме зависи од правне форме конкретног привредног друштва. Права и овлашћења ликвидационог управника нису истог обима и значаја у привредним друштвима различите форме оснивања и организовања. Ипак, значајан степен сличности постоји између овлашћења ликвидационог управника у ортачком и командитном друштву, у односу на његов положај у друштвима капитала. Разлог за то јесте у самим правним дистинкцијама које постоје међу привредним друштвима, тако да правни положај ликвидационог управника у ортачком друштву, јесте у највећој мери сличан оном који има ликвидациони управник у командитном друштву. Схватајући да сам Закон умногоме користи иста правна решења за обе форме привредних друштва, свакако да се више може говорити о сличностима него о разликама које постоје у контексту овлашћења ликвидационог управника. Из тог разлога, правни положај ликвидационог управника, тј. његова овлашћења у командитном друштву, су анализирана само са становишта дистинкција које постоје између две форме привредних друштва, које су пре свега законског карактера.

Командитно друштво, као привредно друштво лица, јесте друштво које броји најмање два члана, што јесте идентично правно решење када је реч о броју чланова у ортачком друштву.²²² Разлике које постоје између чланова друштва тичу се њиховог правног статуса унутар друштва. Док ортачко друштво чине чланови – ортаци, са једнаким правима и обавезама, командитно друштво чини један члан који за обавезе

²²² Види више: Милић, М. (2017). Престанак статуса члана друштва и престанак командитног друштва. Избор судске праксе, год. 25, бр. 2. стр. 17.

друштва одговора неограничено солидарно (комлементар), док други члан одговара ограничено до висине неуплаћеног, односно неунетог улога (командитор).²²³ Суштинска правна дистинкција која постоји између ортачког и командитног друштва, јесте у правном положају чланова друштва и њиховој међусобној правној конекције. Правни положај комлементара у командитном друштву је готово правно идентичан правном положају ортака у ортачком друштву.²²⁴ Са друге стране, правни положај командитора у командитном друштву је правно, дијаметрално супротан положају ортака у ортачком друштву, па тиме и комлементару у друштву.²²⁵

Правна обележја командитног друштва која су претходно елаборирана у контексту њихових чланова, неупитно утичу на институт законског заступања друштва, као и права на управљање односно пословођење. Ове правне дистинкције су од значаја и када је у питању правни положај и правна овлашћења тог положаја који црпи ликвидациони управник. Тако у погледу законског заступања, право на законско заступање друштва имају само комлементари. Закон императивно забрањује могућност да командитори воде послове друштва, односно заступање друштва.²²⁶ Правна есенција ове форме привредног друштва јесте у неравноправном правном положају који постоји између комплементара и командитора. Уважавајући законску норму, којом комлементар јесте законски заступник друштва и лице које врши пословођење друштвом, јесте истовремено и лице које неограничено одговора целокупном својом имовином, правни положај командитора своди се на економску експлоатацију пословања друштва и равномерне расподели добити између њега и комлементара. Када је реч о ликвидационом поступку, процедура покретања поступка је идентична оној која је прописана код ортачког друштва, уз уважавања правних дистинкција које постоје у погледу различитог правног положаја између чланова у командитном друштву. У погледу овлашћења ликвидационог управника, она су идентична оним овлашћењима које има ликвидациони управник у ортачком друштву. Једина, али и најважнија правна дистинкција, јесте у погледу права на именовање одређеног лица за ликвидационог управника. Док код ортачког друштва, право да буде именован за ликвидационог

²²³ Чл.125 Закон о привредним друштвима ("Сл. гласник РС", бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

²²⁴ Види више: Јовановић, Н. (2006). Ортачко друштво. Јавнобележничко право – стручни часопис, стр. 595-661.

²²⁵ Правни положај члана друштва који је командитор је највише сличан са правним положајем члана друштва у друштву са ограниченом одговорношћу.

²²⁶ Командитори не могу водити послове друштва нити га заступати. Чл. 131. ст.2. Закон о привредним друштвима ("Сл. гласник РС", бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

управника јесте законско право сваког од ортака друштва, код командитног друштва то није случај. Иако сам Закон не садржи одредбу овог карактера, тумачење члана 131. ст. 2 Закона, јасно указује законска ограничења у погледу права на заступање и пословођење које се имају применити на сваког командитора. С обзиром да командитори не могу бити законски заступници друштва, а да ликвидациони управник јесте сходно Закону законски заступник друштва у ликвидацији, аналогијом долазимо до закључка да само члан друштва који има статус комлементара може да буде лице које ће бити именовано за ликвидационог управника. У погледу осталих овлашћења ликвидационог управника командитног друштва, аналогно се примењују сва правна решења која су претходно анализирана код ортачког друштва.

Овлашћења ликвидационог управника у друштву са ограниченом одговорношћу

Правни модели односно форме оснивања и организовања привредних друштава, базирају се на законским решењима домаћег права. Као таква, она представљају правну тековину новијег датума, бар када је у питању домаће право. Усвајање Закона о привредним друштвима 2004. године, и престанак важења Закона о предузећима, започета је реформа привредног законодавства у области институтивног уређења оснивања и управљања у привредним субјектима. Поред ортачког и командитног друштва као друштава лица, ипак су друштва капитала форме привредних друштава које су по свим параметрима најзаступљенија и најважнија форма привредних друштава. Свакако да друштва са ограниченом одговорношћу јесу она која заузимају централно место. Са тим у вези, унутрашња правна организација рада ове форме друштва је доживела значајне легислативне промене. Увођењем дводомног модела управљања у друштву, гашењем управних одбора као важног субјекта унутрашње организације рада друштва, те давање ширих законских овлашћења надзорним одборима, јесу само нека од значајних нормативних новина у последњих десет година.²²⁷ Са становишта реализације циља овог сегмента рада, важно је само апострофирати неке релативно познате чињенице које су од значаја у вези са правним положајем и законским овлашћењима ликвидационог управника код ове форме привредних друштава.

²²⁷ Види више: Антић, Ј. (2018). Функције једночланих друштава са ограниченом одговорношћу са освртом на потенцијале злоупотребе. Зборник радова студената докторских студија., стр. 231 – 252.

Друштво са ограниченом одговорношћу је друштво у коме један или више чланова друштва имају уделе у основном капиталу друштва, с тим да чланови друштва не одговарају за обавезе друштва својом личном имовином.²²⁸ Правни, али и економски фундамент друштава капитала, огледа се у правно лимитараној економској одговорности чланова друштва у односу на пословање привредног друштва. Док је код друштава лица одговорност чланова друштва солидарно неограничена целокупном њиховом имовином, код друштава капитала чланови друштва одговарају само до висине неунетог улога у капитал друштва.²²⁹ На премисама такве одговорности, створена су правна решења унутрашње организације рада и управљања у друштвима капитала, које уважавају потребу за сложенијим механизмима унутрашње организације рада, што је легислативно примењено у законским решењима постања тзв. органа управљања у друштвима. Последице, ова правна решења су од значаја у контексту начина избора ликвидационог управника, његових законских овлашћења, тј. његовог правног положаја унутар самог друштва.

Закон о привредним друштвима у значајном обиму текста је регулисао низ значајних питања из домена оснивања, функционисања и управљања у друштву са ограниченом одговорношћу. Посебна пажња законодавца је дата питањима из домена удела чланова друштва. Ипак, са аспекта овог истраживања, значајно је апострофирати унутрашњу правну организацију рада ове форме привредних друштава. Управљање друштвом може бити организовано на два начина, једнодомно и дводомно управљање.²³⁰ Код једнодомног управљања, органи друштва су скупштина и један или више директора, док код дводомног управљања, органи друштва јесу скупштина, надзорни одбор и један или више директора.²³¹ Важно је истаћи да је избор модела управљања у друштву дискреционо право његових оснивачања, односно чланова друштва, осим у оним случајевима када посебним законима није другачије одређено.²³²

Ликвидациони управник је лице које има две најважније функције, законско заступање привредног друштва у ликвидацији и право на пословођење. У редовном

²²⁸ Види више: Чл.139. Закон о привредним друштвима (*"Сл. гласник РС"*, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

²²⁹ Другим речима, њихова лична имовина је одвојеног правног статуса, те као таква не може бити предмет намирења онда и када друштво нема довољно финансијских средстава за редовно измирење својих обавеза.

²³⁰ Види више: Љубојевић, Г. (2018). Улога надзорног одбора у корпоративном управљању компанија у Србији. Гласник адвокатске коморе Војводине., год. 90, књ. 78, бр. ¾, стр. 183-198.

²³¹ Чл. 198. Закон о привредним друштвима (*"Сл. гласник РС"*, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

²³² Ибидем стр. 186.

стању правног постојања друштва са ограниченом одговорношћу, ове функције су дате у надлежност лицима односно субјектима унутрашње организације управљања друштва, сходно њиховом изабраном моделу управљања. Скупштина друштва је орган управљања са најширим управљачким овлашћењима. У том смислу, поступак доношење одлуке о покретању поступка ликвидације је као такав дат у надлежност овог органа управљања. Скупштина је надлежна сходно члану 200. Закона, да покрене поступак ликвидације друштва, неvezано за изабрани модел управљања у друштву. Када је реч о законском заступању привредног друштва, изабрани модели управљања имају мање међусобне правне дистинкције у том погледу. Код оба модела управљања, законски заступник друштва јесте директор. Једине правне разлике које постоје огледају се у начину избора лица за директора, тако да код једнодомног модела управљања директора именује скупштина друштва, док код дводомног модела управљања његово именовање је дато у надлежност надзорном одбору друштва.

Правни положај ликвидационог управника је регулисан у оквиру самог института ликвидације привредног друштва, неvezано за форму у којој је основано. Ипак, одређене дистинкције у погледу правног положаја и правних овлашћења, као такве постоје између ликвидационих управика сходно изабраној форми привредног друштва које се ликвидира. Када је реч о ликвидационом управнику друштва са ограниченом одговорношћу, његов правни положај је умногоме међузавистан у односу на скупштину друштва. Поред тога што скупштина друштва, у оба изабрана модела управљања, јесте једина законски овлашћења за покретање ликвидационог поступка, овај орган управљања друштва је и једини овлашћен за именовање ликвидационог управника.²³³ Са једне стране, ликвидациони управник јесте законски заступник привредног друштва, као и лице које води свакодневне послове друштва у ликвидацији; али истовремено, за свој рад ликвидациони управник одговора скупштини друштва са ограниченом одговорношћу, која може у сваком тренутку да га разреши те функције и да на његово место именује друго лице. Када је у питању однос ликвидационог управника са другим субјектима унутрашње организације рада друштва, код дводомног модела управљања, значајна овлашћења скупштине друштва су законски дерогирана у корист надзорног одбора друштва. Код дводомног модела управљања, улога надзорног

²³³ Са тим у вези, правни положај ликвидационог управника је значајно повезан са овим органом управљања у привредном друштву, јер последично скупштина друштва не само да једина има право избора одређеног лица на месту ликвидационог управника, већ иста има право на његов опозив односно разрешење. На тај начин, однос између ликвидационог управника и скупштине друштва јесте однос међусобне субординације.

одбора друштва има значајне елементе управљачких функција, те је значај овог органа управља правно валидан. Ипак када је у питању однос између ликвидационог управника и надзорног одбора друштва, овај орган управљања нема правни значај у контексту правног положаја ликвидационог управника, иако би се наизглед то могло закључити. Наиме, код дводомном модела управљања, једна од пренесених надлежности са скупштине друштва на надзорни одбор, јесте право овог органа да именује и разрешава директора друштва, као и остале заступнике, и да надзире њихов рад.²³⁴ Поставља се питање да ли онда овај овај орган управљања има право и на именовање, разрешење и надзор над радом ликвидационог управника, као лица које спада у категорију заступника друштва. Иако би се одређеним тумачењем става 2. овог члана могло то помислити, научна и стручна јавност јасно указују да се примена овог члана не односи на именовање, разрешење као и надзор над радом ликвидационог управника, те да је за његов правни положај именовања, разрешења и надзора једино право меродаван онај који је регулисан чланом 200. Закона о привредним друштвима. Стога, закључак је да изабрани модел управљања у друштвима са ограниченом одговорношћу нема правни значај када је у питању именовање ликвидационог управника, јер је питање његовог разрешења, односно надзора над његовим радом, у надлежности скупштине друштва код оба модела управљања као јединог органа управљања који има прави значај у погледу правног положаја ликвидационог управника. Када су у питању надлежности ликвидационог управника у друштву са ограниченом одговорношћу, исте ни у једном случају нису правно дерогиране у односу на законска решења која су садржана у делу Закона којим је уређен институт ликвидације привредног друштва.

Правни положај ликвидационог управника у акционарском друштву

Поступак ликвидације привредног друштва усложњава се, у правно-формалном смислу, сходно степену унутрашње правне организације рада друштва која је умногоме претходно правно детерминисана избором форме привредног друштва у којој је исто основано. Из претходног дела излагања, анализиран је правни положај ликвидационог управника у друштвима лица – ортакког и командитног друштва, као и друштву

²³⁴ Чл. 232. Закон о привредним друштвима ("Сл. гласник РС", бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

капитала – друштво са ограниченом одговорношћу. Циљ овог сегмента рада је идентификовање правних дистинкција које постоје између различитих форми привредних друштава, а које су посебног значаја у контексту правног положаја ликвидационог управника, односно његових правних овлашћења.²³⁵

Акционарска друштва представљају најсложенију форму оснивања и организације рада привредног друштава, које као такве спадају у категорију тзв. друштва капитала.²³⁶ Сложеност и обимност нормативног регулисања акционарских друштава унутар Закона о привредним друштвима, те улога и значај који имају друштва основана у овој форми привредних друштава као облик удруживања капитала, су главни фактори проблематике њихове анализе, како са становишта правних категорија, тако и са становишта економије њиховог пословања. Акционарско друштво је друштво чији је основни капитал подељен на акције, које има један или више акционара који не одговарају за обавезе друштва, док акционарско друштво одговара за своје обавезе целокупном имовином.²³⁷ Основно правно обележје акционарских друштава, свакако јесте правно-економски начин уређења питања основног капитала друштва. Основни капитал акционарског друштва је у потпуности подељен на акције.²³⁸ За разлику од других форми привредних друштава у којима појединачни улози у основном капиталу друштва представљају тзв. уделе у друштву који су као такви ограничено преносиви, акције представљају економску валоризацију вредности једне акције у односу на укупан акцијски капитал друштва. Као такве оне представљају хартије од вредности које имају изразито наглашену негоцијабилност односно преносивост, па се право из акције лако преноси са једног субјекта на другог.²³⁹ Будући да вредност акционарских друштава и њиховог капитала јесте значајна, као и да број чланова друштва јесте значајног обима, потреба за сложеним механизмом управљања намеће се као облигаторна у свим правним системима. Нормативни изазов правилног уређења акционарских друштава у

²³⁵ Из овог разлога, анализирају се општа обележја различитих форми привредних друштава, те се унутар тих норми правно тумачи степен правних дистинкција које постоје између привредних друштава различитих форми које се као такво правно пресликавају на правни положај ликвидационог управника.

²³⁶ Види више: Дубајић, Д. (2016). Нормативни оквир именовања и правног положаја директора акционарског друштва. Зборник радова студената докторских студија права., стр. 107-130.

²³⁷ Чл. 245.ст 1. Закон о привредним друштвима (*"Сл. гласник РС"*, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

²³⁸ Акције представљају хартије од вредности и правно-формално репрезентују удео појединачног акцијског капитала титуталара акције у односу на укупан акцијски капитал друштва. Збир вредности свих акција увек одговара укупној вредности основног акцијског капитала друштва.

²³⁹ Ово омогућава да акционарска друштва привуку значајан обим капитала за улагање, јер власници капитала односно акција, веома једноставно и лако могу да се у сваком тренутку одлуче да повећају или смање свој удео у капиталу друштва. Из тог разлога, највеће домаће и светске компаније јесу организоване у форми акционарских друштава.

законе домицијалног права, је додатно усложен специфичним правним тековинама сваког правног система. У оквирима домаћег права, Закон о привредним друштвима у свом значајном обиму, регулише у глави X - *Акционарска друштва*, као посебну форму привредних друштава. Закон представља легислативну основу за правно регулисање оснивања, управљања и престанка акционарског друштва, док у нашем правном систему постоји и низ закона посебног карактера – *lex specialis*, у области рада финансијских организација (банака, осигуравајућих друштава, лизинг друштава, берзи итд). Сваки од закона у овим областима представља надградњу правних решења садржаних у одредбама Закона о привредним друштвима када је реч о акционарским друштвима.²⁴⁰

Акционарска друштва представљају у научној области права, привредна друштва која су изузетно богато обрађена и анализирана. Ова материја је увек актуелног правног карактера, јер се законска решења у овој области увек иновирају, пратећи правне тенденције модификовања ове форме привредних друштава.²⁴¹ Управљање у акционарском друштву може бити организовано као једнодомно или дводомно.²⁴² Ово правно решење је идентично ономе које регулише питање управљања у друштву са ограниченом одговорношћу. Код једнодомног модела управљања, органи друштва су: скупштина друштва, и један или више директора, односно одбор директора. Код дводомног модела управљања, органи друштва су: скупштина друштва, надзорни одбор и један или више извршних директора, односно изврши одбор директора.²⁴³ Законска решења у домену управљања у акционарским друштвима умногоме јесу слична решењима законодавца када је реч о моделу управљању у друштву са ограниченом одговорношћу. На овај закључај упуће и сам законодавац који је прописао обавезу примене законских норми којима се уређује управљање у друштву са ограниченом одговорношћу на сходну примену законских решења која су прописана за акционарска друштва. Законска решења из домена управљања у обе форме ових привредних друштава су базинара на истим правним принципима и законским решењима, док

²⁴⁰ Из тог разлога, у посебном сегменту овог истраживања анализиран је институт ликвидације специфичних форми привредних друштава - финансијских организација, која последишно модификују основни модел института ликвидације за специфичне форме наведених друштава.

²⁴¹ Сходно специфичном циљу овог сегмента рада, акционарска друштва су изузетно скромно обрађена и анализирана, те овај сегмент рада има за циљ да прикаже и анализира основне моделе управљања у акционарском друштву, и да такве моделе стави у правну корелацију са институтом ликвидације привредног друштва у домену правних положаја ликвидационог управника.

²⁴² Види више: Арсић, З. (2016). Правно регулисање акционарских друштава. Зборник радова са научног скупа "Теоријски и практични проблеми стварања и промене права (ЕУ и Србија)", стр. 19.

²⁴³ Чл. 326. Закон о привредним друштвима ("*Сл. гласник РС*", бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

одређене дистинкције постоје у домену обима законских норми које уређују питања из домена управљања која су знатно садржајније прописана у делу закона који се бави законским решењима за управљање у акционарским друштвима. Из тог разлога, највећи део правних решења која су претходно анализирана код друштва са ограниченом одговорношћу, правно последично су сличног или истог правног карактера.²⁴⁴ Поступак покретања ликвидације акционарског друштва је дат у надлежност скупштини друштва, што је идентично правно решења које је прописано за отварање ликвидационог поступка код друштва са ограниченом одговорношћу. Питање избора, односно именовања ликвидационог управника, је питање које је дато у надлежност скупштини друштва када је изабран једнодомни модел управљања друштвом, односно надзорном одбору када је изабран модел дводомног управљања друштвом. Избором одређеног лица за ликвидационог управника, претходни законски заступник друштва губи право на заступање, те се ово право као и у свим другим случајевима преноси на ликвидационог управника, па у овом контексту нема посебних правних дистинкција. Поред права на законско заступање акционарског друштва у ликвидацији, ликвидациони управник води и свакодневно пословање друштва. Права на пословођење које има директор акционарског друштва, односно генерални директор друштва, дерогирано је отварањем ликвидационог поступка као право у корист ликвидационог управника. Отварањем поступка ликвидације и именовањем ликвидационог управника, ово лице постаје управитељ друштва у домену његовог свакодневног пословања све до окончања поступка ликвидације. Улога скупштине друштва остаје значајна за спровођење и потврђивање одлука ликвидационог управника, док се улога одбора директора, извршног одбора односно надзорног одбора губи на правном значају, те ови органи немају више управљачка права у друштву током трајања ликвидационог поступка, осим у случајевима када се исти не оконча, односно када се активира институт обуставе ликвидације друштва. У том случају, унутрашња правна организација друштва се враћа у смислу управљачких права на законом и статутом одређене надлежности органа управљања акционарског друштва.

Разрешење ликвидационог управника

²⁴⁴ У том смислу, правни положај ликвидационог управника је последично томе идентичан правном положају управника у друштву са ограниченом одговорношћу у ликвидацији. Питање избора ликвидационог управника, права на законско заступање и пословођење, као и право на његов опозив су идентично правно регулисани, и код акционарског друштва и код друштва са ограниченом одговорношћу.

Почетак поступка ликвидације правно је значајан у контексту иницијалне одлуке друштва да свој редован начин пословања измени у сврху гашења сопственог правног статуса. Ликвидациони поступак формално започиње усвајањем одлуке о добровољној ликвидацији конкретног привредног друштва, на начин који је законом прописан за конкретну форму привредног друштва које се ликвидира.²⁴⁵

Разрешење ликвидационог управника представља законом успостављен механизам који има управа друштва, да лице којем је поверена функција ликвидационог управника друштва, лице које има законски положај заступника друштва, може бити у складу са интересима друштва и разрешено. Правни положај ликвидационог управника је релативно јасан. Отварањем ликвидационог поступка, друштво улази у законом дефинисану фазу свог правног постојања, која императивно одређује да друштво мора да именује посебно лица – ликвидационог управника, који ће спровести друштво кроз све фазе ликвидационог поступка, у складу са вољом самог друштва. Његова формална функција, као органа заступања и органа пословођења, је као таква специфично везана за изабрано физичко лице које ће обављати ту функцију. Изабрани ликвидациони управник је вољно одређен као лице које ће водити друштво кроз поступак добровољне ликвидације, али исто тако и лица односно органи привредног друштва, у зависности од саме форме привредног друштва, јесу ти који могу да преиначе ову одлуку, односно да захтевају разрешење ликвидационог управника. Ово право јесте као такво законом дефинисано, те се не може потпорним нормама дерогирати. Друштво у ликвидацији има правну могућност да све до самог окончања ликвидационог поступка, може да разреши и именује друго лице на функцију ликвидационог управника. Овим је законодавац задржао све важне полуге контроле ликвидационог поступка од стране самих власника друштва, било да је реч о друштвима лица или пак о друштвима капитала. Друштво у ликвидацији мора увек имати право на могућност избора и разрешења ликвидационог управника, у складу са одредбама закона које регулише питање његовог избора односно разрешења.²⁴⁶

²⁴⁵ Мериторно усвајање одлуке није само по себи правно довољно, већ иза те одлуке мора постојати и друга, именована ликвидационог управника. Улога и правни значај ликвидационог управника јесте било предмет анализе у претходноме делу рада, али са питањем правног значаја његовог именовања, као и самих домета његових правних овлашћења, док је такође као правно значајно јавља и питање могућности његовог разрешења.

²⁴⁶ Другачија правна решења у овом домену била би на штету аутономије воље друштва и његових органа да сами одлучују о избору начина управљања, односно лица која ће обављати управљачке функције.

Поступак избора ликвидационог управника је законом јасно дефинисан, али се правне разлике могу пронаћи између различитих форми привредних друштава када је у питању правно-технички аспект њиховог именовања. У зависности од форме привредног друштва, а у одређеним случајевима и њихове примарне делатност (ово се односи на привредна друштва која су регистрована за обављање финансијских услуга у складу са посебним законима), именовање ликвидационог управника има своје правне варијације. Схватајући интенцију законодавца да правно уједначи питање избора ликвидационог управника и питање његовог разрешења, законодавац је прописао идентична законска решења у погледу разрешења ликвидационог управника, као она која су прописана приликом његовог именовања. Дакле, као и код именовања ликвидационог управника, питање разрешења ликвидационог управника, јесте законски дефинисано сходно самој форми привредног друштва над којим се спроводи поступак добровољне ликвидације привредног друштва. У зависности од форме привредног друштва над којим је покренут поступак ликвидације, а узимајући у обзир чињеницу да друштво жели да разреши изабраног ликвидационог управник, ово лице може бити разрешено на следећи начин, у изабраним правним моделима управљања, и то:

- Код друштва лица (ортачко и командитно друштво), једногласном одлуком свих ортака, односно комплементара ако уговором о оснивању није другачије одређено;
- Код друштва капитала (друштво са ограниченом одговорношћу и акционарско друштво) одлуком скупштине, без обавезе навођења разлога; и
- Одлуком суда, ако је суд именовао ликвидационог управника (само у случајевима принудне ликвидације привредног друштва).

Оставка ликвидационог управника

Избор ликвидационог управника јесте законска обавеза друштва у ликвидацији. Другим речима, друштво у ликвидацији мора да има именовано лице које ће обављати функцију ликвидационог управника. Питање избора ликвидационог управника, његова овлашћења, као и начин његовог разрешења, је претходно било анализирано. У том смислу, лице изабрано на функцију ликвидационог управника има право избора. Ликвидациони управник има право да након његовог именовања и током обављања

своје функције, у сваком тренутку одлучи да више не обавља функцију ликвидационог управника. Право на овај избор је законски утемељено као право сваког лица изабраног на неку од функција привредног друштва. Уопштено посматрано, избор одређеног лица на функцију у привредном друштву, јесте једнако правно питање права на избор одређеног лица, као и питање сагласности његове воље на такав избор. Док право питања избора одређеног лица за неку од функција у привредном друштву јесте као такво питање од правног значаја за органе управљања у друштву, питање прихвата те функције од стране конкретног физичког лица је питање аутономије воље самог лица. Тако, приликом доношење одлуке о именовању одређеног лица на функцију ликвидационог управника, претходно правно питање јесте питање воље самог лица да буде изабрано на ту функцију.²⁴⁷ На премисама оваквог правног утемељења улоге и значаја воље одређеног лица приликом прихвата избора на функцију ликвидационог управника, као валидно се поставља питање оставке ликвидационог управника. Као лице које је изабрано да буде законски заступник друштва у ликвидацији, и орган пословођења, улога и значај ликвидационог управника у свакодневном функционисању привредног друштва у ликвидацији јесте значајна, што је претходно и адекватно у раду анализирано. Осим ситуације у којој сама управа друштва која има надлежност у именовању и разрешењу ликвидационог управника, као питање се намеће и ситуација у којој сам ликвидациони управник жели да престане са обављањем те функције. У том случају, када постоји јасно исказана воља овог лица за престанком обављања функције ликвидационог управника, ово лице може да да оставку на функцију управника.²⁴⁸

Оставка ликвидационог управника, са становишта правних последица по сам поступак ликвидације, као и само управљање привредним друштвом, има исте последице као и разрешење управника од стране друштва. Оставком ликвидационог управника друштво у ликвидацији је у обавези да обезбеди правни континуитет законског заступања друштва, те је дужно да у законом предвиђеном року именује друго лице на функцију ликвидационог управника.²⁴⁹ Ипак, за разлику од разрешења ликвидационог управника од стране друштва, одлука управника да да оставку на функцију није одлука која је интересно донета од саме управе друштва, па је стога и

²⁴⁷ Другим речима, надлежни органи у привредном друштву могу изабрати одређено лице на функцију ликвидационог управника, али исто то лице мора дати сагласност на свој избор. Без његове или њене сагласности, одлука надлежног органа друштва је правно ирелевантна.

²⁴⁸ Именовани ликвидациони управник може у свако доба дати оставку писаним путем. Миленковић, Д. (2013). Ликвидациони управник. *Зборник радова "Хармонизација грађанског права у региону"*, Правни факултет Универзитет у Крагујевцу, стр. 383.

²⁴⁹ Види више: Перишић, Ђ. (2018). Ликвидациони управник привредног друштва. *Право и привреда.*, год. 56, бр. 1-3, стр. 136.

задатак друштва да одмах, а најкасније до три месеца од регистрације брисања ликвидационог управника из АПР-а, именује друго лице на ту функцију. Оставком ликвидационог управника остаје упражњено је место лица које је законски заступник привредног друштва у ликвидацији, и које свакодневно управљања друштвом.

Одговорност за штету ликвидационог управника

Добровољни ликвидациони поступак спроводи се сходно интересу привредног друштва у циљу окончања његовог правног субјективитета. Правни положај ликвидационог управника у овом процесу јесте од пресудног правног значаја.²⁵⁰ С обзиром да обим концентracије управљачких права током трајања поступка ликвидације друштва јесте примарно концентрисан у опсегу права и обавеза ликвидационог управника, обим оваквих активности валидно намеће питање обима и степена његове правне одговорности у обављању појединачних правних и економских активности. У том смислу, ликвидациони управник може бити предмет правне одговорности за своје радње. Уколико из таквих радње проистекне неки штетни догађај по друштво у ликвидацији или пак неког његовог члана, као валидно се намеће питање одговорности за штету ликвидационог управника. Са аспекта потенцијалне одговорности ликвидационог управника за штету намећу се правно релевантна два сценарија. У првом случају, ликвидациони управник може да одговора за штету који чини или је учинио као законски заступник привредног друштва. У другом случају ликвидациони управник може бити субјекат правног поступка за штетне радње као лице којем је поверено пословођење привредног друштва. У оба случаја, ликвидациони управник може бити субјекат правне одговорности за штетне радње или последице које погађају друштво у ликвидацији као правно лице, или пак индивидуално одређено лице као члана друштва. Међутим, поред ових одговорности, са аспекта интереса очувања правне кохерентности ликвидационог управника, најважнији је облик одговорности ликвидационог управника према трећим, тзв. екстерним лицима која су последично повезана са добровољним поступком ликвидације друштва.

²⁵⁰ Ликвидациони управник, као што је у претходном делу рада истакнуто, јесте лице које обавља две важне функције у друштву које се ликвидира, функцију законског заступника друштва и функцију органа пословођења друштва. Обе ове функције представљају важан опсег правних и економских активности ликвидационог управника.

У поступку спровођења ликвидације, ликвидациони управник јесте de jure заступник привредног друштва у ликвидацији, и сходно тој правној чињеници проистиче и обим индивидуалне одговорности управника за евентуалну штету коју је ово лице причинило у обављању послова из домена својих дужности.

Са становишта интереса законодавца, он је првенствено фокусиран на заштиту интереса поверилаца у ликвидационом поступку. Тако сходно закону, ликвидациони управник може бити позван на одговорност уколико су испуњени законом предвиђени услови, и то:

- да је поверилац своје потраживање уредно и благовремено пријавио;
- да потраживање није утврђено, нити је поверилац упућен на парницу ради утврђивања потраживања; и
- да је преостала имовина друштва већ расподељена између чланова друштва.²⁵¹

Из наведене законске норме јасно произилази примарни интерес законодавца, заштита права лица која имају одређена потраживања према друштву у ликвидацији, односно према повериоцима друштва. Схватајући важност одређених аспеката ликвидационог поступка, а пре свега процесноправне радње пријаве и утврђивања потраживања трећих лица према привредном друштву, законодавац се пре свега фокусирао на примарну заштиту интереса поверилаца друштва у специфичним ситуацијама које сам законодавац нормира кроз текст закона као важне. У том смислу, примарна интенција законодавца јесте заштита интереса поверилаца. Са друге стране, заштита интереса привредног друштва у поступку ликвидације и заштита интереса чланова друштва, је у закону већ обезбеђена кроз институте посебних дужности лица према привредном друштву.²⁵² Према мишљењу једног дела правне јавности, Закон о привредним друштвима из 2011. године питање одговорности ликвидационог управника за штету врло штуро регулише, те се сматра да је ово питање било квалитетније нормирано у одредбама претходно Закона о привредним друштвима из

²⁵¹ Чл. 540. Закон о привредним друштвима (*"Сл. гласник РС"*, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

²⁵² Закон о привредним друштвима дефинише која лица имају статус лица која имају посебне дужности према привредном друштву, сходно члану 61. Закона. Посебне дужности према привредном друштву, међу осталим лицима има и ликвидациони управник. У том смислу, ликвидациони управник је дужан да послове обавља сходно закону, а посебно имајући у обзир следеће дужности: дужност пажње; дужност пријављивања послова и радњи у којима постоји лични интерес; дужност избегавања сукоба интереса; дужност чувања пословне тајне; дужност поштовања забране конкуренције. За повреде свих ових дужности, ликвидациони управник јесте субјекат који може бити одговоран за штетне радње које су проистекле из кршења ових дужности, а којима се чини или је начињена штета према привредном друштву, односно његовом члану.

2004. године.²⁵³ Тако се истиче да, потраживање за штету коју ликвидациони управник причини у вршењу своје дужности члановима друштва и повериоцима друштва застарева у року од три године од дана брисања друштва из регистра.²⁵⁴

У поступку ликвидације, ликвидациони управник врши тзв. уновчавање имовине привредног друштва. Процес уновчавања имовине привредног друштва је правно заснован на постулатима законског регулисања ликвидационог поступка, где је у центру тог процеса и ликвидациони управник. Процедурално посматрано, поступак уновчавања имовине привредног друштва је део ликвидационог поступка у којем ликвидациони управник може да, намером или без намере, причини штету привредном друштву у ликвидацији. Правни стандард понашања ликвидационог управника у овом процесу је заснован на правним стандардима који су законски дефинисани као посебне дужности лица која имају посебан интерес према друштву²⁵⁵. Од ликвидационог управника се захтева да у свим пословима поступа са дозом посебне пажње, односно да управља по стандарду доброг привредника (домаћина), што се очекује и од осталих чланова управе друштва. У основи, дужност ликвидационог управника јесте да у поступку уновчавања имовине друштва постигне најбоље могуће економске резултате, тј. цену имовине која се уновчава. У пракси су међутим штетна понашања ликвидационог управника неретко везана за неостваривање најповољнијих економских резултата уновчавања ликвидационе имовине, те се у тим случајевима може јавити и питање одговорности ликвидационог управника, али само онда ако је таква цена постигнута супротно закону.

Накнада за рад ликвидационог управника

Улога ликвидационог управника у спровођењу поступка ликвидације привредног друштва је са становишта како права, тако и саме праксе, изузетно важна. Правни значај ликвидационог управника је последично повезан са чињеницом да он тај свој значај црпи на основу самог закона који га нормира као централног субјекта у процесу добровољне ликвидације привредног друштва. Схватајући да ово лице јесте

²⁵³ Види више: Миленовић, Д. (2013). Ликвидациони управник. Зборник радова Правни факултет., стр. 377-392.

²⁵⁴ Чл. 544. ст. 2. Закон о привредним друштвима (*"Сл. гласник РС"*, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

²⁵⁵ Види више: Мирковић, П., Јоксовић, М. (2017). Правне последице повреде дужности чувања пословне тајне. Култура полиса., год. 14., посебно издање 1., стр. 145-157.

истовремено и законски заступник привредног друштва, али и орган пословођења, обим правне одговорности, али и менаџерских полуга које има ово лице, чине посао ликвидационог управника не само значајним са становишта права, већ и изузетно комплексним са становишта управљања самим друштвом током трајања ликвидације, односно до њеног окончања. У том смислу, лице које се изабере за ликвидационог управника има значајан обим обавеза и одговорности, па се самим тим поставља и питање мотивације одређеног лица за предузимање такве функције. Схватајући као претходно питање, оно које се тиче сагласности воље одређеног лица да буде именовано на функцију ликвидационог управника, и позитиван одговор је повезан са материјистичким мотивима таквог лица²⁵⁶.

Ликвидациони управник има право на две врсте накнаде: примерени трошкови које је имао у поступку ликвидације, и право на исплату накнаде за свој рад.²⁵⁷ Према ставу једног дела правне науке, уважавајући значај ангажовања и допринос ликвидационог управника у спровођењу и окончању поступка ликвидације, питање права на накнаду трошкова и награде за извршени рад мора бити адекватно законски регулисано, што последично утиче и на ефикасности и квалитет рада ликвидационог управника у погледу обављања послова из својих дужности.²⁵⁸ Законодавац препознаје улогу и значај ликвидационог управника током трајања поступка ликвидације друштва, те у адекватном правно-техничком смислу, законски нормира питање накнаде ликвидационом управнику. У том смислу, законодавац правно третира две релевантне ситуације у вези са питањем накнаде ликвидационом управнику. Прво, законодавац јесте адекватно прописао право на надокнаду трошкова које је ликвидациони управник имао у спровођењу ликвидације. Иако ово решење законски адресира релевантно питање надокнаде трошкова које је ликвидациони управник имао током спровођења ликвидације, критика законодавцу се може упитити у недовољној прецизности дате нормe. Наиме, иако је неупитно право ликвидационог управника да му се надокнаде трошкови које је имао у спровођењу ликвидације, изостанак ближег законског описа које су врсте трошкови који се могу третирати као трошкови спровођења поступка, има за последицу могућност настанка штетних ситуација, како за самог ликвидационог

²⁵⁶ Другим речима, ликвидациони управник мора бити адекватно плаћен односно награђен за обављање своје функције законског заступника привредног друштва у ликвидацији, односно лица којем је поверен посао органа пословођења друштва. Законодавац афирмативно регулише ово питање, што није био случај у претходним прописима, те нормира право на накнаду за рад ликвидационог управника.

²⁵⁷ Чл. 542. Закон о привредним друштвима ("Сл. гласник РС", бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

²⁵⁸ Миленковић, Д. (2013). Ликвидациони управник. *Зборник радова "Хармонизација грађанског права у региону"*, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, стр. 390.

управника, тако и за само друштво у ликвидацији. Када је у питању ликвидациони управник, иако исти има законско право да му се надокнаде трошкови које је имао у спровођењу ликвидације, изостанак прецизнијег описа трошкова може бити штетан по ово лице уколико друштво у ликвидацији, тј. управа друштва одлучи да му се одређени трошкови не признају као релевантни трошкови који се морају надокнадити. Са друге стране, потенцијлна штета може настати и за привредно друштво у ликвидацији услед не прецизирања врсте трошкова које имају надокнадити ликвидационом управнику.²⁵⁹

Ликвидациони управник има право, осим на надоканду трошкова које је имао у спровођењу ликвидације, и на исплату накнаде за рад. Отварањем поступка ликвидације, привредно друштво улази у режим постепеног и коначног гашења његовог правног субјективитета. Улога ликвидационог управника јесте да као законски заступник привредног друштва у ликвидацији, и као органа пословођења друштва, спроводе све активности и радње у циљу окончања ликвидационог поступка. Из тог разлога, ликвидациони управник мора бити адекватно плаћен за обим послова које обавља током трајања ликвидационог поступка. Право на накнаду за рад ликвидациони управник остварује на основу Закона, али висину његове накнаде за рад одређују ортаци, комлементари односно скупштина друштва, као лица односно органи друштва који имају право да одлучују по овом питању. Схватајући да ликвидациони управник има самосталност у свом раду, као и да одговара за свој рад искључиво ортацима друштва, комлементарима, односно скупштини друштва, право да одлучују о висини накнаде за рад јесте управо на овим лицима, односно органима друштва. У том смислу, законодавац јасно прописује право на накнаду за рад ликвидационог управника, као и лица односно органе друштва који одлучују о висини тог износа.²⁶⁰ У погледу временског интервала односно динамике исплате накнаде, ликвидациони управник може уговорити да му друштво исплаћује накнаду за рад на месечном нивоу, односно у динамици која одговара интересима оба субјекта.

У контексту правног карактера обавезе које друштво има према ликвидационом управнику, а која се односи на право овог лица на накнаду трошкова које је имао у спровођењу ликвидације, као и накнаду за рад током трајања ликвидационог поступка,

²⁵⁹ Тако ликвидациони управник може под трошкове спровођења ликвидације ставити и трошкове који по својој правној или пак економској природи нису трошкови спровођења ликвидације, па би тако друштво могло бити оштећено за плаћање ових трошкова, а то је управо последица изостанка њиховог прецизнијег нормирања.

²⁶⁰ У пракси, приликом именовања одређеног лица на функцију ликвидационог управника, лица односно органи друштва који су надлежни да врше његово именовање, улазе у преговоре са потенцијалним кандидатом за ликвидационог управника који имају за циљ да се дефинише висина накнаде за рад ликвидационог управника.

научна и стручна јавност правилно класификује ликвидационог управника као једног од поверилаца друштва у ликвидацији. Тако према мишљењу Здравковића, ликвидациони управник има право на накнаду свих трошкова које је имао у вези са спровођењем поступка ликвидације, те се у погледу ових потраживања, ликвидациони управник сматра повериоцем привредног друштва у ликвидацији.²⁶¹ Према Перишићу, чије мишљење јесте саобразно са ставом Здравковића, у контексту чињенице да се ликвидациони управник сматра повериоцем привредног друштва, посебно се истиче да награда за ликвидационог управника мора били сразмерна уложеном труду и времену, али да висина награде јесте дата у надлежност истом органу који је именовао ликвидационог управника, ако је реч о добровољној ликвидацији. Када је ликвидациони управник именован од стране суда, онда је питање висине његове награде питање од правног значаја за суд који га је именовао.²⁶² Изнета становишта наведених аутора потврђују претходно изнета запажања у погледу питања накнада ликвидационог управнику.

Уважавајући чињеницу да је ликвидациони управник поверилац друштва, те да као субјекат ликвидационог поступка, има право на накнаду трошкова које је имао у спровођењу ликвидационог поступка, односно накнаде за рад, сви спорови поводом датих питања јесу спорови који се имају водити пред надлежним судовима. Специфичност права ликвидационог управника која су законом одређена, детерминишу и карактер правног поступка који се има спровести. У случају спора између ликвидационог управника и друштва у ликвидацији, надлежи суд ће у ванпарничном поступку одредити износ накнаде за рад и надокнаде трошкова.²⁶³ Из описа законске норме релевантно је да се поступак покреће у оним случајевима када постоје несугласице између ликвидационог управника са једне стране и привредног друштва у ликвидацији са друге стране, а који за проблематику имају два правно релевантна питања, питање утврђивања висине износа накнаде за рад, односно висине надокнаде трошкова. У оба случају, надлежни суд у ванпарничном поступку, који је по правилу бржи и ефикаснији судски поступак у односу на парнични поступак, правно релевантно утврђује односно одређује висину износа накнаде за рад и висину надокнаде трошкова. На овај начин је обезбеђена адекватна и брзо доступна судска заштита, пре свега,

²⁶¹ Здравковић, И. (2015). Ликвидација привредног друштва у праву Републике Србије. Право – теорија и пракса, бр. 10. стр. 27.

²⁶² Перишић, Ђ. (2018). Ликвидациони управник привредног друштва. Право и привреда, бр. 1-3, стр. 133.

²⁶³ Чл. 542. Закон о привредним друштвима ("Сл. гласник РС", бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

интереса ликвидационог управника, али и самог друштва у ликвидацији, у зависности од специфичности конкретног правног случаја.

ГЛАВА IV.

ИНСТИТУТ ДОБРОВОЉНЕ ЛИКВИДАЦИЈЕ ПРИВРЕДНИХ ДРУШТАВА У ДРЖАВАМА ЕВРОПСКОГ ПРАВНОГ ПРОСТОРА

Институт ликвидације привредног друштва не представља оригинално правно решење домаћег правног система, већ је као такав постојан и препознат институт, како правних система европског подручја, тако и других система, укључујући и англосаксонски систем права. Упоредноправни приказ и анализа правних решења која су инкорпорисана у друге правне системе држава, је у функцији ширег сагледавања предметне проблематике истраживања применом упоредноправног метода истраживања. Опсег овог вида истраживања јесте оно што представља одређену проблематику приликом његовог постављања. Наиме, као правни институт, ликвидација привредног друштва или привредног субјекта, може бити предмет упоредноправне анализе било којег другог правног система у свету. Из тога произилази да реална ограничења као таква не постоје, али је сасвим разумљиво да таква ограничења морају бити постављена ради кохерентнијег опсега самог истраживања, као и извлачења репрезентативних закључака који су у функцији општег предмета и циља истраживања. Интенција истраживања овог сегмента рада јесте, да кроз упоредноправну анализу законских решења држава европског подручја које регионално и традиционално јесу повезане са Р. Србијом, анализира институт ликвидације, односно добровољне ликвидације, у контексту релевантних правних решења, те да се на тај начин утврди утицај евроинтеграција као детерминанте измене легислативе у области корпоративног права. Из описаног разлога, државе и правни системи држава које су изабране, јесу релевантне са становишта њиховог међународноправног статуса, у погледу њихових евроинтеграција. Из тог разлога изабране су државе Р. Црна Гора, као држава која је у одмаклим преговорима у приступању Европској унији, Р. Хрватска, као чланица Европске уније, и Босна и Херцеговина, као држава која на овом подручју има релативно низак степен интегрисаности и ниво приступања са Европском унијом. Методологија овог сегмента рада јесте приказ и анализа релевантних прописа наведених држава који регулишу институт ликвидације привредног друштва, и кратак упоредноправни коментар таквих решења са оним решењима која су инкорпорирани у правни систем Р. Србије.

Институт ликвидације привредног друштва у праву Р. Црне Горе

Правни систем Р. Црне Горе у многоме представља правну тековину легислативних решења која представљају део правне историје некадашњих заједничких држава. Државна самосталност Црне Горе, последично је утицала на многобројне измене у њеном правном систему. Са тим у вези, и динамика приступања Европској унији, која у односу на Р. Србију јесте убрзана, је утицала на измене законске легислативе у читавом спектру правног система Р. Црне Горе. Ипак, иако су ове промене биле значајне, када је реч о *lex generalis* регулативи из области привредног статусног законодавства, постоје многобројне сличности између правних решења ових држава. Као пропис од примарног правног значаја у домену статусноправних питања оснивања и управљања у привредним друштвима, законодавац у Црној Гори је именовано правни пропис исте терминологије као и законодавац у Србији, Закон о привредним друштвима Р. Црне Горе. Закон о привредним друштвима Црне Горе (у даљем тексту: ЗПД ЦГ) јесте пропис којим се уређују сва правна питања од значаја и у вези са правним постојањем привредних друштава.

Институт ликвидације привредних друштава је другачије номотехнички уређен у Закону о привредним друштвима Р. Црне Горе. Закон уређује/регулише поступак ликвидације као институт који се односи на акционарска друштва, док се у одређеном смислу ове одредбе примењују и на друге облике привредних друштава.²⁶⁴ Наиме, иако је институт ликвидације привредног друштва у номотехничком смислу део закона који уређује област акционарских друштава, законодавац врши упућивање на примену ових законских решења за сва друга привредна друштва (ортачко друштво; командитно друштво; друштво са ограниченом одговорношћу). Мишљења смо да иако ово решење није међу правним стручњацима решење које се практикује, јер је мишљење и стручне и научне јавности да текст једног закона треба да има што мање тзв. упућујућих норми, исто јесте део номотехничког приступа изради текста једног закона, па га као такво можемо само констатовати јер га препознају и имају и други правни системи, иако сматрамо да институт ликвидације привредног друштва по важности јесте и заслужује да буде самостални део оваквог текста закона.

Похвално правно решење црногорског закона са друге стране јесте да црногорски закон препознаје институт добровољне ликвидације привредног друштва.

²⁶⁴ Закон о привредним друштвима (Сл. лист РЦГ", бр. 6/2002, "Сл. лист ЦГ", бр. 17/2007, 80/2008, 40/2010 - др. закон, 36/2011 и 40/2011 - др. закон)

За разлику од решења у српском закону, где имамо институт ливкације друштва и институт принудне ликвидације друштва, црногорски закон у члану 24. Закона о привредним друштвима, јесте термилошки услађен са оним што овај институт представља, а то је добровољни модел ликвидације друштва. За разлику од српског закона где струка користи назив овог института као добровољни, док законодавац користи само термин ликвидација привредног друштва, правно решење у црногорском закону јесте оно што сматрамо као пригодније правно језичко решење које правилно одсликава садржај норми самог института, што јесте критика коју смо упитили домаћем правном решењу садржаном у Закону о привредним друштвима.²⁶⁵

Поступак ликвидације се спроводи само онда када друштво има довољно финансијских средстава за покриће својих обавеза или када није било промета на рачуну, односно када није обављана никаква пословна активност.²⁶⁶ Оно што се ту може одмах уочити као правна дистинкција у односу на појам ликвидације у српском праву, јесте проширен концепт законског описа института добровољне ликвидације. За разлику од српског правног решења, у којем се истиче и доминантно јесте одређен економски моменат, тј. довољно финансијских средстава за намирење свих обавеза друштва, институт добровољне ликвидације у црногорском закону, поред релативно сличне економске конструкције услова солвентности, одређује могућност спровођења ликвидације када није било промета на рачуну, односно када није обављана пословна активност. На први поглед ова одредба јесте ширег контекста значења у односу на појам ликвидације који усвојен у српском праву. Ипак, иако она прецизира одређене ситуације за које се везује поступак ликвидације, овде је реч о ликвидацијама које се односе на моменат њиховог покретања који није вољно одређен од стране друштва, већ представља испуњење законом предвиђених услова за покретање ликвидације.²⁶⁷ Мишљења смо да решење садржано у српском праву јесте кохерентније и јасније, те се стиче утисак да је црногорски законодавац имао интенцију да сам текст закона релаксира, те да у том смислу обим текста закона јесте знатно скромнији него што сама потреба за правном регулацијом у стварности и налаже.

²⁶⁵ Са тим у вези, све што буде изнето у контексту правног обележја института добровољне ликвидације привредних друштава аналогно се примењује на све врсте привредних друштава сходно Закону.

²⁶⁶ Чл. 24. ст 1. Закон о привредним друштвима (Сл. лист РЦГ", бр. 6/2002, "Сл. лист ЦГ", бр. 17/2007, 80/2008, 40/2010 - др. закон, 36/2011 и 40/2011 - др. закон)

²⁶⁷ Другим речима, ово решење јесте такво да у самом појму ликвидације имамо правног основа и за покретање добровољне ликвидације и за покретање принудне ликвидације. Ово је супротно решењу садржаном у Закону о привредним друштвима Р. Србије, који има одвојене институте ликвидације односно принудне ликвидације.

Правна иновативност црноског закона садржи одређена решења која можемо похвалити. У том смислу, законодавац препознаје потребу за кратким сумарним поступком ликвидације који се релативно брзо може спровести, те у том контексту предвиђа могућност два поступка. Поступак ликвидације може се спровести као скраћени поступак или редовни поступак ликвидације. Скраћени поступак ликвидације представља најједноставнији поступак и спроводи се када постоји уверење чланова друштва да не постоје неизмирена потраживања, односно уколико друштво није имало промета на рачуну.²⁶⁸ Иако сам законодавац јесте ово прописао у делу закона који се односи на акционарска друштва, претходно изнета констатација је да се дате одредбе примењују и на друга привреда друштва, уз примену адекватних правних решења и термина која су својствена свакој посебној форми привредних друштава.

Према ЗПД ЦГ, добровољна ликвидација се може спровести када акционарско друштво или било које друго друштво, има довољно финансијских средстава да покрије своје обавезе. У случајевима када обавезе друштва прелазе расположива средства или очекивана финансијска средства од продаје имовине или стечена на други начин, неће се примењивати одредбе ЗПД ЦГ које се односе на скраћени поступак ликвидације и овлашћења ликвидатора, већ се примењују одредбе којима се уређује инсолвентност привредних друштава. Ово правно решење јесте релативно слично правном решењу у српском праву. Наиме, након отварања поступка ликвидације и према српском Закону о привредним друштвима, обавеза ликвидационог управника јесте да сходно почетном ликвидационом извештају утврди вредност имовине друштва. Када и ако та имовина буде мање вредности од оне по којој друштво има обавезу према трећим лицима, солвентност друштва јесте таква да је потребно прекинути ликвидациони поступак и отворити стечајни поступак, што је у посебном сегменту овог истраживања и утврђено.²⁶⁹

Према ЗПДЦГ, након покретања поступка ликвидације, пословно име привредног друштва се мења тако што се у складу са одредбама члана 27, став 6 ЗПД ЦГ уноси ознака "у ликвидацији". Дато решење јесте саобразно са решењем у српском

²⁶⁸ Добровољна ликвидација може се спровести по скраћеном поступку, ако последице доношења одлуке о добровољној ликвидацији сви акционари дају на суду оверене изјаве да су измирене све обавезе друштва према повјериоцима, укључујући и обавезе према запосленима. Чл. 24.а (Сл. лист РЦГ", бр. 6/2002, "Сл. лист ЦГ", бр. 17/2007, 80/2008, 40/2010 - др. закон, 36/2011 и 40/2011 - др. закон)

²⁶⁹ На релативно сличан начин, и ЗПДЦГ регулише дату ситуацију те упућује на примену одредаба закона у делу који се односи на инсолвентност, што означава немогућност потпуног намирења повериоца и као таква представља правни основ за покретање стечајног поступка.

праву, и као такво је правно логично узимајући у обзир значај истинитог информисања свих субјеката привредног пословања о правном статусу друштва.

Поступак добровољне ликвидације акционарског друштва, па сходно томе и других друштава, према члану 24. ЗПД ЦГ може започети:

- 1) када је одредбама статута друштва предвиђено да се ликвидација друштва може спровести после одређеног периода или наступања одређеног догађаја, а тај период је прошао или се тај догађај десио;
- 2) када се на ванредној скупштини акционара донесе одлука о ликвидацији друштва;²⁷⁰
- 3) када друштво на скупштини акционара са две трећине присутних гласова лично или путем пуномоћника, односно гласачких листића, донесе одлуку да не жели да настави пословање и да се добровољно ликвидира.

Законодавац у Црној Гори је јасно прописао како и на који начин се започиње поступак добровољне ликвидације акционарског друштва. Проблематика која се овде уочава јесте она иста која је и претходно била апострофирана. Овакво правно решење, којим се врши упућивање на сходну примену других одредаба закона, у овом случају је реч о начину започињања добровољне ликвидације, јесте проблематично. Уколико друштво у акционарској форми има интенцију да покрене поступак добровољне ликвидације, јасно је да ће се примењевати сходне одредбе ЗПДЦГ, што је у овом случају чл. 24 Закона. Проблематика се донекле усложњава уколико одређено друштво не спада у форму акционарског друштва, већ у неку другу законом прописану форму друштва. У том случају, применом норми упућивања за свако друштво постоји посебан правни стандард преточен у законску норму која уважава систем корпоративног управљања у друштву, и сходно томе и начин доношења одлуке о покретању добровољне ликвидације. Овакво правно решење јесте једино и логично, јер свако друго не би уважавало специфичности сваке од форми привредних друштава и њихов унутрашњи правни механизам управљања, односно одлучивања. Из овог разлога, сматрамо да институт ликвидације друштва, било да је реч о добровољној или принудној, мора бити посебно издвојен институт у закону, као што је то учињено у српском Закону о привредним друштвима.

²⁷⁰ Ова одлука се мора донети са најмање три четвртине гласова присутних акционара лично или преко пуномоћника, односно гласачких листића, а обавештење о сазивању ванредне скупштине се доставља акционарима најмање 21 дан пре њеног одржавања. Уколико обавештење о сазивању скупштине није достављено 21 дан пре њеног одржавања, одлука ће бити пуноважна под условом да се акционари који поседују најмање девет десетина гласова сагласе са одржавањем седнице скупштине.

Поступак ликвидације привредног друштва јесте процесноправни поступак, а улога и значај регистра привредних субјеката је изузетно значајна.²⁷¹ Са тим у вези, и ЗПДЦГ јасно препознаје значај регистра привредних субјеката, чиме чини цео процес транспарентним и видљивим. Тако је прописано да се одлука о ликвидацији друштва доставља Централном регистру привредних субјеката,²⁷² у року од пет дана од дана доношења одлуке. Централни регистар привредних субјеката има обавеза да достави "Службеном листу ЦГ" обавештење о доношењу одлуке о ликвидацији друштва на објављивање, у року од пет дана од дана пријема обавештења.²⁷³

Одлуку о отварању добровољне ликвидације доносе релевантни органи друштва, односно лица, у зависности од форме друштва. Тако је одлука законски валидна ако су исту усвојили сви ортаци друштва код ортачког друштва, сви комлементари друштва ако је у питању командитно друштво, односно двотрећинска већина чланова скупштине друштва са ограниченом одговорношћу. Одлуку о добровољној ликвидацији акционарског друштва доноси скупштина акционара и то редовна са 2/3 гласова, а ванредна са 3/4 гласова присутних акционара, заступаних преко пуномоћника или путем гласачких листића.²⁷⁴

Поступак добровољне ликвидације привредног друштва је поступак у којем централну улогу има ликвидациони управник, када је реч о правним решењима садржаним у Закону о привредним друштвима Р. Србије. Када је реч о ЗПДЦГ, овај пропис адекватно регулише улогу и значај лица које има обавезу спровођења ликвидационог поступка. За разлику од српског права у којем се ово лице означава као ликвидациони управника, црногорски закон ово лице именује као ликвидатора. У питању су само семантичке разлике, јер је у основи реч о лицу које има релативно сличан правни положај, односно улогу и значај у ликвидационом поступку.

Поступак именовања ликвидатора је различит у зависности од форме привредног друштва. Конкретно, закон само децидно нормира именовање ликвидатора када је реч о акционарском друштву, док се упућујуће норме о именовању ликвидатора могу применити за друге форме привредних друштава, уз поштовање њихових правних обележја. Ликвидатора који спроводи ликвидацију друштва именује редовна или

²⁷¹ Када је реч о српском правном систему, овај посао јесте дат у надлежност Агенцији за привредне регистре. У раду смо анализирали улогу и значај ове институције у више важних аспеката отварања, спровођења и окончања ликвидационог поступка.

²⁷² ЦПРС – Институтација централног регистра привредних субјеката.

²⁷³ Чл. 24. ст.4 Закон о привредним друштвима (Сл. лист РСГ", бр. 6/2002, "Сл. лист ЦГ", бр. 17/2007, 80/2008, 40/2010 - др. закон, 36/2011 и 40/2011 - др. закон)

²⁷⁴ Ова законска решења јесу позитивноправно саобразна са решењима у српском Закону о привредним друштвима.

ванредна скупштина акционара након доношења одлуке о ликвидацији друштва, на предлог одбора директора, у складу са условима које је скупштина утврдила за његово именовање, док исто важи и за друштво са ограниченом одговорношћу. Код ортачког друштва и командитног друштва, поступак именовања ликвидатора је везан за вољу сви ортака односно комплементара, што јесте фундаментала правна разлика у односу на друштва капитала, која је правно логична имајући у виду да ове форме привредних друштава немају унутрашње органе управљања која као таква постоје код акционарског односно друштва са ограниченом одговорношћу.²⁷⁵

Скупштина акционарског односно друштва са ограниченом одговорношћу, као и ортаци и комплементари друштва, утврђују услове које је неопходно да испуни одређено лице како би било именовано за ликвидатора у поступку ликвидације. Ликвидатор представља и заступа друштво у ликвидацији, те самим тим престају овлашћења за заступање лицима која су до тада то чинила.²⁷⁶ Правни положај ликвидатора јесте сличан правном положају ликвидационог управника. Када је реч о праву на заступање, ово решење је идентично правном решењу садржаном у српском праву. Разлику можемо сагледати у језичкој конструкцији норме која осим права на заступање, садржи и формулацију која се односи на представљање друштва.²⁷⁷

С обзиром да ЗПДЦГ примарно регулише поступак ликвидације привредног друштва са аспекта акционарских друштава, даљи сегменти упоредноправне анализе представљају прихват таквог нормативног стања и његов приказ, док се аналогно иста правна решења примењују и када је реч о другим формама друштва, уважавајући њихову правну и законодавну специфичност.

Правни положај привредног друштва отварањем ликвидационог поступка, и именовањем ликвидатора значајно је различит у односу на редовно стање. У том смислу, законодавац примарно регулише одређена питања од значаја која се морају законски адресирати као важна. Од дана када скупштина акционара (применом аналогije ово се односи и на друга привредна друштва уважавајући њихов специфични правни положај) именује ликвидатора законски је релевантно следеће:

²⁷⁵ Ликвидатор има обавезу да достави обавештење о именовању Централном регистру привредних субјеката које садржи његово име и контакт податке, у року од 10 дана од његовог именовања.

²⁷⁶ Чл. 25. Закон о привредним друштвима (Сл. лист РЦГ", бр. 6/2002, "Сл. лист ЦГ", бр. 17/2007, 80/2008, 40/2010 - др. закон, 36/2011 и 40/2011 - др. закон)

²⁷⁷ У бити је реч о праву ликвидатора да обавља свакодневне послове из домена пословођења друштва, што је такође једно од битнијих обележја правног положаја ликвидационог управника сходно српском закону.

- 1) престају овлашћења чланова одбора директора, осим у делу за који ликвидатор или друштво, на скупштини акционара, одлучи да настави са радом;
- 2) друштво престаје да послује, осим када је то неопходно за савесно, редовно и корисно окончање послова друштва и за ликвидацију друштва, како је то утврдио ликвидатор;
- 3) било који пренос акција, располагање имовином или задуживање без одобрења ликвидатора не производи правне последице, осим до обима који је дозвољен важећим прописима;
- 4) обавештење да се друштво ликвидира истиче се на свим пословним писмима, рачунима и наруџбеницама које друштво издаје.²⁷⁸

У складу са одредбама ЗПД ЦГ, друштво има обавезу да у писаној форми позове све познате повериоце друштва да пријаве своја потраживања, као и да обавести порески орган. Поред тога, друштво је дужно да обавештење о добровољној ликвидацији друштва објави најмање два пута у једном дневном штампаном медију који излази у Р. Црној Гори у размаку од најмање 15, а највише 30 дана између објављивања. Обавештење о ликвидацији којим се позивају повериоци друштва да пријаве своја потраживања и обавештење о ликвидацији објављено у штампаном медију обавезно мора садржати рок у коме се морају пријавити потраживања, а који не може бити краћи од 60 дана од дана достављања обавештења повериоцима, односно од дана објављивања последњег обавештења у штампаним медијима. У случају да су повериоци пријавили своја потраживања након истека овог рока, њихова потраживања ће се намирити из преостале имовине до окончања поступка добровољне ликвидације.²⁷⁹

Наведена решења јесу у највећем свом делу готово идентична решењима садржаним у српком Закону о привредним друштвима. Уколико изузмемо рокове за одређене радње који су различити, али и не од неког посебног значаја, сви други аспекти обавештавања јавности о покретању ликвидационог поступка, као и правима и обавезама поверилаца да пријаве своја потраживања, као и правним последицама не пријављивања истих, јесу правна решења која су, у упоредноправном смислу, релативно

²⁷⁸ Закон о привредним друштвима (Сл. лист РЦГ", бр. 6/2002, "Сл. лист ЦГ", бр. 17/2007, 80/2008, 40/2010 - др. закон, 36/2011 и 40/2011 - др. закон)

²⁷⁹ Уколико ликвидатор оспорава потраживање повериоца, поверилац је дужан да у року од 30 дана од дана пријема оспоравања потраживања, покрене поступак пред надлежним судом. У том случају поступак добровољне ликвидације се неће окончати до окончања овог поступка, односно до одговарајућег обезбеђења оспореног потраживања.

слична или чак и идентична онима која су садржана у Закону о привредним друштвима Р. Србије.

Када су послови друштва у потпуности или у значајнијој мери окончани, ликвидатор припрема коначни извештај са објашњењем како је ликвидација спроведена и како се располагало са имовином друштва. Окончање ликвидације јесте у процесноправном смислу веома слично окончању ликвидације према ЗПД РС. Тако је прописано да, коначни извештај обавезно мора да садржи следеће податке:

- а) коначни биланс стања,
- б) приказ извора прихода и њихову употребу,
- ц) списак имовине која је отуђена,
- д) приходе који су остварени отуђењем,
- е) да ли постоје питања која треба решавати и предлог начина њиховог решавања,
- ф) износ трошкова ликвидације и накнаде која припада ликвидатору.²⁸⁰

Документи који се састављају након окончања поступка ликвидације јесу у служби коначног сагледавања свих аспеката спроведене ликвидације.²⁸¹

Сходно закону, након припреме коначног извештаја, ликвидатор сазива ванредну скупштину уколико је реч о акционарском друштву односно друштву са ограниченом одговорношћу, на којој презентује коначни извештај. У року од седам дана од одржавања ванредне скупштине на којој је презентован коначни извештај, ликвидатор доставља копију коначног извештаја Централном регистру привредних субјеката, заједно са захтевом за брисање друштва из Регистра. Након пријема коначног извештаја и захтева за брисањем из Регистра, Пореска управа брише друштво из Централног регистра привредних субјеката и о томе доставља обавештење "Службеном листу ЦГ" на објављивање. У процесноправном смислу, можемо и у овом аспекту ликвидационог поступка извући паралелу са правним решењима српског закона, те у том смислу може се закључити да већих дистинкција између два правна прописа ових држава нема ни у овом делу поступка. Улога и значај регистра привредних субјеката је готово идентична у оба закона, те се њихова активност у самом поступку може оценити као веома слична са становишта процесноправних аспеката ликвидације. Уколико би тражали мање дистинкције онда би смо могли приметити да законодавац уводи у поступак брисања

²⁸⁰ Чл. 24. Закон о привредним друштвима Р. Црне Горе (Сл. лист РЦГ", бр. 6/2002, "Сл. лист ЦГ", бр. 17/2007, 80/2008, 40/2010 - др. закон, 36/2011 и 40/2011 - др. закон)

²⁸¹ Ови документи су последичноправно повезани са различитим активностима друштва током трајања ликвидације, и након њеног окончања, те су такви подаци од значаја пре свега за унутрашње потребе друштва, а затим и као подаци од значаја за одређени круг трећих лица.

ликвидираног друштва и Пореску управу, што није решење за које се законодавац у Р. Србији определио. Ипак ова врста динстинкције није од посебног значаја, јер у правном фундаменту не мења законски садржај самог поступка окончања ликвидације.

Закон о привредним друштвима Црне Горе одредбом члана 24а предвиђа могућност спровођења ликвидације по скраћеном поступку, о чему је претходно било речи. У том смислу, добровољна ликвидација се може спровести по скраћеном поступку ако после доношења одлуке о добровољној ликвидацији сви акционари, аналогно и сви чланови друштва других форми, дају на суду оверене изјаве да су измирене све обавезе друштва према повериоцима, укључујући и обавезе према запосленима. У овом случају акционари, односно чланови друштва, ортаци и комлементари, одговарају неограничено солидарно за обавезе друштва три године након брисања друштва из Централног регистра привредних субјеката. Међутим, остављена је могућност покретања поступка за поништење одлуке пред судом, од стране акционара, односно других чланово друштва, повериоца и других лица која имају правни интерес, у року од 30 дана од дана доношења одлуке о престанку друштва по скраћеном поступку. Дакле, скраћени поступак добровољне ликвидације може се спровести у случају када су сви чланови друштва уверени да немају неизмирених потраживања и такву изјаву овере на суду, али је остављена могућност да одређено лице пријави своје потраживање у року од три године и наплати га из личне имовине оснивача.²⁸² Акционарско друштво, као и друге форме привредног друштва, које престану по скраћеном поступку, бришу се из Централног регистра привредних субјеката, а уписују се лична имена, јединствени матични број и адреса акционара / чланова друштва која су физичка лица, односно назив, седиште и матични број правних лица, са назначењем њихове неограничене солидарне одговорности за обавезе брисаног друштва, у року од три године након брисања друштва из Централног регистра привредних субјеката.

Институт скраћеног поступка добровољне ликвидације представља специфичност правног система Р. Црне Горе, односно њиховог Закона о привредним друштвима. Морамо похвалити законско нормирање овог института, који као такав није препознат нити нормиран од стране српског законодавца. Схватајући да поступак ликвидације мора бити правно уређен тако да штити интересе пре свега трећих лица,

²⁸² Суд ће поништити одлуку о добровољној ликвидацији друштва по скраћеном поступку ако утврди да би акционари, чланови друштва или повериоци били оштећени том одлуком и именовати ликвидатора који ће спровести поступак добровољне ликвидације у складу са одредбама закона које овај поступак регулишу.

али и да истовремено буде поступак који се релативно брзо спроводи, увођење истог у легислативни систем кроз одредбе Закона о привредним друштвима Р. Црне Горе, јесте похвално законско решење које има низ позитивних импликација, нарочито у сегменту брзине спровођења односно окончања ликвидације. Сматрамо да ово решење, уз одређене *de lege ferendi* измене, може бити инкорпорирано и у српски Закон о привредним друштвима.

Поступак ликвидације није могућ без важне улоге ликвидатора у свим аспектима његовог спровођења. Претходно је истакнуто да правни положај ликвидатора одговара оном који има ликвидациони управник према Закону о привредним друштвима Р. Србије. Стога, имајући у виду значај и улогу ликвидатора у поступку ликвидације, важно је осврнути се и на овлашћења ликвидатора која су предвиђена одредбама члана 25 ЗПД ЦГ.²⁸³

Ликвидатор који је именован за спровођење ликвидације има сва права и обавезе одбора директора друштва ако је реч о акционарском друштву, односно права која имају законски заступници у другим формама привредних друштава. Ликвидатор заступа друштво у ликвидацији код суда, према државним органима и према трећим лицима. У том смислу, ликвидатор у складу са законом:

- 1) припрема списак целокупне имовине и рачуноводствени извештај о пословању од почетка поступка ликвидације, а посебно ликвидациони биланс стања;
- 2) извршава обавезе по закљученим уговорима и, када је то потребно, закључује нове;
- 3) раскида уговоре када је то економски оправдано;
- 4) сазива и председава скупштином акционара друштва;
- 5) врши расподелу преостале имовине друштва повериоцима, и када је то могуће, акционарима, у складу са правима које им дају њихове акције. Ако утврди да имовина друштва у ликвидацији није довољна да се подмире сва потраживања поверилаца подноси предлог за покретање стечајног поступка у складу са законом којим се уређује инсолвентност привредних друштава;
- б) предузима и друге радње неопходне за уредну ликвидацију друштва.²⁸⁴

У поступку ликвидације ликвидатор има право да представља и заступа друштво, право да води послове привредног друштва, а осим тога, и право на награду за

²⁸³ Чл. 25. Закон о привредним друштвима (Сл. лист РЦГ", бр. 6/2002, "Сл. лист ЦГ", бр. 17/2007, 80/2008, 40/2010 - др. закон, 36/2011 и 40/2011 - др. закон)

²⁸⁴ Чл. 25. Закон о привредним друштвима (Сл. лист РЦГ", бр. 6/2002, "Сл. лист ЦГ", бр. 17/2007, 80/2008, 40/2010 - др. закон, 36/2011 и 40/2011 - др. закон)

рад и накнаду трошкова. Када је реч о обавезама ликвидатора, једна од најзначајнији, поред расподеле имовине друштва, јесте састављање извештаја о поступку ликвидације. У случају када поступак ликвидације траје дуже од једне године, ликвидатор има обавезу да припреми привремени извештај о ликвидацији, у року од три месеца по истеку сваке финансијске године. Привремени извештај треба да садржи податке о томе како је ликвидација спровођена у протеклом временском периоду.²⁸⁵

Ликвидатор има овлашћење највишег правног карактера, и он заступа друштво у ликвидацији, сазива и председава скупштином ако тај орган постоји, саставља почетни и коначни ликвидациони биланс, а ако поступак ликвидације траје дуже од годину дана, он има обавезу да припреми привремени извештај о ликвидацији у року од три месеца по истеку сваке финансијске године. Ликвидатор преузима све потребне послове ради намирења потраживања поверилаца. Ликвидатор одговара друштву и трећим лицима за штету коју је проузроковао својим радњама, али не одговара за дугове друштва.²⁸⁶

Правни положај ликвидатора привредног друштво умногоме пресликава правни положај који има ликвидациони управник у Закону о привредним друштвима Р. Србије. Ликвидатори, као и ликвидациони управници, јесу лица која су сходно одредбама оба закона законски заступници друштва након формалног отварања ликвидационог поступка. Поред тога, и ликвидатор и ликвидациони управник, су лица која се старају о обављању свакодневних активности у пословању друштва у ликвидацији, чиме ова лица преузимају и функцију пословођења друштвом. Њиховим именовањем престају да важе сва овлашћења некадашњих законских и других заступника, што јесте решење које правно регулисано на релативно сличан начин у оба прописа. Одређене дистинкције које постоје нису од посебног правног значаја, јер је углавном реч о различитим номотехничким решењима која су својствена сваком саставиоцу законских текстова, а која такође уважавају одређене специфичности права и института држава које их прописују. Упоредноправном анализом текста оба закона у овом домену не можемо посебно истаћи релевантне правне дистинкције између истих које би по свом карактеру и значају биле важне за истаћи.

²⁸⁵ Привремени извештај обавезно садржи: привремени биланс стања, изворе прихода и начин њиховог коришћења, списак имовине која је отуђена и приходе остварене отуђењем, да ли постоје питања која треба решавати и предлог начина њиховог решавања, износ трошкова спровођења ликвидације и накнаде која припада ликвидатору до тога дана. Овај извештај мора бити доступан на увид у седишту друштва свим акционарима и заинтересованим лицима.

²⁸⁶ Ликвидатор, такође, не одговара акционарима или повериоцима друштва за било какве губитке, обавезе или смањења вредности имовине, које су настале као резултат доношења савесних и разумних пословних одлука у вези са спровођењем поступка ликвидације друштва.

Када је реч о ликвидацији командитног друштва, као што је и претходно било истакнуто, законодавац врши упућивање на друге чланове закона за свако друштво посебно.²⁸⁷ Чланом 15. ЗПД ЦГ одређено је да се на ликвидацију друштва примењују одредбе овог закона и, у том случају, комплементари имају права и обавезе која су овим законом утврђена за чланове одбора директора.²⁸⁸ У случају спора између комплементара у вези са престанком друштва, одлуку доноси Привредни суд, у парничном поступку. Командитор нема право да ликвидира друштво достављењем обавештења о тој намери осталим члановим друштва. Остали чланови друштва немају право да ликвидирају друштво због чињенице да је удео неког командитора постао предмет правног поступка везаног за његов посебни дуг. Коментар ових решења нема посебну важност, јер је сам законодавац само учино да у овом делу закона, а уважавајући специфичност сваке од форме привредних друштва, законски регулише односно конкретизује примену института ликвидације привредног друштва (акционарског друштва) на конкретну форму друштва, што је овде реч о командитном друштвом. Стога сва решења која су горе наведена не представљају ништа друго него усклађивање члана 24. Закона са специфичним правним обележјем, у овом случају командитног друштва.²⁸⁹

На крају, када је реч о ликвидацији друштва са ограниченом одговорношћу, ЗПД ЦГ у оквиру члана 71. предвиђа да друштво са ограниченом одговорношћу има дужност да достави Централном регистру привредних субјеката документе и податке који се објављују у "*Службеном листу ЦГ*", а који се, између осталог, односе и на ликвидацију друштва и именовање ликвидатора, његовог идентитета, квалификација и овлашћења која нису наведена у овом закону и статуту.²⁹⁰ Реч је о само једном члану закона, што је и разумљиво ако узмемо у обзир сличности које постоје између акционарског друштва и друштва са ограниченом одговорношћу као друштва капитала.

Закон о привредним друштвима Р. Црне Горе је пропис који на адекватан начин регулише материју тзв. статусноправног законодавства у области правног уређења привредних друштава. Институт ликвидације привредног друштва је законски нормиран на сличан начин у односу на решења садржана у Закону о привредним

²⁸⁷ Већ смо критиковали ово решење јер сматрамо да значај овог института јесте такав да заслужује посебно место као засебан институт у Закону о привредним друштвима.

²⁸⁸ Чл. 15. Закон о привредним друштвима (Сл. лист РЦГ", бр. 6/2002, "Сл. лист ЦГ", бр. 17/2007, 80/2008, 40/2010 - др. закон, 36/2011 и 40/2011 - др. закон)

²⁸⁹ Ово се пре свега односи на потврду важности комплементара у командитном друштву, односно чињенице да ова лица јесу законски заступници ове форме привредних друштава.

²⁹⁰ Чл. 71. Закон о привредним друштвима (Сл. лист РЦГ", бр. 6/2002, "Сл. лист ЦГ", бр. 17/2007, 80/2008, 40/2010 - др. закон, 36/2011 и 40/2011 - др. закон)

друштвима Р. Србије. Као похвално је апострофиран институт скраћеног поступка ликвидације, који уз одређено правно новелирање може бити интегрисан у будуће промене српског Закона о привредним друштвима. Као критика црногорском закону, остаје она која се односи на не регулисање института ликвидације друштва као засебног сегмента закона, као и претерано и непотребно упућивање на примене других одредаба закона када је реч о примени института ликвидације за друге форме привредних друштава која нису акционарска друштва. Сам текст закона јесте усклађен с правном тековином легислативних решења Европске уније који се захтевају од државе која је затворила приступно поглаваље преговора – привредна друштва, те се може констатовати да је процес приступања Европској унији у одређеној мери усагласио унутрашње право Р. Црне Горе са захтевима који се постављају као облигаторни приликом приступних преговора држава са Европском унијом.

Институт ликвидације привредног друштва у праву Босне и Херцеговине

Привредно законодавство Босне и Херцеговине је изузетно хетерогине природе, што је пре свега условљено чињеницом њеног државно-правног устројства. Сложеност њеног државног уређења умногоме утиче и на сложеност самог легислативног оквира у коме се исти манифестује. Босна и Херцеговина је држава коју чини Федерација Босне и Херцеговине, Р. Српска и Дистрикт Брчко. Из тог разлога, не можемо да говоримо о постојању униформисаних правних решења, јер су законодавни оквири специфичних обележја, те хетерогеност прописа јесте оно што чини овај правни простор комплексним за анализу. Из тог разлога, посебно ће бити анализирани релевантни прописи на нивоу Федерације Босне и Херцеговине и Р. Српске, а који уређују материју ликвидације привредних друштава, односно привредних субјеката.

Федерација Босне и Херцеговине

Легислативни оквир института ликвидације привредних друштава на нивоу Федерације Босне и Херцеговине је хетерогене природе. Наиме, постоје два правно релевантна прописа која су у функцији упоредноправне анализе, и то: *Закон о ликвидационом поступку Федерације Босне и Херцеговине* и *Закон о привредним*

друштвима Федерације Босне и Херцеговине. У наставку рада биће анализиране релевантне одредбе оба прописа.

Закон о ликвидационом поступку Федерације Босне и Херцеговине

Правна диверсификованост прописа у области привредног законодавства, последично је утицала на потребу постојања више прописа који уређују област привредног законодавства. Важност института ликвидације привредног друштва, односно правних лица, је последично нормирана у оквиру посебног прописа, Закона о ликвидационом поступку Федерације Босне и Херцеговине (у даљем тексту: ЗЛП ФБиХ). Сходно овом пропису предмет закона је уређење ликвидационог поступак пред надлежним судовима у Федерацији Босне и Херцеговине, у поступку ликвидације правних лица.²⁹¹ Уводна одредба овог члана већ указује на значајну правну дистинкцију у односу на правна решења садржана у прописима Р. Србије. Прво, на нивоу Федерације БиХ постоји посебан пропис – закон, који уређује институт ликвидације. Реч је о *lex generalis* пропису, који уређује наведену предметну материју. Ово решење је супротно решењу правног систем Р. Србије, где је институт ликвидације, као и сам ликвидациони поступак интегрални део системског закона у области статусноправних питања привредних друштава – Закона о привредним друштвима. Уколико сагледамо правни историјат Р. Србије, односно претходних држава, можемо констатовати и да је на нашем простору постојао сличан пропис, све до доношења Закона о привредним друштвима из 2004. године. Сматрамо да решење на нивоу Федерације БиХ није правно погрешно, јер овај институт свакако заслужује правну и легислативну пажњу, и свакако је боље решење од оног на који начин црногорски законодавац третира овај институт.²⁹² Друга важна обсервација која проистиче из предмета овог закона, јесте да се сам поступак ликвидације као такав спроводи пред надлежним судовима у Федерацији БиХ. Ово је битно обележје законске регулације спровођења ликвидационог поступка, и учешћа надлежног суда у свим његовим аспектима. Правна дигресија овог решења у односу на решење у домаћем праву је јасно наглашена. У анализи института

²⁹¹ Чл. 1. Закон о ликвидационом поступку ”Службене новине Федерације БиХ”, број 29/03.

²⁹² Ипак, у сфери савремене интеграције легислативних прописа у хомогене целине (ограничени облици кодификација правних решења из одређених области), сматрамо да је целисходније да дати институт буде интегрални део системског закона из ове области, а то је Закон о привредним друштвима Федерације БиХ.

ликвидације привредних друштава, закључено је да постоји потпуно одсуство улоге државних органа и институција у самом поступку, изузев делимичног значаја који има Агенција за привредне регистре. У том смислу, учешће суда у ликвидационом поступку је постојеће само код института принудне ликвидације, али је чак и у том смислу исто веома ограничено. Сам поступак се не води пред судом, што јесте адекватно правно решење. Насупрот овоме, у Федерацији БиХ поступак ликвидације се спроводи искључиво пред судовима. Разлог за овакво правно решење јесте правно последично везан за начин вођења евиденције регитра привредних субјеката. Док у Р. Србији овај посао обавља Агенција за привредне регистре, реформе у привредном законодавству на нивоу Федерације БиХ још нису окончане, па је последично томе регистрација привредних субјеката, као и сви други аспекти у вези са тим, поверена судовима на територији Федерације БиХ, услед одсуства постојања независне државне институције која би се бавила датом проблематиком, као што је то случај у Р. Србији, односно Р. Црној Гори. Управо из тог разлога, поступак ликвидације се и мора водити пред судовима, што јесте значајан легислативни заостатак у реформи привредног законодавства.

Сврха ликвидационог поступка је дефинисана у члану 2. Закона. Ликвидациони поступак се спроводи над правним лицима и служи потпуном намирењу свих поверилаца правног лица уновчењем његове имовине.²⁹³ Уколико након тога преостану још неке имовинске вредности, чланови правног лица намирују се из преостале имовине сразмерно свом учешћу. За разлику од домаћег права, ликвидациони поступак као такав није специфично одређен само за привредна друштва, већ се односи на правна лица. Последично ово јесте и једино логично правно решење, јер уколико постоји пропис оваквог карактера, онда би било нецелисходно да се он односи само на одређену врсту привредних субјеката. Ово решење јесте такорећи нужно, те је и последично правно повезано са другим правним решењима.

Правни али и економски основ за покретање поступка ликвидације јесте тзв. солвентност правног лица.²⁹⁴ Ово правно решење јесте одређени правни стандард који је свуда примењен, па и одређене језичке дистинкције између прописа различитих држава у бити не мењају суштину самог института.

У претходном делу овог сегмента истраживања истакнуто је да се поступак ликвидације спроводи пред надлежним судом. Законодавац у члану 3. Закона,

²⁹³ Чл. 2. Закон о ликвидационом поступку "Службене новине Федерације БиХ", број 29/03.

²⁹⁴ Из датог произилази да се ликвидациони поступак спроводи када правно лице има довољно финансијских средстава за потпуно намирење свих својих обавеза.

дефинише стварну надлежност суда. Ликвидациони поступак спроводи суд који је, према Закону о стечајном поступку, надлежан за спровођење стечајног поступка. (чл. 3 ЗЛП ФБиХ). Спровођење ликвидационог поступка пред стечајним судовима није пракса у другим правним системима држава региона. Правна, али и логична претпоставка јесте, да услед чињенице да ликвидациони поступак мора бити вођен пред државним судом, да сличност одређених сегмената ликвидационог и стечајног поступка као таква постоји, је примарно била идеја законодавца да законски нормира да се овај поступак води пред судовима који су надлежни према Закону о стечајном поступку.²⁹⁵

Основ за покретање ликвидационог поступка није дефинисан у Закону о ликвидационом поступку.²⁹⁶ Разлози за ликвидацију и покретање поступка дефинисани су чланом 4. ЗЛП ФБиХ и у том смислу је предвиђено да се ликвидациони поступак спроводи у следећим случајевима:

1. Када је правном лицу решењем надлежног државног органа изречена мера трајне забране даљег обављања делатности правног лица. У овом случају заступник надлежног органа подноси предлог за отварање ликвидационог поступка пред надлежним судом;

2. Када је правоснажним решењем суда утврђена ништавост уписа у судски регистар или ништавост оснивања правног лица. У овом случају суд који је утврдио ништавост прослеђује решење надлежном ликвидационом суду који, по службеној дужности, покреће ликвидациони поступак;

3. У случајевима у којима се, према Закону о привредним друштвима, мора спровести ликвидациони поступак. У овом случају оснивач овлашћен за заступање или орган овлашћен за заступање друштва обавезан је да поднесе предлог за покретање ликвидационог поступка. При томе сваки поједини оснивач за заступање или сваки поједини члан органа овлашћеног за заступање може поднети тај предлог. Оснивач овлашћен за заступање лица која поступају као орган овлашћен за заступање одговарају лично за сваку штету која трећим лицима настане због закаснелог подношења предлога.²⁹⁷ Дакле, ликвидациони поступак спроводи се у случају изрицања мере трајне

²⁹⁵ Критику вођења поступка ликвидације пред било којим државним судом смо већ изнели, тако да ово решење као такво јесте можда једино и правно логично али и нужно, када се већ законодавац одлучио да се поступак води пред државним судом. Свакако да постоје значајне правне сличности између института ликвидације и стечаја, што је у овом раду и посебно анализирано, па ако је већ била интенција или нужност да ликвидациони поступак буде вођен пред државним судом, онда је избор суда који су надлежни за спровођење стечаја једино и правно логично решење.

²⁹⁶ Другим речима, законодавац је прописао разлоге за ликвидацију и покретање поступка, што се у ширем контексту тумачања разлога може третирати и као правни основ.

²⁹⁷ Чл. 4. Закон о ликвидационом поступку "Службене новине Федерације БиХ", број 29/03.

забране даљег обављања делатности правног лица, у случају да је правоснажним решењем суда утврђена ништавост уписа у судски регистар или ништавост оснивања правног лица и у случајевима у којима се, према Закону о привредним друштвима, мора спровести ликвидациони поступак.²⁹⁸

Из сумираног приказа законских решења, јасно је да разлози који су законом наведени као основ за покретање ликвидационог поступка јесу разлози који се преваснохдно односе на различите модалитете онога што је у домаћем праву подведено под институт принудне ликвидације. Овакво законско решење јесте правно доследно самом закону, јер уколико постоји општи правни пропис који регулише институт ликвидације и ликвидационог поступка, онда је правно основано да садржај таквог закона буде таквог карактера да обухвата све разлоге који се могу подвести као правно валидни и потребни за покретање ликвидационог поступка. Последишно, Закон о привредним друштвима, као *lex specialis* пропис статутног карактера за привредна друштва, јесте такође пропис на који се позива законодавац, а у чијем садржају су дефинисани додатни основи за покретање ликвидационог поступка, који су као такви везани за институт добровољне ликвидације привредног друштва. Критика законодавцу која је претходно изнета може бити додатно појачана када је у питању начин на који је законодавац уредио питање разлога за ликвидацију, и покретање самог поступка. Сматрамо такође да је у номотехничком смислу, далеко боље решење било да се посебним члановима закона одвоје разлози за ликвидацију од процесноправних аспеката покретања поступка, свхатајући ова питања као правно довољно различита. Такво решење је инкорпорисано у српском Закону о привредним друштвима.

Ликвидациони поступак је правно креиран као концепт који уважава интересе привредних друштава, али и њихових поверилаца, онда када друштво жели да се ликвидира, односно онда када је у обавези да се ликвидира сходно закону. Одсуство учешћа државних органа и институција, пре свега судова, чини овај проце у Р. Србији и Р. Црној Гори правно веома релаксираним. Насупрот овим решењима, претходно је констатовано да Закон о ликвидационом поступку Федерације БиХ прописује да се поступак спроводи пред надлежним судовима, па сходно томе постоји и потреба за дефинисањем органа ликвидационог поступка. Ово решење није нормативно препознато у нашем праву, нити у црногорском, а једина паралела која се може извести

²⁹⁸ Одлука о спровођењу ликвидационог поступка објављује се на огласној табли суда и у "Службеним новинама Федерације ФБиХ".

јесте да према стечајним законима ових држава постоје тзв. органи стечаја односно стечајног поступка.

Органи ликвидационог поступка су ликвидациони судија и ликвидатор²⁹⁹. Законодавац је сходно општим одредбама закона, јасно проописао који су органи ликвидационог поступка, што јесте правна нужност када је текст самог закона правне природе која је претходно елаборирана односно објашњена. Законом је дефинисано која лица могу бити именована за ликвидатора. За ликвидатора, по правилу, треба бити постављен члан досадашњег органа за заступање правног лица.³⁰⁰ Суд може поставити неко друго погодно лице за ликвидатора ако постоје назнаке за то да уредна ликвидација путем досадашњих чланова органа за заступање не би била осигурана. Правни положај ликвидатора је релативно сличан правном положају ликвидационог управника према Закону о привредним друштвима Р. Србије.³⁰¹ Уколико за ликвидатора није постављен члан органа овлашћеног за заступање правног лица, постоји обавеза сарадње и давања информација од стране ових чланова. Ликвидатор је дужан изјавом пред надлежним судом зајемчити тачност и потпуност података.³⁰² Када су у питању обавезе, основна обавеза ликвидатора односи се на сачињавање пописа имовине правног лица и пописа свих обавеза правног лица, односно потраживања поверилаца, укључујући права трећих лица. Из изнетог може се закључити да законодавац у Федерацији БиХ није умногоме детаљно регулисао правни положај ликвидатора, те да се у овим одредбама закона углавном фокусирао на обавезе ликвидатора које произилазе из правно-економске природе ликвидационог поступка. Реч о обавезама које подразумевају попис имовине и обавеза, те састављања релевантних извештаја о карактеру и висини обавеза правног лица, односно привредног друштва, као и попис самих поверилаца. Може се констатовати да иако је у начелу реч о релативно сличним обавезама које има ликвидациони управник, ипак можемо упутити критику законодавцу који је пропустио могућност законског регулисања и конкретизације аката и докумената који се имају саставити, а који су интегрални делови једног ликвидационог поступка.³⁰³ Мишљења смо да дато решење законодавца није правно адекватно, и да нерегулисањем

²⁹⁹ Чл. 5. Закон о ликвидационом поступку ”Службене новине Федерације БиХ”, број 29/03.

³⁰⁰ Чл. 6. Закон о ликвидационом поступку ”Службене новине Федерације БиХ”, број 29/03.

³⁰¹ Сходно закону, ликвидатор је дужан ликвидационом судији предочити попис имовине и обавеза правног лица. Попис имовине се састоји од свих имовинских вредности, а попис поверилаца представља попис свих обавеза правног лица укључујући права трећих лица на предметима имовине и назнаку поверилаца.

³⁰² Чл. 7. Закон о ликвидационом поступку ”Службене новине Федерације БиХ”, број 29/03.

³⁰³ Тако је према решењима из Закона о привредним друштвима Р. Србије, предвиђено састављање почетног ликвидационог биланса, почетног ликвидационог извештаја, као и завршних извештаја.

односно неконкретизацијом аката који се морају саставити, сам правни положај ликвидатора није довољно прецизно одређен, односно сам поступак није довољно прецизно уређен.

Питање одговорности ликвидатора се адресира од стране законодавца, али поново можемо уочити да исти није у довољној мери прецизан, бар у односу на домаћа законска решења. Чланом 8. ЗЛП ФБиХ одређене су принудне мере које се односе на ликвидатора. Уколико је за ликвидатора постављен ранији члан органа овлашћеног за заступање правног лица, суд може одредити принудне мере према чл. 10. и чл. 62. Закона о стечајном поступку уколико ликвидатор не извршава своје обавезе у погледу пописа имовине и обавеза правног лица. Са друге стране, ако је постављен ликвидатор који није члан органа овлашћеног за заступање правног лица суд може, на предлог ликвидатора, одредити принудне мере према чл. 10. и чл. 62. Закона о стечајном поступку уколико чланови не извршавају своје обавезе у погледу сарадње и давања информација, као и тачности и потпуности података, у складу са ЗЛП ФБиХ. Ове одредбе закона де јуре регулишу питање одговорности ликвидатора али у лимитираном капацитету.

Када је реч о дужностима ликвидатора оне су посредно нормиране као такве. Ликвидатор има дужност да без одлагања узме у посед имовину правног лица и да као овлашћено лице уновчи имовину правног лица, при томе мора узети у обзир права трећих лица на предметима и правима имовине. Уколико су испуњене претпоставке за спровођење стечајног поступка, ликвидатор је дужан да у року од 15 дана поднесе предлог за отварање стечајног поступка.³⁰⁴ Законодавац је дужности ликвидатора посредно регулисао кроз члан закона који се односи на уновчавање имовине. У одређеном смислу законодавац се делимично понавља, ако узмемо у обзир члан 7. Закона. Реч је о додатном прецизирању обавеза ликвидатора које проистичу из претходно наведеног члана Закона, и притом сматрамо да са техничког аспекта начина израде законског текста није адекватно исто регулисано. Уколико се анализирају ове одредбе и упореде са оним из Закона о привредним друштвима Р. Србије, јасно се може уочити да начин формулације законског текста, као и сама методика израде текста није на истом правно-квалитативном нивоу. Иако не можемо а да не констатујемо да законодавац углавном адресира важна питања од значаја за сам поступак, начин на који

³⁰⁴ Чл. 9. Закон о ликвидационом поступку ”Службене новине Федерације БиХ”, број 29/03.

то чини је нижег правног квалитета у односу на текст Закона о привредним друштвима Р. Србије.

У процесном апекту регулисања ликвидације, законодавац адресира више значајних питања. У погледу не ажурности ликвидатора у обављању својих послова, законодавац адресира једну ситуацију као правно релевантну из које проистиче како одговорност ликвидатора, тако и право поверилаца односно чланова друштва да се обештете.³⁰⁵ На сличан начин је ова ситуација правно адресирана и у српском закону.

Ликвидацију је могуће спровести само ако друштво има довољно средстава за намирење својих обавеза. Констатовано је у раду да, уколико друштво у ликвидацији нема довољно средстава за намирење својих обавеза, дужност ликвидационог управника јесте да оконча ликвидациони поступак, те да иницира отварање стечајног поступка. Слично правно решење је прописано и у Закону о поступку ликвидације. Ликвидатор ће поднети предлог за покретање стечајног поступка уколико утврди да имовина правног лица није довољна за потпуно намирење свих обавеза.³⁰⁶ Осим разлике која се односи на обухват субјеката над којим се примењују прописи, остали аспекти ове законске норме су саобразни са решењима, и српског и црногорског законодавства.³⁰⁷

Ликвидатор намирује потраживања поверилаца сразмерно висини њихових удела у потраживањима чим буду на располагању довољна средства за расподелу.³⁰⁸ Уколико поверилац у остављеном року не изврши ову обавезу, потраживање поверилаца приликом деобе се не узима у обзир. Ликвидатор лично одговара за скривљену повреду своје обавезе да имовину уновчи што је најбоље могуће и да прикупљени износ равномерно подели. (чл. 10. и чл. 11. ЗЛП ФБиХ). У овом сегменту закона, интенција законодавца је била да се процесно-правни аспект уновчења имовине правног лица регулише на адекватан начин. Законодавац штити интересе поверилаца, и правног лица, тиме што је прописао јасне рокове и радње које се имају спровести. У овом сегменту

³⁰⁵ Ликвидатор одговара за све штете које повериоцима или члановима правног лица настану због закаснелог подношења предлога.

³⁰⁶ Чл. 9. Закон о ликвидационом поступку "Службене новине Федерације БиХ", број 29/03.

³⁰⁷ Поред тога, у складу са чланом 10. ЗЛП ФБиХ, ликвидатор је дужан да из имовине правног лица унапред измири трошкове и таксе суда, таксе и издатке своје управе и настале нужне трошкове управе. Таксе управе одређују се на основу прописа донесеног у складу са чланом 237. Закона о стечајном поступку.

³⁰⁸ Уколико су потраживања поверилаца за која не постоји извршни наслов спорна, ликвидатор тим повериоцима одређује рок од 15 дана. Ако поверилац у овом року докаже подизање тужбе, ликвидатор приликом деобе задржава износ који отпада на ту обавезу.

закона, можемо констатовати да прописане норме јесу адекватног правног карактера, те да у довољно прецизном начину законски регулишу предметну материју.

Заштита интереса правног лица у ликвидацији је у томе да имовина која се уновчава, као и начин којим се врши уновчење буду адекватно законски уређени тако да се штити интерес правног субјекта. С обзиром да је ликвидатор централна фигура у поступку ликвидације, те да му је дужност да изврши и попише деобу имовине, јасно је да је сва одговорност у овом аспекту на овом лицу. Сходно томе, законом је предвиђена одговорност ликвидатора за уновчење и деобу, и у том смислу предвиђено је да ликвидатор лично одговара за скривљену повреду своје обавезе да имовину уновчи што је најбоље могуће и да прикупљени износ равномерно подели.³⁰⁹ Дакле, обавеза ликвидатора која се односи на уновчавање и деобу имовине подразумева да ликвидатор ово изврши на најбољи могући начин, у интересу правног лица, односно чланова правног лица, као и да прикупљени износ подели равномерно, о чему, у случају потребе, мора предати потврде суду на проверу. За разлику од решења у српском Закону, законодавац Федерације БиХ јесте ово питање адресирао у ширем легислативном обиму, те је покрио више правно релевантних ситуација, па је поставио стандард понашања који је преточен у законску норму коју ликвидатор мора поштовати.

Сваки поступак ликвидације мора бити окончан, и сходно томе законодавац мора да пропише и начин окончања ликвидационог поступка. Када је реч о Закону о ликвидацији Федерације БиХ, окончање поступка али и гашење правног лица је уређено чл. 14. и чл. 15. Тако је прописано да, након доказа о потпуној деоби имовине, суд разрешава ликвидатора његове службе и закључује поступак. Закључење поступка јавно се оглашава у *"Службеним новинама Федерације БиХ"*. Након што је закључење ликвидационог поступка постало правоснажно, суд одређује брисање правног лица у свим јавним регистрима.³¹⁰ Окончање поступка ликвидације завршава се у оквиру судског поступка, узимајући у обзир чињеницу да се сам поступак води пред судом, што и овај сегмент поступка чини другачије нормираним у односу на решења других правних система. С обзиром да је у питању судска одлука, разумљиво је да је гашење правног лица односно привредног субјекта коначно онда када је одлука суда постала

³⁰⁹ Чл. 12. Закон о ликвидационом поступку *"Службене новине Федерације БиХ"*, број 29/03. Поред тога, ликвидатор има обавезу и да, у складу са одредбама члана 13. ЗЛП ФБиХ, на тражење суда, али најкасније са окончањем поступка деобе, положи рачуне о својим радњама и суду преда писане потврде на проверу.

³¹⁰ Према томе, поступак ликвидације окончава се доношењем одлуке о окончању поступка ликвидације која се јавно оглашава, а правно лице се, након правоснажности закључења ликвидационог поступка, брише из свих јавних регистара.

правоснажна. Након тога се одлуком суда врши брисање правног лица, односно привредног субјекта из јавног регистра.

Закон о привредним друштвима Федерације Босне и Херцеговине

Законом о ликвидационом поступку Федерације Босне и Херцеговине уређен је ликвидациони поступак, међутим Закон о привредним друштвима Федерације Босне и Херцеговине садржи одредбе које се односе на поједине сегменте ликвидационог поступка привредних друштава. Због тога је значајно у наставку дати осврт на чланове овог закона који се односе на ликвидациони поступак.

Закон о привредним друштвима Федерације БиХ уређује оснивање, пословање, управљање и престанак привредних друштава, те у том смислу представља *lex generalis* пропис који уређује материју онога што називамо корпоративно право. У контексту упоредноправне анализе института ликвидације привредних друштава, овај пропис има секундарни карактер. Одредбе Закона о ликвидационом поступку примењују се на поступак ликвидације форми привредних друштава које су законом одређене. У том смислу, постоје одређене дистинкције које је важно навести, а које се тичу назива привредних друштава, односно система управљања који се сходно закону примењују. Друштво може бити организовано у једном следећих облика, и то: друштво са неограниченом солидарном одговорношћу; командитно друштво; дионичко друштво; и друштво са ограниченом одговорношћу.³¹¹ Као што се да приметити, називи одређених форми привредних друштава су језички другачији, што се нарочито односи на друштво са неограниченом солидарном одговорношћу, које по својим општим и специфичним правним обележјима јесте најсличније правној форми ортакког друштва које познаје наше право. Систем управљања у овим друштвима јесте донекле другачији, и као такав има најсличнија правна решења нашем претходном Закону о привредним друштвима из 2004. године. Законоводац је нормативно третирао у адекватном правном обиму регулације сваку од форми привредних друштава, па у том смислу сам обим законске

³¹¹ Чл. 3. Закон о привредним друштвима Федерације БиХ "Службене новине Федерације БиХ", број 29/03.

регулације јесте значајно садржајнији у односу на обим текста Закона о привредним друштвима Републике Црне Горе.³¹²

Према Закону о привредним друштвима Федерације Босне и Херцеговине (у даљем тексту: ЗПД ФБиХ), у случају ликвидације друштва са неограниченом солидарном одговорношћу³¹³, у складу са чланом 93., чланови друштва имају право на сразмеран део остатка имовине након ликвидације. Ово законско решење узима у обзир равноправни правни положај између чланова друштва, јер сви чланови друштва имају једнак обим права и обавеза, сличан ономе који имају ортаци у ортачком друштву. Законодавац само у једном члану третира ликвидацију друштва, сходно чињеници да постоји посебан пропис у датој предметној области.³¹⁴ Поред ове опште одредбе закона, третиране су још две правно релевантне ситуације. Прво, у истом члану став два прописано је да ће се имовина друштва након ликвидације поделити између чланова прво до износа њихових уплаћених улога, а затим на једнаке делове. Ова одредба јесте разумљиве законске природе, јер је сваки од чланова дужан да неуплаћени односно неунети део улога изврши у складу са законом. Ако је друштво ликвидарано, а одређени члан исту обавезу није учинио, онда се обим његових обавеза урачунава у вредност дела имовине након ликвидације која би му припала и иста се одбија за неунети део. Трећи став истог члана прописује да *”остатак имовине друштва након ликвидације који није довољан за поврат уплаћених улога поделиће се између чланова сразмерно улозима, осим уколико уговором није другачије одређено”*. Дакле, остатак имовине који преостане након спроведеног поступка ликвидације поделиће се сразмерно члановима друштва, односно прво до износа њихових уплаћених улога, а затим на једнаке делове, а уколико остатак имовине није довољан за поврат уплаћених улога, имовина ће се, по правилу, поделити сразмерно улозима, међутим, остављена је могућност да чланови друштва уреде ово питање другачије уговором. Анализирана решења стоје на истом

³¹² Примарни циљ овог сегмента рада јесте ипак анализа релевантних одредаба закона у којима се законски третира институт ликвидације привредних друштва, те стога овај сегмент рада приказује и анализира само такве одредбе закона.

³¹³ Друштво са неограниченом солидарном одговорношћу је друштво најмање два лица која су неограничено солидарно одговорна за обавезе друштва. Чл. 76. Закон о привредним друштвима Федерације БиХ. Правна обележја друштва са неограниченом солидарном одговорношћу у потпуности одговарају појму и правни обележјима ортачком друштву, сходно Закону о привредним друштвима Р. Србије.

³¹⁴ Из тог разлога, законодавац законски нормира само специфичне правне ситуације у вези са применом института ликвидације привредног друштва, сходно њиховим појединачним правним обележјима. У том смислу, адекватно и правно уједначено решење јесте да се остатак имовине након ликвидације друштва, ако иста остане, сразмерно дели међу члановима друштва.

правном становишту као она која су прописана у Закону о привредним друштвима Р. Србије.

У друштва лица, осим друштва са неограниченом солидарном одговорношћу, убраја се и командитно друштво. Ова форма привредног друштва јесте идентично препозната и у српском праву, док су правне дистинкције незнатног правног карактера. Сходно члану 94. ст.1, друштво у којем један или више чланова одговара за обавезе друштва неограничено солидарно целокупном својом имовином (комлементар), један или више чланова одговара за обавезе друштва само до износа њихових улога уписаних у регистар друштава (командитори) јесте командитно друштва. Законски опис дефинисања ове форме друштва правно одговара оном који је учињен у Закону о привредним друштвима Р. Србије. Примена института ликвидације за ову форму друштва је регулисана са два законски релевантна члана. Према члану 102. и 103. ЗПД ФБиХ, сви чланови друштва имају право на сразмеран део у остатку имовине након ликвидације. Уколико је остатак имовине након ликвидације командитног друштва недовољан за поврат уплаћених улога, командитори имају право првенства на поврат улога, а остатак имовине након поврата улога се дели између чланова друштва према начину за расподелу добити. Међутим, уговором се може одредити другачији начин расподеле остатка имовине након ликвидације командитног друштва.³¹⁵

Друштва капитала сходно Закону о привредним друштвима Федерације БиХ, су дионичко друштво и друштво са ограниченом одговорношћу. Као доминантан облик удруживања капитала, дионичко друштво је сходно томе и законски третирао у најширем обиму нормирања.³¹⁶ Дионичко друштво је друштво чији је основни капитал подељен на деонице.³¹⁷ Правна обележја ове форме привредних друштва умногоме одговарају законским решењима српског права. Када је реч о институту ликвидације привредног друштва, односно у овом случају дионичног друштва, посебан члан закона третира дато питање. У том смислу, законодавац је у делу у којем нормира различита питања од значаја и у вези са дионичким друштвима, посебно нормирао један одељак закона под називом: Ликвидација. Разлике које можемо приметити када је реч о овом сегменту прописа, је значајан степен регулације овог института. Наиме, у оквиру овог

³¹⁵ Начин законског регулисања питања из домена ликвидације ове форме привредног друштва, је учињен на правно идентичан начин као и код других форми друштава. Законодавац као правно релевантно третира питања престанка командитног друштва, односно правног режима опхођења према остатку имовине друштва. Ова правна решења су саобразна са решењима домаћег права.

³¹⁶ Дионичка друштва, термилошки представљају оно што је у нашем праву акционарско друштво. Дата терминологија се користи и у хрватском праву.

³¹⁷ Чл. 105. Ст. 1. Закон о привредним друштвима Федерације БиХ ”Службене новине Федерације БиХ”, број 29/03.

одељка, који је иначе интегрални део Закона који се односи на дионичка друштва, законодавац је адресирао као релевантна следеће питања, и то: ликвидација; поступак ликвидације; управа и ликвидатор; ликвидациони биланс, окочање послова; ликвидација и фонд резерви; дужност ликвидатора. У питању су чланови закона од 288. закључно са чланом 296. Само са аспекта обима броја законски чланова, као и самог текста овог сегмента закона, јасно је да је законодавац имао правну интенцију за детаљнијом законском регулацијом института ликвидације дионичког друштва. Ово је и размљиво, схватајући правни и економски значај који има ова форма привредних друштава.

Престанак дионичког друштва, сходно закону могућ је на основу одлуке скупштине друштва. Одредбама члана 285. ЗПД ФБиХ предвиђено је да скупштина доноси одлуку о наставку рада, престанку или ликвидацији друштва на основу извештаја надзорног одбора који укључује биланс стања и биланс успеха са извештајем ревизије.³¹⁸ Према томе, у складу са чл. 288. ЗПД ФБиХ, поступак ликвидације дионичког друштва покреће се на основу одлуке скупштине или одлуке суда. Уколико се поступак ликвидације покрене на основу одлуке скупштине дионичког друштва, ликвидацију врши управа, а уколико се поступак ликвидације покрене на основу одлуке суда, суд именује ликвидатора. У првом случају реч о тзв. институту добровољне ликвидације друштва, док је код одлуке суда реч о тзв. принудној ликвидацији друштва.

Поступак ликвидације дионичког друштва је правно третиран у оквиру члана 289. Закона. Закон о привредним друштвима ФБиХ уређује сам поступак ликвидације дионичког друштва, и у том смислу је прописана обавеза органа дионичког друштва да, од дана доношења одлуке о престанку друштва, раде у складу са одредбама овог закона којим се уређује поступак ликвидације. Овде се долази до правне нејаснаће. Наиме, ако се сам законодавац позива на сходну примену норми из Закона о привредним друштвима, у којем правном контексту и значењу је Закон о ликвидационом поступку. Претходно је истакнуто да се дати пропис примењује на сва правна лица, што привредна друштва свакако јесу. Аналогно овоме, из ког разлога сам законодавац само за дионичка друштва упућује на примену норми Закона о привредним друштвима, а не на примену норми Закона о поступку ликвидације Федерације БиХ. Овде долази до тзв. колизије норми законског карактера, јер онда једино валидно тумачење јесте да се за дионичка друштва примењују одредбе Закона о привредним друштвима, док се за

³¹⁸ Скупштина дионичког друштва одлучује о престанку друштва спровођењем ликвидационог поступка и о одобравању почетног ликвидационог биланса и завршног рачуна по окончању поступка ликвидације.

остала друштва примењују одредбе Закона о ликвидационом поступку.³¹⁹ Сматрамо да из описаног, такво решење није саобразно са унификациојом права којом се свуда тежи, те да уноси забуну у начин примене права у конкретном правном случају.

Одредбе Закона о привредним друштвима Федерације БиХ у одељку ликвидација дионичких друшава, детаљно регушу питање вођења поступка ликвидације у свим његовим фазама.³²⁰ Према чл. 290. ЗПД ФБиХ, управа или ликвидатор дионичког друштва дужни су да објаве најмање у једним домаћим дневним новинама да је покренут поступак ликвидације и то три пута од дана доношења одлуке о покретању поступка ликвидације, у размацама од 15 до 30 дана. Ово обавештење обавезно мора да садржи позив повериоцима да пријаве потраживања најкасније три месеца од дана последњег објављивања, а управа или ликвидатор дужни су упутити обавештење познатим повериоцима појединачно. Реч је о првој процесној радњи која уређује поступак ликвидације дионичког друштва, и као таква је сличног правног карактера и обележја онима у српском закону. Потреба законског третирања термина познати повериоци је препозната као важно питање, те у смислу самог прописа познати повериоци јесу сви они повериоци за које се поуздано зна, на основу пословних књига, да имају потраживања према друштву и њих је неопходно појединачно, односно лично обавестити о покретању поступка ликвидације. Веома сличну законску формулацију је урадио и законодавац у Р. Србији.

Други важан аспект ликвидације дионичког друштва, као што је претходно и апострофирано, јесте састављање релевантних финансијских извештаја. Законодавац је у члану 291. закона прописао да је ликвидатор дужан да, најкасније до краја пословне године у којој је покренут поступак ликвидације, сачини и поднесе скупштини на одобрење почетни ликвидациони биланс.³²¹ Код дионичког друштва, скупштина друштва је дужна да истовремено са одобрењем почетног ликвидационог биланса разрешити надзорни одбор и управу, а ликвидатор је дужан да на крају пословне године поднесе биланс стања и биланс успеха и извештај о току ликвидације. Распуштање органа управљања друштва је саобразно са правним решењима упоредног права, стога ликвидатор постаје доминантна личност правног значаја за вођење и окончање поступка,

³¹⁹ Ово решење јесте правно необичајно, али и донекле јесте разумљиво да долази до сукоба два закона који третирају исти правни институт.

³²⁰ Обим законске регулације јесте значајан, и ако узмемо у обзир да се сама ликвидација дионичких друштава спроводи по овом пропису, онда су његова решења првенственог правног значаја, нарочито у односу на Закон о ликвидационом поступку.

³²¹ Састављање почетног ликвидационог биланса представља важан иницијални акт поступка у којем се прецизно економски приказује актива и пасива друштва у ликвидацији, што је решење које је примењено и у нашем праву.

а посебно је важна његова улога законског заступника друштва у ликвидацији. Законом је такође одређено да је ликвидатор дужан да оконча текуће послове дионичког друштва, да наплати потраживања, уновчи осталу имовину и измири обавезе друштва.³²² Ова одредба закона указује на законом потребне радње које се имају окончати. Као и према српском правном решењу, окончање текућих послова друштва јесте један од примарних задатака. Иако закон децидно не прописије обавезу друштва да не склапа нове послове, што јесте једно од тумачења нашег закона у тим ситуацијама, одредба закона Федерације у смислу окончања текућих послова јесте легислативно решење у том правцу.³²³ Иако је формалноправно могуће окончати ликвидацију без завршетка наплате одређених потраживања друштва, само друштво нема такав интерес јер се тиме смањује потенцијал обима ликвидационе масе која се има расподелити. Уновчење имовине друштва и измирење свих обавеза друштва је правни терет који се ставља, пре свега, на ликвидатора друштва, што јесте законско решење истог правног карактера као и у нашем праву. Ликвидација се не може окончати без потпуног измирења обавеза друштва, што јесте један од основних законски принципа уређења института ликвидације друштва у већини правних система. Стога је ова одредба закона правно нужна и истовремено адекватна, те се не разликује од других правних решења прописаних у иностранима правним системима. Коначно, ликвидатор је дужан да на крају пословне године скупштини поднесе биланс стања и биланс успеха и извештај о току ликвидације.³²⁴ Ова одредба закона је нормативно инкорпорирана у текст закона из разлога што се поступак ликвидације може започети у једној години, а завршити у другој. Из разлога законских потреба усвајања релевантних годишњих извештаја о пословању дионичког друштва, започети поступци ликвидације који су настављени у новој години, последично морају бити праћени састављањем горе наведених извештаја, а све у циљу релевантног и законског информисања дионичара друштва.

Због посебног правног режима оснивања дионичких друштава, а имајући у обзир чињеницу да се иста оснивају са значајним минималним капиталом, у зависности од њихове регистроване делатности, дионичка друштва у одређеним ситуацијама морају

³²² Чл 292. Закон о привредним друштвима Федерације БиХ ”Службене новине Федерације БиХ”, број 29/03.

³²³ Друштво које покренуло поступак ликвидације може предузимати радње односно послове који су искључиво у функцији окончања поступка ликвидације. Такође, наплата потраживања је релевантна радња током трајања поступка, те се све радње наплате потраживања морају окончати у кратком року, а најдуже до окончања поступка ликвидације.

³²⁴ Чл. 291. ст. 3. Закон о привредним друштвима Федерације БиХ ”Службене новине Федерације БиХ”, број 29/03.

располагати са фондом резерви друштва. Ово је обавеза пре свега за дионичка друштва која су регистрована за обављање послова из области финансијског сектора (банке, лизинг друштва, осигуравајућа друштва и сл.). С обзиром на то да дионичко друштво обавезно мора имати фонд резерви који се користи за покриће губитака и других непредвиђених трошкова у пословању дионичког друштва, а може издвајати и посебне резерве за потребе запослених које се воде на одвојеном рачуну, чланом 293. ЗПД ФБиХ је одређено да се у току ликвидације не може повећавати фонд резерви дионичког друштва.³²⁵ Законодавац у Р. Србији није на овај начин адресирао ово питање, с обзиром да у Р. Србији постоји посебан пропис о стечају и ликвидацији банака и осигуравајућих друштава, што није случај са законодавством Федерације БиХ, па из тог разлога постоји и потреба за оваквим законским нормирањем.

Према члану 294. ЗПД ФБиХ ликвидатор је дужан депоновати на посебном рачуну новац који је потребан за измирење:

- а) познатих обавеза за које се повериоци нису пријавили;
- б) обавеза које нису доспеле;
- ц) спорних обавеза.

Када истекне годину дана од трећег објављивања обавештења о покретању поступка ликвидације, из имовине преостале након издвања за измирење наведених обавеза, исплаћују се дионичари, у складу са правима садржаним у дионицама. Ако имовина дионичког друштва није довољна за исплату пуног износа уплата дионичара, имовина се дели сразмерно извршеним уплатама, а ликвидатор је дужан депоновати ове износе који дионичарима нису исплаћени на посебном рачуну. Дакле, право дионичара на деобу имовине преостале након ликвидације дионичког друштва произилази из самих дионица. Ово решење јесте саобразно са правним режимом власничког концепта над дионицама, који у основи представља власништво у уделу дионичког капитала друштва.³²⁶ У случају постојања обавеза дионичког друштва за које ликвидатор није знао и које повериоци нису пријавили у року од три месеца од дана последњег објављивања обавештења о покретању поступка ликвидације дионичког друштва,

³²⁵ У посебне резерве за запослене уносе се приходи утврђени одлуком о образовању тих резерви које се не могу користити за намирење поверилаца и дионичара пре испуњења обавеза по том основу према запосленим лицима.

³²⁶ Након што спроведе окончање текућих послова дионичког друштва, наплати потраживања, уновчи осталу имовину и измири обавезе друштва, односно депонује на посебном рачуну новац потребан за измирење, ликвидатор је дужан да сазове скупштину дионичког друштва и поднесе завршни обрачун (чл. 295. ЗПД ФБиХ).

односно од последњег позива повериоцима да пријаве потраживања, према одредбама члана 296. ЗПД ФБиХ, измирење обавеза се може захтевати само из депонованог новца који није исплаћен дионичарима.

Закон о привредним друштвима Федерације БиХ институт ликвидације дионичког друштва нормира на релативно потпун начин, стављајући у законски фокус специфичности корпоративног управљања у овим друштвима. Критика која је у овом делу рада апострофирана јесте да законодавац није требао да нормира овај институт у одељку закона који се односи на дионичка друштва, већ да га издвоји као засебан део закона. Друга критика јесте делимично нејасна хијерархија између Закона о привредним друштвима и Закона о ликвидационом поступку, јер у овом анализираном делу закона, законодавац се позива на сходну примену законских норми института ликвидације дионичких друштава, док у другим сегментима закона се исто не чини. Са друге стране, Закон о ликвидационом поступку несумљиво уређује поступак ликвидације правних лица, па сходно томе и привредних друштава која јесу и правна лица.

У последњем делу закона, законодавац регулише појам, оснивање, управљање и престанак друштва са ограниченом одговорношћу. Сходно закону, друштво са ограниченом одговорношћу јесте друштво које оснива једно или више правних или физичких лица ради обављања одређене делатности под заједничком фирмом уношењем удела у унапред договорен основни капитал.³²⁷ Општа и специфична обележја друштва са ограниченом одговорношћу су законски нормирана на правној паралели онога што је учињено у Закону о привредним друштвима Р. Србије.

Када је реч о ликвидацији друштва са ограниченом одговорношћу, Законом су предвиђене посебне одредбе које се односе на поступак ликвидације друштва са ограниченом одговорношћу. С обзиром да је у основи поступак ликвидације готово идентичан ономе што је законски нормирано за дионичка друштва, интенција није да се понављају већ изнете опсервације, па је стога само дат сумарни приказ онога што је законски специфично за ову форму друштва, а у вези са применом института ликвидације над истим. Са тим у вези, поступак ликвидације друштва са ограниченом одговорношћу покреће се када друштво искаже вољу да престане да постоји на основу

³²⁷ Чл. 302. Закон о привредним друштвима Федерације БиХ "Службене новине Федерације БиХ", број 29/03.

одлуке скупштине или одлуке суда.³²⁸ Чланом 361. ЗПД ФБиХ је одређено да од дана доношења одлуке о престанку друштва, органи друштва са ограниченом одговорношћу раде у складу са одредбама закона којим се уређује поступак ликвидације. Суд може поставити скрбника друштва, односно лице које обавља послове који су повезани са ликвидацијом, а органи друштва поступају само по налогу и уз његову сагласност. Управа или ликвидатор друштва са ограниченом одговорношћу према члану 362. ЗПД ФБиХ имају дужност да објаве најмање у једним домаћим дневним новинама да је покренут поступак ликвидације, три пута од дана доношења одлуке скупштине или одлуке суда о покретању поступка ликвидације, и то у размацима од 15 до 30 дана. Овим обавештењем управа или ликвидатор друштва дужни су да позову повериоце да пријаве потраживања најкасније шест месеци од дана последњег објављивања, а познатим повериоцима су дужни упутити обавештење појединачно.³²⁹ На основу пријављених потраживања, ликвидатор добија јасан преглед потраживања поверилаца, односно преглед обавеза друштва које треба да се намире из имовине друштва. У случају да су обавезе друштва веће од имовине којом друштво располаже, покренуће се поступак стечаја. Када је реч о ликвидационом билансу, у складу са одредбама члана 363. ЗПД ФБиХ, ликвидатор је дужан да најкасније до краја пословне године у којој је покренут поступак ликвидације сачини и поднесе скупштини на одобрење почетни ликвидациони биланс.³³⁰

Положај ликвидатора у поступку ликвидације друштва са ограниченом одговорношћу одређен је његовим правима и дужностима које има на основу закона. У погледу дужности предвиђено је да је ликвидатор дужан да оконча текуће послове друштва, наплати потраживања, уновчи осталу имовину и измири обавезе друштва, а од чланова друштва који уделе нису платили у целини, ликвидатор ће наплатити део сразмеран обавезама друштва. Поред тога, ликвидатор има и друге дужности и у том смислу дужан је депоновати на посебном рачуну новац потребан за измирење:

а) познатих обавеза за које се повериоци нису пријавили;

³²⁸ У случају престанка друштва на основу одлуке скупштине, ликвидацију спроводи управа друштва, а у случају престанка на основу одлуке суда ликвидатора именује суд. У случају да се ради о друштву са ограниченом одговорношћу са једним чланом, ликвидатора друштва именује суд. (чл. 360 ЗПД ФБиХ)

³²⁹ Дакле, постоји обавеза управе или ликвидатора да познате повериоце, односно повериоце за које се поуздано зна, на основу пословних књига, да имају потраживања према друштву, обавесте појединачно, односно лично о покретању поступка ликвидације.

³³⁰ Скупштина друштва са ограниченом одговорношћу дужна је да истовремено са одобрењем почетног ликвидационог биланса разреши надзорни одбор и управу, а ликвидатор је дужан да на крају сваке пословне године скупштини друштва поднесе биланс стања и биланс успеха и извештај о току ликвидације.

- б) обавеза које нису доспеле;
- ц) спорних обавеза.

Након годину дана од трећег објављивања обавештења у домаћим дневним новинама да је покренут поступак ликвидације, из имовине преостале након издвајања износа који је депонован на посебном рачуну за измирење наведених обавеза, исплаћују се чланови друштва са ограниченом одговорношћу у складу са оснивачким актом и статутом друштва. Уколико имовина друштва није довољна за исплату пуног износа уплаћених улога, имовина се дели члановима друштва сразмерно уделима.³³¹ Дужност ликвидатора је и да, након што оконча текуће послове друштва са ограниченом одговорношћу, наплати потраживања, уновчи осталу имовину, измири обавезе друштва и депонује на посебном рачуну новац потребан за измирење одређених обавеза, сазове скупштину друштва и поднесе завршни обрачун. Након сачињавања завршног обрачуна, ликвидатор има дужност да поднесе пријаву за упис престанка друштва у регистар друштава. (чл. 366. ЗПД ФБиХ).

Последично, разлике које смо на почетку изнели стоје и на крају упоредноправне анализе овог прописа и Закона о привредним друштвима Р. Србије. Фундамент разлике је условљен чињеницом да се поступак регистрације и вођења правних лица у Федерацији БиХ води од стране судова, те да су судови ти који спроводе сам поступак ликвидације, и они на крају врше и брисање правних субјеката након успешно спроведеног поступка ликвидације. Критика овог решења је већ у раду истакнута, тако да се остаје при мишљењу да таква законска решења нису адекватна потребама времена, те да ће законодавац у Федерацији БиХ морати у догледно време да у потпуности ревидира читав институт ликвидације и исти законски регулише на начин как је то учињено у региону. Чињеница је да је Босна и Херцеговина на последњем месту у региону када је у питању динамика приступа Европској унији, што је и јасан показатељ потребе измене корпуса прописа који би у будућем периоду требали да буду интегрисани у овај правни систем као последица нужних промена које носе приступни преговори са Европском унијом.

Институт ликвидације у праву Републике Српске

³³¹ Ликвидатор има дужност да депонује на посебном рачуну износе намењене за исплату чланова друштва у складу са оснивачким актом и статутом, односно износе сразмерне уделима у случају да имовина друштва није довољна за исплату пуног износа уплаћених улога, који члановима друштва нису исплаћени (чл. 364. и 365. ЗПД ФБиХ).

Правни оквир примене института ликвидације у праву Р. Српске чине два прописа, Закон о ликвидационом поступку и Закон о привредним друштвима. У основи је реч о релативно сличним правним прописам који постоје и примењују се у праву Федерације БиХ. Концептуално, реч је нормативном дуализму законских прописа којима се на различит начин третирају један институт и поступак, институт ликвидације и ликвидациони поступак. С обзиром да је реч о релативно истом правном концепту који је претходно анализиран у оквиру права Федерације БиХ, обим анализе и критичних ставова биће суженог карактера, без интенције да се понављају одређени сегменти претходно анализираних законских решења.

Закон о ликвидационом поступку Републике Српске

Реформа тзв. „корпуса закона стечајног карактера, у које по ширем концепту тумачења према одређеним ауторима спада и Закон о ликвидационом поступку, обухватила је и доношење новог Закона о ликвидационом поступку Р. Српске 2019. године. Усвајањем овог прописа, престао је да важи претходни Закон из 2002. године.³³² У законодавству Републике Српске ликвидациони поступак се спроводи у посебном поступку за чије су покретање одређени разлози и услови у складу са законима који регулишу овај поступак. Он подразумева доношење одлуке о ликвидацији, именовање ликвидационог управника, обавештавање свих поверилаца о покретању ликвидационог поступка, односно позивање поверилаца да пријаве потраживања, поделу ликвидационог остатка и на самом крају окончање поступка ликвидације и брисање субјекта из судског регистра.

Ликвидациони поступак у Републици Српској уређен је Законом о ликвидационом поступку (у даљем тексту: ЗЛП РС). Овим законом, у члану 1. одређени су сврха и предмет ликвидационог поступка. У том смислу предвиђено је да се ликвидациони поступак спроводи над правним лицима и да служи потпуном намирењу свих поверилаца правног лица уновчавањем његове имовине. Након спроведене ликвидације и намирења поверилаца, преостала имовина правног лица дели се члановима сразмерно њиховом учешћу у власништву. Специфичност ликвидационог

³³² Закон о ликвидационом поступку ”Службени гласник Републике Српске”, број 64/02.

поступка сходно овом закону, огледа се у два сегментна. Прво, примена овог закона се спроводи над пословним субјектима, док се сам поступак води пред надлежним судом у Републици Српској.³³³ Оба обележја овог прописа су идентична правним решењима прописаним у Федерацији БиХ, осим што законодавац овде користи термин ”*пословни субјекти*”, док у Федерацији термин ”*правна лица*”. Сматрамо да термин ”*пословни субјекти*”, није адекватан термин из разлога не постојања јасно детерминисаног његовог појма у сродним законима, те је законодавац требао и морао да користи термин ”*правна лица*”, ако је већ желео да домет примене овог закона буде на све релевантне правне субјект.

Циљ закона, односно ликвидационог поступка јесте ”*потпуно намирење свих поверилаца пословног субјекте*”. Овај вид формулације не познаје српско право, али разлог за исто лежи у следећим битним обележјима закона. Наиме, специфичне одредбе Закона о ликвидационом поступку налазимо у члану 3. и 4. самог текста. Прво, ликвидациони поступак спроводи суд који је према Закону о стечајном поступку Републике Српске надлежан за спровођење стечајног поступка. Ово решење је саобразно са правним решењима сродног закона у Федерацији БиХ, док је потпуно супротно законским решењима српског права. Друго, на решавање питања ликвидационог поступка која су уређена овим Законом, сходно се примењују одредбе Закона о стечају.³³⁴ Дакле, не само да се ликвидациони поступак спроводи пред судом који је сходно Закону о стечају стварно и месно надлежан за спровођење стечајног поступка, већ се примењују и норме овог закона онда када питања из домена Закона о ликвидацији иста нису уредила.³³⁵ Сматрамо да је овакво решење последично аргументовано оним што смо истакли и код Закона о ликвидационом поступку Федерације БиХ, а то је специфичност вођења регистра привредних субјеката пред судом, односно не постојање државне институције пред којом би се водио поступак регистрације и вођења евиденције привредних субјеката, као што је то случај са Агенцијом за привредне регистре у Републици Србији.

Разлог за покретање ликвидационог поступка је адекватно нормиран. Ликвидациони поступак се спроводи у следећим случајевима:

³³³ Чл. 1. Закон о ликвидационом поступку ”*Службени гласник Републике Српске*”, број 64/02.

³³⁴ Чл. 4. Закон о ликвидационом поступку ”*Службени гласник Републике Српске*”, број 64/02.

³³⁵ Оваква законско-нормативна повезаност два института, стечаја и ликвидације, није препозната у другим правним система, схватајући фундаменталне разлике које постоје између стечаја и ликвидације. У прилог овоме говори и чињеница да наш Закон о привредним друштвима, нема одредбе које позивају на примену одредаба Закона о стечају, у случају тзв. правних празнина.

1) ако је пословном субјекту изречена мера забране обављања делатности због неиспуњавања услова за обављање делатности, а пословни субјекат у року одређеном у изреченој мери не испуни те услове, односно не промијени дјелатност,

2) ако су престали постојати природни и други услови за обављање делатности,

3) ако је истекло време на које је пословни субјекат основан,

4) ако је донета одлука о престанку пословног субјекта од овлашћеног органа пословног субјекта, који је одређен посебним законом, односно оснивачким актом или статутом пословног субјекта,

5) ако се правоснажном одлуком надлежног суда утврди ништавост уписа у Регистар пословних субјеката (у даљем тексту: Регистар),

6) ако пословни субјекат није ускладио облик организовања, као и опште акте са законом којим се уређују привредна друштва и другим прописима, а није ликвидирани и брисан из Регистра у складу са законом којима се уређује регистрација пословних субјеката у Републици Српској,

7) ако је пословном субјекту правоснажном одлуком надлежног суда изречена казна престанка правног лица у складу са законом којим се прописују кривична дјела и кривичне санкције,

8) и у случајевима утврђеним другим законима.³³⁶

Сумарни приказ законских основа за спровођење ликвидационог поступка указују да је законодавац узео читав низ правно релевантих ситуација као основ за покретање поступка.³³⁷

Позитивно правно решења овог прописа је прописано у глави 2. Закона - *врсте ликвидационог поступка*. Сходно члану 6. Закона, врсте ликвидационог поступка су: добровољни ликвидациони поступак, принудни ликвидациони поступак, ликвидациони поступак по службеној дужности, и ликвидациони поступак утврђен другим законима. Ово законско решење јесте релативно правно иновативно, ако сагледамо решења других сродних упоредноправних прописа. Као позитивно, посебно апострофирамо законску дистинкцију између добровољне и принудне ликвидације, те још једном налазимо

³³⁶ Чл. 5. Закон о ликвидационом поступку "Службени гласник Републике Српске", број 64/02.

³³⁷ У начелу, сматрамо да дато решења није ни добро ни лоше, јер као такво може имати и критику и подршку. Ипак смо мишљења да је списак случајева могао бити краћи, нарочито ако узмемо у обзир чињеницу да се поступак може спровести и у случајевима који су утврђени другим законима.

потребу да укажемо на легислативну потребу нашег прописа, и јасног дефинисања института добровољне ликвидације.³³⁸

Законодавац је адекватно прописао и ко је одређен да упути предлог за покретање ликвидационог поступка, те се као такви јављају:

- орган овлашћен за заступање,
- оснивач, односно овлашћени члан правног лица,
- суд који води регистар,
- други субјекат овлашћен законом.

Уз образложен предлог, предлагач је дужан да достави потребну документацију. Списак лица који су тзв. овлашћени предлагачи је потпун, те у том смислу немамо посебан коментар, јер је законодавац обухватио сва лица односно субјекте који морају бити обухваћени.

Са аспекта предмета и циљева истраживања, сматрамо као изузетно важно истаћи да је законодавац адекватно дефинисао институт добровољног ликвидационог поступка. У члану 7. Закона, законски су адресирана релевантна питања из домена овог института. Прво, јасно су дефинисани појам и општа обележја добровољног ликвидационог поступка. Добровољни ликвидациони поступак се спроводи на основу одлуке о престанку пословног субјекта, коју доноси овлашћени орган пословног субјекта одређен посебним законом, односно оснивачким актом или статутом пословног субјекта.³³⁹ Одредба закона јасно дефинише на који начин се покреће добровољни ликвидациони поступак, односно ко је овлашћени орган односно лице за његово доношење.³⁴⁰ У ставу два истог члана прописано је да *”добровољни ликвидациони поступак се може спровести у редовном ликвидационом поступку или у скраћеном добровољном ликвидационом поступку”*. На овај начин законодавац је учинио да се сам поступак добровољне ликвидације може спровести и убрзано, што је свакако позитивно правно решење које иде у прилог ажурности самог поступка. У том смислу, сматрамо да дато правно решење може бити *de lege ferendi* српског права, јер постоји читав спектар позитивних аспеката истог.

Када је у питању сам ток ликвидационог поступка, органи који се појављују, као и сам начин окончања ликвидације, сматрамо да је текст овог закона у највећој мери

³³⁸ Остале две врсте поступка су по нашем мишљењу непотребне, јер поступак по службеној дужности јесте *de jure* принудни поступак, док је поступак који је утврђен другим законом непотребан.

³³⁹ Чл. 7. ст. 1. Закон о ликвидационом поступку *”Службени гласник Републике Српске”*, број 64/02.

³⁴⁰ Термини који су употребљени у члану 7. закона (овлашћени орган; оснивачки акт; статут) јасно указују на примену овог поступка и на привредна друштва. Поред тога што је прописао, и адекватно нормирао институт добровољне ликвидације, законодавац је сам поступак учинио и правно релаксиранијим.

саобразанан са текстом Закона о ликвидационом поступку Федерације БиХ, те да коментари и обсервације претходно дате важе и код овог прописа. Законом је прописано да су органи ликвидационог поступка ликвидациони судија и ликвидациони управник (ликвидатор). Након што размотри предлог за покретање ликвидационог поступка и утврди основаност истог, суд доноси решење о отварању ликвидационог поступка и именовању ликвидационог управника.³⁴¹ Ликвидационог управника именује ликвидациони судија, а за ликвидационог управника може се именовати само лице које располаже потребном стручношћу и потребним искуством. Иако је законом одређено да ликвидациони управник може бити само лице које располаже потребном стручношћу и потребним искуством, није прецизирано шта се подразумева под овим појмовима, што јесте законски недоречено питање.³⁴²

Ликвидациони управник има дужност да одмах након ступања на дужност изврши попис имовине, сачини биланс стања и попис поверилаца, као и да пред надлежним судом гарантује за тачност и потпуност података. Ово решење је идентично ономе које је прописано у Закону о ликвидационом поступку Федерације БиХ.³⁴³ Поред тога, ликвидациони управник је дужан да без одлагања узме у посед имовину правног лица а овлашћен је, и обавезан да уновчи исту. Права трећих лица на предметима и правима имовине се морају узети у обзир. Уколико су испуњене претпоставке за спровођење стечајног поступка, ликвидациони управник је дужан да у року од 15 дана поднесе предлог за отварање стечајног поступка. Он одговара за све штете које повериоцима или члановима правног лица настану због закаснелог подношења предлога.

Када је реч о трошковима поступка, одредбама Закона је одређено да је ликвидациони управник дужан из ликвидационе масе прво измирити трошкове ликвидационог поступка, а накнада трошкова ликвидационог управника и награда за рад одређује се у складу са Законом о стечају. Овде учачамо јасну нормативну корелацију са Законом о стечају, те повезаност два прописа уистину јесте значајна и

³⁴¹ Ово решење објављује се у "Службеном гласнику Републике Српске".

³⁴² Уколико је законодавац имао интенцију да у погледу квалификација пропише посебне услове за избор ликвидационог управника, онда је морао исто учини са јасно дефинисаним нормативним параметрима, јер је описана језичка конструкција склона различитом тумачењу, без могуће законске валидације.

³⁴³ Уколико ликвидациони управник не извршава ове обавезе, а за ликвидационог управника је постављен ранији члан органа овлашћеног за заступање правног лица, суд може одредити принудне мере према чл. 10. и чл. 62. Закона о стечајном поступку. Ако је постављен ликвидациони управник који није члан органа овлашћеног за заступање правног лица, суд може на предлог ликвидационог управника одредити принудне мере према чл. 10. и чл. 62. Закона о стечајном поступку, уколико чланови не извршавају своје обавезе сходно закону.

кохерентна на јединствен начин. Са процесноправног аспекта поступка, важно је и истаћи да након измирења трошкова поступка, ликвидациони управник измирује потраживања поверилаца. Уколико су потраживања поверилаца за које не постоји извршни наслов спорна, ликвидациони управник тог повериоца упућује да покрене парницу у року од 15 дана ради доказивања основаности потраживања. Ако поверилац у остављеном року покрене парницу, ликвидациони управник обезбеђује средства ради евентуалне исплате те обавезе.³⁴⁴

Окончање поступка јесте законски уређено на начин који је анализиран у претходном пропису Федерације БиХ. Тако је прописано да суд закључује ликвидациони поступак након што изврши потпуну деобу имовине, а ликвидационог управника разрешава дужности. Решење о закључењу поступка објављује се у *"Службеном гласнику Републике Српске"*. По правоснажности решења о закључењу ликвидационог поступка, суд одређује брисање пословног субјекта из регистра суда.

Закон о ликвидационом поступку Р. Српске представља пропис којим се у потпуности нормативно адресира институт ликвидације. Примена прописа је проширена на пословне субјекте, иако није најјасније шта се под истим подразумева, те је целисходније било коришћење термина "правна лица", како је учињено у сродном закону Федерације БиХ. Текст закона представља кохерентну целину, те има низ законских решења која смо као позитивна похвалили. Сматрамо да тренутно јесте законска нужност повезаност овог прописа са Законом о стечају, али би будућа реформа законодавства у овој области морала да издвоји овај институт као посебан, те би и срповођење поступка било лишено улоге суда у таквом поступку, слично нормативном решењу како је то учињено у српском праву. Одређене дистинкције које постоје између ових прописа су последично повезане са претходно наведеним закључцима, те стога можемо констатовати да поступак ликвидације јесте законски уређен поступка у праву Р. Српске, који има низ специфичних правних решења другачијих од оних које налазимо у српском праву, па је стога и упоредноправни приказ нормирања института ликвидације последично различит. Као похвално можемо истаћи, као што је претходно у раду и истакнуто, законско нормирање института добровољне ликвидације, као и могућност примене скраћеног ликвидационог поступка. Оба правна решења су

³⁴⁴ Уколико поверилац у остављеном року не покрене парницу за спорно потраживање, његово потраживање се неће узети у обзир приликом деобе. Ликвидациони управник ће лично одговарати за скривљену повреду своје обавезе да имовину уновчи што је боље могуће и да прикупљени износ равномерно подели. Поред тога, ликвидациони управник је дужан да на тражење суда достави предлог начина деобе, односно да по окончаном поступку деобе достави извештај о свим радњама спроведеним у току поступка.

пожељна као таква, са потребом да буду дорађена и инкорпорисана у будућим изменама Закона о привредним друштвима.

Закон о привредним друштвима Републике Српске

Кровни пропис којим се уређује оснивање, пословање, управљање и престанак привредних друштава у праву Р. Српске, јесте Закон о привредним друштвима.³⁴⁵ Историјат овог закона датира из 2008. године када је првобитно усвојен, те данас и даље представља актуелни пропис са изменама и допунама које су учињене закључно са 2019. годином. Реч о пропису који по свом садржају, као и техници израде самог текста, представља пропис сличан другим сродним прописима држава региона, укључујући и српски Закон о привредним друштвима. Као што је претходно у раду истакнуто, Закон о привредним друштвима Републике Српске (у даљем тексту: ЗПД РС) такође садржи одредбе којима се уређују поједина питања у погледу поступка ликвидације, односно добровољне ликвидације. Можемо констатовати да је ово решење саобразно са правним решењима прописаним у Федерацији БиХ, где такође имамо сродну примену два закона. У том контексту, критике таквог решења стоје и када је у питању правни систем Р. Српске. У многим аспектима ова два прописа долази до колизије одређених норми више закона, те таква правна решења не доприносе кохерентности правног уређења овог института и самог поступка. Последишно пак, одређене норме у самом Закону о привредним друштвима су нужне, као последица чињенице да различите правне форме привредних друштава захтевају и различит правни третман законодавца.

Институт ликвидације привредног друштва, као и институт добровољне ликвидације друштва, су у оквиру текста Закона о привредним друштвима нормативно адресирани за сваку од форми привредних друштава које су овим прописом дефинисане. Правне форме привредних друштава у смислу овог закона су ортачко друштво, командитно друштво, друштво са ограниченом одговорношћу, и акционарско друштво (отворено и затворено).³⁴⁶

³⁴⁵ Закон о привредним друштвима Р. Српске ("Сл. гласник РС", бр. 127/2008, 58/2009, 100/2011, 67/2013, 100/2017 и 82/2019)

³⁴⁶ Из наведеног јасно је да је реч о истим формама привредних друштава које препознаје и наш Закон, што није био случај са Законом о привредним друштвима Федерације БиХ.

Институт ликвидације привредног друштва је нормативно уређен у оквиру посебног поглавља Закона о привредним друштвима, под називом: *Добровољна ликвидација, повезивање и реорганизација привредног друштва*. Из наслова поглавља јасно је да Закон адресира један облик ликвидације привредног друштва, институт добровољне ликвидације. У том смислу, законодавац је законом одредио целине: *појам и покретање добровољне ликвидације, ликвидација и повериоци; статус друштва и ликвидациони управник; ликвидациони биланси; исплате власницима власничких удела и окончање ликвидације*. Из наведеног јасно произилази да је законодавац у Р. Српској унифицирао институт добровољне ликвидације привредног друштва као самостални институт права, чија је примена основана на премисама одредаба Закона о привредним друштвима. У начелу, Закон о привредним друштвима у потпуности регулише све аспекте института добровољне ликвидације, као и сам поступак, док се за остале врсте ликвидационих поступака примењују одредбе Закона о ликвидационом поступку. Критика која је била упућена законодавцу у Федерацији БиХ, који је дату материју комплексно законски нормирао тако да постоји проблематика у тумачењу примене адекватног прописа, у случају Закона о привредним друштвима Р. Српске не стоји, иако је суштински реч о релативно сличним правним решењима. Разлика је у томе што је сам законодавац у Р. Српској јасно направио дистинкцију између различитих врста ликвидационих поступака, па се тако добровољна ликвидација за привредна друштва има применити сродно овом пропису, док су остали облици ликвидације привредних друштава предметно нормирани за примену у оквиру Закона о ликвидационом поступку.³⁴⁷

Појам института добровољне ликвидације привредног друштва је одређен у члану 338. Закона. Добровољна ликвидација привредног друштва спроводи се када друштво има довољно финансијских средстава за покриће свих својих обавеза, а нарочито:

- а) ако престану да постоје природни и други услови за обављање делатности,
- б) истеком времена за које је основано и
- в) ако тако одлуче ортаци, чланови или акционари.³⁴⁸

³⁴⁷ Овакво правно решење је, према мишљењу аутора овог рада, позитивно, јер уважава постојање више правних прописа који регулишу сам институт ликвидације, али поново успева да веома јасно нормативно дистинктује њихову сродну примену у пракси.

³⁴⁸ Чл. 338. Закон о привредним друштвима Р. Српске (*"Сл. гласник РС"*, бр. 127/2008, 58/2009, 100/2011, 67/2013, 100/2017 и 82/2019)

Позитивним оцењујемо начин на који је законодавац дефинисао појам добровољне ликвидације привредног друштва. У упоредноправном смислу, ово законско решење је најшире појмовно конципарано решење, и решење је које уважава више правних основа у смислу покретања поступка добровољне ликвидације привредног друштва. Ипак, сматрамо да је најшири вид тумачења става "в", легитимна и самостална одлука ортака, чланова односно акционара друштва, и једино стварно довољан разлог. Истек времена за које је друштво основа јесте правни основ за ликвидацију, али он је као такав израз воље његових оснивача, односно ортака, чланова или акционара, само што је таква одлука већ претходно била донета приликом оснивања, тако да правно рефлектује став "в" овог члана, само са претходном временском дистанцом његове манифестације. Када је у питању правни основ у ставу "а", исти је релативно широко дефинисан, те се не може са јасном индицијом утврдити шта се под истим сматра у пракси. У крајности, и тако наступела ситуација последично мора бити констатована од стране самог друштва, односно лица из става "в" овог члана. Из наведених разлога сматрамо да је законодавац могао да остави само правни основ из става "в", а да по том основу буду третиране и правне ситуације из става "а и б". Свакако да овај коментар, иако мала критика, није као такав посебно значајан, јер у бити не мења сам правни квалитет законске норме.

Поступак доношења одлуке о покретању добровољне ликвидације мора бити законски прецизиран за различите форме привредних друштава, уважавајућу правне дистинкције које између њих постоје. Ликвидација привредног друштва спроводи се одлуком ортака, чланова или акционара, и то:

а) у случају ортачког друштва, једногласном одлуком свих ортака, ако оснивачким актом друштва није одређено одлучивање већином гласова;

б) у случају командитног друштва, једногласном одлуком свих комплементара, ако оснивачким актом друштва није одређено одлучивање већином гласова;

в) у случају друштва с ограниченом одговорношћу, одлуком коју доноси скупштина чланова друштва сагласношћу свих чланова друштва, осим ако оснивачким актом или уговором није одређено да се одлучује већином гласова, али не мањом већином од укупног броја гласова;

г) у случају акционарског друштва, одлуком коју доноси скупштина акционара друштва, квалификованом већином, а та већина представља позитивно гласање најмање 2/3 гласова присутних и акционара који гласају писаним путем и који поседују акције са

правом гласа о том питању, ако су испуњени услови прописани законом који се односе на кворум.³⁴⁹

Питање начина одлучивања у контексту доношења одлуке о покретању поступка добровољне ликвидације је јасно прецизирано за све законом прописане форме привредних друштава.³⁵⁰

Из законодавне праксе која је претходно обрађивана закључено је да сама одлука о покретању поступка ликвидације не производи правно дејство док се као таква не региструје од стране органа, односно надлежне институције. Такво решење је садржано и у ЗПД Р. Србије, где је прописано да се одлука о покретању поступка ликвидације привредног друштва региструје и објављује у складу са законом којим се уређује регистрација пословних субјеката. Разлог за такво решење је у потреби информисања шире пословне заједнице о започетом поступку, схватајући исту као изузетно значајну информацију с обзиром на правни карактер такве одлуке. У том смислу, привредно друштво има обавезу да достави познатим повериоцима писано обавештење са копијом регистрационе пријаве о покретању поступка престанка друштва ликвидацијом. Сходно закону, обавештење мора да садржи:

- а) поштанску адресу где се упућује пријава потраживања поверилаца,
- б) рок у коме привредно друштво у ликвидацији мора примити пријаву, који не може бити краћи од 120 дана од дана достављања писаног обавештења и
- в) упозорење да ће потраживање бити преклудирано ако пријава потраживања не буде поднесена у одређеном року.³⁵¹

Обавезујући садржај обавештења је детаљније регулисан у односу на законско решење српског законодавца, али обим законске интервенције није од посебног правног значаја да би смо могли да констатујемо значајније законске разлике. Чланом 342.

³⁴⁹ Одредбе закона, оснивачког акта, уговора ортака или чланова друштва и статута акционарског друштва које се односе на обавештавање и поступак одлучивања примењују се и на одлучивање о ликвидацији друштва. Чл. 339. Закон о привредним друштвима Р. Српске (*"Сл. гласник РС"*, бр. 127/2008, 58/2009, 100/2011, 67/2013, 100/2017 и 82/2019)

³⁵⁰ У начелу, реч је о готово идентичним правним решењима која су инкорпорисана у српски Закон о привредним друштвима. Законодавац у потпуности уважава специфичности сваке од форми привредних друштава, њену унутрашњу правну организацију одлучивања, те адекватно нормира релевантан начин одлучивања за сваку форму привредних друштава.

³⁵¹ Потраживање против привредног друштва у ликвидацији је преклудирано ако није пријављено привредном друштву у ликвидацији у року од 120 дана од дана достављања писаног обавештења или ако поверилац чије је потраживање оспорено од друштва у ликвидацији не покрене поступак пред судом у року од 30 дана од дана пријема одлуке о оспоравању потраживања. Потраживање против привредног друштва у ликвидацији које је преклудирано не обухвата потраживање које је настало након наступања дејства одлуке о ликвидацији привредног друштва. Чл. 341. Закон о привредним друштвима Р. Српске.

ЗПД РС одређена је обавеза привредног друштва да објављује обавештења која се односе на поступак ликвидације.³⁵² Ово обавештење о одлуци о ликвидацији мора да:

а) буде објављено најмање три пута у временским размацима не мањим од 15 дана и не дужим од 30 дана,

б) садржи позивање на одредбе Закона о привредним друштвима које се односе на обавештење о ликвидацији,

в) садржи поштанску адресу где се шаље пријава потраживања од поверилаца,

г) садржи упозорење да ће потраживање бити преклудирано ако га поверилац не пријави, односно не покрене судски поступак у складу са законом.

Као и код претходног члана Закона, и овде увиђамо виши степен законске интервенције у односу на решења у српском закону. Са тим у вези, законска решења пружају релевантан законски оквир у домену регулације овог питања, али као и у претходном случају, законско решење је нешто ширег нормативног контекста, у односу на српско право.

Отварање поступка ликвидације утиче на правни статус друштва. Не само да је друштво у посебном правном поступку који има за циљ гашење његовог правног субјективитета, већ и само друштво мора у том смислу ограничено да послује, односно предузима правне радње. Закон о привредним друштвима Р. Српске уређује правни статус друштва за време ликвидације. Привредно друштво не може предузимати нове послове, већ само послове у вези са спровођењем ликвидационог поступка као што су продаја имовине, плаћање поверилаца, наплата потраживања и друге послове нужне за ликвидацију друштва.³⁵³ Прописана ограничења овим законом су ближе дефинисана у односу на законска решења у српском праву. Док домаћи законодавац не улази у домен набрајања послова, већ своди такво ограничење на релативно апстрактан начин, дајући могућност различитог погрешног и правога тумачења, законодавац у Р. Српској ближе одређује који се послови имају сматрати за оне који се током ликвидације могу предузимати. Овде поздрављамо такво решење, јер оно није само у контексту ширег законског регулисања датог питања, већ јасније дефинише провизорност норме, што ствара адекватан оквир за њену практичну примену, а што је супротно ономе што је законодавац у Р. Србији учинио. Ближе дефинисање карактера послова који се могу

³⁵² У том смислу наводи се да привредно друштво у ликвидацији има обавезу да објављује обавештење о ликвидацији у складу са законом којим се уређује регистрација пословних субјеката.

³⁵³ Чл. 343. Ст. 1. Закон о привредним друштвима ("Сл. гласник РС", бр. 127/2008, 58/2009, 100/2011, 67/2013, 100/2017 и 82/2019)

предузети у току ликвидационог поступка је питање од значајног правног и практичног интереса, па је његова ближа регулација пожељна.³⁵⁴

Пословођење привредним друштвом у ликвидацији је важно питање од значаја за обављање текућих послова до окончања самог поступка. У том смислу, вођење послова из делатности привредног друштва у поступку ликвидације одређено је одредбама члана 344. ЗПД РС где се наводи *”да у поступку ликвидације послове из делатности привредног друштва воде лица која су имала иста овлашћења и пре ликвидације, ако друштво не изабере друго лице или лица”*. Ово решење није саобразно са решењем у ЗПД Р. Србије, које јасно прописује обавезу избора лица за ликвидационог управника, невезано за његов претходни правни статус у друштву, односно не постојање истог.

Са статусноправног контекста, лице или лица која имају овлашћења у поступку ликвидације привредног друштва зову се ликвидациони управници. Интересантно је овде уочити да за разлику ЗПД Р. Србије, који прописује да само једно лице може бити изабрано за ликвидационог управника, ЗПД Републике Српске прописује да ову функцију може обављати и више лица. Претпоставка је да је законодавац хтео да остане доследан праву на пословођење друштва које може бити регистровано право једног или више лица. Ипак, ликвидациони поступак има низ специфичних правних обележја, па пословођење није институт који би у тако ванредним околностима пословања друштва требао бити дељив као право између више лица. Ово решење је јединствено у контексту ове упоредноправне анализе, и не можемо га сматрати као добрим правним решењем из претходно описаних разлога.³⁵⁵

Ликвидациони управник има законом одређене дужности, односно послове које треба да изврши у току ликвидационог поступка. У том смислу, чланом 347. ЗПД РС је одређено да ликвидациони управник привредног друштва завршава текуће послове друштва, наплаћује потраживања, измирује обавезе и уновчава имовину друштва. У оквиру својих овлашћења ликвидациони управник привредног друштва одговоран је за вођење послова друштва и заступа привредно друштво у ликвидацији. Поред тога, ликвидациони управник привредног друштва саставља биланс стања најкасније 60 дана по отварању поступка ликвидације (почетни ликвидациони биланс стања) и подноси га

³⁵⁴ Поред тога, у поступку ликвидације привредног друштва не плаћају се дивиденде нити се имовина друштва расподељује ортацима, члановима или акционарима пре плаћања свих потраживања поверилаца.

³⁵⁵ Када је реч о разрешењу ликвидационог управника, одређено је да ликвидациони управник може бити разрешен на исти начин на који је изабран односно именован, а избор, одређивање (именовање) или разрешење ликвидационог управника региструје се и објављује у складу са законом којим се уређује регистрација пословних субјеката. (чл. 345. и чл. 346. ЗПД РС)

ортацима или комплементарима, или скупштини чланова или акционара на усвајање. Ова обавеза дефинисана је чланом 348. у коме је одређено и да се у билансу стања наводи стање активе и пасиве друштва, неопходне радње за спровођење ликвидације и време потребно за завршетак ликвидације. Сва имовина привредног друштва укључује се у биланс стања по њеној тржишној цени или процењеној вредности. Ликвидациони управник привредног друштва подноси привремени извештај о својим радњама, са образложењем разлога због којих се ликвидација наставља, а није завршена, као и финансијски извештај, по истеку сваке пословне године у року који је прописан Законом о рачуноводству и ревизији.³⁵⁶ Уколико ликвидациони управник утврди да имовина привредног друштва није довољна за то да се подмире сва потраживања поверилаца, дужан је да одмах обустави поступак ликвидације и покрене поступак стечаја.³⁵⁷ Закон о привредним друштвима Р. Српске релативно јасно дефинише дужности ликвидационог управника, и исто чини на методолошки начин како је то учињено у ЗПД Р. Србије. Дужности ликвидационог управника су саобразне са различитим фазама спровођења ликвидационог поступка, што је начин адекватног нормирања обавеза ликвидационог управника. У упоредноправном контексту, дата решења су релативно сличног правног карактера, док одређене дистинкције између текста два закона постоје само у нормативним нијанса које нису од посебног правног значаја.

Ликвидациони поступак се мора окончати само намирењем свих обавеза друштва према трећим лицима, што је правни стандард који је прихваћен и у свим другим правним системима. Тако је чланом 350. ЗПД РС одређено да након подмирења дугова привредног друштва, ликвидациони управник саставља извештај о спроведеној ликвидацији, завршни ликвидациони биланс и предлог о подели ликвидационог остатка друштва. Завршни ликвидациони биланс стања привредног друштва садржи приказ извора прилива и њихову употребу, списак имовине која је отуђена и приливе који су тако остварени, изјашњење да ли постоје још нека питања која треба решавати и предлог њиховог решавања, износ трошкова ликвидације и накнаде ликвидационом

³⁵⁶ Дакле, ликвидациони управник има обавезу да по преузимању дужности сачини биланс стања у којем наводи стање активе и пасиве друштва, неопходне радње за спровођење ликвидације и време потребно за завршетак ликвидације, односно да води рачуна да друштво извршава своје обавезе из области рачуноводства и ревизије.

³⁵⁷ Ако је ликвидација обустављена због покретања стечаја, ликвидациони управник о томе извештава регистар пословних субјеката ради регистрације и објављивања у складу са законом којим се уређује регистрација пословних субјеката. (чл. 349. ЗПД РС)

управнику.³⁵⁸ Овај аспект поступка који законодавац третира, је истовремено и област која уређује питање регулисања обавезе ликвидационог управника, али истовремено и коначан аспект окончања ликвидационог поступка. У том смислу, законска решења су јасно прописана у контексту онога што се има саставити од извештаја након окончања ликвидације, те у том смислу не постоје посебно битна обележја која су посебно дистинктивне правне природе у односу на легислативна решења садржана у ЗПД-у Р. Србије.

Окончање ликвидације има за последицу и потенцијално питање расподеле тзв. ликвидационог остатка, односно расподеле имовине и њене вредности која је остала друштву након регулисања свих обавеза друштва према трећим лицима. У погледу исплате власницима власничких удела, односно окончања ликвидације, законом је предвиђено да имовину привредног друштва у ликвидацији, која преостане након измирења потраживања поверилаца и других потраживања, расподељује ликвидациони управник, ортацима, члановима и акционарима.³⁵⁹ Питање расподела преостале имовине је идентично уређено као у ЗПД Р. Србије, што јесте и адекватно законско решење. Питање расподеле преостале имовине након ликвидације мора да уважава власничку композицију друштва, уважавајући примарне правне разлике између друштва лица и друштва капитала. Сходно томе, питање прерасподеле имовине након окончања ликвидације друштва уважава правне дистинкције које постоје између различитих форми друштва, пре свега у контексту права на управљање које директно призилази из односа појединца и друштва као власничког концепта.

Када је реч о правима ликвидационог управника, поред наведених права, ликвидациони управник има право на накнаду и у том смислу чланом 352. ЗПД РС одређено је да ликвидациони управник има право да му се примерено надокнаде

³⁵⁸ Извештај и завршни ликвидациони биланс привредног друштва усвајају ортаци, односно скупштина чланова или акционара, ако у одлуци о покретању поступка ликвидације или у одлуци надлежног суда није другачије одређено.

³⁵⁹ Уколико оснивачким актом, уговором чланова, уговором ортака, статутом друштва или одлуком надлежног суда није другачије одређено, ова расподела се врши у складу са правилима приоритета, и то: а) за плаћање ортака, чланова или акционара са повлашћеним акцијама који имају право приоритета на плаћање у ликвидацији у складу са оснивачким актом, уговором ортака, чланова или акционара друштва, б) за плаћање ортацима (у случају ортачког друштва или командитног друштва), члановима (у случају друштва са ограниченом одговорношћу) сразмерно уделима у друштву и акционарима (у случају акционарског друштва) сразмерно акцијама које поседују у друштву.

Командитори командитног друштва, чланови друштва са ограниченом одговорношћу и акционари акционарског друштва који су примили исплате у доброј вери након што је привредно друштво у ликвидацији приступило у свему у складу са поступком, односно одредбама закона које се односе на обавештавање поверилаца о поступку ликвидације, обавезни су на враћање примљеног ако је то потребно за намирење поверилаца друштва. У случају спора у вези са расподелом имовине друштва у ликвидацији ортацима, члановима или акционарима друштва, ликвидациони управник одгађа расподелу до коначног решења спора, осим ако одлуком суда није другачије одређено. (чл. 351. ЗПД РС)

трошкови које је имао у спровођењу ликвидације, као и на исплату накнаде за рад.³⁶⁰ Питање накнаде за рад ликвидационог управника, као и питање накнаде трошкова које је имао током трајања ликвидационог поступка, јесу питања из домена права ликвидационог управника као законског заступника и органа пословођења друштва у ликвидацији. Као правно решење, може се констатовати да законски текст јесте у правно-техничком смислу саобразан са текстом ЗПД Р. Србије. Законодавац прописује ”накнаду за рад”, што јесте питање које у основи решава економски интерес ликвидационог управника, те јесте решење које је као такво нормирано и у другим законима држава региона. Ово питање је адекватно истражено и елаборирано у посебно делу дисертације, па стоје слична упоредноправна мишљења у вези са начином регулисања датог питања.

У последњим члановима закона којима се уређује институт добровољне ликвидације, уређена је материја процесноправног карактера окончања поступка ликвидације. Након окончања поступка ликвидације привредног друштва и одобрења финансијског извештаја састављеног са даном завршетка ликвидације, и извештаја о спровођењу ликвидације од ортака, комплементара, односно скупштине чланова или акционара, ликвидациони управник без одгађања доставља ове извештаје и одговарајуће одлуке у седиште друштва и регистар, заједно са захтевом да друштво буде брисано из регистра у складу са законом којим се уређује регистрација пословних субјеката. Уколико се након окончања поступка ликвидације привредног друштва ортаци или комплементари не састану или се седница скупштине чланова друштва или акционара због недостатка кворума не одржи, ликвидациони управник завршава поступак и без одобрења финансијског извештаја и извештаја о спровођењу ликвидације од ортака, комплементара, или скупштине чланова, односно акционара.³⁶¹

³⁶⁰ Висину трошкова и накнаде за рад одређују ортаци, односно скупштина чланова или акционара, а у случају спора – суд. У погледу ових потраживања ликвидациони управник се сматра повериоцем друштва у ликвидацији, а трошкови и накнаде за рад ликвидационог управника плаћају се за време трајања ликвидације, ако то не утиче на подмирење обавеза према повериоцима друштва.

Према томе, висину трошкова и награде одређују ортаци, скупштина чланова или акционара, а у случају спора суд. Награда ликвидационом управнику би морала да буде сразмерна уложеном труду и времену и она се претпоставља, осим уколико није другачије договорено.

³⁶¹ Овим чланом је уређено и чување пословних књига друштва које је престало ликвидацијом. Пословне књиге и документа привредног друштва које је престало ликвидацијом чувају се у складу са прописима којима се уређује архивска грађа. Податак о томе код кога се чувају пословне књиге и документација привредног друштва региструје се у складу са законом којим се уређује регистрација пословних субјеката. Заинтересована лица могу прегледати књиге и документа друштва које је престало ликвидацијом, која се у складу са законом сматрају јавним и доступним. Ако се накнадно утврди да је потребно спровести даље радње по окончању ликвидације привредног друштва, суд на предлог лица које за то има правни интерес, поново именује ранијег или новог ликвидационог управника.

Питање одговорност ликвидационог управника, односно одговорност ортака, чланова и акционара по окончању ликвидације уређено је члановима 354. и 355. ЗПД РС. Када је реч о одговорности ликвидационог управника за штету, одређено је да ликвидациони управник одговара ортацима, члановима и акционарима привредног друштва као и повериоцима привредног друштва за штету коју им проузрокује у вршењу својих дужности, у складу са чл. 32. до 34. и чл. 36. и 37. Закона о привредним друштвима. Међутим, ликвидациони управник не одговара повериоцима, као ни ортацима, члановима друштва или акционарима за било какве губитке привредног друштва, обавезе или смањења вредности имовине која су настала као резултат доношења савесних и разумних пословних одлука у вези са спровођењем поступка ликвидације привредног друштва. Захтеви по основу одговорности ликвидационог управника за штету коју је проузроковао у вршењу својих дужности застаревају у року од једне године од дана брисања привредног друштва из регистра пословних субјеката. Уколико је више ликвидационих управника одговорно за исту штету, они одговарају солидарно. У погледу одговорности ортака, чланова и акционара по окончању ликвидације предвиђено је да за евентуално неизмирене обавезе из друштва у ликвидационом поступку ортаци ортачког друштва и комплементари командитног друштва одговарају након окончања тог поступка и брисања друштва из регистра пословних субјеката солидарно. Са друге стране, командитори командитног друштва, чланови друштва са ограниченом одговорношћу и акционари акционарског друштва за евентуално неизмирене обавезе ових друштва у ликвидационом поступку, одговарају након окончања тог поступка и брисања друштва из регистра пословних субјеката солидарно до висине примљеног износа из ликвидационог остатка.

Систем корпоративног законодавства Р. Српске има релативно слична нормативна решења онима која су прописана у Федерацији БиХ. С обзиром да је процес придружења Европској унији процес који се односи на Босну и Херцеговину као државу, промене које ће бити неопходне у области привредног законодавства су промене које ће обухватити измене прописа, како у Р. Српској тако и у Федерацији БиХ. Иако постоје нормативна решења која смо у анализи похвалили као решења која би могла бити инкорпорирана и у српско законодавство (скраћени или убрзани поступак ликвидације; јасно дефинисан институт добровољне ликвидације и тд.), ипак у начелу цео концепт тзв. привредног законодавства, који укључује и регулисање института ликвидације привредних друштава захтева реформу; реформу која ће готово сигурно

бити извршена онда и када у процесу приступних преговора Босна и Херцеговина отвори дато поглавље.

Институт ликвидације у праву Р. Хрватске

Правни систем Р. Хрватске је у обиму измене промене правне регулативе, најдинамичније промењен, што је директна последица уласка Р. Хрватске у Европску унију. Реформе у свим областима права, нису изузеле ни област статусног дела привредног законодавства. Закон о трговачким друштвима представља модеран закон који је утемељен на правним тековинама права Р. Хрватске, и инкорпорисаним нормативним новинама које су биле условљене усаглашавањем права Р. Хрватске са правом Европске уније. Уређење области оснивања, система управљања, престанка и статусних промена трговачких друштава (семантичка разлика у односу на привредна друштва), је представљало посебно поглавље у приступним преговорима Р. Хрватске и Европске уније. У том смисли, Р. Србија је на правцу усаглашавања ове области права са Европском унијом, што је у Р. Хрватској више од једне деценије правна реалност. Са тим у вези, основни пропис у области статусног привредног законодавства је Закон о трговачким друштвима. Пропис динамичког нормативног карактера, који је у својим провизорним нормама уредио и инкорпорисао низ европских директива као саставних делова самог Закона.³⁶² Закон о трговачким друштвима представља модеран правни прописа, који својим законским решењима уважава специфичност потребе уређење ове области права у складу са правним и другим тековинама Р. Хрватске, док истовремено инкорпорише важне норме које су од значаја у контексту усаглашавања овог прописа са правним тековина права Европске уније.

Закон о трговачким друштвима Републике Хрватске (у даљем тексту: ЗТД РХ), у оквиру другог дела, садржи одељак под називом: Ликвидација. Посебно издвојен одељак закона указује на јасну интенцију законодавца за издавајањем овог института права као посебно важног, што јесте и решење које је инкорпорисано у већини правних система држава региона. Законодавац је нормирао следећа питања од значаја: покретање поступка ликвидације, именовање и опозив ликвидатора, обим послова

³⁶² Директива 2007/36/ЕЗ Европског парламента; Директива 2009/102/Европског парламента; Директива Вијећа 2013/24/ЕУ; Директива ЕУ 2017/1132 Европског парламента и Вијећа.

ликвидатора, питања поделе имовине друштва, као и подмирење рачуна између чланова друштва.

Питање начина и разлога покретања поступка ликвидације је адресирано у свим прописима држава које су биле предмет упоредноправне анализе. У том смисли, ни ЗТД РХ се не разликује од других сродних прописа. За разлику од других сродних прописа, институт ликвидације није сходно закону регулисан у више појавних облика, већ се општи институт ликвидације сходно правним чињеницама од значај примењује различито. У том контексту, и сам појам, односно дефиниција института ликвидације, јесте у номотехничком смислу другачије дефинисан. Наиме, сам законодавац није сматрао за сходним да дефинише сам појам ликвидације, већ то чини кроз тумачење различитих норми самог закона, што је посредан начин дефинисања института. У том смислу, ми и не можемо да кажемо да ЗТД РХ појмовно дефинише ликвидацију, бар на непосредан начин. Шта је ликвидација, законодавац је дефинисао у првом члану одељка закона, члану 113. ЗТД РХ. Након разлога за престанак друштва проводи се ликвидација ако чланови не договоре другачије начин обрачуна и подјеле или се над друштвом не отвори стечај. Правни основ за покретање ликвидације је законом прописан настанак разлога за престанак друштва, а ликвидација друшта је законом предвиђен основ (укидање друштва).³⁶³ Даљи начин уређења покретање поступка ликвидације мора имати испуњене законом предвиђене услове, не постојање договора да се другачије изврши начин обрачуна и поделе између чланова друштва, односно ако се над друштвом не отвори стечај. Овде уочавамо једну значајну разлику у односу на ЗПД РС. Наиме, ликвидација се спроводи само ако изостане договор између чланова друштва у смислу обрачуна и поделе, што није законско решење које познаје наше право. Исто имплицира могућност и не спровођења ликвидације уколико такав договор постоји. У наше право, било да постоји договор међу члановима/власницима капитала, поступак

³⁶³ Разлози за престанак друштва јесу:

1. Истек времена одређеног у статуту, ако је друштво било основано на одређено време,
2. Одлука главне скупштине која се мора донијети с гласовима који представљају најмање три четвртине основног капитала заступаног на главној скупштини друштва при доношењу одлуке, ако се статутом за то не тражи већа већина или испуњење додатних претпоставки,
3. Правомоћна одлука регистарског суда којом се одређује брисање друштва по службеној дужности,
4. Припајање друштва другоме друштву, спајање с другим друштвом и подела друштва раздвајањем,
5. Отварање стечајног поступка,
6. Ништетност друштва,
7. Укидање друштва.

Чл. 367. Закон о трговачким друштвима *NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19*

ликвидације се увек мора спровести.³⁶⁴ Друга дистинкција јесте да се ликвидација не може спровести ако је над друштвом отворен стечај. Ова одредба јесте у правној корелацији са нашим законским решењима, јер је законом немогуће спровођење оба поступка над једним друштвом.

Управљање ликвидационим поступком је поверено ликвидатору. Ликвидатор има правни статус који по свом правном квалитету јесте релативно сличан оном који има ликвидациони управник сходно нашем ЗПД. Сходно Закону, ликвидацију спроводе сви чланови друштва као ликвидатори, ако одлуком чланова или друштвеним уговором није одређено да је спроведу поједини чланови друштва или друге особе. Ово решење је другачије у односу на ЗПД РС, који јасно прецизира да поступком управља искључиво ликвидациони управник. На предлог неког од ових лица ликвидаторе може због одређених значајних разлога именовати суд на чијем је подручју седиште друштва. Суд може именовати за ликвидатора и лице које није члан друштва. Ове решење је релативно иновативне правне природе, и оно у основи предвиђа могућност именовања ликвидатора од стране суда, онда и када није реч о поступку који је започет по службеној дужности. Насупрот хрватском закону, наш закон предвиђа могућност именовања ликвидационог управника од стране суда само у поступцима ликвидације друштва који се спроводе као принудни ликвидациони поступци. Поступак именовања ликвидатора је законом уређен поступак, који у основи представља истоветан правни стандард када је реч и о опозиву именованих ликвидатора. Ликвидатори се опозивају једногласном одлуком лица из чл. 114., став 2. и 3. Закона о трговачким друштвима, а због одређених значајних разлога ликвидаторе може на предлог некога од учесника опозвати и суд.³⁶⁵ Законска доследност је примењена, те се начин именовања ликвидатора правно рефлектује и на начин његовог разрешења.

Ликвидациони поступак се спроводи сходно ЗТД, те се у том смислу поступак мора јавно валидирати као поступак од посебног значаја за трећа лица. Из тих разлога, сва до сада анализирана законска решења правних система држава региона, показују као нужно објављивање релевантних информација од значаја за трећа лица. Тако је чланом 116. ЗТД РХ одређено да се заједно са пријавом за упис настанка разлога за престанак друштва суду подноси пријава за упис ликвидатора у трговачки регистар. На

³⁶⁴ Уколико друштво престане због отказа којег изјави поверилац некога од чланова или због тога што је над неким од чланова друштва отворен стечај, ликвидација се не мора спровести само ако се са тим сагласе повериоци или стечајни управник. Чл. 113. Закон о трговачким друштвима *NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19*

³⁶⁵ Чл. 114 и 115. Закон о трговачким друштвима *NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19*

овај начин друштво добија новог законског заступника који мора, у складу са прописима који уређују регистрацију привредних односно трговачких друштава, бити уписан као лице које има правни статус сходно правно чињеничном стању отварања ликвидационог поступка. Са тим у вези, свака промена ликвидатора или њихових овлашћења за заступање мора се унети у трговачки регистар³⁶⁶. У случају да је ликвидатора именовано суд, упис ликвидатора и упис судског опозива ликвидатора спроводе се по службеној дужности, што спада у сегмент логичних законских решења сходно претходно описаним чињеницама.

Отварање ликвидационог поступка, друштво улази у фазу тзв. ”ванредног стања”, стања у којем друштво иде ка иминентном гашењу. Ликвидација се спроводи са циљем окончања правног субјективитета трговачког друштва, а ликвидатор има централну улогу у спровођењу тог циља. Из тог разлога, постоји потреба за одређеним степеном законске регулације питања обима послова односно надлежности ликвидатора. Послови ликвидатора дефинисани су одредбама члана 117. ЗТД РХ где се наводи да ликвидатори морају завршити текуће послове, наплатити потраживања друштва, уновчити преосталу имовину и намирити повериоце. Уколико постоји потреба, ликвидатори могу ради довршења послова који су у току склапати и нове послове. Дакле, ликвидатори заступају друштво у границама свог пословног деловања. Законодавац у Хрватској јесте адекватно детерминисао послове које ликвидатор има спровести сходно закону, те такви послови и јесу саобразни са примарним циљем ликвидације. Завршетак текућих послова, наплата потраживања које друштво има, уновчавање преостале имовине, и у коначности намирење поверилаца, јесу послови који су саобразни са различитим аспектима ликвидационог поступка. Иако наш закон не детерминише на овај начин послове ликвидационог управника, у бити је реч о релативно сличним дужностима које има ликвидациони управник сходно ЗПД РС.

Заступање друштва у ликвидацији је поверено ликвидатору, али за разлику од законских решења у нашем праву, сходно ЗТД РХ, могуће је именовати и више лица као ликвидаторе друштва. У том случају, друштво има више законских заступника, који имају једнак обим права на законско заступање. Ово решење није препознато у ЗПД РС, иако друштва у редовном режиму постојања могу сходно овом пропису имати и више од једног законског заступника. Када друштво има више ликвидатора, постоји потреба за законским регулисањем њиховог узајамног заступања. У случају да се ради о више

³⁶⁶ У случају смрти члана друштва упис се може обавити, а да наследници не учествују у подношењу пријаве суду, под претпоставком да су у томе били спречени посебним околностима.

ликвидатора, предвиђено је да они обављају заједно радње које се тичу ликвидације, ако се не одреди да их могу предузимати појединачно, али се таква одлука мора уписати у трговачки регистар.³⁶⁷ Међутим, ово не значи да ликвидатори не могу да дају овлашћење некоме од њих да обави одређене послове или одређене врсте послова. У том смислу изјава воље трећих лица учињена било коме од лица овлашћених да заједно заступају друштво сматраће се да је учињена друштву. Описана законска решења су са једног аспекта логичног правног карактера, јер уважавају право на заступање друштва као право које је дељиво на више лица. Ипак, схватајући да циљ ликвидације јесте окончање правног субјективитета трговачког друштва, постојање само једног законског заступника, невезано за начин његовог избора, јесте решење које даје већи степен правне сигурности повериоцима друштва, односно самим власницима друштва.³⁶⁸ Из тог разлога сматрамо да решења садржана у ЗПД РС јесу прихватљивија, иако схватамо интенцију хрватског законодавца, а у бити исто није правно проблемитично решење. Из тог разлога, ограничење овлашћења ликвидатора је без правног утицаја у односу на трећа лица, што даје виши степен заштите ових лица.

Пословање у правном промету друштва које је започело поступак ликвидације мора бити универзално признато од стране свих трећих лица, а пре свега привредних субјеката. Ликвидатор је заступник друштва у ликвидацији, те је законом прописана обавеза ликвидатора да при потписивању друштва наведе и ознаку "у ликвидацији". Овим се на посредан начин стипулише обавеза друштва да у својим пословним иницијалима морају имати одреднецицу у ликвидацији, што јесте прописано и у ЗПД РС али на другачији начин.

Поред вођења послова друштва, ликвидатор има обавезу састављања релевантних финансијских извештаја који су у функцији истинитог и правовременог информисања чланова друштва, односно трећих лица. Обавеза ликвидатора је да састави финансијски извештај на почетку и по завршетку ликвидације. Финансијски извештај на почетку ликвидације треба да садржи биланс стања, односно стање по питању имовине друштва и обавеза друштва. Законодавац је прописао састављање релевантних финансијских извештај, те је исте и јано прецизирао. Реч је финансијским

³⁶⁷ Члан 118. Закон о трговачким друштвима *NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19*

³⁶⁸ Међутим, ликвидатори, без обзира ко их је именовано, морају у погледу вођења послова друштва поступати по одлукама које једногласно донесу лица из чл. 114., став 2. и 3. Закона о трговачким друштвима. (чл. 119. и чл. 120.)

извештајима које саставља ликвидациони управник, па по овом питању увиђамо висок степен сличности између решења нашег и хрватског закона.

Када је реч о подели имовине друштва, чланом 124. ЗТД РХ је предвиђено да након што се подмире дугови друштва, ликвидатори морају преосталу имовину поделити члановима сразмерно њиховим уделима у капиталу друштва, што се утврђује на основу коначних финансијских извештаја. За време трајања ликвидације, ако није потребан за подмирење поверилаца, новац се може привремено поделити. Међутим, морају се задржати износи који су потребни за покриће још недоспелих или спорних обавеза, као и за осигурање износа који припадају члановима за коначну поделу. Уколико између чланова друштва дође до спора око поделе имовине друштва, ликвидатори ће одгодити поделу све док се спор не оконча. У случају да имовина није довољно да се покрију обавезе друштва и исплате удели у капиталу друштва, чланови друштва морају надокнадити дефицит у сразмери у којој су обавезни да покрију губитак друштва.³⁶⁹ У погледу међусобних односа и односа према трећим лицима, чланом 126. ЗТД РХ је предвиђено да се до окончања ликвидације, на правне односе између дотадашњих чланова и друштва према трећим лицима примењују одредбе Закона о трговачким друштвима које се односе на правне односе између чланова и правне односе чланова друштва према трећим лицима, осим ако из одредаба које се односе на поступак ликвидације или из сврхе ликвидације не произилази нешто друго.

Окончање поступка ликвидације доводи до гашења правног субјективитета трговачког друштва. Регистар трговачких друштава воде надлежни државни судови, за разлику од начина вођење евиденције привредних субјеката у Р. Србији које је измештено из надлежности државних судова и дати у надлежност Агенције за привредне регистре. У Р. Хрватској, сходно ЗТД, по окончању ликвидације ликвидатори морају поднети пријаву суду за упис брисања друштва из трговачког регистра, имајући у виду да друштво престаје брисањем из трговачког регистра. Уколико изузмемо субјекта који води евиденцију, у коначности се брисање трговачког друштва сматра као радња којом се потврђује окончање правног субјективитета друштва у ликвидацији. Сходно томе, реч је о истом правном стандарду који је у свим државама региона

³⁶⁹ Чл. 125. Закон о трговачким друштвима *NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19*

прихваћен као нужан у смислу гашења правног субјективитета трговачких, односно привредних друштава.³⁷⁰

Специфичност ЗТД РХ јесте и засебно нормиран институт ликвидације дионичког друштва. Дионичка друштва, односно акционарска друштва, као форма привредних друштава која је у државама региона најобимније законски регулисана, је од стране хрватског законодавца тако уређена да су одређени сегменти ликвидације законски надограђени у односу на општи институт ликвидације који се спроводи за све форме трговачких друштава. Сходно овоме, имамо законску надоградњу института ликвидације за посебну форму трговачког друштва, дионичког друштва. Овакво решење није непознато у законодавној пракси држава региона, те је као такво прихватљив облик законске регулације. Морамо напоменути да је ЗТД РХ први од свих прописа држава региона који је законски имплементирао овакво решење, те су друге државе односно правни системи преузели *”као законодавну идеју”* дато решење.

У делу ЗТД РХ који се односи на потребу спровођења ликвидације дионичког друштва (акционарског друштва), у члану 369. наводи се *”да ако се над друштвом не отвори стечајни поступак, спроводи се поступак ликвидације друштва”*. Техника законског нормирања јесте мало упитна, јер захтева примену методе аналогije за адекватно тумачање исте. Дакле, онда и када дионичко друштво одлучи да престане да постоји у складу са законом, ликвидација се може спровести уколико није покренут стечајни поступак. Другим речима, уколико је друштво солвентно и вредност имовине и капитала је већа од потраживања поверилаца, онда је могуће спровести ликвидацију. Са друге стране, ликвидација друштва се неће спровести у случају да се ради о престанку друштва због припајања друштва другом друштву или спајању са другим друштвом. Уколико према ЗТД РХ није другачије одређено или ако другачије не произилази из сврхе ликвидације, на друштво се до закључења ликвидације примењују прописи који се односе на друштво над којим се не спроводи ликвидација.

Према члану 370. ЗТД РХ, након што се одлука о отварању ликвидације упише у судски регистар, уз пословно име привредног друштва додаје се ознака *”у ликвидацији”*. Специфичност ЗТД РХ јесте да је сегмент прописа који надограђује

³⁷⁰ Када је реч о пословним књигама и документацији друштва, ликвидатор ће их предати на чување Хрватској господарској комори, а она је дужна да примљене исправе чува и поступа са њима у складу са правилима којима се уређује поступање са архивском грађом и архивама. Накнада за складиштење и чување пословних књига и документације друштва подмирује се на терет друштва пре његовог брисања, у износу који правилником одреди министар надлежан за послове правосуђа. Чланови друштва и њихови наследници имају право увида у пословне књиге и у документацију друштва и могу их користити. (чл. 127. ЗТД РХ)

институт ликвидације друштва у субјектима који спроводе ликвидацију. Наиме, када је реч о ликвидаторима, према ЗТД РХ одређено је да ликвидацију спроводе чланови управе, односно извршни директори као ликвидатори. Статутом или одлуком главне скупштине за ликвидаторе се могу именовати друге особе, а на избор ликвидатора на одговарајући начин се примењују одредбе члана 239., став 2. ЗТД РХ . За разлику од решења других правних система, ЗТД РХ када је реч о ликвидацији дионичких друштва, је прописао низ специфичних решења. Из претходно наведеног члана закона, прописани су посебни услови за именовање ликвидатора. Тако да само лица који су чланови управе, односно извршни директори могу бити ликвидатори. Ипак, законодавац одмах прави и одступницу од таквог решења, па прописује да алтернативно, друштво може да именује и друго лице, али исто мора да задовољи критеријуме избора који се односе на чланове управе друштва, односно извршне директоре. Сходно томе, само лица са посебним компетенцијама могу бити ликвидатори дионичког друштва. Сматрамо дато решење прихватљивим, јер дионичка односно акционаркса друштва јесу у контексту корпоративног управљања изузетно сложена. Друго законско решење које је специфично за ЗТД РХ јесте и могућност именовања правног лица за ликвидатора. Ово решење је специфично за овај закон, док у другим сродним прописима држава региона исто не постоји. Новије промене ЗПД РС јесу предвиделе законску могућност да право на законско заступање поред физичких лица, имају и правна лица. Аналогно томе, у неком контексту би се могло тумачити и да ликвидациони управник, с обзиром да је законски заступник друштва у ликвидацији, може бити правно лице. Ипак, такво тумачење нема потпору у самом закону, јер ниједна одредба ЗПД-а у сегменту ликвидације друштва не прописује исто. Свакако да могућност избора правног лица за ликвидатора представља само продужење онога што, и наш, и хрватски закон прописују, могућност законског заступања од стране правног лица. Тако, хрватски је законодавац само проширио примену датог стандарда, што можемо сматрати као позитивно правно решење.

Законодавац је ради заштите интереса дионичара прописао могућност интервенисања суда у контексту права на именовање односно опозив ликвидатора. Тако је прописано да на захтев надзорног, односно управног одбора или дионичара који имају уделе који заједно чине најмање двадесети део основног капитала друштва, или најмање 4.000.000,00 куна, суд ће, ако за то постоји важан разлог, именовати или опозвати ликвидаторе. Једино што законодавац прописује као норму која осигурава

правну сигурност, јесте да дионичари који то траже морају учинити вероватним да су најмање три месеца власници деоница у друштву.³⁷¹

Законодавац такође третира и питање уписа ликвидатора у судски регистар. Тако је прописано да је за упис ликвидатора у судски регистар потребно да се пријава за упис именованих првих ликвидатора и њихових овлашћења мора поднети регистарском суду како би се уписали у судски регистар. За сваку измену ликвидатора или измену њихових овлашћења за заступање ликвидатори морају поднети суду пријаву да се упишу у судски регистар. Уз пријаву треба приложити исправе о именовању или опозиву ликвидатора и о њиховим овлашћењима за заступање у оригиналу или овереној копији.³⁷² Поред тога, ликвидатори морају дати изјаву да не постоје околности које би по закону представљале препреку за њихово именовање, односно да су упознати са тиме да о свему морају уредно извештавати суд.³⁷³ Сматрамо да ова законска решења допуњују законодавну материју института ликвидације друштва, те да се њихова примена на дионичка друштва може оценити као комплементарна са општим институтом ликвидације у самом закону.

Ликвидациони поступак дионичког друштва представља специфичан поступак који се законодавно надограђује на општи институт ликвидације друштва. У том смислу постоје значајна понављања законских решења, која се у овом сегменту закона употпуњују ради потребе за прецизнијим решењима која ће се применити за поступак ликвидације дионичких друштава. Тако је додатно прецизирано да је друштво у обавези да уз упућивање на престанак друштва позове све повериоце друштва да пријаве своја потраживања, у складу са чланом 373. ЗТД РХ.³⁷⁴ Дакле, неопходно је посебно обавестити о покретању поступка ликвидације повериоце за које се поуздано зна, на основу пословних књига, да имају потраживања према друштву. Дата решења су саобразна са решењима нашег ЗПД-а.

³⁷¹ Ликвидатори које именује суд имају право да им се примерено надокнаде трошкови које имају као ликвидатори и исплати награда за њихов рад. Ако се судски именовани ликвидатори и друштво не сагласе о накнади трошкова и о награди, о томе одлучује суд. Главна скупштина може у свако доба опозвати ликвидаторе које не именује суд.

³⁷² Чл 372. Закон о трговачким друштвима *NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19*

³⁷³ Именовање и опозив ликвидатора од стране суда уписује се у судски регистар по службеној дужности.

³⁷⁴ Позив се мора објавити три пута у размаку од по најмање петнаест, а највише тридесет дана, у гласилу друштва са знаком да повериоци пријаве друштву своја потраживања у року од шест месеци након објаве последњег позива. Поред тога, познате повериоце је неопходно посебно обавестити.

Правни положај ликвидатора је такође разрађен у овом сегменту закона. Тако је правни положај ликвидатора додатно законски појашњен, те су сходно овоме јасније прецизиране његове дужности, и то:

- 1) Ликвидатори су дужни окончати послове који су у току, наплатити потраживања, уновчити имовину друштва и подмирити повериоце. У мери у којој то захтева спровођење ликвидације, они могу улазити и у нове послове.
- 2) У послу који обављају, ликвидатори имају положај управе, односно извршних директора и подлежу надзору надзорног, односно управног одбора.
- 3) На ликвидаторе се не односи забрана конкуренције која важи за чланове управе, односно извршне директоре друштва.
- 4) На пословним папирима друштва који се шаљу одређеним примаоцима морају се навести облик и седиште друштва, околност да је друштво у ликвидацији, суд код којег је друштво уписано у регистар, број под којим је то учињено, односно имена и презимена ликвидатора и председника надзорног, односно управног одбора. Ако се наводе подаци о капиталу друштва, мора се навести основни капитал, а ако за деонице нису уплаћени износи за које су издате, треба навести и износе који се још морају уплатити.³⁷⁵ Из наведеног јасно је да је интенција законодавца била да прошири опсег нормирања у сегменту дужности које су законом одређене као облигаторне за ликвидатора, те као такве представљају, и јесу правно логичне, и упоредноправно прихватљиве.

Ликвидатор, као и ликвидациони управник је законски заступник трговачког односно привредног друштва. Претходно смо истакли да ЗТД РХ прописује могућност именовања више ликвидатора, па сходно томе и више законских заступник. Уколико је именовано више ликвидатора за дионичко друштво у ликвидацији сви ликвидатори заједно заступају друштво. Изјава воље учињена према друштву, довољно је да је учињена само према једном од њих. Статутом или одлуком суда, ако је суд именовано ликвидаторе, може се одредити да су поједини ликвидатори овлашћени да заступају друштво сами или заједно са прокуристом друштва. То може одредити и надзорни, односно управни одбор ако је за то овлашћен статутом или одлуком главне скупштине. Ликвидатори који су овлашћени да заједно заступају друштво могу поједине од њих овластити за предузимање одређених послова или одређених врста послова.³⁷⁶ Ово могу

³⁷⁵ Чл. 374. Закон о трговачким друштвима *NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19*

³⁷⁶ Овлашћење ликвидатора за заступање се не може ограничити.

учинити и у случају када је одређени ликвидатор овлашћен да заједно са прокуристом заступа друштво. Коментар датих законских решење је претходно дат, па исти стоји и када је у питању потпунија нормативна разрада законског заступања ликвидатора.

Дужности ликвидатора дионичког друштва у ликвидацији представљају разраду дужности које су прописане у општем законском стандарду ликвидације. Специфичности корпоративног управљања у дионичком друштву су интересно захтевале од законодавца да детаљније прецизира дужности ликвидатора у овим друштвима, схватајућу сложеност унутрашњег управљачког система. Једна од дужности ликвидатора утврђена је чланом 376. ЗТД РХ и односи се на финансијске извештаје у поступку ликвидације. У том смислу предвиђено је да су ликвидатори дужни да одмах по ступању на дужност израде почетни ликвидациони финансијски извештај и извештај о стању друштва. Улога управљачког система дионичког друштва у ликвидацији је у овом одељку закона прецизирана. Тако је одређено да, главна скупштина одлучује о утврђивању почетних ликвидационих финансијских извештаја и давању разрешења ликвидаторима и члановима надзорног, односно управног одбора.³⁷⁷ Ово законско решење јесте адекватно, јер су улога и значај скупштине дионичара од врхунског значаја. Обим њених законом утврђених надлежности, као и надлежности које су статутом утврђене, јесу такве да овај орган трговачког друштва има најшира управљачка права. Сходно томе, прецизирање да главна скупштина друштва одлучује о утврђивању почетних ликвидационих извештаја, јесте правно логично решење. Тиме се овај орган управљања укључује у сам процес ликвидације и врши непосредан мониторинг над процесом, иако је спровођење самог поступка у надлежности ликвидатора.

Основна законска премиса могућности примене ликвидације јесте њена примена онда када су имовина и капитал друштва већи од обима обавеза. Такво стање се утврђује након формално отпочетог поступка, а меродавни документи јесу почетни финансијски извештаји који се састављају и разматрају. У центру поступка стоји ликвидатор дионичког друштва, што је саобразно решење и са општим институтом закона. Разрада истог је дата као потреба сложености дионичког друштва као форме трговачког друштва. Тако је предвиђено да ако ликвидатори на основу пријављених потраживања утврде да имовина друштва није довољна да се подмире сва потраживања

³⁷⁷ На израду почетних ликвидационих финансијских извештаја одговарајуће се примењују прописи о изради годишњих финансијских извештаја. У почетном ликвидационом извештају о финансијском положају приказују се вредности имовине, обавезе и капитал друштва.

поверилаца са каматама, морају одмах обуставити ликвидацију и предложити спровођење стечајног поступка.³⁷⁸ Дакле, поступак ликвидације се може спровести само у случају када је имовина друштва довољна за подмирење свих обавеза друштва, односно свих потраживања поверилаца заједно са утврђеним каматама, што јесте општи правни стандард не само овог прописа, већ и других сродних прописа држава региона. Након што подмире дугове друштва, ликвидатори су дужни да израде извештај о спроведеној ликвидацији и предлог о подели имовине друштва, ако у одлуци о престанку друштва није другачије одређено. Овај извештај и предлог прихвата орган који је донео одлуку о престанку друштва, ако у тој одлуци није другачије одређено.³⁷⁹ У процесноправном смислу, може се констатовати да су испоштовани сви аспекти који се законски имају уредити након успешног намирења свих поверилаца дионичког друштва. Законодавац је имао потребу да у овом сегменту закона само додатно прецизира начин усвајања завршних финансијских извештаја, у складу са корпоративном структуром управљања у дионичким друштвима.

Општи правни стандард свих законских регула института ликвидације у државама региону узима у обзир заштиту интереса поверилаца друштва. Ликвидација је могућа и коначна, само ако је у том поступку у потпуности заштићен интерес трећих лица, односно поверилаца. У додатној законодавној разради овог института, ЗТД је одредбом члана 379. утврдио додатну заштиту интереса поверилаца. У том контексту, законодавац је одредио да се имовина друштва може поделити деоничарима тек након протекла годину дана од дана када је трећи пут био објављен позив повериоцима да пријаве своја потраживања.³⁸⁰ Овакво правно решење додатно оснажује положај поверилаца друштва и након гашења његовог правног субјективитета. Прописано законско решење пружа потпунију правну заштиту ових лица, него што је то случај са одредбама ЗПД РС, те сматрамо да се иста могу инкорпорисати у будућим изменама овог прописа. Повериоци чија потраживања нису била позната друштву, а нису их у року пријавили, могу тражити да им се она намире само из имовине која још није

³⁷⁸ Чл. 377. Закон о трговачким друштвима *NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19*

³⁷⁹ Уколико је за прихватање извештаја и предлога надлежна главна скупштина, а она се не састане након што два пута буде уредно сазвана или се састане, али не буде подобна за одлучивање, сматраће се да су извештај и предлог прихваћени онако како су предложени. Чл. 378. Закон о трговачким друштвима *NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19*

³⁸⁰ Уколико неки поверилац не пријави своје потраживање, тај износ треба за њега положити у суд код којег је друштво уписано у судски регистар, а ствари ускладиштити у јавно складиште на рок од шест месеци. Ако се потраживање не може намирити повериоцу, без кривице друштва, ни у том року, новац, односно куповина постигнута јавном продајом ствари умањена за трошкове чувања и продаје, предаће се општини на чијем је подручју седиште друштва, ако одлуком о подели имовине није другачије одређено.

подељена деоничарима, уз примену поштовања законских рокова. Са друге стране, уколико постоје потраживања поверилаца која су спорна, имовина друштва се може делити деоничарима само ако је повериоцу спорног потраживања дато осигурање да ће му оно, ако се касније утврди, бити намирено.³⁸¹ На овај начин се даје могућност друштву да се, и поред потраживања која су спорна, изврши деоба имовине друштва, и оконча поступак ликвидације, а да се притом осигура интерес поверилаца дионичког друштва, што јесте према нашем мишљењу адекватно законско решење које иде у концепт брзог спровођења ликвидационог поступка, уз максимално поштовање интереса трећих лица.

Када је реч о подели имовине, дужност је ликвидатора да на основу одлуке о подели имовине исту подели деоничарима у року од 30 дана од дана када је одлука донешена, на начин како је то утврђено статутом. Уколико не постоје деонице које дају различита права при подели имовине друштва, имовина се дели сразмерно уделу деоница у основном капиталу друштва. Ако улози у основни капитал друштва нису за све деонице унешени у истој сразмери, надокнађује се оно што је уложено, а остало се дели сразмерно уделу деоница у основном капиталу друштва. Уколико имовина друштва није довољна да се надокнади оно што је уложено, деоничари треба да снесу губитак сразмерно уделу деоница у основном капиталу друштва.³⁸²

Право на накнаду за рад ликвидатора дионичког друштва је такође додатно законски разрађено у овом одељку закона. Тако је прописано право ликвидатора на накнаду и награду, односно утврђено је да ликвидатори имају право на примерену накнаду трошкова и на награду за рад.³⁸³ Накнаду трошкова и награду за рад плаћа друштво. Њихову висину одређује главна скупштина друштва, а у случају спора одређује је суд. Накнада и награда ликвидатору исплаћују се након намирења потраживања поверилаца, а пре него што се имовина друштва подели деоничарима. На рачун накнаде трошкова и награде за рад ликвидаторима могу се обавити плаћања и за време трајања ликвидације, пре него што се намире потраживања поверилаца, ако је очигледно да то неће утицати на подмирење обавеза према повериоцима.

Окончање ликвидације уређено је одредбама члана 382. ЗТД РХ. Након поделе имовине деоничарима ликвидатори подnose главној скупштини закључне

³⁸¹ Деоничар који има потраживање према друштву, али не оно које произилази из његовог положаја деоничара, остварује га као и други повериоци.

³⁸² Чл. 380. Закон о трговачким друштвима *NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19*

³⁸³ Чл. 381. Закон о трговачким друштвима Закон о трговачким друштвима *NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19*

ликвидацијске финансијске извештаје и извештаје о спроведеној ликвидацији. Ликвидатори подносе суду пријаву за упис брисања друштва из судског регистра и прилажу му одлуку главне скупштине и препис записника из којег је видљиво да је главна скупштина прихватила закључне ликвидацијске финансијске извештаје и извештаје ликвидатора, односно да је ликвидаторима дала разрешење. Овде се на одговарајући начин примењује одредба члана 378., став 3. ЗТД РХ.

Друштво престаје брисањем из судског регистра. Када је реч о пословним књигама и документацији друштва, ликвидатори ће их предати на чување Хрватској господарској комори. Хрватска господарска комора дужна је да примљене исправе чува и поступа са њима у складу са правилима којима се уређује поступање са архивском грађом и архивама. Накнада за складиштење и чување пословних књига и документације друштва намирје се на терет друштва пре његовог брисања, у износу који правилником одреди министар надлежан за послове правосуђа. Суд ће деоничарима и повереницима друштва, а и другим особама које учине вероватним да за то имају оправдан интерес одобрити увид у пословне књиге и документацију привредног друштва. Уколико се покаже касније да је потребно спровести даље мере у ликвидацији друштва, суд ће на предлог особе која има правни интерес поново именовати раније или нове ликвидаторе. ЗТД РХ предвиђа и одговорност ликвидатора за штету која је дефинисана чланом 383. ЗТД РХ у којем се наводи да се, након што је друштво обрисано из судског регистра, не могу побијати радње ликвидатора, али повереници друштва могу од њега тражити да им надокнади штету коју им је тим радњама проузроковао. Ликвидатор одговара за штету проузроковану спровођењем ликвидације до висине петоструког износа награде коју је примио за свој рад. Ако то не би било довољно за подмирење штете, за њу солидарно одговарају сви деоничари до висине имовине друштва која им је исплаћена. Не сматра се штетом ако поверилац у року не пријави своје потраживање за које ликвидатор није знао нити је могао знати. Међутим, ово се не односи на одговорност ликвидатора према деоничарима. За ту штету ликвидатор одговара по општим правилима о одговорности за штету.

Захтев за одговорност за штету застарева према ликвидатору у року од годину дана од дана брисања друштва из судског регистра. Уколико за штету одговара више ликвидатора, њихова одговорност је солидарна. У хрватском праву, ликвидацију

споровде чланови управе, односно извршни директори као ликвидатори – ликвидациони управници.³⁸⁴

Правни систем Р. Хрватске је, у односу на правне системе држава региона, највише усаглашен са корпусом права и норми које представљају правни стандард захтева Европске уније. Ово је и разумљиво, схватајући да Р. Хрватска јесте држава чланица Европске уније, те да је своје право и своје законодавство морала да усагласи са правном тековином онога што се захтева од држава у предприступним преговорима. Институт ликвидације привредног друштва је нормативно инкорпорисан у оквиру закона који уређује област статусноправног карактера привредних односно трговачких друштава. Закон о трговачким друштвима представља модеран правни пропис у овој области, те сам институт ликвидације трговачких друштава јесте нормативно правилно конципиран, што није случај са другим законима држава региона. У контексту његове упоредбе са Законом о привредним друштвима Р. Србије, може се констатовати да два закона релативно слично регулишу институт ликвидације привредног друштва. Ипак је приметно да је сам текст закона ”финијег и јасније језичког карактера”, те да као такав у одређеном смислу јесте законски текст који на језички прецизнији начин нормира релеванте односе. Када је пак реч о самим нормативним решењима, може се констатовати да постоји висок степен сличности између два прописа, те да одређене дистинкције јесу на страни Закона о трговачким друштвима у контексту нешто шире регулације института ликвидације дионичких друштава, као посебно важне форме трговачких односно привредних друштава.

³⁸⁴ Чл. 371, ст. 1 и 2. Закон о трговачким друштвима Закон о трговачким друштвима *NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19*

ГЛАВА V.

ИНСТИТУТ ЛИКВИДАЦИЈЕ СПЕЦИФИЧНИХ ФОРМИ ПРИВРЕДНИХ ДРУШТАВА - ЛИКВИДАЦИЈА БАНАКА И ОСИГУРАВАЈУЋИХ ДРУШТАВА

Општи осврт

Улога и значај финансијских организација, као посебних правних субјеката, је у свакој савременој економији држава посебно важно питање. Финансијске институције, нарочито оне које нису субјекти права власништва државе над њима, су са становишта интереса државе и друштва, посебно значајне, схватајући различите имплицативне ефекте њиховог пословања. Ликвидација привредних друштава јесте институт *lex generalis* прописа, Закона о привредним друштвима Р. Србије, и као таква спроводи се и окончава према правним нормама датог прописа, једнако за све форме привредних друштава које су законом предвиђене. Ипак, уважавајући важност банака и осигуравајућих друштава у правном и економском систему државе, већина држава посебно дефинише начин спровођења ликвидације према овим субјектима. У основи, разликују се два принципа правног регулисања овог питања, принцип унификације правила за све привредне субјекте унутар једног нормативног акта (закона), и принцип дерегулације који подразумева усвајање специјалих прописа који имају за циљ правну регулацију института ликвидације за привредне субјекте од посебног правног и економског интереса. Наше право усваја принцип дерегулације, па је институт ликвидације привредних друштава, за посебне привредне субјекте, из Закона о привредним друштвима, дерогиран одредбама Закона о стечају и ликвидацији банака и осигуравајућих друштава.³⁸⁵ Интенција законодавца је јасна правна дистинкција између института ликвидације привредних друштава и института ликвидације банака и осигуравајућих друштава. Мада се основ проблематике јавља у чињеници да иако банке и осигуравајућа друштва јесу специфични правни ентитети који се оснивају и уређују посебним законима,³⁸⁶ обе форме привредних друштава јесу исте оне које и сам Закон о

³⁸⁵ Другим речима, институт ликвидације, када су у питању банке и осигуравајућа друштва, спроводи се према одредбама *lex specialis* прописа, Закона о стечају и ликвидацији банака и осигуравајућих друштава, а не применом одредаба Закона о привредним друштвима, у делу који регулише институт ликвидације привредног друштва.

³⁸⁶ Релевантни прописи јесу: Закон о банкама и Закон о осигурању.

привредним друштвима регулише, акционарска друштва. Банке и осигуравајућа друштва јесу привредна друштва на које се примењују *lex specialis* прописи, али истовремено се оснивају као акционарска друштва сходно одредбама Закона о привредним друштвима. Правни дуализам је последица чињенице, да иако ова врста привредних субјеката заслужује посебан правни третман у смислу законске регулитиве, што је јасно и из чињенице постојања посебних прописа, ипак ови привредни субјекти јесу у основи привредна друштва сходно одредбама Закона о привредним друштвима, привредна друштва у форми акционарских друштава. Упућујуће одредбе ових прописа јасно указују да се на сва питања која нису регулисана одредбама Закона о банкама, односно Закона о осигурању, сходно имају применити одредбе Закона о привредним друштвима.

Институт ликвидације привредних друштава је регулисан одредбама Закона о привредним друштвима, али се он не примењује на све привредне субјекте. Банке, осигуравајућа друштва и даваоци финансијског лизинга, су привредни субјекти над којима се поступак ликвидације спроводи према посебном пропису, Закону о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање.³⁸⁷ Као што се да закључити из назива самог закона, овај пропис инкорпорише два различита института позитивног законодавства, стечај и ликвидацију. Стечај и ликвидација привредног друштва су разматрани као одвојени правни институти који имају доста сличности али и разлике, што је у следећем сегменту раду и истражено. Главна разлика између ових института јесте у прописима који уређују њихову правну материју. Док је институт ликвидације привредног друштва регулисан одредбама Закона о привредним друштвима, институт стечаја је регулисан Законом о стечају. Већа правна дистинкција у погледу разлика које постоје између два институтута не може бити значајнијег правног значаја, бар када је у питању извор права који их уређује. Ипак, када су у питању стечај и ликвидација банака, осигуравајућих друштава и даваоца лизинга, стечај и ликвидација су, иако веома различити правни институти, инкорпорисани у један нормативни акт, Закон о стечају и ликвидацији банака и осигуравајући друштава. Разлози за овакво правно решење биће касније у раду анализирани.

Друга битна карактеристика овог прописа, је то што се, иако је у самом његовом називу јасно прецизирано да је у питању пропис који уређује стечај и ликвидацију банака и осигуравајућих друштава, одредбе овог прописа сходно примењују и на стечај,

³⁸⁷ Закон о стечају и ликвидацији банака и осигуравајућих друштава ("Сл. гласник РС", бр. 14/2015 и 44/2018 - др. закон)

односно ликвидацију привредних друштава која се баве делатношћу лизинга – лизинг привредна друштва. Последично, правни домет овог закона не односи се само на банке и осигуравајућа друштва, већ и на привредна друштва у области лизинг пословања.

Улога и значај финансијских организација је важно економско питање чије импликације превазилазе улогу и значај коју имају други привредни субјекти. Банке, осигуравајућа друштва, као и лизинг друштва, су једни од генератора развоја економије, односно привреде једне државе. Из тог разлога, контрола тј. надзор је нужност већег степена, како на поступак њиховог оснивања и управљања, тако и на сам начин њиховог пословања. У свим савременим државама, централну улогу у систему надзора, контроле управљања и пословања уопштем, има централна финансијска институција државе. У Р. Србији, Народна банка Србије је државна институција чији су улога и значај у погледу претходно поменутих питања најважнији.³⁸⁸ У даљем делу рада фокус истраживања је анализа претходно наведеног прописа, његова битна правна обележја, те правне односно нормативне импликације његове примене. Опсег истраживања је фокусиран искључиво на нормативну анализу поменутог прописа, схватајући да се општи институти ликвидације привредних друштава у начелу примењују и за ову врсту привредних субјеката, уз правне дигресије које су евидентирани и анализирани као посебне.

Поступак ликвидације банака, осигуравајућих друштава и лизинг друштава са посебним освртом на банке као финансијске институције

Интенција државе, кроз легислативну активност парламента, јесте да поступак стечаја и ликвидације горе наведених привредних субјеката, буде регулисан посебним правним прописом. Јасно је да Закон о стечају и ликвидацији банака и осигуравајућих друштва правно сублимира два различита правна института – стечај и ликвидацију. Правне и економске дистинкције између истих су у следећем поглављу рада разматране и анализирани, те се аутор рада у овом одељку рада истим неће бавити. У фокусу овог сегмента истраживања, акценат је стављен на институт ликвидације који се примењује сходно одредбама Закона о стечају и ликвидацији банака и осигуравајућих друштава, на претходно наведене привредне субјекте.

³⁸⁸ Из тог разлога, стечај и ликвидација финансијских организација које су обухваћене овим прописом, јесу директно повезани са Народном банком Србије.

Ликвидација представља институт права који је део Закона о привредним друштвима. Из тог разлога, Закон о стечају и ликвидацији банака и осигуравајућих друштава, не улази у општу правну регулацију овог института, већ се надограђује на већ постојећа решења која су садржана у одредбама Закона о привредним друштвима. Закључак који се овде изводи јасно произилази из летимичне анализе овог прописа, јер сам Закон не дефинише основне појмове (ликвидација, ликвидацион управник, ликвидациона маса, и слично).

Поступак ликвидације је поступак који се спроводи у складу са одредбама Закона о привредним друштвима. Међутим, када су у питању привредни субјекти који се баве пословима из финансијског сектора, поступак ликвидације над банком, осигуравајућим друштовом односно лизинг друштву покреће се решењем надлежног суда.³⁸⁹ Питање покретања поступка ликвидације, није само процесноправно питање, јер правне импликације покретања поступка превазилисе те оквире.³⁹⁰ У основи, за разлику од вољног – добровољног покретања поступка ликвидације друштва, законодавац прецизира правне ситуације у којима долази до покретања ликвидације привредног друштва принудним путем. Одредба члана 3. Закона о стечају и ликвидацији банака и осигуравајућих друштава јасно указује да је покретање поступка ликвидације, сходно овом закону, поступак који се покреће решењем суда. Овим се јасно долази до закључка да је ликвидација банака, осигуравајућих и лизинг друштава, поступак принудне ликвидације, јер воља друштва, односно његове управе није предвиђена као законски основ за отпочињање овог поступка сходно одредбама овог прописа. Ипак, могло би се погрешно закључити да онда и не постоји добровољни поступак ликвидације за горе наведена привредна друштва, али такав закључак би био погрешан. Наиме, код добровољне ликвидације, па чак када су и у питању банке, осигуравајућа друштва и лизинг друштва, поступак се спроводи сходно одредбама Закона о банкама, Закона о осигурању, односно Закона о финансијском лизингу. Другим речима, Закон о стечају и ликвидацији банака и осигуравајућих друштава регулише институт принудне ликвидације ових субјеката, чиме се дерогирају одредбе поменутих прописа у делу којим се уређује институт принудне ликвидације. Чак и ово није потпуно, јер као *lex specialis* пропис, Закон о стечају и ликвидацији банака и

³⁸⁹ Чл. 3. Закон о стечају и ликвидацији банака и осигуравајућих друштава ("Сл. гласник РС", бр. 14/2015 и 44/2018 - др. закон)

³⁹⁰ Ликвидација привредних друштава је у основи поступак који иницира само привредно друштво, његови законски заступници односно његова управа. У том случају говоримо о институту добровољне ликвидације привредног друштва. Супротно овоме, постоји институт принудне ликвидације привредних друштава који је регулисан одредбама Закона о привредним друштвима.

осигуравајућих друштава, јесте специјални пропис чије се правне празнине допуњују *lex generali* прописом, тј. одредбама Закона о привредним друштвима, односно поменути прописима за банке, осигуравајућа друштва односно лизинг друштва.

Закон о стечају и ликвидацији банака и осигуравајућих друштава, у основи регулише правни институт принудне ликвидације привредних друштава, и то само за она која су регистрована као банке, осигуравајућа друштва односно лизинг друштва. Иако сам закон не спомиње да у је у питању институт принудне ликвидације, ово јасно произилази из претходно изнетих аргумената. Ликвидација се покреће решењем надлежног суда. У основи, с обзиром да је у питању поступак принудне ликвидације, ово правно решење јесте другачије у односу на оно које је дефинисано одредбама Закона о привредним друштвима у делу који се односи на принудну ликвидацију. Према Закону о привредним друштвима, покретање поступка принудне ливидације је у надлежности регистра привредних субјеката који доноси акт о покретању поступка принудне ликвидације.³⁹¹ Супротно овоме, поступак принудне ликвидације, иако сам законодавац у овом закону не користи дати термин, не покреће се при АПР-у, већ на основу решења надлежног суда. Разлог за ово законско решење је у правном основу за покретање поступка ликвидације сходно одредбама овог закона. Наиме, да би се покренуо поступак ликвидације према банкама, осигуравајућим и лизинг друштвима, мора постојати правни основ како би суд могао да донесе решење о покретању поступка. Суд не спроводи поступак ликвидације по службеној дужности, већ по правном основу који проистиче из закона. Правни основ за доношење решења суда за покретање поступка ликвидације јесте други правни акт, решење Народне банке Србије о испуњености услова за покретање поступка ликвидације. Овај правни акте је јединствене правне природе без обзира да ли је у питању покретање поступка ликвидације над банком, осигуравајућим друштвом односно лизинг друштвом.

Решење о испуњености услова за покретање поступка ликвидације које усваја Народна банка Србије јесте акт који произилази из надзорне/контролне функције коју

³⁹¹ Пре покретања поступка принудне ликвидације, регистратор који води регистар привредних субјеката на интернет страници тог регистра објављује обавештење о привредном друштву код кога су се стекли разлози за принудну ликвидацију из члана 546. овог закона са позивом том привредном друштву да у року од 90 дана од дана објављивања тог обавештења, отклони наведене разлоге које је у складу са овим законом могуће отклонити и региструје промене одговарајућих података у складу са законом о регистрацији.

По истеку рока из става 1. овог члана регистратор који води регистар привредних субјеката у случајевима из члана 546. овог закона по службеној дужности доноси акт о покретању поступка принудне ликвидације којим друштво преводи у статус "у принудној ликвидацији" и истовремено објављује оглас о принудној ликвидацији на интернет страници регистра привредних субјеката у непрекидном трајању од 60 дана.

централна банка има над финансијским сектором. Специфичност банака, осигуравајућих друштава и лизинг друштава, је у посебној правној регулативи специјалних – законских прописа за сваку од наведених финансијских институција. Тако, *lex specialis* пропис за банке јесте Закон о банкама, за осигуравајућа друшта је то Закон о осигурању, док је за лизинг друштва то Закон о финансијском лизингу.³⁹²

Покретање поступка ликвидације банке, осигуравајућих друштава тј. лизинг друштава, инициран је усвајањем решења Народне банке Србије којим се формално-правно започиње поступак ликвидације. У зависности од тога да ли се покреће поступак ликвидације банке, осигуравајућег друштва или лизинг друштва, сходно се примењују прописи који регулишу банке, осигуравајућа друштва односно лизинг друштва. Поступак ликвидације банке је регулисан одредбама Закона о банкама. Банка је акционарско друштво са седиштем у Републици Србији, које има дозволу за рад Народне банке Србије и обавља депозитне и кредитне послове, а може обављати и друге послове предвиђене законом.³⁹³ Важно је истаћи и разјаснити само пар питања од значаја која су последично повезана са овим аспектом истраживања. Прво, у одредбама овог закона јасно је прецизирана правна форма банке. Банка се оснива искључиво као акционарско друштво. У том смислу, *lex generali* пропис јесте Закон о привредним друштвима који правно регулише сва питања од значаја за ову форму привредних друштава. Друго, за разлику од других привредних субјеката, улога и значај банака на финансијском тржишту је значајна, тако да је систем регистрације, и услова који се захтева за оснивање акционарског друштва сходно одредбама Закона о привредним друштвима, дерогиран у корист правних решења садржаних у одредбама Закона о банкама. У том смислу, за оснивање банке у правном систему Р. Србије, икључиву улогу има Народна банка Србије. Ово јасно произилази из чл. 2. Закона који дефинише нормативну нужност издавања дозволе Народне банке Србије за рад банке. Основ за почетак пословања банака је издата дозвола за рад од стране Народне банке Србије. У овој законској одредби ствара се корелација између института ликвидације банке и процесних аспеката тог поступка. Ако постоји нужност издавања дозволе за рад, губитак те дозволе је правни основ за покретања поступка ликвидације. Основ за престанак важења дозволе за рад банке је регулисан чл. 129. Закона о банкама.

³⁹² У основи свих ових прописа извршена је законска регулација специфичног карактера само за ове врсте финансијских субјеката. Последично, начин оснивања, управљања, надзора па у коначности и гашења правног субјективитета ових субјеката је регулисан овим прописима, док Закон о привредним друштвима само допуњује правне празнине ових прописа.

³⁹³ Члан 2. ст. 1. Закон о банкама ("Сл. гласник РС", бр. 107/2005, 91/2010 и 14/2015)

Дозвола за рад банке престаје да важи:

- 1) одузимањем дозволе за рад;
- 2) добровољним престанком рада банке;
- 3) статусном променом банке;
- 4) ако се оснивачка скупштина банке не одржи у року прописаном овим законом;
- 5) ако банка захтев за упис у регистар привредних субјеката не достави у року прописаном овим законом.

Сви наведени основи су валидни са становишта ликвидације банке, јер правни основ јесте решење Народне банке Србије, а исто се издаје на основу губитка дозволе за рад која је прописана у горе наведеним ситуацијама.³⁹⁴

Даном доношења решења о одузимању банци дозволе за рад, Народна банка Србије блокира све рачуне банке и тим решењем истовремено изриче меру забране располагања имовином банке до отварања поступка реструктурирања банке, односно отварања стечајног поступка.³⁹⁵ Из овог члана закона јасно произилази правни основ

³⁹⁴ Народна банка Србије одузима дозволу за рад банци у следећим случајевима:

- 1) ако је уведена привремена управа и до истека рока на који је уведена ова управа не отклоне се разлози који су довели до њеног увођења, а Народна банка Србије оцени да нису испуњени услови за покретање поступка реструктурирања;
- 2) ако су имовина и обавезе банке у реструктурирању пренете применом инструмената из чл. 128љ и 128м овог закона, а Народна банка Србије оцени да су извршеним преносом остварени циљеви реструктурирања;
- 3) ако након покретања поступка реструктурирања Народна банка Србије оцени да се циљеви реструктурирања не могу остварити;
- 4) ако банка шест месеци непрекидно обустави примање депозита или одобравање кредита, осим ако јој је то наложено корективном мером Народне банке Србије или мером у поступку реструктурирања;
- 5) ако Влада не усвоји предлог за одобравање финансијске подршке из члана 128ф став 4. овог закона.

Народна банка Србије може банци одузети дозволу за рад ако:

- 1) утврди да банка има критично низак ниво ликвидности;
- 2) утврди да је дозвола за рад банке дата на основу неистинитих података;
- 3) оснивач банке повуче средства уложена у оснивачки капитал банке;
- 4) утврди да банка није почела да послује у року од 60 дана од дана уписа у регистар привредних субјеката;
- 5) утврди да више нису испуњени услови из члана 16. став 1. тач. 5) и 6) и члана 19. став 1. овог закона;
- 6) утврди да је банка поткапитализована;
- 7) (брисана)
- 8) утврди да је банка теже или трајније повредила закон или други пропис;
- 9) банка у прописаном року не поступи по налозима из чл. 112. и 113. овог закона;
- 10) банка премију за осигурање депозита не плаћа у складу са законом којим се уређује осигурање депозита;
- 11) су активности банке повезане с прањем новца, финансирањем тероризма или вршењем других кажњивих радњи;
- 11а) утврди да банка неће моћи измирити своје обавезе према депонентима и другим повериоцима;
- 11б) утврди да банка нерационално троши средства (имовину) због поступања супротног прописима или стандардима савесног банкарског пословања, што може имати за последицу погоршање финансијског стања банке;
- 11в) банка Народној банци Србије не омогући да изврши контролу бонитета и законитости њеног пословања.

³⁹⁵ Чл. 130 Закон о банкама ("Сл. гласник РС", бр. 107/2005, 91/2010 и 14/2015)

одузимања дозволе за рад од стране Народне банке Србије. Такође, решење о одузимању дозволе за рад јесте решење које се као такво шаље надлежном суду за покретање поступка ликвидације банке. Управо је решење Народне банке Србије, које је донето као последица кршења закона у смислу правног основа за губитак дозволе за рад, или на основу воље банке да престане да ради, иницијални правни акт на основу којга се коначно покреће ликвидација банке. Дакле, ликвидација банке формално-правно почиње доношењем решења надлежног суда, али претходно правно питање јесте у ствари решење Народне банке Србије. Народна банка Србије доноси решење о испуњености услова за покретање поступка ликвидације над банком. Ипак, оно што чини специфичним поступак ликвидације банака, осигуравајућих друштава и лизинг друштава јесте правна симбиоза стечаја и ликвидације. Наиме, одредбе закона којима се уређује стечај привредних друштава и одредбе овог закона којима се уређује поступак стечаја, сходно се примењују и код поступка ликвидације, осим одредаба којима се уређује одбор поверилаца, разлучни и излучни повериоци, побијање правних радњи и исплатни редови.³⁹⁶ Дакле, иако су стечај и ликвидација привредног друштва два одвојена правна института, уређена посебним законима, специфичном рефлексijом имовинског карактера који детерминише стање у привредном друштву, када је у питању поступак ликвидације банака, осигуравајућих друштава или лизинг друштава, одредбе Закона о стечају, односно одредбе Закона о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање, захтевају примену норми којима се регулише стечај, односно стечајни поступак. Законодавац је предвидео да важност и специфичност ликвидације ових друштава, мора бити другачије легислативно дефинисана у односу на поступак ликвидације осталих друштава.³⁹⁷

У процесно-правном смислу, органи ликвидационог поступка у поступку ликвидације банака, су ликвидациони судија и ликвидациони управник. Док је код поступка ликвидације, који је уређен сходно одредбама Закона о привредним друштвима, ликвидациони управник једини такав субјекат ликвидационог поступка, код поступка ликвидације банака, осигуравајућих и лизинг друштава, у процесно-правном смислу, јавља се још један субјект у поступку, ликвидациони судија. Ликвидациони судуја има правни статус еквивалентан оном који има стечајни судија у стечајном

³⁹⁶ Чл. 25 ст.1 Закон о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање (*"Сл. гласник РС"*, бр. 14/2015 и 44/2018 - др. закон)

³⁹⁷ Интенција је да се на поступак ликвидације ових друштава, сходно примењује норматива стечајног поступка, који много детаљније, уз укључивање других субјеката од значаја, регулише различита процесно правна, и материјално правна питања. Из тог разлога, поступак ликвидације банака је процесно и материјално правно различит у односу на поступак ликвидације других привредних друштава.

поступку. Овде можемо уочити интенцију законодавца да стечајни и ликвидациони поступак код ове врсте привредних субјеката слично нормира, па се у том смислу мора анализирати и ова нормативна ”новина” овог закона.³⁹⁸

Важна дистинкција између поступка ликвидације привредних друштава сходно одредбама Закона о привредним друштвима, јесте да је посао ликвидационих управника поверен као право ликвидационог друштва да само именује ликвидационог управника из реда претходне управе друштва пре започињања поступка ликвидације. У том случају, чином именованња ликвидационог управника свим другим законским заступницима привредног друштва престаје право на заступање, осим ако исто лице које је претходно обављало функцију законског заступника не буде изабрано као ликвидациони управник. Код поступка ликвидације сходно одредбама Закона о ликвидацији банака и осигуравајућих друштава, правни положај ликвидационог управника је знатно другачије регулисан. Схватајући да ликвидација друштва у основи јесте институт добровољног започињања датог правног поступка ликвидирања привредног друштва, осим у случајевима принудне ликвидације, избор ликвидационог управника јесте прерогативно право друштва које је отпочело поступак ликвидације. Чак и сам законодавац, у делу Закона о привредним друштвима, јасно прави законску интенцију да инкорпорише претходну управу као ликвидационе управнике/управника, тиме што прописује да ако друштво не именује ликвидационог управника приликом доношења одлуке о покретању ликвидације, сматраће се да сви законски заступници друштва који су имали такав правни статус пре започињања поступка ликвидације, јесу лица која ће сходно законском решењу бити именована као ликвидациони управници – *de lege lata*. Када су у питању законска решења у вези са именовањем ликвидационог управника сходно одредбама Закона о стечају и ликвидацији банака и осигуравајућих друштава, избор ликвидационог управника није уопште повезан са претходном управом друштва, нити је чак вољно повезан са интересима друштва да именују лице за ликвидационог управника. Интенција законодавца, а схватајући правни и економски значај који привредна друштва обухваћена одредбама овог закона имају, јесте да избор ликвидационог управника буде дерогиран на екстерни правни ентитет, који није корпоративно повезан са управом друштва које се ликвидира. Функцију ликвидационог

³⁹⁸ Правни положај ликвидационог судије неће бити разматран у раду, јер је у основи његов правни положај дефинисан одредбама Закона о стечају у делу који уређује правна питања у вези са именовањем стечајног судије, његовим правима и обавезама, као и његов процесно-правни положај током трајања поступка.

управника обавља Агенција за осигурање депозита.³⁹⁹ Агенција за осигурање депозита је посебан правни ентитет, који је функционално независан од било којег државног органа, што јасно произилази из чл. 1. ст. 2 Закона о агенцији за осигурање депозита. Агенција има својство правног лица и уписује се у регистар привредних субјеката. Правни основ за обављање послова ликвидационог управника је регулисан овим законом. С обзиром да у овом случају, Закон о агенцији за осигурање депозита представља *lex specialis* пропис, док Закон о стечају и ликвидацији банака и осигуравајућих друштава јесте *lex generali* пропис, правни основ за обављање посла ликвидационог управника мора законски бити регулисан у одредбама Закона о агенцији за осигурање депозита, а не у одредбама Закона о стечају и ликвидацији банака и осигуравајућих друштава. Правни основ за ово налази се у члану 2. ст. 2 Закона, који стипулише да ”Агенција између осталог обавља функцију стечајног управника односно ликвидационог управника, у банкама, друштвима за осигурање и даваоцима лизинга, а све у складу са законом који уређује стечај и ликвидацију банака и друштава за осигурање, и законом који уређује финансијски лизинг”.

Функцију ликвидационог управника сходно Закону о стечају и ликвидацији банака и осигуравајућих друштава обавља Агенција за осигурање депозита, а поставља се питање начина именовања лица које ће бити ликвидациони управник којег предлаже Агенција. Сходно члану 13. Закона, који регулише опсег правних послова које обавља управни одбор Агенције, прецизирано је да доноси опште акте којима се уређује поступање Агенције као стечајног, односно ликвидационог управника, у складу са законом којим се уређује стечај и ликвидација банака и друштава за осигурање.⁴⁰⁰

³⁹⁹ Види више: Чоловић, В. (2006). Улога Агенције за осигурање депозита у ликвидационом и стечајном поступку против осигуравајућих друштава. Право и привреда., год. 43., бр. 5-8., стр. 791-799.

⁴⁰⁰ Остале надлежности управног одбора Агенције, сходно закону су:

- 1) доноси статут, акт којим се уређује поступак избора банке исплатиоца, акт којим се уређује поступак јавног конкурса за именовање независних чланова Управног одбора и акт којим се уређује поступак јавног конкурса за именовање директора Агенције;
- 2) даје мишљење на нацрт извештаја о тексту најмањих трошкова који је доставила Народна банка Србије и предузима све потребне активности да се пренос средстава фонда за осигурање депозита која се користе за финансирање реструктурирања банке изврши у року и на начин утврђен решењем Народне банке Србије, у складу са законом којим се уређују банке;
- 3) доноси одлуке о управљању и располагању средствима Агенције, у складу са законом;
- 4) доноси опште акте који се односе на осигурање депозита, у складу са законом којим се уређује осигурање депозита;
- 5) доноси опште акте који се односе на обављање послова заштите инвеститора, у складу са законом којим се уређује тржиште капитала;
- 6) доноси опште акте којима се уређује поступање Агенције као стечајног, односно ликвидационог управника, у складу са законом којим се уређује стечај и ликвидација банака и друштава за осигурање;
- 7) доноси стратегију управљања имовином пренетом у поступку реструктурирања банака;
- 8) доноси акт о унутрашњој организацији и систематизацији Агенције, именује и разрешава директора Агенције, као и руководиоце организационих јединица у Агенцији;

Улога и значај Агенције као ликвидационог управника, јесу правно у корелацији са улогом и значајем стечајног судије у стечајном поступку. У основи, закључено је да је поступак ликвидације банака, осигуравајућих друштава тј. лизинг друштава сходно Закону о стечају и ликвидацији банака и осигуравајућих друштава есенцијално поступак у којем се процесно и материјално користе правни елементи института стечаја. Валидацију тога законодавац врши на више места у тексту закона. Тако је одређено да, ако Агенција у поступку ликвидације банке, односно друштва за осигурање утврди да су испуњени услови за покретање поступка стечаја, ће одмах поднети предлог надлежном суду за покретање поступка стечаја над банком, односно друштвом за осигурање у ликвидацији.⁴⁰¹ Став 1. овога члана који је цитиран у основи не упућује на претходно изведен закључак. У претходном делу истраживања, констатовано је да, ликвидација представља институт у позитивном праву који се у основи примењује за привредна друштва која имају довољно финансијских средстава за регулисање свих својих обавеза, а где се јавља потреба за њиховим правним гашењем (добровољна тј. принудна ликвидација). У том смислу, након састављања иницијалних финансијских извештаја, ликвидациони управник може на основу тако прикупљених информација закључити да средства са којима друштво у започетом поступку ликвидације располежа нису довољна за намирење свих обавеза, те се такво економско стање констатује и ликвидациони управник је у обавези да покрене механизам стечаја над привредним друштвом. Управо претходно цитиран законски опис члана нас упућује на исти закључак, само што је овде то учињено у складу са правном природом текста закона, односно субјеката који спроводе ликвидациони поступак над банкама, осигуравајућим тј. лизинг друштвима. Али став 2. истог члана нас упућује на неупитну законску корелацију између ликвидације и стечаја када се исти спроводе сходно одредбама Закона о стечају и ликвидацији банака и осигуравајућих друштава, тј. лизинг друштава. Према ставу 2. чл. 27. Закона, радње спроведене у поступку ликвидације важе и у поступку стечаја. **Ова одредба закона јасно нам потврђује претходно изнет**

9) врши надзор над законитошћу рада директора Агенције;

10) усваја финансијски план Агенције;

11) усваја годишњи финансијски извештај Агенције;

12) усваја извештај о раду Агенције;

13) бира друштво за ревизију финансијских извештаја Агенције и разматра те извештаје;

14) усваја план интерне ревизије, разматра и усваја извештаје о обављеној интерној ревизији;

15) усваја правилник о пословном понашању запослених у Агенцији и надзире његову примену;

16) доноси пословник о свом раду;

17) обавља друге послове утврђене законом, статутом и актима Агенције.

⁴⁰¹ Чл. 27. ст. 1. Закон о стечају и ликвидацији банака и осигуравајућих друштава ("Сл. гласник РС", бр. 14/2015 и 44/2018 - др. закон)

закључак, да поступак ликвидације према одредбама овог Закона јесте поступак који се умногоме разликује од поступка ликвидације привредних друштава сходно одредбама Закона о привредним друштвима, те да долази до интерполирања материјалних одредаба Закона о стечају и Закона о стечају и ликвидацији банака и осигуравајућих друштава, до стадијума где се може у потпуности закључити да ликвидациони поступак сходно овом закону не представља ништа друго, него поступак који се води сходно материјалним и процесним аспектима стечајног права, уз мања ограничења односно модификацију примене тих норми у делу, односно сегменту Закона о стечају и ликвидацији банака и осигуравајућих друштава. Можемо закључити, да ликвидација према овом закону јесте, у процесном али и материјалном смислу, институт стечаја односно стечајни поступак, који је донекле модификован. Чак се може закључити да постоји већи степен правне корелације између стечаја и ликвидације банака, осигуравајућих друштава и лизинг друштава сходно овом закону, него што постоји правна сличност између института ликвидације сходно одредбама Закона о привредним друштвима у односу на правно регулисање ликвидације на начин како је то учињено у нормативним решењима Закона о стечају и ликвидацији банака и осигуравајућих друштава.

Поступак ликвидације финансијских привредних субјеката који су обухваћени овим прописом је значајно различит у односу на поступак ликвидације сходно одредбама Закона о привредним друштвима. Сама чињеница да постоји посебан закон у правном систему државе, довољно указује на нужност специфичног правног новелирања овог питања, упркос чињеници да имамо два закона која уређују ову област, Закон о привредним друштвима када је реч о ликвидацији, односно Закон о стечају када је реч о материји стечајног права. Један од разлога, поред оног који је претходно у раду констатован односно наведен – специфичност, улога и значај финансијских привредних субјеката, је неупитан правни значај који у контексту оснивања и рада ових субјеката има Народна банка Србије. Тако, да би се уопште покрену поступак ликвидације над банком, осигуравајућим друштвом, односно лизинг друштвом, неопходна је сагласност Народне банке Србије.⁴⁰² Правне и праксене импликације датог законског решења су вишеструке. У контексту правних импликација, поступак ликвидације не може бити формално започет док надлежни суд не добије решење Народне банке Србије о

⁴⁰² ибидем стр. 796.

испуњености услова за покретање поступка ликвидације над привредним субјектом у конкретном случају. Ово је претходно констатовано као правни основ за покретање поступка ликвидације. У контексту праксених импликација, потребна је воља друштва која је правно исказана у оквиру одговорајуће одлуке којом се ствара основа за покретање поступка добровољне ликвидације друштва. Законска решења овде се разилазе у делу који се односи на врсту правног субјекта према којем се спроводи поступак ликвидације. Док је поступак ликвидације банке уопштено дефинисан и врши упућивање на *lex specialis* пропис – Закон о банкама, када је реч о ликвидацији друштва за осигурање, Закон о стечају и ликвидацији банака и осигуравајућих друштава потпуно регулише ову област уз примену одредаба других закона као правних решења ”допунског права”.

Добровољна ликвидација друштва за осигурање

Правна лица – привредни субјекти које се баве пословима осигурања су интересна правна заједница чији је правни положај регулисан посебним прописом, Законом о осигурању. Правни систем Р. Србије има инкорпорисан пропис, закон којим се посебно регулишу сва питања од значаја у области осигурања. Осим овог прописа, супсидијарно се примењују још два прописа, Закон о привредним друштвима и Закон о облигационим односима. Закон о привредним друштвима има тзв. корпоративну важност, јер као основни пропис регулише питања од значаја у вези са оснивањем и управљањем акционарских друштава, што друштва за осигурање и јесу. Значај Закона о облигационим односима је у томе што овај пропис регулише правни институт осигурања као уговорног односа између субјеката у којем се дефинишу питања од значаја у сфери уговорног права. Закон о осигурању у основи сублимира правне сегменте оба прописа, и додатно разрађује корпоративни и уговорни сегмент осигурања као пословне делатности, односно као правног посла. Законом о осигурању уређује се обављање делатности осигурања у Републици Србији, односно услови за оснивање и пословање друштава за осигурање и друштава за реосигурање, обављање послова посредовања у осигурању и реосигурању, обављање послова заступања у осигурању, вршење надзора над обављањем делатности осигурања, заштита права осигураника, уговарача осигурања, корисника осигурања и трећих оштећених лица, као и обављање у Републици делатности осигурања лица из држава чланица Европске уније и страних

држава.⁴⁰³ Правни субјективитет лица која се баве делатношћу осигурања је регулисан у члану 3. закона, који дефинише да *”друштво за осигурање јесте правно лице са седиштем у Републици које је у регистар надлежног органа уписано на основу дозволе за рад Народне банке Србије за обављање послова осигурања”*.⁴⁰⁴

Друштва за осигурање су правна лица која обављају послове из делатности осигурања. Схватајући улогу и значај које осигурање као делатност представља, како са становишта интереса државе, тако и са становишта физичких и правних лица, држава је заинтересована да сектор осигурања, односно друштва за осигурање подведе под посебан правни режим контроле, односно надзора. Као једина меродавна државна институција која има контролне механизме финансијског тржишта - Народна банка Србије, оснивање, пословање и управљање, су под посебним мониторингом централне банке, како у нормативном смислу, тако и у економско-ревизорском контексту. Као и код банака, Народна банак Србије је меродавна државна институција која даје дозволу за рад друштвима за осигурање. У том смислу, правно јесте логично, што законодавац и поштује, да ова институција и њено мишљење јесу меродавни и када је у питању престанак друштава за осигурање, како оног који је везан за ликвидацију ових друштва, тако и за њихов стечај. Из тог разлога је и правно утемељен назив закона – Закон о стечају и ликвидацији банака и осигуравајућих друштава. За разлику од банака, институт ликвидације друштава за осигурање је детаљније разрађен у оквиру текста овог прописа.

Поступак добровољне ликвидације спроводи се, уз сагласност Народне банке Србије, над друштвом за осигурање, чија је скупштина донела одлуку о престанку рада тог лица.⁴⁰⁵ у уводном делу рада, приликом разматрања предмета истраживања и начина дефинисања теме истраживања, указано је да институт добровољне ликвидације привредног друштва као такав није легислативно препознат у основном правном пропису – Закону о привредним друштвима. Том приликом је апострофирано, да законодавац препознаје термине ликвидација друштва и принудна ликвидације, те се да термин *”добровољна ликвидација”* нигде у овом пропису не спомиње, већ се он изводи као појам супротан појму који законодавац користи – принудна ликвидација. Ово становиште је као такво прихваћено у оквиру научних кругова. Ипак, иако законодавац

⁴⁰³ Чл. 1. Закон о осигурању (*”Сл. гласник РС”, бр. 139/2014*)

⁴⁰⁴ Поред друштва за осигурање, законодавац предвиђа још једну форму правног лица које обавља послове осигурање, друштво за реосигурање.

⁴⁰⁵ Чл. 28. ст. 1. Закон о стечају и ликвидацији банака и осигуравајућих друштава (*”Сл. гласник РС”, бр. 14/2015 и 44/2018 - др. закон*)

у тексту Закона о привредним друштвима не користи термин ”добровољна ликвидација”, он то чини у пропису мањег правног значаја, према критеријуму регулације института ликвидације који је много значајнијег карактера, у оквиру Закона о стечају и ликвидациј банака и осигуравајућих друштава. Тако имамо ситуацију, да је пропис допунског карактера који регулише стечај и ликвидацију само специфичних правних субјеката – финансијских друштава сходно овом пропису, такав да текст закона садржи термин ”добровољна ликвидација”, док основн закон, Закон о привредним друштвима исто не чини. Сматрамо да ова врста правне недоследности није позитивна са становишта права. Иако поздрављамо употребу овог термина код претходно наведеног прописа, за који је претходно и констатовано да је нужно да као такав буде коришћен код института ликвидације у оквиру Закона о привредним друштвима, ипак је његова употреба у овом пропису неадекватна, јер доводи у заблуду правну и другу јавност у смислу постојања и трећег облика ликвидације, ако би прихватили да има два облика ликвидације сходно одредбама Закона о привредним друштвима. Са друге стране, ми не можемо са сигурношћу да тврдимо шта законодавац сматра под појмом ”добровољна ликвидација”, схватајући да за исти није дао објашњење, а да оно које има правна и стручна јавност није правно меродавно. У том смислу, остаје одређен степен нејасноће, иако би се могао са великим степеном правилности тумачити овај појам као онај који је у правној корелацији са појмом института ликвидације који је дат у оквиру Закона о привредним друштвима.

У основи, поступак ликвидације осигуравајућих друштава је идентичког нормативног карактера који је претходно анализиран у делу који се односи на ликвидацију банака. Са тим у вези, сви коментари који су претходно дати у контексту ликвидације банака стоје и када је реч о ликвидацији осигуравајућих друштава, што је првенствено последично повезано са чињеницом да исти нормативни пропис адресира поступак ликвидације, Закон о стечају и ликвидацију банака и осигуравајућих друштава.

ГЛАВА VI.

СТЕЧАЈ И ЛИКВИДАЦИЈА

Општи осврт

Институт стечаја је интегрисан у домаћи правни систем кроз системски закон – Закон о стечају. У научној литератури, институт стечаја и институт ликвидације привредног друштва, су неретко разматрани као правни институт сличног правног дејства, али са веома значајним правним и економским обележјима. Правна наука јасно прави дистинкције између стечаја и ликвидације, али с обзиром на одређене сличности које постоје између ова два института, валидност разматрања правних и економских дистинкција између њих, је релевантна са становишта овог истраживања.

У овом делу рада, фокус истраживања је нормативна анализа института стечаја, кроз анализу Закона о стечају, као системског прописа који регулише дату материју. Циљ овог одељка рада је да пружи релевантну анализу овог института, те да се на основу исте, овај институт упоредноправно пореди са институтом ликвидације привредног друштва. Уважавајући циљеве и задатке истраживања, нормативна анализа института стечаја биће ограниченог обима и карактера. Ово произилази из чињенице да је институт стечаја обиман институт, чак и за област привредног права, те је као такав подобан за знатно шири опсег истраживања. С обзиром на дефинисане постулате овог истраживања, институт стечаја биће лимитирано истражен, са циљем да се пружи довољан спектар истраживачког карактера који се бави правном проблематиком овог института, са приказом његове адекватне упоредноправне анализе у односу на примарни фокус овог истраживања, институт добровољне ликвидације привредног друштва.

Правне дистинкције између стечаја и ликвидације привредног друштва

Институт стечаја је у домаћем правном систему регулисан посебним законом, Законом о стечају⁴⁰⁶. Закон о стечају уређује материју института стечаја, у смислу услова, начина покретања и вођења стечаја. Материја стечајног права је материја привредног права, те као таква представља корпус норми привредноправног карактера. Институт стечаја се у оквиру општег друштвеног контекста, неретко сматра као институт "гашење фирме", односно као вид несолветности привредног субјекта који за последицу има гашење правног субјективитета привредног друштва. Иако стечај у коначности може да доведе до гашења правног субјективитета привредног друштва, кроз институт банкротства, Закон о стечају није акт који има за циљ да само уреди поступак гашења привредног субјекта, већ да кроз поступак реорганизације привредног друштва, друштву у стечају понуди и могућност поновног "економског живота".⁴⁰⁷ С тога изједначавање стечаја као правног појма са гашењем правног субјективитета привредног друштва, јесте донекле упитно, уважавајући чињеницу да се друштво кроз поступак реорганизације може спасити.

Стечај се спроводи над правним лицима, што наш закон ставља у ред прописа стечајног права који не предвиђају институт стечаја или банкротства за физичка лица.⁴⁰⁸ С обзиром да се стечај спороводи према правним лицима, правно последично јесте да се у тој категорији убрајају и привредна друштва.⁴⁰⁹ Ипак, законодавац је са разлогом оставио један широк правни концепт норме која обухвата појам правних лица, те се супсидијарним прописима правног система Р. Србије искључује могућност спровођења стечаја над одређеним субјектима, без обзира на чињеницу да ли исти имају статус правних лица. Насупрот стечају који се спроводи према правним лицима, дакле не само привредним друштвима, ликвидација друштва, како добровољна тако и принудна, јесте искључиво институт који се односи, и чије се норме примењују само према привредним друштвима.

Стечај је законом уређен поступак који има за циљ да, субјекат над којим се спроводи стечај – стечајни дужник, омогући како стечајном дужнику, тако и стечајним повериоцима, заштиту њихових правних односно економских интереса. Спровођење стечајног поступка има за циљ најповољније намирење стечајних поверилаца

⁴⁰⁶ Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

⁴⁰⁷ Види више: Кордић, Ј. (2013). Коментар Закона о стечају. Кон-финек Београд, стр. 112.

⁴⁰⁸ Стојановић, М. (2017). Правне последице продаје стечајног дужника као правног лица. Зборник радова "Усклађивање пословног права Србије са правом Европске уније".

⁴⁰⁹ Дакле, саме одредбе Закона о стечају нису правног карактера којима се уређује поступак стечаја према искључиво привредним друштвима, већ се институт стечаја правно последично односи на правна лица.

остваривањем највеће могуће вредности стечајног дужника, односно његове имовине.⁴¹⁰

У том смислу, стечајни поступак се спроводи кроз институт банкруства стечајног дужник⁴¹¹, односно реорганизације стечајног дужника⁴¹². Као што се може уочити, разлика између стечаја и ликвидације је правно евидентна у зачетку, јер насупрот стечају, циљ ликвидације јесте престанак постојања правног субјективитета привредног друштва, онда и када оно има довољно финансијских средстава за намирење својих потреба, било да је реч о добровољној или принудној ликвидацији. Циљ стечаја узима у обзир пре свега положај стечајног повериоца, субјекта који има необезбеђено потраживање према стечајном дужнику у моменту отварања стечајног поступка.⁴¹³

Кроз поступак стечаја, законодавац води рачуна о свим субјектима који на посредан или непосредан начин могу имати правне последице у смислу отварања стечајног поступка према одређеном правном лицу, те је законодавац предвидео низ начела којима се промовише једнак третман и равноправност свих поверилаца, хитност самог поступка, двостепеност поступка, као и јавност самог поступка и правовремена информисаност.⁴¹⁴ Анализирајући ове одредбе Закона о стечају, јасно је да обим и дубина нормативног обухвата разраде института стечаја далеко превазила оно што је законодавац нормирао код института ликвидације привредног друштва. Легислативно промовисање начела стечаја, дају правну дубину стечају као правном институту, што даје закључак да стечај као правни институт јесте са становишта законодавца, а тиме и друштвеног интереса, много значајнији у погледу потребе обима нормирања, у односу на институт ликвидације привредног друштва.

⁴¹⁰ Чл 2. Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

⁴¹¹ Под банкруством се подразумева намирење поверилаца из вредности целокупне имовине стечајног дужника. Чл. 1. ст 3. Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

⁴¹² Под реорганизацијом се подразумева намирење поверилаца према усвојеном плану реорганизације и то редефинисањем дужничко-поверилачких односа, статусним промена дужника или на други начин који је предвиђен планом реорганизације. Чл. 1.ст. 4. Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

⁴¹³ Види више: Кордић, Ј. (2013). Коментар Закона о стечају. Цонфинекс, Београд.

⁴¹⁴ Начела стечаја су:

- Начело заштите стечајних поверилаца
- Начело једнаког третмана и равноправности
- Начело економичности
- Начело судског спровођења поступка
- Начело императивности и преклузивности
- Начело хитности
- Начело двостепености
- Начело јавности и информисаности.

Стечај је као правни институт нормирано креиран као потреба правног регулисања одређеног економског стања правног лица, а који уважавају законом дефинисане разлоге. Законодавац је предвидео више разлога за отварање стечајног поступка, и сваки од разлога јесте правно самосталан, тј. довољно је постајање само једног од три законом дефинисана разлога да се отвори стечајни поступак. Стечајни разлози јесу: трајнија неспособност плаћања; претећа неспособност плаћања; презадуженост; непоступање по усвојеном плану реорганизације; и ако је план реорганизације издејствован на преваран или незаконит начин.⁴¹⁵ Прва три законом прописана стечајна разлога законом јесу разлози економске природе. Трајнија неспособност плаћања, претећа неспособност плаћања, односно презадуженост, јесу економске категорије, и детектују економско стање правног лица и његову могућност плаћања. Уједно, ови разлози су могући разлози за покретање стечаја, док код инситутута ликвидације привредног друштва, постоје низ различитих разлога који могу да доведу до ликвидације друштва, нарочито у случају принудне ликвидације привредног друштва. У том смислу, јасно је да стечај се као институт права примењује само онда када правно лице има економске потешкоће у свом пословању, док се ликвидација спроводи онда и када привредно друштво првенствено има довољно финансијских средстава, а сам разлог покретања може се довести у везу са вољом власника друштва – добровољна ликвидација, односно супротно вољи власника друштва – принудна ликвидација.

Трајнија неспособно плаћања⁴¹⁶, претећа неспособност плаћања⁴¹⁷, као и презадуженост⁴¹⁸, јесу законом ближе одређени услови. За разлику од ликвидације која се примењује на сва привредна друштва, стечајни поступак се не спроводи према свим правним лицима, те је домет овог института овим законом ограничен.⁴¹⁹ Јасно је да стечај као институт није замишљен као начин да се правно лице угаси, већ као

⁴¹⁵ Чл. 11 ст. 2 Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

⁴¹⁶ Трајнија неспособност плаћања постоји ако стечајни дужник: не може да одговори својим новчаним обавезама у року од 45 дана од дана доспелости обавезе; потпуна обустава свих плаћања у непрекидном трајању од 30 дана. Чл. 11. ст. 3. Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

⁴¹⁷ Претећа неспособност плаћања постоји ако стечајни дужник учини вероватним да своје већ постојеће новчане обавезе неће моћи да испуни по доспећу. Чл. 11 ст.4. Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

⁴¹⁸ Презадуженост постоји ако је имовина стечајног дужника мања од његових обавеза. Чл. 11. ст. 5. Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

⁴¹⁹ Стечајни поступак се не спроводи према: Републици Србији; аутономним покрајинима, јединицама локланих самоуправа итд.

последично стање економског пословања правног лица, па је јасно да одређена правна лица, нису и не могу бити субјекти над којима се покреће стечај.⁴²⁰ Ово није случај за инситутом ликвидације, који се као такав може покренути према свим формама привредних друштва.

Спровођење стечаја је законом дефинисано у оквиру стварних и месних надлежности државних судова. Стечајни поступак спроводи суд сходно закону којим се уређује стварна надлежност судова, док се месна надлежност суда утврђује на основу седишта стечајног дужника. Код института добровољне ликвидације, сам поступак не спроводи суд, већ се поступак ликвидације спроводи унутар привредног друштва, уз одређену улогу Агенције за привредне регистре. Правне дистинкције у погледу улоге суда, односно Агенције за привредне регистре, јасно указују на постојање значајних дистинкција и у вези са надлежношћу државних институција у спровођењу оба поступка.

Ликвидациони поступак, у фази редовне – добровољне ликвидације, је поступак који у коначности доводи до гашења правног субјективитета привредног друштва. Стечај, са друге стране, не мора нужно да доведе до гашења правног субјективитета стечајног дужника, иако је та могућност једна од правно могућих. Оно што је заједничко обележје стечаја и ликвидације као правних института, јесте чињеница да привредно друштво, било да је над њим покренут стечај или пак ликвидација, наставља да послује у значајно измењеним околностима.

Прво и најважније питање, јесте питање управљања у привредном друштву над којим је покренут стечајни поступак, односно ликвидациони поступак. Заједничке правне последице покретања оба поступка јесу да управљање у тим друштвима, прелазу у систем управљања који дерогира норме управљања у систему редовног пословања друштва.⁴²¹ Отварањем стечајног поступка, који је у надлежности стечајног судије, право на управљања, и заступање, одузима се до тада законском заступник привредног друштва, и преноси се на посебно именовано лице – стечајног управника. Стечајни управник је лице које води послове и заступа стечајног дужник, који се бира из реда лиценцираних лица за обављање ових послова – Агенција за лиценцирање

⁴²⁰ Види више: Дилбер, Ј. (2011). Поступак реорганизације као облик спровођења стечајног поступка. Рачуноводство, год. 55., бр. 3-4, стр. 45-51.

⁴²¹ Другим речима, управљање у привредним друштвима, било да је реча о друштву над којим је покренут стечај или пак ликвидација, је правно дерогирано нормама које уређују посебан правни режим управљања. Отварањем стечајног поступка привредно друштво своје пословање, а тиме и унутрашњу правну организацију управљања, уклађује са когентним нормама Закона о стечају.

стечајних управника.⁴²² Сличност између стечаја и добровољне ликвидације, у смислу именовања лица које ће водити послове друштва и бити законски заступник, завршава се само у овој чињеници. Насупрот посебним условима који су као такви прописани за именовање одређеног лица као стечајног управника, код добровољног ликвидационог поступка, именовање ликвидационог управника је изузетно либерално нормирано, тако да се не траже посебни услови за именовање ових лица, осим постојања пословне способности, те неретко лице које је и пре отварања ликвидационог поступка било лице које има овлашћење законског заступника, јесте обично и лице које се именује за ликвидационог управника. Право именовања ликвидационог управника код отварања добровољног ликвидационог поступка, јесте право друштва које доноси одлуку о отварању овог поступка. Мало ригидније правно решење, у погледу именовања ликвидационог управника, јесте код отварања поступка принудне ликвидације. Поступак принудне ликвидације, је законом утврђен поступак који се покреће када наступи један до услова који су предвиђени законом.⁴²³ Наступањем тих услова, органи друштва настављају са радом, што доводи до тога да се по аутоматизму за ликвидационог управника бира лице које је пре отварања поступка принудне ликвидације, било лице које је имало статус законског заступника друштва.

Отварањем стечајног поступка, правни положај привредног друштва бива усклађен са когентним нормама Закона о стечају, што се последично односи и на начин управљања друштвом. Са друге стране, отварањем ликвидационог поступка, друштво у ликвидацији такође мења своју унутрашњу правну организацију, те ликвидациони управник наставља да управља друштвом до окончања ликвидације. Ипак, правно ригидније решење јесте оно које је садржано у Закону о стечају, у смислу услова односно квалификација за лица која се именују за стечајног управника, насупрот готово непостојећих услова законом дефинисаних у погледу квалификација лица које се бира на место ликвидационог управника. Осим професионалих компетенција које се траже, и сам поступак именовања лица за заступање друштва у стечају односно ликвидацији је различит.⁴²⁴ Ако се анализира шта представља институт ликвидације, и његова главна обележја, јасно је да примарни интерес заштите трећих лица, јесте постигнут тиме што ова друштва имају довољно финансијских средстава. Из тог разлога, законодавац и није

⁴²² Види више: Караникић, М. (2019). Вануговорна одговорност стечајног управника. Право и привреда, год. 57, бр. 4-6, стр. 637-648.

⁴²³ Види више: Дабић, Љ. (2012). Принудна ликвидација привредног друштва. Право и привреда, год. 49, бр. 4-6, стр. 118-131.

⁴²⁴ Као што је претходно споменуто, код добровољног ликвидационог поступка привредно друштво само врши избор лица за ликвидационог управника.

посебно заинтересован за нормативно усложњавање услова избора ликвидационог управника. Насупрот овоме, стечај представља ванредно економско стање једног привредног друштва, које указује на његову немогућност редовног намирења обавеза према трећим лицима.⁴²⁵ Уважавајући интересе поверилаца, односно трећих лица, цео поступак стечаја спроводи стечајни судија.⁴²⁶ У контексту улога и значаја стечајног судије, свакако да постоји много важних аспеката који би се дали разматрати, али са становишта циља овог сегмента истраживања, може се истића да између осталог, стечајни судија јесте субјекат од значаја у смислу његове надлежности за именовање стечајног управника.

Стечајни поступак је судски поступак, што га одмах чини знатно различитим у односу на ликвидациони поступак. Стечајним поступком руководи стечајни судија, а једна од важнијих законом предвиђених надлежности стечајног судије, јесте и именовање односно разрешење стечајног управника. На основу решења о отварањау стечајног поступка⁴²⁷, стечајни судија именује стечајног управника. Важност именовања стечајног управника, јасно је уочљива у низу законски одредаба којима се лимитира, односно ограничава право именовања одређеног стечајног управника.⁴²⁸

⁴²⁵ Ово додатно указује на лошу управчку политику у таквом, друштву, односно лош менаџмент, те се као потреба јавља промена управљачког руководства друштва, како због бриге о интересима његових поверилаца, што је примарни разлог отварања стечајног поступка, тако и због бољег управљања друштвом у стечају и ради очувања интереса његових запослених и лица која имају уложен капитал у друштво.

⁴²⁶ Види више: Слијепчевић, Д. (2012). Дискрециона овлашћења стечајног судије у поступку реорганизације стечајног дужника. Право и привреда, год. 49., 4-6., стр. 202.

⁴²⁷ Ибидем стр. 201.

⁴²⁸ За стечајног управника не може бити именовано лице које је:

- 1) у притвору, за време трајања притвора, или против кога је по службеној дужности покренут кривични поступак, као и лице које је правноснажно осуђено за кривично дело против привреде, против правног саобраћаја, против службене дужности, као и за дело за које је забрањена казна преко пет година затвора или које га чини недостојним за обављање послова стечајног управника;
- 2) сродник по крви у правој линији без обзира на степен или у побочној линији до четвртог степена сродства, сродник по тазбини до другог степена сродства или брачни друг стечајног судије, односно директора, власника или члана органа управљања стечајног дужника или лица повезаног са стечајним дужником, у смислу овог закона;
- 3) солидарни дужник са стечајним дужником или лицем повезаним са стечајним дужником, у смислу овог закона;
- 4) било директор, власник или члан органа управљања или надзорног органа стечајног дужника или лица повезаног са стечајним дужником, у смислу овог закона у последње две године пре отварања стечајног поступка;
- 5) било запослено код стечајног дужника или лица повезаног са стечајним дужником, у смислу овог закона у последње две године пре отварања стечајног поступка;
- 6) поверилац стечајног дужника или лица повезаног са стечајним дужником, у смислу овог закона или је код таквог лица било запослено у последњих шест месеци пре отварања стечајног поступка;
- 7) дужник стечајног дужника или лица повезаног са стечајним дужником, у смислу овог закона или је код таквог лица било запослено у последњих шест месеци пре отварања стечајног поступка;

Свакако да ова легислативна решења уважавају чињеницу основног циља стечајног поступка – равномерно намирење стечајних поверилаца, те су свакако знатно сложенијег правног карактера у односу на норме Закона о привредним друштвима у делу који регулише материју института ликвидације привредног друштва.

Стечајни управник мора имати посебне професионалне компетенције које имају за циљ да осигурају квалитативни механизам у смислу потребних знања и компетенција лица која обављају функцију стечајног управника. Закон о стечају детаљно разрађује услове и начи именована лица за стечајног управника, те у том смислу прописује посебне услове као што су држављанство Р. Србије, постојање пословне способности, други степен високог образовања, минимално три године радног искуства у стручној спреми која се тражи као минимална за избор стечајног управника, као и успешно положен стручни испит. Лица која испуњавају дате критеријуме добијају од стране Агенције за лиценцирање стечајних управника, лиценцу за обављање послова стечајног управника. Законодавац има јасну правну интенцију у смислу улоге и значаја стечајног управника, те кроз своју легислативну активност у делу Закона о стечају, јасно прописује веома строге услове у смислу избора лица за стечајног управника.⁴²⁹ Уколико поставимо нормативну паралелу између правног положаја стечајног управника који је уређен одредбама Закона о стечају, насупрот правног положаја ликвидационог управника сходно одредбама Закона о привредним друштвима, јасно је да је правна паралеле између истих непостојећа, чиме се само потврђује изнети став да стечајни поступак и ликвидациони поступак јесу правно дистиктивно веома различити, упркос одређеним корелацијама које су мањег значаја.

Правни положај стечајног управника јесте идентичан правном положају ликвидационог управника. У том смислу, ако говоримо о сличностима између ликвидационог и стечајног управника, онда оне свакако јесу значајне када се у контекст анализе ставе права и овлашћења оба субјекта. Стечајни управник, као и ликвидациони

8) предузетник који се бави делатношћу која је конкурентска делатности стечајног дужника, лице запослено код тог предузетника, као и лице које би именовањем за стечајног управника било у сукобу интереса у односу на стечајног дужника;

9) радило као саветник стечајног дужника или лица повезаног са стечајним дужником, у смислу овог закона у пословима везаним за имовину стечајног дужника или лица повезаног са стечајним дужником, у смислу овог закона у последње две године пре отварања стечајног поступка.

Чл. 21. Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

⁴²⁹ На овај начин, законодавац јасно указује не само на потребу компетенција лица која би обављала посао стечајног управника, већ у целини, на значај стечаја као института колективног и сразмерног намирења стечајних поверилаца.

управник, врши управљање друштвом током трајања стечајног поступка.⁴³⁰ Оба субјекта имају најшири степен овлашћења која се правно манифестују у чињеници да су оба субјекта одговорна лица у правном лицу, тј. да су законски заступници привредног друштва. Схватајући да право на заступање привредног друштва, јесте једно од законом предвиђених права најширег управљачког обима, и ликвидациони и стечајни управник јесу у том смислу правно нивелирани. Оно где се разлике даље уочавају јесу последично повезане са правном и економском природом стечајног и ликвидационог поступка, схватајући да се они покрећу и воде из објективно два веома различита полазна становишта. Стечајни управник има низ других дужности односно обавеза, које као такве произилазе из легислативне природе самог стечајног поступка. Дужности стечајног управника су законом дефинисане, и обухватају низ правних и економских послова које је стечајни управник дужан да обавља током вођења стечајног поступка.⁴³¹

⁴³⁰ Слијепчевић, Д. (2012). Дискрециона овлашћења стечајног судије у поступку реорганизације стечајног дужника. Право и привреда, год. 49., 4-6., стр. 202.

⁴³¹ Члан 27. Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

Стечајни управник је нарочито дужан да:

- 1) предузме све неопходне мере за заштиту имовине стечајног дужника, укључујући и спречавање преноса имовине, њено печатење или одузимање уколико је то неопходно, као и радње побијања, ако би се побијањем увећала стечајна маса;
- 2) у року од 30 дана од дана именованга састави план тока стечајног поступка са предрачуном трошкова и временским планом;
- 3) започне пописивање имовине стечајног дужника у року од десет дана од дана именованга и оконча њено пописивање у року од 30 дана од дана именованга;
- 4) састави извештај о економско-финансијском положају стечајног дужника и да га достави стечајном судији, одбору поверилаца и овлашћеној организацији;
- 4а) састави пореске билансе са стањем на дан отварања и дан окончања стечајног поступка, у складу са пореским прописима и да те билансе, са пореском пријавом, достави надлежном пореском органу у роковима предвиђеним пореским прописима;
- 5) без одлагања писменим путем обавести о отварању стечајног поступка све повериоце који су му у том тренутку познати уз навођење свих података из решења о отварању стечајног поступка, као и других података од значаја за повериоце;
- 6) без одлагања писменим путем обавести о отварању стечајног поступка све судове пред којима се воде извршни поступци;
- 7) уз сагласност стечајног судије, на терет стечајне масе, осигура имовину стечајног дужника, у целини или делимично, ако је то потребно ради њене заштите;
- 8) подноси стечајном судији и одбору поверилаца редован тромесечни извештај о току стечајног поступка и о стању стечајне масе;
- 9) подноси стечајном судији план трошкова стечајног поступка и обавеза стечајне масе за наредни месец;
- 10) се стара о завршетку започетих, а незавршених послова стечајног дужника, у циљу остваривања највеће могуће вредности стечајног дужника, односно његове имовине;
- 11) даје мишљење о предлогу плана реорганизације када он није подносилац;
- 12) утврди основаност, обим и приоритет пријављених потраживања према стечајном дужнику, као и свих обезбеђења потраживања;
- 13) уновчи ствари и права стечајног дужника, у складу са овим законом;
- 14) састави нацрт решења за главну деобу стечајне масе и нацрт завршног рачуна;
- 15) изврши исплату повериоцима на основу решења о главној деоби, у делу у којем је решење постало правоснажно, у складу са овим законом;
- 16) достави завршни рачун;

У контексту упоредноправног приказа и анализе дужности стечајног управника и ликвидационог управника, обим дужности свакако јесте значајно на страни стечајног управника. Ипак, и ликвидациони управник има дужности које по својој природи јесу сличне онима које има стечајни управник, нарочито у сегменту финансијског управљања привредним друштвом, као и израде релевантних финансијских извештаја. Јасно је да обим ових дужности свакако није на страни ликвидационог управника, јер као што је претходно апострофирано, правни и економски разлози отварања ликвидационог и стечајног поступка јесу значајно различити, те такве разлике јасно усмеравају потребу за легислативним нормирањем ширег обима када је у питању стечајни поступак, на супрот ликвидационог поступка.

Право на управљање и заступање које имају и стечајни и ликвидациони управник, јесте као такво увек повезано са могућношћу настанка штетних догађаја и радњи. Одговорност за штету јесте институт Закона о стечају, и тиче се штете које се у својим активностима доводе у везу са пословима које обавља стечајни управник. Одговорност за штету јесте и институт Закона о привредним друштвима, који у делу који се односи на институт ликвидације јасно законски нормира одговорност за штету коју може да проузрокује ликвидациони управник. И стечајни, и ликвидациони управник су субјекти који сходно закону одговарају за штету коју причине сходно својим пословима из делокруга надлежности.⁴³² У том смислу, не постоје правне разлике између ликвидационог и стечајног управника, у делу који се односи на њихову одговорност за штету. Стечајни управник одговара личном својом имовином онда и када је у обављању послова стечајног управника проузроковао штету учесницима у поступку. Међутим, стечајни управник ће у описаном случају одговарати само ако је штету учинио намерно или крајњом непажњом, чиме је обим субјективне одговорности као такав лимитиран. Закон о стечају предвиђа одговорност за штету и других субјеката

17) заступа стечајног дужника, односно стечајну масу у покретању и вођењу судских, управних и других поступака;

18) поднесе предлог, захтев или други одговарајући акт надлежном органу стране државе као заступник стечајног дужника, којим између осталог захтева пленидбу, одузимање, заштиту или повраћај имовине стечајног дужника која се налази у иностранству или је под контролом тог органа или трећег лица које се налази под његовом јурисдикцијом, као и да сарађује са органима стране државе или страним представницима у складу са одредбама овог закона којима се регулише стечај са елементом иностраности;

19) обавести одговарајуће регистре о отварању стечајног поступка, у складу са законом;

20) обавља и друге послове који су предвиђени овим законом или су од интереса за успешно спровођење стечајног поступка.

⁴³² Види више: Ајншпилер Поповић, Г. (2009). Одговорност стечајног управника. Правни информатор, год. 12., бр. 2., стр. 33-36.

стечајног поступка.⁴³³ Као што се да закључити, стечајни управник одговара за штету онда и само ако је иста настала као резултат радњи намерног карактера односно радњи крајњом непажњом. Оно што ипак чини квалитативну правну разлику између обима одговорности стечајног и ликвидационог управника, јесте то што за стечајног управника овако проузрокована штета правно последично дира у његову личну имовину, тј. стечајни управник одговара личном својом имовином за овако причињену штету. Насупрот овоме, одговорност ликвидационог управника за штету је релативно непрецизно формулисана, те је сходно законском опису у члану 544. Закона о привредним друштвима, примена норме у пракси проблематична. Сходно законској одредби, ликвидациони управник одговара за штету коју причини у вршењу своје дужности члановима друштва и повериоцима друштва. Законски опис је непотпуног карактера, јер се из истог не може утврдити у којим случајевима, тј. са каквим степеном вољног деловања ликвидационог управника долази до правно чињеничног стања да ово лице може да одговара за штету. Док је код стечајног управника јасно прописано да исти одговара својом имовином, онда и када су његове предузете радње начиниле штету учесницима у стечајном поступку, када је у питању одговорност ликвидационог управника за штету, из законског описа она је релативно непрецизно нормирана. Недовољна прецизност ове одредбе је уочљива по два основа. Прво, да ли одговорност ликвидационог управника за штету као таква погађа његову личну имовину или имовину друштва. Ако знамо да код друштва капитала, одговорно лице у правном лицу одговора само до висине унетог капитала, а да његова лична имовина може бити обухваћена у одређеним случајевима предвиђеним законом као имовина погодна за намирење, валидно се поставља питање да ли и када ликвидациони управник одговора својом имовином. Друго питање је везано за корелацију између насталих штетних радњи и воље ликвидационог управника. Код стечајног управника, штета мора бити

⁴³³ Чл. 31. Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

У случају када је у обављању послова стечајни управник проузроковао штету учесницима у поступку намерно или крајњом непажњом, стечајни управник личном имовином одговара за такву штету.

Ако је штета настала због радње стечајног управника која је извршена по налогу стечајног судије, стечајни управник није одговоран за насталу штету, осим ако је налог дат на основу његових несавесних радњи или предлога.

За штету коју учине стручна лица која је ангажовао стечајни управник, стечајни управник одговара ако је штета настала услед пропуштања стечајног управника да изврши надзор над њиховим радом.

Захтев за накнаду штете застарева у року од три године од дана брисања стечајног дужника, односно стечајне масе из надлежног регистра, односно правноснажности решења којим је потврђено усвајање плана реорганизације.

повезана са намером или крајњом непажњом⁴³⁴, чиме се нехатне штетне радње стечајног управника не процесуирају. Насупрот оваквом законском решењу, Закон о привредним друштвима не улазу у нормирање одговорности ликвидационог управника у смислу постојања воље, те ће сходно томе он увек бити одговоран за штету коју причини у вршењу својих дужности, с обзиром да закон не искључује нехат.

Поступак стечаја се води кроз стечајни поступак у којем су улога и значај стечајног управника на високом нивоу. Као и код поступка ликвидације, у којем централна улога вођења друштва кроз поступак припада ликвидационом управнику, и код стечаја, стечајни управник води друштво кроз стечајни поступак. Уважавајући сложеност стечајног поступка, као и чињеницу да стечајни управник представља екстерно лице којем је поверено друштво у стечају на управљање, правно је потребно да буду предвиђене норме механизма разрешења стечајног управника. Као и код именовања, право на разрешење је право које је дато у надлежност стечајног судије. Закон о стечају прописује да стечајни судија може по службеној дужности или на предлог одбора поверилаца, да спроведе поступак разрешења стечајног управника.⁴³⁵ Важно је истаћи да је заштита интереса поверилаца, што је у основи и циљ стечајног поступка, обезбеђена тиме што је предлог за разрешење стечајног управника стечајни судија дужан да размотри ако је исти упућен од стране одбора поверилаца друштва у стечају. На овај начин се афирмише улога и значај поверилаца у стечајном поступку, што је у складу са циљем стечаја односно начелима стечајног поступка. У том смислу, важно је истаћи разлоге који су законом прописани у смислу основа за разрешење стечајног управника. Стечајни управник ће бити разрешен у случају постојања једног од шест законом предвиђених основа за разрешење.⁴³⁶ Сви законом предвиђени основи су везани за квалитативне претпоставке које се очекују од стечајног управника којима

⁴³⁴ Ибидем стр. 34.

⁴³⁵ Чл. 32. Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

⁴³⁶ Чл. 32. Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

Стечајни судија по службеној дужности или на предлог одбора поверилаца разрешава стечајног управника ако утврди да стечајни управник:

- 1) не испуњава своје обавезе;
- 2) не поштује рокове одређене овим законом;
- 3) поступа пристрасно у односу на поједине повериоце;
- 4) по протеку једне године од рочишта за испитивање потраживања није предузео одговарајуће мере ради уновчења имовине која улази у стечајну масу, осим када је предузимање таквих мера било спречено вишом силом или непредвидивим околностима;
- 5) није осигурао имовину за случај наступања штете после два упозорења стечајног судије или одбора поверилаца;
- 6) није тражио сагласност или није поступио по добијеној сагласности у свим случајевима где је овим законом прописана обавезна сагласност одбора поверилаца.

се ово лице мора руководити приликом обављања послова из својих надлежности. Правни положај ликвидационог управника, у смислу његовог разрешења, је нормативно прописан у одредбама Закона о привредним друштвима. Одредба закона који прописију процедуру разрешења ликвидационог управника, је упућујућа одредба. Законодавац врши упућивање на члан 395. Закона о привредним друштвима. Интересантно је да дата одредба предвиђа разрешење директора акционарског друштва, те иста прописује да скупштина друштва разрешава директора и пре истека мандата на који је именован, без навођења разлога. У основи, законодавац врши упућивање на примену норме која се односи на разрешење директора акционарског друштва. Из описаног, јасно је да питање разрешења ликвидационог управника јесте веома либерално правно конципирано, те у основи орган управљања друштва у ликвидацији има право да у сваком тренутку, без обзира на постојање основа, разреши ликвидационог управника. Ово разрешење је идентично правном решењу разрешења директора друштва. Свакако да је питање разрешења код друштва лица усклађено са решењима својственим правним обележјима управљања у тим друштвима. Право на разрешење стечајног и ликвидационог управника је као такво прописано у оба закона, и заједничко обележје истих је да орган именовања ових лица има правно овлашћење органа који може да покрене поступак разрешење. Разлике које постоје односе на правне основе разлога за разрешење. У том смислу, Закон о стечају јасно прописује у којим случајевима је могуће покренути поступак разрешења стечајног управника, где су ови услови когентног карактера, те исти представљају правни основ за разрешења. Без њиховог постојања, стечајни судија нема право да разреши стечајног управника. Насупрот овоме, друштво у ликвидацији може у сваком тренутку да разреши именованог ликвидационог управника, на исти начин на који га је именovalo, без испуњења посебних услова.⁴³⁷

Обављање послова из домена управљања и заступања друштва током трајања стечајног поступка, је професионална обавеза стечајног управника, за коју ово лице има право на награду за рад и накнаду трошкова. Стечајни управници, су лица која професионално обављају посао управника као професионални позив, тј. то су лица која су као таква лиценцирана за обављање послова стечајних управника, те такви послови представљају њихову професионалну оријентацију. Сходно томе, њихово економско егзистенцијално постојање јесте последично повезано са њиховом потребом да за

⁴³⁷ И ова законска решења, те разлике које постоје, јесу последично повезане са правном и економском природом стечајног и ликвидационог поступка, где се јасно уочава оно што је и претходно било наглашено.

обављање послова стечајних управника имају право на финансијску накнаду. Стечајни управник има право на награду за свој рад и накнаду стварних трошкова.⁴³⁸ Приликом одређивања висине награде, стечајни судија се руководи законом предвиђеним упуштвима која служе за ближе одређивање висине накнаде за рад. Награда за рад треба да рефлектује ставрно обављање радне активности стечајног управника, те да одреди вредност радне сатнице, која се мора исплатит. С обзиром да је стечајни поступак над привредним друштво започет из економских разлога тренутне или претеће немогућности намирења трећих лица, висина награде за рад стечајног управника не може бити одређена унапред као део уговорног односа друштва у стечају са стечајним управником. Висину награде за рад, која у неком економском контексту представља зараду, али се не опорезује као зарада, одређује стечајни судија у моменту закључења стечајног поступка. Тиме се осигурава да тек на крају успешног окончања стечајног поступка, стечајни управник има право на исплату награде за рад. У смисли начина одређивања конкретне висине награде за рад, стечајни судија је субјекат који одређује висину награде за рад, али је исти законски упућен да приликом обављања такве радње исту обави у складу са основама и мерилима за одређивање висине награде.⁴³⁹ На основу тако примењене методологије, а по закључењу стечајног поступка, коначна висина награде стечајног управника се доноси решењем стечајног судије, о чему се обавештавају два важна субјекта у овом правном сегменту, стечајни управник и одбор поверилаца. У решењу о одређивању награде, стечајни судија је дужан да висину награде утврди или на основу процента у односу на укупну вредност стечајне масе, или ако таква методологија одступа од неких реалних економских параметара, онда стечајни судија може да повећа или пак смањи износ награде за рад. Иако награда за рад у основи представља економску валоризацију рада стечајног управника, те сходно и самом њеном називу, треба да буде исплаћена сходно окончању стечајног поступка, реалне економске потребе стечајних управника на месечном нивоу морају такође бити адресиране, па сходно томе стечајни судија има право да донесе решење којим се одобрава месечни износ награде.⁴⁴⁰

⁴³⁸ Члан 34. Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

⁴³⁹ Чл. 34. Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

⁴⁴⁰ Стечајни судија може решењем одобрити месечни износ награде и накнаде трошкова стечајном управнику, који мора бити сразмеран дужностима и резултатима рада стечајног управника. Чл. 34. ст. 6. Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

Поступак ликвидације привредног друштва, јесте као такав поверен ликвидационом управнику. Ово лице управља привредним друштовом и заступа у поступку ликвидације, те је као такво и лице које је запослено у привредном друштву. Правни положај ликвидационог управника, у смислу радно правног положаја, јесте другачији у односу на стечајног управника. Услед чињенице да је стечајни управник екстерно именовано лице које није у радном односу са стечајним дужником, начин економске регулације његовог ангажовања и трошкова су стога уређени кроз његову исплату у форми награде за рад, на начин како то закон дефинише. Супротно овоме, ликвидациони управник јесте лице које радно ангажовано у ликвидационом друштву, те се његова накнада за рад не дефинише као награда, као што је то случај код стечајног управника. Ликвидациони управника има законом предвиђено право накнаде за свој рад. Чињеница јесте, као што је претходно закључено, да стечајни управник добија награду за свој рад, док ликвидациони управник добија накнаду за свој рад. Иако је можда реч о семантици, разлике између накнаде и награде за рад јесу значајне. За разлику од награде за рад која се одређује по окончању стечајног поступка од стране стечајног управника, накнада за рад се може уговорити између друштва у ликвидацији и ликвидационог управника на начин који одговара интересима обе стране. У смисли закона, јасно је стипулисано да, наднаду за рад одређују ортаци, командитори, као и скупштине друштва са ограниченом одговорношћу, односно акционарског друштва, чиме се афирмише право органа управља у тим друштвима за доношење одлука које спадају у управљачки ред, а тичу се права на избор лица за ликвидационог управника.⁴⁴¹ Да би додатно афирмисао обавезу друштва у ликвидацији према ликвидационом управнику, закон је прописао да је ликвидациони управник поверилац друштва у ликвидацији. Овим се афирмише право на исплату накнаде ликвидационом управнику, јер се поступак ликвидације не може окончати без намирења свих повериоца, а стављањем ликвидационог управника као повериоца друштва, додатно се оснажује његов правни положај, а самим тим и немогућност окончања ликвидационог поступка без исплате накнаде за рад ликвидационог управника.⁴⁴²

Поред стечајног судије који управља стечајним поступком, као и стечајног управника као именованог лица - заступника друштва у стечају, у стечајном поступку

⁴⁴¹ Ликвидација као поступак представља правно уређени след активности и радњи привредног друштва у циљу гашења његовог правног субјективитета, када оно има довољно средстава за намирење својих обавеза. Улога ликвидационог управника је да спроведе друштво кроз такав поступак, те као лице које има статус законског заступника привредног друштва, оно има право на накнаду за свој рад.

⁴⁴² Претходно речено исто важи и за исплату трошкова спровођења ликвидационог поступка.

посебну важност има још један орган, скупштина поверилаца. За разлику од ликвидациног поступка, где дотадашњи унутрашњи органи управљања остају непромењени, у смислу њихове корпоративне улога, уважавајући спецификум сваке од форме привредних друштава, код стечајног поступка, унутрашња форма организације друштва у стечају значајно се мења. Ово произилази, као што је већ више пута истакнуто, из основног разлога покретања стечајног поступка, као и циљева који су законом дефинисани као такви. У том смислу, потреба за променама унутрашње организације рада привредног друштва у стечају, је нужна и неопходна. Из тог разлога, законодавац је прописао формирање још једног од органа стечајног поступка, скупштину поверилаца. Улога и значај скупштине поверилаца у стечајном поступку је изузетно важна, те свакако предмет разматрања свих релевантних питања у смислу њеног формирања, рада, надлежности и слично, јесу посебне теме истраживања широког контекста.⁴⁴³ Формирање скупштине поверилаца је предвиђено на првом рочушту и њу чине сви стечајни повериоци. Приликом формирања скупштине поверилаца, врши се и избор председника скупштине односно одбора поверилаца, ако постоје законске претпоставке. Право гласа има сваки поверилац који је члан скупштине, али се укупност гласова ставља у корелацију са висином потраживања који сваки од чланова скупштине има. Процесни аспекти рада скупштине поверилаца су законом дефинисани.⁴⁴⁴ Са аспекта делокруга рада скупштине, што есенцијално јесте и основно што се може посматрати и анализирати у датом оријентиром овог сегмента истраживања, законом је јасно дефинисан опсег њеног рада.⁴⁴⁵ Улога и значај скупштине поверилаца су изузетно важни у смислу делокруга њених надлежности и утицаја на ток и окончање стечајног поступка. Код стечаја интереси субјеката, који су стечајни повериоци, су сумирани у раду скупштине поверилаца. Овај орган репрезентује интересе оних чији се интереси Законом о стечају примарно и штите - повериоци стечајног дужника. Из тог разлога, стечајни поступак, његово вођење као и окончање, нису могући без воље стечајних поверица која се управо манифестује кроз

⁴⁴³ Са становишта циља овог сегмента рада, упоредноправна анализа института стечаја и ликвидације привредног друштва, кратак приказ и коментар овог субјекта стечајног поступка, јесте основни циљ, без улажења у дубљу анализу истог.

⁴⁴⁴ Заказивање и вођење каснијих седница скупштине поверилаца, обавештавање о њима и одређивање дневног реда врши председник скупштине поверилаца на предлог стечајних поверилаца.

⁴⁴⁵ Скупштина поверилаца има следеће надлежности, и то: 1) доноси одлуку о банкротству стечајног дужника у складу са чланом 36. став 4. овог закона; 2) бира и опозива председника скупштине поверилаца и чланове одбора поверилаца из реда стечајних поверилаца; 2а) даје сагласност на избор именованог стечајног управника, односно предлаже именовање новог, у складу са чланом 35. став 5. овог закона; 3) разматра извештаје стечајног управника о току стечајног поступка и о стању стечајне масе; 4) разматра извештаје одбора поверилаца; 5) врши друге послове одређене овим законом.

организацију и рад скупштине поверилаца. За разлику од ликвидационог поступка, где се на основу пријављених потраживања формира листа поверилаца и њихових потраживања, сходно којем се врши и њихова исплата, стечајни поступак се услед специфичности економског стања стечајног дужника, мора спроводи другачије. Другим речима, оно што је нужност стечајног поступка као законом утврђеног стања, није нужност ликвидационог поступка. Стога, скупштина поверилаца као таква јесте јединствен орган интересне заједнице лица која на дан отварања стечајног поступка имају необезбеђена потраживања према стечајном дужнику. Из тог разлога, најважнији аспекти стечајног поступка нису као такви спроводиви без сагласности скупштине поверилаца. Тако, иако избор стечајног управника јесте законско право које је дато у надлежност стечајног судије, без сагласности скупштине поверилаца, није могуће и његово формално именовање и почетак рада. Скупштина поверилаца не само да има право на давање сагласности на избор именованог стечајног управника од стране стечајног судије, већ је законом прописано да скупштина поверилаца може да предложи и именовање новог стечајног управника, у складу са одредбама закона. Друга важна функција скупштине поверилаца јесте право овог органа да донесе одлуку о банкротству. Скупштина поверилаца има право да донесе одлуку о банкротству стечајног дужника, што представља правни основ стечајном судији да донесе решење о банкротству, уколико је ова одлука усвојена од стране стечајних поверилаца чија потраживања чине више од 50% укупних потраживања свих стечајних поверилаца.⁴⁴⁶ Делокруг осталих надлежности скупштине друштва у стечају односи се на право избора и опозива председника скупштине поверилаца, односно чланова одбора поверилаца из реда стечајних поверилаца, разматрање извештаја стечајног управника о току стечајног поступк и о стању стечајне масе, те разматрање извештаја одбора поверилаца (ако је формиран, односно других послова који су законом одређени).⁴⁴⁷

Стечајни поступак представља правно устројен поступак који се води у складу са одредбама Закона о стечају. Стечајни поступак јесте законом нормиран поступак у којем се спроводе основни циљеви стечаја као правног инсититута, колективно и сразмерно намирење стечајних поверилаца. Стављајући у контекст разлоге отварања стечајног поступка, и разлоге односно начин отварања ликвидационог поступка, правне дистинкције и сличности могу се уочити, кроз анализу законских норми релевантних

⁴⁴⁶ Чл. 37. ст.1. Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

⁴⁴⁷ Чл. 37. Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

закона. Стечај као правни институт се покреће у складу са законом дефинисаним начином. Стечајни поступак се покреће предлогом овлашћених предлагача.⁴⁴⁸ У претходном делу рада истакнуто је да покретање стечајног поступка, јесте као право дато према више законом овлашћених предлагача. У том смислу, право на покретање стечајног поступка дато је ширем кругу субјекта. За разлику од стечајног поступка, покретање поступка добровољне ликвидације јесте као право дато само једном субјекту, привредном друштву односно лицима-органима овлашћеним законом да донесу такву одлуку. Из правне, али и економске природе стечаја и ликвидације, разлике које се манифестују у смислу законом овлашћених предлагача за покретање стечајног односно ликвидационог поступка, јесу шире правне природе код стечајног поступка. Шири круг овлашћених предлагача код покретања стечајног поступка, не представља ништа друго него до правнопоследичну разраду циљева стечаја као правног института, насупрот циљевима и разлозима отварања ликвидационог поступка.

Добровољни ликвидациони поступак се отвара на законом прописан начин, који уважава интенцију друштва за гашењем правног субјективитета. У том смислу друштво има обавезу намирење својих поверилаца. Закон о привредним друштвима не прави правне класификације у смислу постојања различитих категорија ликвидационих поверилаца. У смислу закона, сви повериоци друштва у ликвидацији имају исти правни статус. Ово решење јесте правно последично повезано са чињеницом да се ликвидациони поступак отвара и спроводи када друштво има довољно финансијских средстава за намирење свих својих дугова, односно поверилаца. Из тог разлога, није ни целисходно правити посебне правне класификације међу повериоцима друштва у ликвидацији. У коначности, да би се ликвидациони поступак окончао потребно је да друштво измири све своје обавезе, према свим својим повериоцима. Насупрот ликвидационом поступку, стечај као институт колективног и сразмерног намирења стечајних поверилаца, препознаје различите категорије не само стечајних поверилаца, већ поверилаца друштва уопште. Учешће у стечајном поступку има више учесника који се према закону идентификују као повериоци друштва у стечају. Прво, законодавац разликује стечајне повериоце и друге повериоце. Стечајни поверилац јесте лице које на дан покретања стечајног поступка има необезбеђено потраживање према стечајном

⁴⁴⁸ Чл. 43. ст 1. Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

дужнику.⁴⁴⁹ Други повериоци јесу: разлучни повериоци⁴⁵⁰, излучни повериоци⁴⁵¹, и повериоци који су примаоци финансијског обезбеђења⁴⁵². Као што се да увидети, статус поверилаца у стечајном поступку јесте као правно питање сложеније природе, у односу на питање статуса поверилаца у ликвидационом поступку. Последично, ове правне дистинкције јесу у вези са чињеницом да, за разлику од друштва у ликвидацији, друштво у стечају јесте друштво које је несолвентно, те је стога у немогућности да намири обавезе према свим својим повериоцима. Из тог разлога, законодавац је у обавези да заштити различите категорије лица која имају различиту врсту потраживања према друштву у стечају. Ова материја јесте изузетно комплексног правног значаја, те је као таква предмет изузетног истраживања, како научне тако и стручне јавности. У контексту упоредноправне анализе института ликвидације односно стечаја привредног друштва, релевантно је само истаћи да различите категорије поверилаца у стечају јесу правна потреба, те сходно томе и правна категорија, а да у основи њихове правне диверсификације стоји економски моменат, однос између конкретног повериоца као субјекта легитимног потраживања и стечајног дужника. Супротно овом правном решењу, економски моменат који карактерише ликвидациони поступак јесте такве природе да од законодавца не захтева посебну легислативну активност каква је потребна код института стечаја, те да сам економски моменат ликвидације, и чињеница да друштво у самом поступку има довољно финансијских средстава за намирење свих својих дугова према свим повериоцима, јесте правно последичног карактера који као такав детерминише одсуство потребе за класификовацијом различитих категорија поверилаца, јер ће сви они у основи краја ликвидационог поступка бити намирени.

⁴⁴⁹ Чл. 48. Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

⁴⁵⁰ Разлучни повериоци су повериоци који имају заложно право, законско право задржавања или право намирења на стварима и правима о којима се воде јавне књиге или регистри и имају право на првенствено намирење из средстава остварених продајом имовине, односно наплате потраживања на којој су стекли то право.

Разлучни повериоци нису стечајни повериоци. Ако је износ њиховог потраживања већи од износа средстава остварених продајом имовине на којој су стекли разлучно право, право на намирење за разлику у висини тих износа остварују као стечајни повериоци. Чл. 49. Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

⁴⁵¹ Излучни поверилац је лице које, на основу свог стварног или личног права, има право да тражи да се одређена ствар издвоји из стечајне масе.

Излучни поверилац није стечајни поверилац. Чл. 50. Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

⁴⁵² Повериоци који имају заложно право по основу уговора о финансијском обезбеђењу у складу са законом којим се уређује финансијско обезбеђење, односно чије је потраживање на други начин обезбеђено по основу тог уговора, нису стечајни повериоци, разлучни повериоци, заложни повериоци и излучни повериоци у смислу овог закона. Чл. 50а. Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

Предлог за покретање стечајног поступка је дат као право према лицима која сходно закону јесу овлашћени предлагачи. Стечај се покреће на предлог повериоца, дужника или ликвидационог управника.⁴⁵³ Правна дигресија у односу на покретање предлога за отварање стечајног поступка, у односу на исту правну радњу код отварања ликвидационог поступка, јесте број лица односно субјеката који имају законски основ за такву активну правну радњу. Код ликвидационог поступка, закључено је да, у зависности од форме привредног друштва, орган или лице које је законом овлашћено су једини који могу да поднесу предлог за отварање ликвидационог поступка, у складу са Законом о привредним друштвима. Право на покретање ликвидације немају повериоци друштва. Насупрот овоме, код стечајног поступка, број овлашћених предлагача јесте шири. Ово произилази из саме природе стечаја, односно стечајног поступка, где у фокусу јесте колективно и сразмерно намирење стечајних поверилаца. Ипак, оно што увиђамо јесте правна корелација између стечаја и ликвидације, у делу који се односи на законом овлашћене предлагаче за покретање стечајног поступка. Осим што предлог за покретање стечајног поступка могу да поднесу повериоци али и дужници, ово право сходно закону има и ликвидациони управник. У овом домену можемо јасно, на основу самог Закона о стечају, увидети корелацију између стечаја и ликвидације. У образложењу потреба за овим сегментом истраживања, указано је да значајан део друштвене јавности, и један део стручне и научне јавности, недовољно јасно правни дистинкције између стечаја и ликвидације. Ова упоредна правна анализа је учињена у схврху провере основаности таквог става. Када је у питању досадашње истраживања, исто је углавном негативистички ценило повезаност ова два института, указујући да саме одредбе, како Закона о привредним друштвима у делу који регулише институт ликвидације, тако и Закона о стечају, немају норме које упућују на сродну или супсидијарни примену истих, чиме је њихова правна веза готово непостојећа. Овај закључак јесте валидан, али постоји изузетак, и он се управо односи на сегмент Закона о стечају у делу којим се уређује предлог за покретање стечајног поступка. Закон прописије да ово право има и ликвидациони управник, чиме први пут долазимо до правне конекције између института стечаја и ликвидације, а да је иста прописана законом. Ликвидациони управник може бити овлашћени предлагач за покретање стечајног поступка. Право за покретање предлога за отварање стечајног поступка јесте дато ликвидационом управнику сходно члану 55. Закона о стечају. Међутим, то право је

⁴⁵³ Види више: Ајншпицер Поповић, Г. (2011). Повериоци као подносиоци предлога за покретање стечајног поступка. Право и привреда., год. 48., бр.4-6., стр. 303-315.

у ствари правно последично повезано са законском обавезом ликвидационог управника да сходно члану 539. Закона о привредним друштвима. Основни предуслов за покретање и окончање ликвидационог поступка заснива се на могућности привредног друштва да све своје обавезе према повериоцима измири у складу са законом дефинисаним роковима, односно начину. Међутим, након покретања ликвидационог поступка, што је у раду већ претходно анализирано, на основу прикупљених финансијских података, те састављених извештаја, може се утврдити да друштва ипак нема довољно средстава за намирење свих својих обавеза. Ово финансијско стање јесте један од основа покретања стечајног поступка, те сам Закон о привредним друштвима, даје правну обавезу ликвидационом управнику којом је, уколико се из почетног ликвидационог биланса односно ликвидационог извештаја утврди да имовина друштва није довољна за намирење свих потраживања поверилаца (презадуженост), ликвидациони управник дужан да надлежном суду поднесе предлог за покретање стечаја у року од 15 дана од дана састављања ликвидационог биланса, односно почетног ликвидационог извештаја.⁴⁵⁴ Правни основ тј. обавеза покретања стечаја јесте законом прописана као таква према друштву у ликвидацији, и њеном законском заступнику – ликвидационом управнику. Одредба Закона о стечају, у смислу дефинисања лица односно субјеката која имају право да покрену стечајни поступак, јесте правно последично повезана са законом установљеном обавезом ликвидационог управника да у законом описаном случају покрене стечај, тј. предложи отварање стечајног поступка. Ова врста законске конекције између института ликвидације и стечаја јесте најизраженија у претходно описаној ситуацији.

Отварање стечајног поступка правно последично мења правни статус привредног друштва. У том смислу, покретање стечајног поступка, као и покретање ликвидационог поступка, мењају правни положај стечајног дужника, односно друштва у ликвидацији. Правне корелације у датом смислу, јесу релативно сличне између ова два института. Наиме, отварањем и стечајног, као и ликвидационог поступка, сва заступничка права престају да важе. Друштво у стечају, као и друштво у ликвидацији, даном регистравања отварања стечајног, односно ликвидационог поступка, мењају своју унутрашњу корпоративну структуру у домену управљања. Дате промене јесу условљене, пре свега, одредбама закона које су когентне природе, и које ”захтевају” промене у смислу права на заступање. Пошто друштва у оба случаја излазе из своје

⁴⁵⁴ Чл. 539. Закон о привредним друштвима (*"Сл. гласник РС"*, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)

"редовне форме" пословања, а самим тим и управљања, постојећа права на заступање престају да важе. Код отварања стечајног, као и код отварања ликвидационог поступка, законски заступници ових привредних друштва престају да буду лица која имају право на заступање. Из тог разлога, друштва у овим фазама правног режима свог постојања, морају да именују друга лица која ће обављати функцију законских заступника. Сличности даље престају да постоје између ова два института, јер начин, услови и друга питања од значаја у погледу именовања законских заступника јесу различито правно уређена. Када је реч о друштвима у стечају, даном отварања стечајног поступка престају заступничка права директора, заступника и пуномоћника.⁴⁵⁵ Право на заступање, као централно правно питање руковођења привредним друштвом, престаје да буде право о којем одлучује привредно друштво, већ је као такво делегирано да буде пренесено на стечајног управника. Отварањем стечајног поступка, стечајни судија на законом утврђеном начину врши избор стечајног управника. Именовањем лица за стечајног управника овај субјекат, у наставку стечајног поступка, па све до његовог окончања, јесте лице које има статус законског заступника друштва у стечају. Насупрот законском решењу стечајног закона, одредбе Закона о привредним друштвима, прописују да право на заступање прелази у корист ликвидационог управника. Именовањем ликвидационог управника, друштво у ликвидацији добија новог законског заступника, који предузима послове заступања друштва у ликвидацији.

Поред питања права на законско заступање, приликом отварања стечајног односно ликвидационог поступка, унутрашња правна организација се мења. Ове промене јесу ипак, бар када су у питању законске одредбе когентног карактера, значајно већег правног карактера код друштва у стечају, насупрот друштва у ликвидацији. Отварањем стечајног поступка, престају управљачка права органа управљања односно надзорних органа стечајног дужника.⁴⁵⁶ На овај начин, претходно дата управљачка права органа управљања привредног друштва престају да производе правно дејство. Органи друштва у стечају мењају своју правну структуру значења у домену управљања привредним друштвом, те све активности из њихових законских домена прелазе у надлежност различитих субјеката стечајног поступка, чиме они потпуно престају да постоје. Њихове послове из описаних делокруга преузимају стечајни судија, стечајни управник, скупштина поверилаца, односно одбор поверилаца. За разлику од друштва у

⁴⁵⁵ Чл. 74. Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

⁴⁵⁶ Чл. 74. Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

стечају, чији унутрашњи органи управљања престају да постоје, отварање ликвидационог поступка нема правне последице описаног карактера код друштва у ликвидацији. Осим промене права законског заступања у корист ликвидационог управника, одредбама Закона о привредним друштвима, друштво у ликвидацији наставља да води послове управљања као и пре отварања ликвидационог поступка. Органи управља који су сходно одредбама закона, и унутрашњим актом друштва, као таква била облигаторна настављају да постоје и обављају своје законске, односно статутарне обавезе.

Друштво у ликвидацији и друштво у стечају имају правни статус различитог карактера, што је у досадашњем делу рада елаборирано. Једна од значајних разлика између ова два правна института јесте питање правног статуса запослених лица. Код друштва у ликвидацији, правни статус запослених лица се не доводи у питање. Под основама правне презумпције ликвидног економског стања, измиривање свих обавеза друштва јесте основ ликвидационог поступка. У том смислу, друштво у ликвидацији наставља да измирује све своје обавезе, те права запослених и њихова потраживања јесу укључена у корпус ових обавеза. Лица која имају статус запослених у друштву у ликвидацији, задржавају свој радноправни статус са друштвом, све до окончања ликвидационог поступка. Друштво у ликвидацији може раскинути уговоре о раду, сходно одредбама Закона о раду. Правни статус запослених лица у друштву у стечају јесте значајно другачији. Уважавајући чињеницу да је до отварања стечајног поступка дошло услед претеће или стварне несолвентности друштва, питање правног статуса запослених лица јесте више питање које има основе у економском карактеру стања друштва, него што је питање права. Разлог јесте у реалној економској немогућности да друштво редовно измирује своје обавезе, а део тих обавеза јесу обавезе које проистичу из радноправног односа између запосленог лица и друштва у стечају. Отварањем стечајног поступка, друштво у стечају има законски основ за отказ уговора о раду који је стечајни дужник закључио са запосленима.⁴⁵⁷ Схватајући да друштво у стечају наставља да послује по другачијим правним и економским постулатима, давање законског основа за отказ уговора о раду са запосленима, јесте правно и економски логичан след догађаја. С обзиром да друштвом у стечају управљање обављају субјекти стечајног поступка, право да одлучује о отказу уговора о раду јесте као такво да у делокруг надлежности стечајног управника. Важно је напоменути да друштво у стечају

⁴⁵⁷ Види више: Лепетић, Ј. (2019). Стечај групе привредних друштава. Правни факултет Универзитета у Београду, Центар за издаваштво и информисање., стр. 67-68.

може и да задржи запослена лица која су неопходна за несметано функционисање друштва до окончања стечајног поступка, док постоји и правни основ за запошљавање и других лица ако је то у интересу квалитетнијег окончања стечајног поступка.⁴⁵⁸

Основни циљ стечајног поступка, колективно и сразмерно намирење стечајних поверилаца, једино је могуће спровести кроз стриктну законску шему стечајног поступка. За разлику од ликвидационог поступка у којем друштво у ликвидацији има обавезу потпуног намирења свих својих поверилаца, стечајни поступак има фундаментално другачији циљ, онај који уважава економско стање стечајног дужника. Уважавајући чињеницу економске несолвентности стечајног дужника, као и немогућност потпуног намирења свих његових поверилаца (јер би у супротном друштво могло да спроведе поступак ликвидације), остваривање права на наплату које сваки од повериоца стечајног дужника има, јесте законски уређено. Претходно је анализирано да у оквиру самог стечајног поступка, постоји више категорија поверилаца друштва у стечају. Надовезујући се на овај сегмент истраживања, потраживања поверилаца се остварују односно реализују у оквиру различитих фаза стечајног поступка. Свакако за потребе овог истраживања и упоредноправне анализе, релевантан је правнопроцесни аспект остваривања права који имају тзв. стечајни повериоци. Стечајни повериоци своја потраживања према стечајном дужнику остварују само у стечајном поступку.⁴⁵⁹ Ово право остварују и разлучни повериоци, док излучни повериоци своје потраживање могу остваривати у свим судским и другим поступцима. Сви повериоци у стечајном поступку остварују своја права искључиво кроз сам стечајни поступак, док се изузетно даје право излучним повериоцима да могу своја права излучивања ствари из стечајне масе дужника да остварују и кроз стечајни, али и кроз судски односно други законом установљен поступак. Када је реч остваривању права поверилаца у ликвидационом поступку, с обзиром да је ова тематика већ претходно анализирана у овом раду, релевантно је за потребе упоредноправне анализе истаћи да ликвидациони поступак јесте у основи лишен значајни процесноправних норми које нужно оптерећују стечајни поступак, те право пријаве, утврђивања као и оспоравања потраживања јесте значајно правно дерегулисано у мери у којој се остварују основни принципи ликвидационог поступка. Самим тим, положај повериоца

⁴⁵⁸ Стечајни управник може, поред запослених којима није дат отказ уговора о раду, да ангажује потребан број лица ради окончања започетих послова или ради вођења стечајног поступка уз сагласност стечајног судије.

⁴⁵⁹ Чл. 80. Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

у ликвидационом поступку јесте знатно квалитетнијег правног карактера у односу на положај стечајних поверилаца, првенствено имајући у виду чињеницу да ликвидациони повериоци могу своје право на наплату да легитимно истовремено остварују у два одвојена поступка, ликвидационом и судском поступку. Овим се њихов положај може упоредити са положајем излучних поверилаца у стечајном поступку.

Приликом утврђивања релевантног финансијског стања стечајног дужника, и прављења адекватних финансијских и других планова потребно је утврдити два релевантна финансијска показатеља, обим стечајне масе и листу поверилаца и њихових потраживања. У финансијском смислу, поступак стечаја и поступак ликвидације имају доста сличности. И ликвидациони и стечајни поступак јесу и правни али и финансијски поступци. У погледу финансијског аспекта оба поступка, сличности између два поступка јесу значајне. У ликвидационом поступку, ликвидациони управник је дужан да састави листу пријављених и признатих потраживања, да сачини почетни ликвидациони биланс и почетни ликвидациони извештај, као и завршни ликвидациони извештај и извештај о спроведеној ликвидацији. Када је у питању стечајни поступак, стечајни управник је дужан да састави почетни стечајни биланс и извештај о економско-финансијском положају, уновчење стечајне масе кроз решење о банкротству. На овај начин се врши уновчење и деоба стечајне масе, намирење и закључење стечајног поступка.

Основ за почетак стечајног поступка јесте претећа односно већ постојећа неликвидност привредног друштва. У економском смислу, под ликвидношћу пословања сматра се довољан обим финансијских средстава за намиривање редовних и предвидљивих трошкова. Ипак, у реалном и фактичком стању свакодневног пословања, потребан је релевантан финансијски извештај који ће указати на основе постојеће ликвидности привредног друштва. У контексту стечајног поступка, релевантна полазна тачка у утврђивању реалног финансијског задужења друштва јесте утврђивање односа између процењене вредности стечајне масе и утврђених потраживања свих стечајних поверилаца.⁴⁶⁰ Код ликвидационог поступка, поступак утврђивања листе поверилаца, као и износа њихових захтева, јесте фаза од које касније зависе остале процесноправне радње самог поступка. Обавеза састављања извештаја у тој намени је дата у надлежност ликвидационог управника. Слично као и у ликвидационом поступку, у стечајном поступку финансијски аспект поступка започиње

⁴⁶⁰ Види више: Спасић, С. (2009). Стечајна маса. Стечај и приватизација., стр. 11-51.

са утврђивањем обима стечајне масе. Стечајна маса јесте целокупна имовина стечајног дужника у земљи и иностранству на дан отварања стечајног поступка, као и имовина коју стечајни дужник стекне током стечајног поступка.⁴⁶¹ Код ликвидационог поступка, не постији тзв. ликвидациона маса, као што је случај код стечаја. Разлог за то јесте различито економско стање субјеката у овим поступцима, где субјекат у ликвидацији има довољно средстава за намирење свих обавеза, док код стечајног дужника његова укупна имовина није довољна за намирење свих његових поверилаца, односно њихових потраживања. Из тог разлога, код стечајног поступка постоји нужност пописивања целокупне имовине стечајног дужника, као и касније утврђивање листе поверилаца. Једном утврђен обим стечајне масе, ствара низ правних обавеза различитог карактера а које су последично везане за различите фазе стечајног поступка. Тако се из стечајне масе не измирују само обавезе стечајних поверилаца, већ и трошкови стечајног поступка⁴⁶², као и друге обавезе које су законом прописане.⁴⁶³ Када је у питању упоређивање ових сегмената стечајног поступка у односу на ликвидациони поступак, сличности се дају уочити у чињеници да основни постулат ликвидационог поступка, потпуно намирење свих обавеза које друштво има, има за последицу да се и сви други трошкови који се јављају током трајања ликвидационог поступку имају регулисати, јер спадају у корпус обавеза које друштво треба да регулише пре окончања поступка ликвидације.

Након што су утврђени обим и састав стечајне масе, стечајни управник као лице којем је поверен посао управљања и заступања стечајног дужника, преузима у државину целокупну имовину која улази у стечајну масу и њоме управља.⁴⁶⁴ Стечајни

⁴⁶¹ Чл. 101. Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

⁴⁶² Трошкови стечајног поступка обухватају:

- 1) судске трошкове стечајног поступка;
- 2) награде и накнаде стечајном управнику и/или привременом стечајном управнику;
- 3) друге издатке за које је законом предвиђено да се намирују као трошкови стечајног поступка. Чл. 103. Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

⁴⁶³ Обавезе стечајне масе су обавезе:

- 1) које су проузроковане радњама стечајног управника или на други начин управљањем, уновчењем и поделом стечајне масе, а које не спадају у трошкове стечајног поступка;
- 2) из двостранотеретног уговора, ако се његово испуњење тражи за стечајну масу или мора уследити након отварања стечајног поступка;
- 3) које су настале неоснованим обогаћењем стечајне масе, укључујући и као последица ништавих правних послова;
- 4) према запосленима стечајног дужника, настале након отварања стечајног поступка.

Чл. 104. Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

⁴⁶⁴ Чл. 105 Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

управник има обавезе адекватног управљања стечајном масом, која подразумева и попис ствари која улази у стечајну масу, и процену њихове вредности у случају њиховог уновчења. У овој фази стечајног поступка, утврђивање и управљање стечајном масом представља економски основ за колективно и сразмерно намирење стечајних поверилаца, што јесте основни циљ стечајног поступка. У поступку ликвидације, ликвидациони управник обавља сличне активности и радње као и стечајни управник, уз уважавање чињеничне разлике у погледу различитог економског стања друштва у ликвидацији у односу на друштво у стечају.

Након спроведених радњи које су претходно анализирани, те утврђеног релевантног обима стечајне масе и њеног континуираног управљања од стране стечајног управника, потребно је утврдити листу поверилаца стечајног дужника и друге релевантне подакте од значаја. Утврђивање листе поверилаца има за циљ економско и правно идентификовање свих стечајних поверилаца, а све у циљу долажења до коначног износа укупног дуговања стечајног дужника. Састављање листе поверилаца јесте обавеза стечајног управника. Стечајни управник је дужан да састави листу свих поверилаца за које је сазнао из пословних књига и остале документације стечајног дужника, из других података, као и пријаве потраживања.⁴⁶⁵ Ако дамо паралелу у односу на ову фазу ликвидационог поступка, може се закључити да дужности које су као такве дате у обавезу стечајног управника, јесу дужности које има и ликвидациони управник, уз правне и економске дистинкције које постоје између друшта у стечају и друштва у ликвидацији. Поред обавеза да састави листу поверилаца, стечајни управник је у обавези да посебно евидентира сваког од поверилаца у посебне категорије и то: разлучни повериоци, заложни и излучни повериоци, као и лица запослена код стечајног дужника за које постоји евидентирано неисплаћивање њихових зарада. Потреба класификовања разлитих категорија поверилаца стечајног дужника простиче из правно чињеничних врста различитих дужничко-поверилачких односа између стечајног дужника са једне стране, и сваког од његових поверилаца на другој страни.⁴⁶⁶

Након састављања листе поверилаца и њихове класификације, стечајни управник има обавезу састављања и листе дужника, тј. попис дужника стечајног дужника. Састављање овог документа, јесте основ за састављање почетног стечајног биланса, као и извештаја о економско-финансијском положају стечајног дужника. Утврђивањем

⁴⁶⁵ Чл. 107. Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

⁴⁶⁶ Овај аспект стечајног поступка јесте знатно сложенији, и правно-формално другачији у односу на ликвидациони поступак.

листе поверилаца и дуговања, као и листе дужника и потраживања, уз подакте који се односе на вредност стечајне масе, стечајни управник има све релевантне информације на основу којих може да састави почетни стечајни биланс, као и извештај о економско-финансијском положају стечајног дужника. Стечајни управник је дужан да у року од 30 дана од дана преузимања имовине и права стечајног дужника састави почетни стечајни биланс у коме ће навести и упоредити активу и пасиву стечајног дужника.⁴⁶⁷ С обзиром да стечајним поступком управља стечајни судија, стечајни управник је у обавези да почетни стечајни биланс, као и извештај о економско-финансијском положају стечајног дужника са проценом могућности реорганизације, поднесе најкасније пет дана пре дана одржавања првог поверилачког рочишта. Разлог за нормирање датог рока јесте и детерминисан у складу са потребама релевантног и правовременог информисања стечајних поверилаца, као кључног субјекта у стечајном поступку. Када је у питању упоредноправни контекст овог сегмента стечајног поступка у односу на ликвидациони поступак, разлике које су уочавају нису значајнијег обима, те су као такве последица специфичности института стечаја, па сходно томе и постоји додатни документ који се саставља у стечајном поступку, а који није као такав неопходан у ликвидационом поступку, а реч је о извештају о економско-финансијском положају стечајног дужника. Разлог за ово јесте што осим банкротства, као крајњег последичног следа догађаја у погледу правне судбине стечајног дужника, одредбама Закона о стечају из 2011. године, нормиран је и разрађен институт реорганизације стечајног дужника, те за потребе провере валидности могуће примене овог института, поменути документ јесте од виталног правног значаја. Ликвидациони поступак са друге стране, нема овај или неки други институт таквог правног карактера, те и не постоји нити законска, нити пак друга потреба, за састављањем таквог или сличног извештаја.

Институт стечаја има за циљ колективно и сразмерно намирење стечајних поверилаца, те као законски уређен поступак има за последицу обављање свих радњи које су у служби овог циља. Отварањем стечајног поступка, у законом предвиђеним ситуацијама, стечајни поступак се окончава банкротством стечајног дужника. Изузето из датог случаја, јесте примена института реорганизације стечајног дужника, који као такав није био предмет анализе, уважавајући његову специфичност у односу на поређење са ликвидационим поступком.

⁴⁶⁷ Чл. 109. ст 1. Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

Уновчавање стечајне масе, начин уновчавања и метод продаје, као и сам поступак продаје јесу законом уређени. Уновчавање стечајне масе представља механизам којим се спроводи банкротство стечајног дужника, чијим окончањем се доводи до закључења стечајног поступка. Стечајни судија, као субјекат важног процесног карактера, доноси решење о банкротству у законом предвиђеним случајевима.⁴⁶⁸ На основу решења о банкротству, стечајни управник јесте субјект који започиње и води продају целокупне имовине стечајног дужника. Важну у улогу у спровођењу ових радњи имају и стечајни повериоци. Различита питања од значаја у вези са продајом или деобом имовине стечајног дужника јесу обимно нормирана у оквиру Закона о стечају, те као таква представљају важну правну целину у корпусу норми којима се уређује институт стечаја, и као такве нису предмет посебне потребе истраживања овог рада.

Након окончања поступка банкротства, и продаје или деобе стечајне масе стечајног дужника, последњи правни след догађаја у смислу стечајног поступка, јесте закључење стечајног поступка. Стечајни поступак се отвара, води и спроводи кроз законом установљену надлежност стечајног суда. Правни след описаних радњи и активности током различитих фаза стечајног поступка у коначности доводи до закључења стечајног поступка, од стране оног субјекта од којег је формално и започео, стечајног судије. Као субјект који управља свим фазама стечајног поступка, стечајни судија јесте једини овлашћени субјект стечајног поступка који може сам поступак да оконча, тј. закључи. Стечајни судија доноси решење о закључењу стечајног поступка на завршном рочишту.⁴⁶⁹ Уколико су окончане све активности уновчења имовине стечајног дужника, укључујућу и евентуалне парнице које су у току, решење о закључењу стечајног поступка се у складу са законом објављује и региструје. С обзиром да свака одлука суда мора бити јавно објављена, а стечајни поступак јесте поступак који спроводи стечајни суд, решење о закључењу стечајног поступка се мора јавно објавити, тако да сви субјекти од интересног значаја буду упознати са датом правом чињеницом. Решење о закључењу стечајног поступка објављује се у *"Службеном гласнику*

⁴⁶⁸ Стечајни судија доноси решење о банкротству ако:

1. на првом поверилачком рочишту за то гласа одговарајући број стечајних поверилаца, у складу са чланом 36. став 4. овог закона;

2. ниједан план реорганизације није поднет у прописаном року;

3. ниједан план реорганизације није усвојен на рочишту за разматрање плана реорганизације.

Чл. 131.ст. 1. Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

⁴⁶⁹ Чл. 148. ст 1. Закон о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

Републике Србије”, као и на огласој табли суда који спровео поступак. С обзиром да је стечајни дужник био субјекат привредног пословања, и као такав регистрован у оквиру јавног регистра привредних субјеката (АПР-а), потребно је и службено регистровати решење о закључењу стечајног поступка и у оквиру евиденције овог регистра.

Окончањем стечајног поступка кроз доношење решења о закључењу, стечајни поступак се правно формално завршава. Правне последице окончања стечајног поступка у описаној ситуацији банкротства, доводе и до крајње правне последице по некадашње привредно друштво, брисање из регистра привредних субјеката. На тај начин привредни субјекат губи својство правног лица, те се као такав више не води у јавној евиденцији при АПР-у. У правној корелације стечајног и ликвидационог поступка, последња фаза стечајног поступка и њене правне последице, јесу истог правног димензиона и значаја, као и оне које настају окончањем поступка ликвидације привредног друштва, било да је реч о добровољној или пак принудној ликвидацији. Правне дистинкције окончања оба поступка јесу корелативне природе, те за последицу обе имају престанак правног субјективитета привредног субјекта и његово брисање из регистра привредних субјеката.

Правне последице покретања поступка ликвидације јесу значајно блаже од последица покретања стечајног поступка. Према мишљењу Стефановића, у односу на статус самог привредног субјекта према коме је покренут поступак ликвидације, покретање поступка ликвидације ограничава његову правну и пословну способност као и поступак стечаја.⁴⁷⁰ Оно што Стефановић заступа јесте прихваћено становиште, да је правни положај друштва у ликвидационом поступку, и друштва у стечајном поступку, правно различит, те друштво у ликвидацији има читав низ правних послова које и даље може да обавља самостално, док правне последице стечаја то право знатно ограничавају, како у погледу управљања друштвом које је поверено стечајном управнику, тако и улози и значају поверилаца у процесу доношења одређених одлука. Ликвидација се може споровести када друштво има довољно финансијских средстава за намирење свих својих обавеза (да је солвентно), за разлику од стечаја до кога долази због инсолвентности или презадужености привредног друштва.⁴⁷¹ За време трајања поступка ликвидације, привредно друштво има исте органе као и пре покретања поступка ликвидације, за разлику од стечаја, а када су за његово покретање испуњени

⁴⁷⁰ Стефановић, З. (2018). Коментар Закона о привредним друштвима., Параграф Лекс., стр. 860.

⁴⁷¹ Миленовић, Д. (2013). Ликвидациони управник. *Зборник радова "Хармонизација грађанског права у региону"*, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, стр. 377-378.

прописани услови, што последично доводи до правне ситуације у којој престају да постоје органи друштва, а њихова права прелазе на стечајног управника.⁴⁷² Васиљевић сматра да има оправдања да се и ликвидација (и добровољна и принудна) привредног друштва регулише стечајним прописом, пошто питање солвентности није увек несумљиво (често се ликвидација од стране власника принудно конвертује у стечај, када се у поступку покаже да је реч о инсолвентном друштву).⁴⁷³ Са друге стране, Перишић сматра да циљ стечајног поступка у савременом законодавству, што укључује и циљ рада стечајног управника, није престанак привредног друштва, јер сходно савременим стечајним прописима нормативна интенција законодавца јесте правно уобличена тако да се облигаторно даје покушај реорганизације привредног друштва.⁴⁷⁴

Институт стечаја и институт ликвидације привредног друштва јесу институти тзв. Корпоративног права једне државе. У контексту упоредноправне анализе која је у складу са дефинисаним циљевима урађена, сличности које постоје између два института јесу постојане и нормативно препознате. Ипак, као такве оне представљају само мали сегмент нормативног бића оба института, јер дистинкције које постоје и које су у претходноме делу овог одељка рада и адекватно елаборисане, јесу нормативно значајне. Општи тренд савременог корпоративног права јесте одређена врста унификације различитих института корпоративног права, те се у значајној мери може приметити тенденција нормативног спајања ова два института у један пропис. Ово је делимично и код нас учињено, кроз Закон о стечају и ликвидацији банака и осигуравајућих друштава. У будућем периоду може се очекивати и одређени покушају законске симбиозе ова два института права, иако смо мишљења да исти ипак морају бити регулисани у два одвојена правна прописа.

⁴⁷² Миленовић, Д. (2013). Ликвидациони управник. *Зборник радова "Хармонизација грађанског права у региону"*, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, стр. 377-379.

⁴⁷³ Види више: Васиљевић, М. (2012). Компанијско право. Правни факултет, Универзитета у Београду.

⁴⁷⁴ Види више: Перишић, Ђ. (2018). Ликвидациони управник привредног друштва. *Право и привреда*, бр. 1-3, стр. 126.

ГЛАВА VII.

ЕМПИРИЈСКО ИСТРАЖИВАЊЕ -

ИНСТИТУТ ЛИКВИДАЦИЈЕ ПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА У СУДСКОЈ ПРАКСИ

Уводна разматрања

Ликвидација привредног друштва представља важан институт привредног законодавства, који у основи има за циљ гашење правног субјективитета привредног друштва. Реформа привредног законодавства, нарочито Закона о привредним друштвима, унапредила је квалитет законских решења из домена статусно правних питања организације и рада привредних друштава. Један од важних сегмената унапређења ове области права јесте била и област института ликвидације привредног друштва. Институт ликвидације привредног друштва је замишљен, и законски нормиран, као институт правног система који примарно има за циљ гашење правног субјективитета привредног друштва. Законодавац се одлучио да механизам покретања ликвидације може бити добровољан и принудан. Предмет истраживања овог рада јесте институт добровољне ликвидације привредног друштва, поступка који се покреће као самостални и вољни механизам привредног друштва и његових власника, сходно њиховим појединачним интересима. Начин на који је законодавац нормирао институт ликвидације привредног друштва кроз легислативну могућност његовог добровољног и принудног покретања, јесте такав да, осим иницијативе за покретање поступка ликвидације која је различита код добровољне односно принудне ликвидације, остали сегментни ликвидационог поступка јесу правно квалитетивно сличне или исте природе. У том контексту, разматрање и анализа института ликвидације привредног друштва су засновани на горе наведеним премисама.

Примена одређеног закона у пракси представља најважнији сегмент у оцени његовог квалитета. Интенција законодавца јесте увек да законска решења, и уопште легислативна решења и њихова примена, јесу правно и праксено адекватна. Из тог разлога, оцена квалитета законских решења јесте махом дата на оцену субјектима који примењују дато право у пракси. Са тог становишта, примена законских решења у пракси се може посматрати и анализирати са два гледишта, са гледишта рада судова и

тумачењу конкретних законских решења у пракси, и са гледишта самих субјекта који имплементирају конкретна решења у своје појединачне активности. Дефинисани циљеви овог истраживања имају за предмет анализу релевантне судске праксе домаћих судова у предметима који су судови имали у свом раду, а који се односе на област судског решавања различитих предмета из домена тумачења права и норми које су посредно или непосредно у вези са институтом ликвидације привредног друштва.

Овај сегмент истраживања представља емпиријску анализу прикупљених судских пресуда и решења домаћих судова. На основу овако прикупљених извора података, емпиријска анализа има за циљ да пружи критички осврт на примену законских решења из домена области института ликвидације привредног друштва. На овај начин се врши анализа начина примене и тумачења легислативних решења у пракси домаћих судова, кроз анализу извода из судских пресуда и решења, и њихових коментара. У том смислу, а за потребе овог истраживања, прикупљено је преко двадесет извора судске праксе који су у наставку рада презентовани и анализирани, како са становишта њихове конкретне правне проблематике, тако и са становишта њиховог поређења са конкретним одредбама Закона о привредним друштвима, односно другим сродним прописима.

1. РЕГИСТРАЦИЈА И ОБЈАВЉИВАЊЕ ОДЛУКЕ О ПОКРЕТАЊУ ПОСТУПКА ЛИКВИДАЦИЈЕ

Поступак ликвидације привредног друштва формално-правно започиње отварањем ликвидационог поступка. С обзиром на значај покретања механизма ликвидације привредног друштва, било да је у питању добровољни или принудни поступак ликвидације, упознавање трећих лица, а нарочито свих поверилаца привредног друштва јесте од врхунског правног значаја. Из тог разлога, покретање поступка ликвидације привредног друштва није процесноправно утемељено на само једној радњи или акту друштва, већ чини целину више различитих правних активности како привредног друштва, тако и Агенције за привредне регистре. Важност свих аката односно радњи, како унутрашњег правног значаја са аспекта привредног друштва, тако и са становишта интереса екстерних субјеката, а пре свега се овде мисли на Агенцију за привредне регистре, јесте и законодавно и у пракси јасно дефинисана. Разлог за потребу, пре свега јасне законске норме, па онда и њене примене у пракси, јесте у правним последицама

отварања ликвидационог поступка. Схватајући да је основна интенција отварања овог поступка гашење правног субјективитета привредног друштва, важност јасног детерминисања временског тренутка у којем се сматра да је отворен ликвидациони поступак, па самим тим и све друге радње и активности у овом поступку које су од значаја за трећа лица, јесте повезан са формалним регистравањем овог поступка при Агенцији за привредне регистре.

Валидација претходно наведених ставова може се наћи и у пракси домаћих судова. По овом питању налазимо и релевантно решење Вишег трговинског суда.

Сентенца:

”Одлука о покретању поступка ликвидације привредног друштва региструје се и објављује у складу са Законом којим се уређује регистрација привредних субјеката (чл. 30. и 31. Закон о регистрацији привредних субјеката), што значи да правне последице отварања поступка ликвидације и њихово дејство према трећим лицима теку од дана доношења решења и регистрације тог решења код Агенције и истог дана објављивања на сајту Агенције за привредне регистре.”⁴⁷⁵

Правна релевантност овог решења јесте важна из више разлога. Прво, у питању је решење вишег трговинског суда, што у систему организације и рада судова, јесте суд вишег степена важности у односу на основни суд. Из тог разлога, нижи судови би морали узети у обзир дату судску праксу, иако иста није сходно нашем правном систему као таква обавезујуће природе. Други разлог важности овог решења јесте прецизно дефинисање наступања правних последица у смислу отварања поступка ликвидација. С обзиром да поступак ликвидације друштва има важан значај за трећа лица, пре свега за повериоце друштва, важност јасног дефинисања овог рока јесте од пресудног значаја за ова лица. Ово је последично повезано са чињеницом, да се рачунање одређених рокова, као што је рок за пријаву потраживања трећих лица, почињу да теку од момента отварања ликвидационог поступка. У том смислу, сам чин доношења одлуке о отварању поступка ликвидације, било да је реч о добровољној или принудној ликвидацији, са становишта његових правних последица јесте без посебног значаја. Управо на примеру решења Вишег трговинског суда, закључујемо да сама одлука о покретању поступка

⁴⁷⁵ Решење Вишег трговинског суда, Пж. 9172/2007 од 29.11.2007. године - Судска пракса трговинских судова - Билтен бр. 1/2008

ликвидације не производи правно дејство, те да је иста тзв. суспензивног карактера. У том смислу, важност јавног објављивања такве одлуке, која је као таква предмет правне регистрације дата у надлежност Агенције за привредне регистре, јесте да једини мериторни акт за који се везује почетак отварања ликвидационог поступка јесте регистрација одлуке о покретању ликвидационог поступка од стране Агенције за привредне регистре. У том смислу, правно логичан јесте и став суда дат у сентенци да таква одлука мора бити објављена на сајту Агенције за привредне регистре, чиме се сматра да су привредни субјекти, али и друга заинтересована лица, обавештени о покретању поступка ликвидације одређеног друштва, и од тог момента тече и његово дејство према трећим лицима. Пракса Вишег трговинског суда која је садржана у наведеном решењу јесте саобразна са изнетим ставовима о регистрацији одлуке о покретању поступка добровољне ликвидације привредног друштва који су изнети у теоријском делу ове дисертације.

2. ЗАВРШЕТАК ЗАПОЧЕТИХ ПОСЛОВА У ПОСТУПКУ ЛИКВИДАЦИЈЕ ДРУШТВА

Дозвољене радње ликвидационог управника

Отварањем ликвидационог поступка, привредно друштво прелази у правни статус друштва у ликвидацији. Без обзира на начин, односно разлоге отварања поступка, било да је реч о добровољном или пак принудном поступку ликвидације, функционисање привредног друштва током трајања па све до окончања ликвидације, јесте ванредног карактера. Унутрашња организација поделе надлежности и рада између различитих лица односно органа управе, у зависности од саме форме привредног друштва које се ликвидира, мења се сходно закону. Централна фигура, односно субјекат, јесте ликвидациони управник. У теоријском сегменту истраживања, анализирана су релевантна питања из домена правног положаја ликвидационог управника, његових права и обавеза, те његовог значаја за неометано спровођење ликвидационог поступка. У том смислу апострофиран је значај ликвидационог управника, како са становишта његове функције законског заступника привредног друштва, тако и са његовог положаја као лица којем је поверено пословођење привредним друштвом. У овом субјекту су концентрисане две од три најважније функције једног привредног друштва, заступничка

функција и функција пословођења, док функција управљања јесте остављена у надлежност ортака односно комлементара друштва код друштва лица, односно скупштини друштва када је реч о друштвима капитала.

Спровођење ликвидационог поступка јесте у искључивој надлежности именованог ликвидационог управника. Обим овлашћења управника јесте широке правне природе, и обухвата значајна питања из домена, не само спровођења ликвидационог поступка, већ и самог свакодневног пословођења привредним друштвом. Ипак, законодавац није у довољној мери прецизно нормирао одређене ситуације које се појављују као важне а односе на домет, односно опсег надлежности ликвидационог управника. Ово је указано и у оквиру теоријског сегмента истраживања. Једно од питања које се у пракси спровођења ликвидационог поступка појављује као релевантно, јесте и питање дозвољених радњи ликвидационог управника. Иако сам законодавац јесте нормативно адресирао ово питање, свакодневна различита искуства и ситуације на овом пољу, неретко се морају кроз судски поступак тумачити и решавати. Емпиријски пример судске праксе Привредног апелационог суда из 2014. године, може да послужи као релевантан пример начина тумачења права ликвидационог управника из домена пословођења друштвом у ликвидацији.

Сентенца:

*”Ликвидациони управник у поступку ликвидације друштва може предузимати само радње на окончању послова започетих пре почетка ликвидације”.*⁴⁷⁶

Домети овлашћења ликвидационог управника јесу релативно непрецизно регулисани од стране законодавца. У домену рада који се бави анализом пороблематике правног положаја ликвидационог управника, истакнуто је да обим његових права директно произилази из законских норми. Из тако датог законског текста, релативно скромног обима и карактера, ликвидациони управник јесте законски заступник приредног друштва у ликвидацији, али и орган пословођења. Управо у домену

⁴⁷⁶ Не сматра се завршетком започетог посла у смислу одредбе члана 531. Закона о привредним друштвима набавка сировина за сачињавање производа, ангажовање већег броја радника, те организовање процеса производње од самог почетка, а на основу уговора закљученог пре покретања поступка ликвидације.

Пресуда Привредног апелационог суда, Пкж 219/2014 од 13.11.2014. године - Судска пракса привредних судова - Билтен бр. 1/2015

пословођења привредним друштвом у статусу ликвидације, јављају се проблеми у тумачењу обима права, односно овлашћења ликвидационог управника. Иако је ликвидациони управник лице које води свакодневне пословне активности привредног друштва током трајања поступка ликвидације, обим његових овлашћења јесте знатно лимитиран, односно ограничен у односу на лице које има право на пословођење у одређеном друштву које није у поступку ликвидације. Лимитирајући домети пословођења привредног друштва највише се рефлексују у домену презуимања нових пословних активности друштва. Сфера овог питања јесте интересно регулисана од стране законодавца, те се домет овог питања легислативно регулише као ограничено право друштва, а самим тим и ликвидационог управник, да закључује нове послове. Са тим у вези, друштво и ликвидациони управник као законски заступник друштва, могу предузети само послове који су претходно склопљени, а чије радње се захтевају ради окончања истих. Овај став је потврђен и пресудом Привредног апелационог суда из 2014. године.⁴⁷⁷ Међутим, иако судска пракса у овом конкретном случају јасно заузима

⁴⁷⁷ Пресудом Привредног суда у С 5 Пк 44/10 од 28.02.2014. године оглашени су одговорним правно лице МХК "Б" АД у стечају и НМ, због привредног преступа из чл. 450. ст. 1. тач. 15. и ст. 2. Закона о привредним друштвима те је одређено да на се основу чл. 10. Закона о привредним преступима окр. правно лице неће казнити за наведени привредни преступ, пошто је над њим отворен поступак стечаја. Окривљено одговорно лице НМ осуђена је на новчану казну у износу од 50.000,00 динара са обавезом да је плати, а окр. правно лице и трошкове судског поступка у паушалном износу од 10.000,00 динара, све у року од 15 дана од дана правноснажности пресуде, а под претњом принудног извршења.

Првостепена пресуда донета је без битних повреда одредаба поступка, чињенично стање је потпуно и правилно утврђено, па је правилан и закључак првостепеног суда да су окривљени правно лице МИХ "Б" АД у стечају и одговорно лице у том правном лицу МН као ликвидациони управник правног лица, поступили супротно одредбама члана 532. став 1. Закона о привредним друштвима, јер након 16.07.2009. године, који датум је утврђен као дан покретања поступка ликвидације правног лица, па до дана 01.11.2012. године и поред постојања одлуке о покретању поступка ликвидације, од стране правног лица и даље, су предузимани нови послови, јер су према подацима књиге улазних рачуна и даље набављали сировину и репроматеријал од добављача АД "М" К и "ПГМ" З, а према подацима књиге издатих рачуна од наведеног репроматеријала и сировине, по завршеном процесу производње по производном плану правног лица МИ ХК "Б" АД, вршена је продаја готових производа, чиме су извршили привредни преступ из члана 450. став 1. тачка 15. и став 2. Закона о привредним друштвима.

Према ставу овог суда, првостепени суд је прикупио све релевантне доказе за доношење одлуке у овом привредно казненом поступку и на основу истих правилно утврдио чињенично стање на које је применио све материјалне прописе везане за наведени привредни преступ, што је образложено у првостепеној пресуди, са којим образложењем је сагласан и овај суд, па га стога не треба понављати.

Анализирајући наводе жалбе овај суд је закључио да је правилан став првостепеног суда да се није радило о завршавању започетих послова, што би био случај да је у процесу производње дошло буквално до завршетка започете производње одређених производа који би били недовршени док је набавка сировина за сачињавање производа, као и ангажовање већег броја радника, те организовање процеса производње од самог почетка, евидентно предузимање новог посла, који друштво у ликвидацији не може да предузме.

Наиме, правилан је закључак првостепеног суда да без обзира на постојање уговора који је закључен 16.06.2009. године месец дана пре покретања поступка ликвидације да се овде не ради о наставку започетог посла. То би био случај да је завршавана производња започетих производа, од раније купљених сировина. У конкретном случају ради се о куповини нових сировина и започињања производње нових производа. Ово све из разлога што само склапање уговора месец дана пре отварања поступка ликвидације се не може сматрати започетим послом, у условима када је после покретања

став у домену права на окончање претходно закључених послова, у пракси су привредна друштва у ликвидацији суочена са ситуацијама у којима је нужно предузимање нових послова и радњи, иако исти нису претходно као такве правно следствено повезане са пословањем привредног друштва. У том смислу, ако би преузимање односно закључење нових послова било од нужног интереса за привредно друштво у ликвидацији, и ако постоји потреба за таквим пословима, ликвидациони управник исте може закључити уз претходно добијену сагласаност ортака односно комлементара друштва, или скупштине друштва, у зависности од саме форме привредног друштва.

3. ПРАВНИ ИНТЕРЕС ЗА ТУЖБУ РАДИ НАПЛАТЕ ПОТРАЖИВАЊА ПРИЗНАТОГ У ЛИКВИДАЦИОНОМ ПОСТУПКУ

Стицање извршне исправе

Покретање ликвидационог поступка, било да је реч о добровољној или принудној ликвидацији, јесте једнако важно унутрашње правно питање, колико и интересно питање трећих лица. Институт ликвидације привредног друштва, сходно закону, може се покренути само уколико привредно друштво има довољно средстава за намирење свих својих обавеза. Широко дефинисана норма когентног карактера упућује на њено тумачење које је релевантно прихваћено од стране научне и стручне јавности, а које иде у прилог контекста да свака врста обавезе које друштво има према трећим лицима, укључујући и своје запослене, јесте обавеза која мора бити измирена и за коју морају постојати финансијска средства потребна за ту намену. Више пута је у раду истакнуто да институт ликвидације привредног друштва, као и сам поступак

ликвидације организована производња нових производа од почетка. Стога је правилан закључак првостепеног суда да су окривљени повредили одредбу члана 532. став 1. Закона о привредним друштвима, која се односи на статус друштва за време ликвидације према коме, привредно друштво не може предузимати нове послове, већ само послове везане за спровођење ликвидационог поступка, као што су продаја имовине, плаћање поверилаца, наплата потраживања и друге послове нужне за ликвидацију друштва. Из приложене документације и налаза вештака следи да окривљени за време ликвидације нису предузимали само послове везане за спровођење ликвидационог поступка, продају имовине, плаћање поверилаца, наплату потраживања, и сл. у циљу спровођења ликвидације, него да су предузимали нове послове и тиме извршили привредни преступ из члана 450. став 1. тачка 15. и став 2. истог закона. Такође, из свих налаза вештака окривљено правно лице наставило је да послује са губитком како и пре, тако и после покретања ликвидације, што значи без могућности намирења поверилаца, а што је сврха и циљ ликвидационог поступка. Стога и овај навод жалбе није основан.

На основу свега изнетог, првостепена пресуда потврђена је у целости.

ликвидације друштва, има за циљ престанак правног субјективитета привредног друштва, али да истовремено у том процесу законодавац јесте изузетно заинтересован за заштиту интереса трећих лица, лица која имају право на одређено потраживање према друштву у ликвидацији.

Отварањем поступка ликвидације, друштво има јасно дефинисане процесноправне рокове у чијим оквирима се морају обавити одређене радње, односно активности. Ликвидациони управник је дужан да након формалног отварања ликвидационог поступка и доношења одлуке о ликвидацији, и њеног достављања Агенцији за привредне регистре, упуту позив свим познатим субјектима према којима друштво на основу својих информација има одређене обавезе. Сва лица за која се утврди да су повериоци друштва у ликвидацији имају право да захтевају извршење обавеза друштва, на начин и карактер који је ствојствен њиховом облигационом односу. Призната потраживања од стране ликвидационог управника морају бити регулисана према таквим лицима пре окончања ликвидационог поступка. На примеру решења Привредног суда из 2012. године, дата је судска валидација оваквог тумачења.

Сентенца:

*"Лице коме је у ликвидационом поступку признато потраживање, али није испуњено, има правни интерес да води парнични поступак у коме ће стећи извршну исправу, подобну за принудно остваривање свог потраживања".*⁴⁷⁸

Извод из решења Привредног суда указује нам на релевантно становиште суда по више питања од значаја за правни статус лица којем је признато потраживање у ликвидационом поступку.⁴⁷⁹ Прво, конкретно решење Привредног суда, иако је реч о првостепеној судској инстанци, јесте важно у контексту тумачења одредаба Закона о привредним друштвима. Уколико друштво у току трајања поступка ликвидације призна

⁴⁷⁸ Решење Привредног апелационог суда, Пж. 4877/2012 од 29.5.2012. године

⁴⁷⁹ Из образложења:

"Неосновано тужени у жалби истиче да тужилац нема правни интерес за подношење тужбе у ситуацији када му је потраживање признато у ликвидационом поступку, јер ничим није доказано да тужилац за своје потраживање располаже извршном исправом на основу које би могао покренути поступак принудног извршења. Када нема извршну исправу, тужилац има право и правни интерес да своје потраживање остварује у парничном поступку, независно од тога да ли је тужени у ликвидацији или није."

одређено потраживања правног или физичког лица, тако признато потраживање у ликвидационом поступку мора се исплатити односно извршити пре окончања ликвидационог поступка. У конкретном случају лицу којем признато потраживање није извршено, па је лице затражило путем суда извршење дате обавезе друштва. Уколико одређено лице, чије је потраживање признато (посебна правна проблематика јесте непризнавање одређеног потраживања поводом чега се такође може водити судски поступак) није ислађено, ово лице има правни интерес да покрене одговарајући судски поступак. Решењем Привредног суда закључује се да ово лице има правни интерес да води парнични поступак на основу којег ће стећи извршну исправу. Свакако да пресуда суда у парничном поступку јесте извршна исправа, па је јасно да овим путем одређено лице може остварити принудну наплату својих потраживања. Суд је у конкретном случају утврдио да признато потраживање у ликвидационом поступку, уколико није извршено од стране друштва, јесте основ за покретање и вођење парничног поступка, те да ће такво лице у датом судском поступку добити спор чија ће пресуда послужити за принудно остваривање његовог потраживања.

4. ПРАВНИ ИНТЕРАС ЗА ТУЖБУ ПРОТИВ ЛИКВИДАЦИОНОГ ДУЖНИКА

Неиспуњење обавезе

Заштита интереса поверилаца јесте примарно интерноправно усађена у легислативни оквир домаћег законодавства. Кроз институт ликвидације привредног друштва, законодавац је дао адекватан легислативни оквир регулисања овог института, кроз могућност имплементације његове примарне правне функције, гашења правног субјективитета привредног друштва. Код добровољне ликвидације привредног друштва интереси власника друштва, који се манифестују кроз вољу његових овлашћених лица односно органа друштва, јесу везани за престанак обављања привредне делатности друштва и његовог правног гашења. Ови интереси, иако примарно заштићени од стране законодавца, улазе у интересну сферу и трећих лица, субјеката са којима активно привредно друштво послује. Сва ова лица, односно субјекти, могу истовремено бити и субјекти који имају статус поверилаца привредног друштва. Из тог разлога, законодавац је адекватно уредио правни облик заштите интереса ових субјеката кроз текст Закона о привредним друштвима, чинећи обим и квалитет њихове заштите као интересно важно

правно питање које се у закону регулише. Примарни интерес сваког повериоца јесте наплата потраживања. Овај интерес јесте високо постављен и у редовном режиму правног постојања привредног друштва, док је код отварања ликвидационог поступка овај интерес додатно наглашен услед чињенице да привредно друштво иде у фазу ликвидације, те да сваки поверилац жели да своје потраживање наплати у тренутку када привредно друштво иде ка гашењу правног субјективитета.

Судска пракса по овом питању јесте богата. За потребе овог истраживања издвојено је више пресуда и решења домаћих судова у којима се адресира описана проблематика. Пресуда Привредног апелационог суда из 2013. године, адресира у једном свом делу и питање правног положаја повериоца и његових права онда када је привредно друштво као дужник покренуло поступак ликвидације.⁴⁸⁰

Сентенца:

”Поверилац има правни интерес за тужбу против ликвидационог дужника који је признао потраживање, али му исто не исплаћује”.

Након покренутог поступка ликвидације који се региструје при АПР-у, друштво у ликвидацији, односно ликвидациони управник јесу у обавези да у складу са законом дају јавни оглас којим се позивају повериоци да пријаве своје потраживање које имају према друштву у ликвидацији. Пријављена потраживања анализирају се од стране ликвидационог управника, и то како са становишта њихове правне ваљаности (основа потраживања), тако и са становишта самог износа потраживања. У том смислу, ликвидациони управник има дискреционо право да одређено потраживање одбаци, делимично прихвати и у потпуности прихвати. У прва два случају, поверилац има право да покрене правне поступке против друштва који би за предмет имали вођење судског поступка у којем би се утврдило или оспорило право повериоца, односно износ дуговања. У трећем случају, у којем ликвидациони управника у потпуности прихвата пријављено потраживање, исто се евидентира у оквиру почетног ликвидационог извештаја, те као такво постаје обавеза друштва које је оно само прихватило. У пракси се дешавају ситуације у којима друштво иако је прихватило и признало одређено потраживање, није извршило обавезу плаћања према повериоцу. У конкретном случају,

⁴⁸⁰ Пресуда Привредног апелационог суда, Пж. 10439/2012 од 21.2.2013. године - Судска пракса привредних судова - Билтен бр. 4/2013

суд је заузео јасан став по овом питању.⁴⁸¹ У начелу, када је друштво прихватило и признало потраживање, оно као такво се не може оспорити од стране друштва, те је обавеза друштва трајног карактера. Суд правилно заузима став да у датом случају поверилац друштва у ликвидацији има правни интерес (што је основ за покретање судског поступка), те да у овом случају може предузети све правне радње, укључујући и право на подношење тужбеног захтева против друштва у ликвидацији ради извршења плаћање обавеза према истом. Призната потраживања која су евидентирана од стране друштва у ликвидацији имају значајан правни значај, јер без њиховог потпуног регулисања није могуће окончати ликвидациони поступак, што је приказано и анализирано у другим примерима судске праксе у наставку овог сегмента рада.

Други релевантан пример судске праксе у вези са постојањем и утврђивањем правног интереса повериоца за покретање судског поступка, јесте пресуда Привредног апелационог суда из 2012. године.⁴⁸² Ликвидациони поступак јесте законом утемељен

⁴⁸¹ Из образложења:

Према стању у списима предмет тужбеног захтева је исплата дуга у износу од 133.613,72 динара по основу зараде, регреса и накнаде за топли оброк.

Током поступка првостепени суд је утврдио да је тужени у поступку ликвидације, да је тужилац био у радном односу код туженог, те да је пријавио потраживање у утуженом износу на име зараде, регреса и топлог obroка. Неспорно је да је тужени у поступку прегледа и испитивања пријављених потраживања тужиоцу признао потраживање на име зараде, регреса и топлог obroка у износу од 133.613,72 динара, а што је констатовано Записником И-1/08.07.2010/157. Према записнику, услови из записника важе, само ако тужени своје обавезе према тужиоцу измири до 31.12.2010. године. Такође је неспорно да наведени износ није исплаћен тужиоцу, те да је поступак ликвидације туженог још увек у току.

Спорно међу парничним странкама је било да ли тужилац има право да у судском поступку захтева исплату признатог потраживања.

Правилан је закључак првостепеног суда да је тужба у овој правној ствари дозвољена и да тужилац има правни интерес да тужбом тражи исплату потраживања које је пријављено у ликвидационом поступку, признато је у том поступку али није плаћено. Поступак ликвидације не води се пред судом, већ се ради о поступку који спроводи само привредно друштво, које именује ликвидационог управника. Услови спровођења ликвидације су да имовина привредног друштва омогућава потпуно намирење свих поверилаца. Обавеза пријаве потраживања предвиђена одредбама Закона о привредним друштвима има за циљ да се намирење поверилаца у целини и потпуности у добровољном поступку што пре изврши. Међутим, то не значи да потраживање које је признато од стране ликвидационог управника не може бити предмет остварења у судском поступку, јер поверилац признатог потраживања има правни интерес да у парничном поступку стекне извршну исправу на основу које ће моћи покренути поступак принудног извршења уколико ликвидациони дужник не изврши своју обавезу. Поверилац чије је потраживање признато не би имао интерес за вођење парнице са утврђујућим захтевом, али је у конкретном случају тужбени захтев кондемпнаторног карактера и последица је чињенице да тужени није у року исплатио признато потраживање.

На утврђено чињенично стање правилно је првостепени суд применио материјално право, и то одредбе члана 262. и 277. Закона о облигационим односима, када је усвојио тужбени захтев тужиоца за исплату утуженог потраживања.

Нису основани наводи жалбе да би правни интерес тужиоца за подношење тужбе евентуално постојао само уколико након окончања поступка ликвидације туженог не буде исплаћено признато потраживање, из разлога јер би тужени као странка престао да постоји након поступка ликвидације, па би на тај начин тужилац био ускраћен за исплату спорног потраживања, које му је признато наведеним записником.

⁴⁸² Пресуда Привредног апелационог суда, Пж. 10205/2012 од 28.11.2012. године

поступак којим управља ликвидациони управник. Током трајања поступка ликвидације, заступање привредног друштва, као и пословођење друштвом, јесте дато у надлежност овог лица. Ступањем на функцију ликвидационог управника, ово лице има примарни задатак да утврди обим дуговања које има привредно друштво и да тако дефинисана дуговања призна према субјектима који су титулари права на потраживање. Признавањем пријављених потраживања према одређеном субјекту, ликвидациони управник, а сходно томе и само друштво, јесте титулар обавезе према том лицу и као таква иста се има извршити.

Судска пракса јесте веома јасна по овом питању. Према решењу Привредног апелационог суда, јасно је да становиште суда у овим ситуацијама није упитно.

Сентенца:

”Када је ликвидациони поверилац пријавио потраживање у поступку ликвидације и исто му је признато од стране ликвидационог управника (али ликвидациони дужник обавезу према ликвидационом повериоцу није измирио), поверилац има правни интерес за покретање парничног поступка у коме ће стећи пресуду – извршну исправу, која ће бити основ за принудно извршење. У супротном, поверилац би био онемогућен да оствари своје право судском заштитом, имајући у виду да у поступку ликвидације нема контроле државног органа”.

Извод из овог решења Привредног апелационог суда у значајној мери поткрепљује претходно анализирано решење суда, у којем се такође потврђује правни статус ликвидационог поверицала и право истог да у посебном судском поступку издејствује пресуду – извршну исправу, на основу које ће моћи да принудно наплати своје потраживање.⁴⁸³ Дистинкција која постоји између ова два судска решења, јесте да

⁴⁸³ Из образложења:

”Према стању у списима, тужилац је тужбом тражио да суд обавезе туженог да тужиоцу плати на име неисплаћених зарада износ од 128.713,34 динара, са законском затезном каматом од дана подношења тужбе до исплате.

Првостепени суд је тужбу одбацио, налазећи да тужилац нема правни интерес за подношење тужбе, уз образложење да је потраживање тужиоцу признато у ликвидационом поступку, те не постоји правни интерес за вођење парнице, као и из разлога што је тужба опредељена као обавезујући захтев.

Овакав чињенично правни закључак првостепеног суда не може се прихватити, с обзиром да је заснован на неправилној примени права.

Према стању у списима, тужилац је био запослен код туженог, у тренутку када је над туженим отворен поступак ликвидације, те је неспорно да је тужени своје потраживање пријавио у поступку ликвидације.

у овом решењу добијамо потврду судске праксе оног што је у теоријском раду апострофирано као значајно у контексту ликвидационог поступка. Више пута је истакнуто да интенција законодавца и начин на који су норме прописане у Закону о привредним друштвима, јесу у највећем обиму диспозитивног карактера. У том смислу, законодавац је имао интенцију да дерегулише значајан низ питања које дају могућност субјектима привредних односа да бирају начин на који ће да уреде релевантна питања из домена статусног дела привредних друштва. У том смислу, и сам ликвидациони поступак, јесте значајно релаксиран у контексту истог. Осим малог сегмента процесноправних радњи које се обављају при АПР-у, остали аспекти добровољног ликвидационог поступка су тако нормирани да не постоји утицај или учешће државних органа или пак институција у самом поступку. Управо се у овом решењу суда то и констатује, да *"нема контроле државног органа у односу на рад и поступање ликвидационог управника"*, те да управо тако нормиран ликвидациони поступак јесте у фундаменту права супротан стечајном поступку, који је као сличан институт упоредноправно анализиран у овом истраживању. Валидација судске праксе у погледу одсуства учешћа државних органа и институција у поступку добровољне ликвидације привредног друштва, је потврђена и од стране судске праксе домаћих судова. Када је реч о принудној ликвидацији привредног друштва, јасно је да је улога државних органа и институција већа, јер се питање отварање поступка, као и именовање принудног ликвидационог управника, као правно питање разматра и одлучује од стране суда.

5. ПОСЛЕДИЦЕ ПОКРЕТАЊА ЛИКВИДАЦИЈЕ НА ПУНОМОЋЈЕ У ПАРНИЦИ

Одлука привредног друштва о покретању ликвидационог поступка, као правни акт, адресира два правнорелевантна питања. Прво, сама одлука јесте израз воље субјектата, односно лица која су законом одређена да иницирају активацију института добровољне ликвидације привредног друштва. На тај начин законодавац афирмише

Дана 11.8.2009. године М. Н. је у својству ликвидационог управника признала потраживање тужиоца, и то: нето плата за период од 1.2.2007. године до 19.05.2009. године, у укупном износу од 88.909,45 динара, на име регреса за 2008. годину и 2009. годину и на име накнаде за исхрану за 2008 и 2009. годину, што укупно чини износ од 159.829,21 динара.

Тужени је лице над којим је у току поступак ликвидације. Тужилац је поднео пријаву потраживања. Према чл. 350. и 351. Закона о привредним друштвима, уколико је пријављено потраживање оспорено, стичу се услови за вођење парничног поступка."

диспозитивно право привредног друштва да само одлучује о својој правној судбини, онда и када су законски услови испуњени. Са друге стране, одлука о покретању поступка ликвидације у потпуности мења унутрашњу правну организацију друштва, чија манифестација јесте највише изражена у сегменту законског заступања привредног друштва, односно пословођења привредним друштвом.

Питање законског заступања привредног друштва, нужне правне последице промене законских заступника као лица, има значајне правне последице. У сегменту рада у којем је обрађен правни положај ликвидационог управника и његова улога законског заступника привредног друштва, констатована су и анализирана релевантна правна обележја таквог правног стања. Доношењем одлуке о покретању поступка добровољне ликвидације, привредно друштво предлаже, односно врши избор и новог законског заступник, ликвидационог управника. Правне последице такве одлуке јесу значајне. Отварањем поступка ликвидације, привредно друштво не само да иде у правцу гашење свог правног субјективитета, већ правне последице такве одлуке имају вишеструки утицај како у унутрашњој организацији рада друштва, тако и према свим другим екстерним субјектима. С обзиром да одлука о отварању ликвидационог поступка интегрише и императивну обавезу друштва да именује лице које ће обављати функцију законског заступника тј. ликвидационог управника, регистрањем ове одлуке при АПР-у друштво добија новог законског заступника. У одређеним ситуацијама, које законодавац и не третира као недопуштене, лице које је и пре отварање поступка ликвидације обављало функцију законског заступника, може бити именовано и за ликвидационог управника. Ово право јесте као такво дато и трећим лицима. Међутим, било да је реч о истом лицу које је законски заступник, или пак другом лицу, поставља се питање правне валидности одређених одлука претходног законског заступника, чак и када је у питању исто лице. Тако се поставља питање правне валидности важења одређених одлука као правних аката, нарочито онда када је њихово одобрење односно сагласност била у надлежности законског заступника. По овом питању, нисмо нашли адекватанте научне изворе података који се баве описаном проблематиком, али постоји релевантна судска пракса која је адресирана у судским решењима, односно пресудама. У конкретном случају, можемо анализирати решење Привредног апелационог суда из 2014. године.

Сентенца:

”После покретања ликвидације, пуномоћник је дужан да парничном суду достави пуномоћје издато од ликвидационог управника, чак и ако је физичко лице именовано за управника исто оно лице које је пре ликвидације било законски заступник стране, јер раније издато пуномоћје престаје по сили закона.”

Извод из решења Привредног апелационог суда, управо нам потврђује претходно изнета мишљења.⁴⁸⁴ Иако је у конкретном случају реч о институту заступања привредног друштва путем пуномоћја, став суда у погледу правне валидности датог акта који је дао претходни законски заступник јесте јасан. Таква аката, међу којима је и именовање пуномоћника, су у контексту права - правно неважаћа, чак и онда ако је исто лице било и остало законски заступник привредног друштва у ликвидацији. Ипак, мора се направити дистинкција, па истаћи да ово важи само за акте који су у директној надлежности законског заступника као његово прерогативно право, док остала акта, чак и она која је потписао и правно валидирао законски заступник имају одређену правну важност у зависности од саме правне садржен таквих аката.

6. ПОКРЕТАЊЕ ПРИНУДНЕ ЛИКВИДАЦИЈЕ

Институт ликвидације привредног друштва који је нормиран у оквиру Закона о привредним друштвима, за друштва која не обављајују послове из финансијске делатности које су у надлежности Народне банке Србије, има за циљ да процедурално регулише прелазак привредног друштва од активног привредног субјекта, ка субјекту који престаје да правно постоји. У теоријском делу дисертације, фокус предмета рада је био институт добровољне ликвидације привредног друштва. Указано је да иако сам законодавац не користи дату језичку формулацију, већи део научне јавности прихвата поделу на добровољно и принудну ликвидацију, нарочито у обзир узимајући чињеницу да и сам законодавац језички идентично нормира институт принудне ликвидације

⁴⁸⁴ Из образложења:

”Према члану 94. став 1. Закона о парничном поступку, пуномоћје које је издало правно лице престаје престанком правног лица, отварањем стечајног поступка и поступка ликвидације. Према ставу 2. овог члана, по отварању поступка стечаја или ликвидације, у поступцима који настају поводом стечајног поступка, као и у поступцима који су текли пре отварања стечајног поступка, а настављени су након отварања наведених поступака, пуномоћници морају да имају пуномоћје које је издао стечајни, односно ликвидациони управник.

Пуномоћје мора бити издато од ликвидационог управника према члану 94. став 2. закона, независно од тога да ли је физичко лице које је било заступник друштва, одлуком именовано за ликвидационог управника.”

привредног друштва. У упоредноправном сегменту рада указано је на значајан степен идентичности правних решења, те да разлике које постоје између два института јесу садржане у две правне категорије, иницијатива за покретање ликвидационог поступка и начин именовања ликвидационог управника. Схватајући институт ликвидације привредног друштва, као институт који подразумева ниво солвентности друштва да регулише све своје обавезе према трећим лицима, као и одсуство учешћа државних органа односно институција у датом поступку (што је претходно и елаборирано), има за последицу спровођења ликвидационог поступка у којем привредно друштво самостално спроводи исти. Изузетак у једном сегменту претходно изнете констатације, јесте покретање поступка принудне ликвидације привредног друштва. Овај институт у својој иницијалној фази покретања зависи од радњи једне државне институције, Агенције за привредне регистре. Улога АПР-а код оба института ликвидације привредног друштва јесте значајна. Код института добровољне ликвидације привредног друштва, улога Регистра јесте да објави одлуку о покретању поступка ликвидације привредног друштва, што је у теоријском и емпиријском делу анализирано као релевантни правни моменат када почињу да теку рокови односно када одлука почиње да производи правно дејство, док је друга значајна улога Регистра везана за коначно окончање поступка добровољне ликвидације привредног друштва, која се као таква објављује на сајту АПР-а и коначним чином Регистратора брише из регистра привредних друштава.

Код института принудне ликвидације привредног друштва, улога АПР-а, односно регистратора јесте значајнија. Услови, односно разлози за покретање принудне ликвидације привредног друштва, су јасно прописани Законом о привредним друштвима, што је у раду и анализирано. Настанком разлога за покретање поступка принудне ликвидације привредног друштва, схватајући да тако настали разлози указују на проблеме у унутрашњој организацији рада привредног друштва, покретање поступка није као такво вољно везано за привредно друштво, већ се поступак ликвидације мора спровести од стране одређеног државног органа односно институције. За разлику од стечаја, у којем постоји више субјеката и органа који имају атрибуте државних, код ликвидације једини орган, тј. институција са државним атрибутима јесте Агенција за привредне регистре. У решењу Привредног апелационог суда, управо налазимо релевантно становиште судске праксе по овом питању.⁴⁸⁵

⁴⁸⁵ Решење Привредног апелационог суда, Пвж. 163/2013 од 1.3.2013. године - Судска пракса привредних судова - Билтен бр. 4/2013.

Сентенца:

”Поступак принудне ликвидације се покреће искључиво од стране регистратора по службеној дужности”.

У решењу Привредног апелационог суда, закључује се да покретање поступка принудне ликвидације привредног друштва, јесте искључиво право државне институције, у овом случају Агенције за привредне регистре, која је дати поступак дужна да покрене по службеној дужности.⁴⁸⁶ Пример судске праксе по овом питању јасно указује на доследну примену одредаба Закона о привредним друштвима, у којем је јасно прописано који су разлози за покретање принудне ликвидације, и на чију иницијативу се покреће овај поступак. Оно што је важно истаћи као коментар овог решења, јесте и став суда да је *”регистратор дужан да по службеној дужности покрене поступак принудне ликвидације”*. То значи да сем регистра, не постоји други субјекат који би могао да покрене овај поступак. Ипак, не треба занемарити и следећу чињеницу, а то је потреба разликовања утврђивања разлога за покретање поступка принудне ликвидације, као и доношења решења, од самог инцијалног акта којим се покреће поступак принудне ликвидације.

7. ОБАВЕШТЕЊЕ О ПОКРЕТАЊУ ПОСТУПКА ЛИКВИДАЦИЈЕ

Обавеза ликвидационог управника

⁴⁸⁶ Из образложења:

Одредбом члана 547. Закона о привредним друштвима прописано је да, у случајевима из члана 546. истог закона, који регулише случајеве када се покреће принудна ликвидација, регистратор који води регистар привредних субјеката по службеној дужности преводи друштво у статус „у принудној ликвидацији“ и истовремено објављује оглас о принудној ликвидацији на интернет страници регистра привредних субјеката у непрекидном трајању од 6 месеци. Из цитиране одредбе јасно произлази да се поступак принудне ликвидације покреће искључиво од стране регистратора привредних субјеката по службеној дужности у ситуацијама које су предвиђене чл. 546. Закона о привредним друштвима.

Правилно је првостепени суд стао на становиште да је предлог предлагача недозвољен а имајући у виду да се принудна ликвидација не може покренути по иницијативи странака, па ни самог привредног субјекта који жели да се на њим спроведе принудна ликвидација, већ се поступак принудне ликвидације може покренути искључиво од стране Агенције за привредне регистре Републике Србије по службеној дужности, па је правилно поступио када је одбацио предлог предлагача као недозвољен.

Поступак ликвидације привредног друштва, било да је реч о поступку добровољне или пак принудне ликвидације, јесте законом уређен поступак којим управља ликвидациони управника. Правни положај ликвидационог управника је био предмет анализе теоријског сегмента рада, у којем су разматрана различита питања од правног значаја у вези са правним положајем ликвидационог управника, односно са његовим правима и обавезама. Један од закључака овог сегмента истраживања је био и правни положај ликвидационог управника, сходно Закону о привредним друштвима, а који је такав да ово лице интегрише функцију законског заступника привредног друштва у ликвидацији и органа пословођења друштва. Из ове две функције, ликвидациони управник црпи значајан обим права и овлашћења, која су у функцији адекватног и правно утемељеног спровођења ликвидационог поступка.

Поступак ликвидације привредног друштва може се спровести само уколико друштво има довољно средстава за намирење свих својих обавеза. Да би привредно друштво у потпуности спровело поступак ликвидације потребно је да имовина и средства са којима друштво располаже буду већег обима од средстава потребних за намирење свих својих обавеза према својим повериоцима. Након објављивања одлуке о покретању поступка ликвидације привредног друштва од стране АПР-а, примарна обавеза ликвидационог управника јесте да утврди листу поверилаца и њихових потраживања, као основни параметар у погледу обима обавеза које друштво има према трећим лицима, а која се морају регулисати у циљу окончања ликвидационог поступка.

Судска пракса у овом домену јесте значајна, и иста адресира низ питања из домена права и обавеза ликвидационог управника током трајања поступка ликвидације привредног друштва. У пресуди Привредног апелационог суда,⁴⁸⁷ адресира се једна од обавеза ликвидационог управника, обавеза правовременог и потпуног упознавања познатих повериоца друштва о покретању поступка ликвидације.

Сентенца:

”Ликвидациони управник је дужан да познатим повериоцима достави писано обавештење са копијом регистрационе пријаве о покретању поступка ликвидације.”

⁴⁸⁷ Пресуда Привредног апелационог суда, Пж 841/2014(1) од 13.5.2015. године

Интенција законодавца јесте да сам поступак ликвидације привредног друштва буде спроведен на начин који штити интересе трећих лица, лица која према привредном друштву у ликвидацији имају потраживања. Судска пракса у сваком анализираном случају потврђује изнето тумачење. У конкретном случају, пресудом Привредног апелационог суда, афирмише се законска обавеза ликвидационог управника да познатим повериоцима друштва достави обавштење о покретању ликвидационог поступка.⁴⁸⁸ Ова обавеза јесте правно идентичног карактера било да је реч о добровољној или пак принудној ликвидацији. Важни су и други аспекти ове пресуде. Наиме, осим јасног става суда у погледу обавезе ликвидационог управника о достављању обавештења познатим повериоцима, суд нам у конкретном случају ближе дефинише и процесно правни аспект ове радње. У конкретном случају, суд је стао на становиште да, писано обавештење познатим повериоцима о покретању поступка ликвидације друштва, није само по себи довољно, већ да друштво, односно ликвидациони управик мора да са истим достави и копију регистрационе пријаве о покретању поступка ликвидације. Реч је о документу који привредно друштво иницијално доставља Агенцији за привредне регистре. На овај начин, иако сам законодавац није детаљно прописао, суд тумачи да само обавештење повериоцима о покретању поступка ликвидације није довољно, већ да исто мора бити допуњено копијом регистрационе пријаве о покретању ликвидационог поступка. Тиме се штите интереси трећих лица од несавесних радњи лажно покренутих поступака ликвидације. Сматрамо да дато правно решење садржано у пресуди Привредног апелационог суда јесте исправно и у корист је заштите интереса трећих лица.

⁴⁸⁸ Из образложења:

"Одредбом чл. 350. ст. 1. Закона о привредним друштвима (Службени гласник РС бр. 125/2004) који је тада био на снази, било је прописано да привредно друштво доставља познатим повериоцима писано обавештење са копијом регистрационе пријаве о покретању поступка престанка друштва ликвидацијом. Ставом 2. истог члана било је прописано да обавештење из става 1. овог члана садржи нарочито поштанску адресу где се упућује пријава потраживања поверилаца, рок у коме привредно друштво у ликвидацији мора примити изјаву, који не може бити краћи од 120 дана од дана достављања писменог обавештења, те упозорење да ће потраживање бити преклудирано ако пријава потраживања не буде поднета у одређеном року. У ставу 3 истог члана прописано је да је потраживање против привредног друштва у ликвидацији преклудирано, ако није пријављено у року из става 2. тач. 2. овог члана или ако поверилац чије потраживање оспорено од друштва у ликвидацији не покрене поступак пред судом у року од 30 дана од дана пријема одлуке о оспоравању потраживања.

Првостепени суд је правилно закључио да је у конкретном случају тужилац благовремено пријавио потраживање дана 08.07.2009. године, с обзиром да ликвидациони управник није доставио обавештење тужиоца о пријављеном потраживању. Тужени је током поступка доставио доказ односно пријемну књигу листа од 19.04.2010. године у коме је наведено име тужиоца без ознаке о каквом се писмену ради, односно без ознаке које се писмено шаље тужиоцу, тако да су неосновани жалбени наводи туженог у том смислу."

8. ЛИКВИДАЦИОНИ УПРАВНИК КАО ОВЛАШЋЕНИ ПРЕДЛАГАЧ ЗА ПОКРЕТАЊЕ СТЕЧАЈНОГ ПОСТУПКА

Покретање поступка због презадужености

Институт ликвидације привредног друштва у унутрашњем праву Р. Србије, јесте нормирани институт права који има за циљ гашење привредног субјекта, односно престанак постојања привредног друштва као правног лица. У теоријском делу истраживања указано је да примарна интенција законодавца приликом креирања легислативног оквира, који има за циљ да уреди овај институт, јесте осигурање заштите интереса трећих лица, односно поверилаца привредног друштва које је покренуло ликвидациони поступак. Основна правна премиса института ликвидације привредног друштва јесте довољан обим средстава која су довољна за намирење свих обавеза друштва. Отварањем ликвидационог поступка спровођење свих процесних радњи је дато у надлежност ликвидационог управника. У својим активностима, које имају за циљ окончање поступка ликвидације привредног друштва, ликвидациони управник спроводи активности које осигуравају поштовање законом прописаних норми поступка. Схватајући да се ликвидација може спровести само када друштво има довољно средстава за намирење свих својих обавеза према трећим лицима, ликвидациони управник има примарни задатак да осигура могућност спровођења ликвидације. На основу уврћене листе потраживања, ликвидациони управник саставља почетни ликвидациони извештај у којем се процењује укупан обим обавеза друштва према пристиглим и признатим потраживањима познатих поверилаца, у односу на процењена средства са којима друштво располаже. Уколико је однос између ових категорија позитиван у корист друштва, онда се поступак ликвидације може неометано наставити и у коначности окончати. Међутим, у ситуацијама када извештај указује на недовољан обим средстава за намирење свих обавеза друштва, ликвидациони управник је дужан да констатује дато стање, те да у складу са својим овлашћењима прекине поступак ликвидације привредног друштва, и да сходно одредбама Закона о стечају, предложи покретање стечајног поступка.

У теоријском делу истраживања, анализирани су и компаративно упоређени институти ликвидације привредног друштва и стечаја привредног друштва. Унутар научне заједнице, неретко се повлаче одређене паралеле између ова два правна

института, те је део теоријског истраживања имао за циљ да укаже на постојање значајних правних дистинкција које постоје. Одређене правне конекције између два института ипак постоје, на шта указују и одредбе Закона о привредним друштвима, и Закона о стечају. Једна од значајнијих јесте покретање поступка стечаја над привредним друштвом које је претходно започело ликвидациони поступак. У решењу Привредног апелационог суда суд је разматрао и донео одлуку у погледу обавезе подношења предлога за покретање стечајног поступка.

Сентенца:

”Подношењем предлога за покретање стечајног поступка ликвидациони управник, као један од овлашћених предлагача из члана 55.став 4. Закона о стечају, дужан је да поступи у складу са законским одредбама којима се уређује стечајни поступак”.

Ликвидациони управник јесте законски заступник привредног друштва, и истовремено лице које сходно Закону о привредним друштвима, јесте у обавези да се стара о свим аспектима спровођења ликвидационог поступка. У конкретном случају, суд указује на обавезу ликвидационог управника на подношење предлога за покретање стечајног поступка.⁴⁸⁹ Ово је његова обавеза онда када се утврди да обим обавеза

⁴⁸⁹ Из образложења:

”Према стању у списима ликвидациони управник је као предлагач првостепеном суду дана 03.02.2014. године поднео предлог за покретање стечајног поступка над стечајним дужником. Првостепени суд је разматрајући предлог и садржај приложене документације утврдио да је предлагач учинио вероватним постојање разлога за отварање стечајног поступка из члана 11. Закона о стечају (даље: Закон) и применом члана 59. став 1. истог закона наложио предлагачу да уплати предујам на име трошкова отварања стечајног поступка у износу од 450.000,00 динара у року од пет дана од дана добијања решења, под претњом последица пропуштања.

Предлагач је решење којим му је наложена уплата предујма трошкова стечајног поступка примио 19.02.2014. године. Доказ да је у остављеном року од пет дана извршио уплату предујма трошкова није доставио.

Правилно је првостепени суд поступио када је применом члана 59. став 2. Закона одбацио предлог за покретање стечајног поступка над Привредним друштвом ”Г.” д.о.о. Ј. - у ликвидацији.

Одредбом члана 539. Закона о привредним друштвима прописано је да, ако се из почетног ликвидационог биланса или почетног ликвидационог извештаја утврди да имовина друштва није довољна за намирење свих потраживања поверилаца (презадуженост), ликвидациони управник је дужан да надлежном суду поднесе предлог за покретање стечаја у року од 15 дана од дана састављања почетног ликвидационог биланса, односно почетног ликвидационог извештаја.

У конкретном случају ликвидациони управник је поступио у складу са наведеном одредбом и сходно члану 55. став 4. Закона, као овлашћени предлагач поднео предлог за покретање стечајног поступка. Како је својим предлогом учинио вероватним постојање разлога за отварање стечајног поступка из члана 11. Закона, то је првостепени суд правилно поступио када је сходно члану 59. став 1. истог закона наложио ликвидационом управнику, као предлагачу, да уплати трошкове предујма стечајног поступка.”

друштва јесте већи од финансијских могућности друштва. Оно што се посебно адресира као питање од стране суда у конкретном случају, јесте да је ликвидациони управник овлашћени предлагач за покретање стечајног поступка. Он ово право не црпи из Закона о привредним друштвима (према овом закону ово му јесте обавеза), већ исто црпи из одредбе Закона о стечају, која законски овлашћује ово лице као легитимног предлагача за покретање стечајног поступка. Овај став суда јесте исправан, јер *lex generali* јесте Закон о стечају, па сходно томе и примена његових норми има првенство у односу на тзв. потпорне законе, што је у овом случају Закон о привредним друштвима.

9. ЛИКВИДАЦИОНИ ИЗВЕШТАЈ ИЗ КОГА ПРОИЗИЛАЦИ ДА ИМОВИНА ДРУШТВА НИЈЕ ДОВОЉНА ЗА НАМИРЕЊЕ СВИХ ПОВЕРИЛАЦА

Поступак ликвидационог управника

Правни положај ликвидационог управника дефинисан је нормама Закона о привредним друштвима. Као субјекат права чији правни положај произилази из Закона, ликвидациони управник јесте централна фигура ликвидационог поступка. У теоријском делу рада анализирана су сва релевантна правна обележја у контексту права и обавеза ликвидационог управника, и његовог правног положаја као субјекта права који руководи поступком ликвидације привредног друштва. У обрађеном делу истраживања, указано је да ликвидациони управник не само да је централна фигура поступка који законски није могуће спровести без његовог ангажовања, већ је и закључено да је ликвидациони управник лице које правно интегрише најважније управљачке аспекте функционисања друштва за време трајања самог поступка. Поступање ликвидационог управника у законом прописаним случајевима, који имају посебну важност са становишта законодавца, стављају терет одговорности овог лица за низ радњи и активности које се имају спровести у циљу окончања поступка. Именовањем одређеног лица за ликвидационог управника, обим његових обавеза, ако узмемо у обзир само оне које су законом дефинисане као облигаторне, јесу значајне. Као централна фигура поступка, ликвидациони управник представља правну спону између друштва у ликвидацији, Агенције за привредне регистре, и поверилаца друштва. Иницијални акт који је ликвидациони управник дужан да састави јесте почетни ликвидациони извештај. Као документ који има елементе и правног и економског карактера, извештај треба да

представи пресек стања свих релевантних аспеката функционисања друштва које је започело поступак ликвидације, са посебним и законом изузетно важним аспектом процене солвентности привредног друштва и његове економске могућности да све своје обавезе према трећим лицима, односно повериоцима чија су потраживања призната, буду регулисане.

Издвојена судска пракса из домена поступања ликвидационог управника, јесте релевантна у контексту тумачења суда у конкретном случају кад је реч о ситуацијама у којима имовина друштва није довољна за намирење свих поверилаца. Реч је решењу Привредног апелационог суда из 2014. године.

Сентенца:

”Када из ликвидационог извештаја произилази да имовина друштва није довољна за намирење свих поверилаца (презадуженост) обавеза је ликвидационог управника, као овлашћеног предлагача, да надлежном суду поднесе предлог за покретање стечајног поступка”.

Горе наведени случај указује на релевантан став судске праксе који можемо тумачити у два правца. Прво, извод из решења суда јасно указује правни положај ликвидационог управника као субјекта ликвидационог поступка. Ликвидациони управник јесте лице које је објективно и законски одговорно за спровођење низа активности и радњи током трајања поступка. Управо овај случај јасно указује да је степен такве обавезе висок, сходно ставу суда у конкретном случају. Друго, конкретан случај у питању је имао за предмет правну ситуацију у којој, након састављања почетног ликвидационог извештаја, што је такође једна од обавеза ликвидационог управника, тако састављен извештај указује да имовина друштва неће бити довољна за намирење свих поверилаца, што суд детерминише као економско стање презадужености (један од разлога за покретање стечајног поступка сходно Закону о стечају), па је обавеза ликвидационог управника да надлежном суду поднесе предлог за покретање стечајног поступка, што има за последицу обуставу поступка ликвидације, и спровођење стечајног поступка сходно одредбама Закона о стечају. На крају, суд

правилно констатује да ликвидациони управник јесте овлашћени предлагач за покретање стечајног поступка, сходно одредбама Закона о стечају.⁴⁹⁰

10. ИМЕНОВАЊЕ ЛИКВИДАЦИОНОГ УПРАВНИКА НАКОН БРИСАЊА ДРУШТВА ИЗ РЕГИСТРА

Нова ликвидациона маса

Ликвидациони поступак се окончава у складу са Законом о привредним друштвима, на начин који је законом прописан. Институт ликвидације привредног друштва јесте законски нормиран са примарним циљем, окончањем правног субјективитета привредног друштва. Све радње и активности које се спроводе од стране ликвидационог управника и друштва у ликвидацији, током трајања поступка, јесу у служби испуњења тако дефинисаног циља, било да је реч о добровољној или пак принудној ликвидацији привредног друштва. У теоријском делу истраживања, сви аспекти процесног карактера спровођења поступка ликвидације јесу разматрани и анализирани. Констатовано је да, законске норме које уређују поступак ликвидације привредног друштва, представљају правно заокружену целину, те да је законодавац у довољној мери правно иновирао одређена питања од значаја код овог института. Окончање поступка ликвидације може правно последично бити различито, у зависности од низа правно валидиних питања која се могу појавити као мериторна током трајања самог поступка. У редовним ситуацијама, окончање ликвидационог

⁴⁹⁰ Из образложења:

"Према стању у списима ликвидациони управник је као предлагач првостепеном суду дана 03.02.2014. године поднео предлог за покретање стечајног поступка над стечајним дужником. Првостепени суд је разматрајући предлог и садржај приложене документације утврдио да је предлагач учинио вероватним постојање разлога за отварање стечајног поступка из члана 11. Закона о стечају и применом члана 59. став 1. истог закона наложио предлагачу да уплати предум на име трошкова отварањем стечајног поступка у износу од 450.000,00 динара у року од пет дана од дана добијања решења, под претњом последица пропуштања.

У конкретном случају, правни положај привредних друштава, односно овде Привредног друштва "Г. А. С." д.о.о. Ј. у ликвидацији уређен је Законом о привредним друштвима (даље: Закон). Одредбом члана 539. Закона прописано је да, ако се из почетног ликвидационог биланса или почетног ликвидационог извештаја утврди да имовина друштва није довољна за намирење свих потраживања поверилаца (презадуженост), је ликвидациони управник дужан да надлежном суду поднесе предлог за покретање стечаја у року од 15 дана од дана састављања почетног ликвидационог биланса, односно почетног ликвидационог извештаја.

У конкретном случају ликвидациони управник је поступио у складу са наведеном одредбом и сходно члану 55. став 4. као овлашћени предлагач поднео предлог за покретање стечајног поступка."

поступка води ка гашењу правног субјективитета привредног друштва, док у другим случајевима окончање поступка ликвидације може да резултира отварањем стечајног поступка, онда и када имовина друштва није довољна за намирење свих обавеза.

Редован начин окончања поступка ликвидације има за последицу гашење правног субјективитета привредног друштва. Формално-правно, ова одлука почиње да производи правно дејство онда и када је регистрована и објављена од стране Агенције за привредне регистре. Тако објављена одлука последично чини престанак правног субјективитета привредног друштва. Ипак, у одређеним ситуацијама, а схватајући да одређени аспекти процесног карактера, који се односе на сам начин провођења поступка ликвидације јесу специфични, могу се одређена питања јавити као правно валидна и онда када је окончан поступак ликвидације привредног друштва, и када је исто избрисано из регистра АПР-а. Пример судске праксе у овом случају јесте решење Привредног апелационог суда из 2013. године.⁴⁹¹

Сентенца:

”Ако је друштво брисано из регистра, тада више не постоји друштво у ликвидацији коме се може именовати ранији или нови ликвидациони управник, већ се исти може именовати само у случају пронађене нове ликвидационе масе”.

Брисањем друштва из регистра, у правно-формалном смислу, друштво јесте правно непостојеће, самим тим и сва лица која су имала одређене правне афилијације са ликвидираним друштвом. Правно економски сиже ликвидационог поступка јесте везан за имовину друштва у ликвидацији и њену прерасподелу као ликвидационе масе, према екстерним субјектима (повериоцима друштва) и интерним субјектима (власницима друштва). окончање ликвидационог поступка није могуће без потпуног економског нивелисања ликвидационе масе. Ипак, одређена питања као правно релевантна могу се окончати и након завршеног ликвидационог поступка. За последицу иста могу довести и до регистравања нове имовине некада угашеног друштва, која се као таква мора и треба третирати као нова ликвидациона маса. Управо је на примеру решења Привредног апелационог суда ово и потврђено.⁴⁹² Питање које посебно адресира као важно у овом

⁴⁹¹ Решење Привредног апелационог суда, Пвж. 250/2013 од 21.3.2013. године - Судска пракса привредних судова - Билтен бр. 4/2013

⁴⁹² Из образложења:

решењу јесте везано за правну судбину нове ликвидационе масе, и са тим у вези како и на који начин се тако пронађена имовина третира у смислу њене расподеле. У редовном стању поступка, ово питање се адресира од стране ликвидационог управника. Међутим, у овом случају реч је о друштву које је већ ликвидирано, па самим тим и ликвидациони управник као субјекат ликвидационог поступка нема правни легитимитет јер као такав и не постоји. Суд у овом случају закључује да, с обзиром да друштво у ликвидацији више не постоји, па се самим тим и не може именовати ранији или нови ликвидациони управник, именовање новог јесте искључиво могуће само онда када је пронађена нова ликвидациона маса. Оно што није адресирано од стране суда у овом случају, а претпоставка јесте да суд није сматрао исто као важно узимајући у обзир правну природу конкретног случаја, јесте ко и на који начин онда бира у датом случају новог ликвидационог управника. Анализом судске праксе није се дошло до задовољавајућег одговора.

11. ДОЗВОЉЕНОСТ КОНДЕМНАТОРНОГ ЗАХТЕВА ПРЕМА ПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У ЛИКВИДАЦИЈИ

Испуњеност услова

Заштита интереса привредних субјеката у њиховом привредном пословању јесте један од примарних услова који сваки регулаторни систем, као систем права једне државе, мора да афирмише у своје позитивно законодавство. Адекватан ниво правне заштите, као и њена доступност пред државним судовима, или институцијама за алтернативно решавање привредних спорова, јесте правно последично везан за оцену квалитета правне заштите унутар једног правног система. У теоријском делу

Одредбама члана 362. Закона о привредним друштвима, који је важио у време спроведеног поступка ликвидације над друштвом у ликвидацији и у време брисања друштва из регистра, прописан је начин окончања ликвидације једног привредног друштва. Према ставу 6. цитираног члана, ако се накнадно утврди да је потребно спровести даље радње по окончању ликвидације привредног друштва, суд ће на предлог лица које за то има правни интерес, поново именовати ранијег или новог ликвидационог управника. Проблем који се јавља код примене овога члана је у ситуацији ако је друштво већ брисано из регистра, јер тада више не постоји друштво у ликвидацији коме се може именовати ранији или нови ликвидациони управник, већ ликвидациони управник може заступати само пронађену нову ликвидациону масу. Обзиром да у конкретном случају нема доказа да постоји ново пронађена ликвидациона маса, а правно лице у ликвидацији је престало да постоји брисањем из регистра то не постоји ни могућност за именовање ликвидационог управника, како што погрешно закључује првостепени суд.

дисертације, институт ликвидације друштва, неvezано за начин њеног иницирања, јесте анализиран као институт права чији примарни циљ јесте законско регулисање гашења правног субјективитета привредног друштва. Као примарно постављен циљ, законодавац јесте кроз систем норми у овом делу закона, инкорпорисао као једнако значајно питање заштите интереса трећих лица, међу којима су поверилаци са потраживањима према друштву препознати као посебно важна правна категорија. У том смисли, законодавац је прописао доступност правних решења којима се афирмише њихова заштита током трајања и након окончања ликвидационог поступка. Улагање правних лекова, пре свега тужби различитог карактера, јесте као такво могуће и прихваћено као правни механизам у заштити интереса поверилаца друштва у ликвидацији. Право на улагање тужбених захтева јесте препознато и у оквиру судске праксе домаћих судова. У пресуди Привредног апелационог суда из 2015. године, суд је у конкретном случају потврдио право подношења тужбе у току ликвидационог поступка.

Сентенца:

”Поступак ликвидације је један од начина престанка постојања привредног друштва, али уз претходно испуњен услов намирења свих поверилаца у потпуности. Из тог разлога не постоји препрека да се поднесе тужба са кондемпнаторним захтевом према привредном друштву у ликвидацији”.

Пресуда Привредног апелационог суда јесте важна из више правно релевантних разлога. Прво, у пресуди Привредног суда закључује се да је поступак ликвидације привредних друштава једино могуће спровести и окончати кроз испуњење услова намирења свих поверилаца у потпуности.⁴⁹³ Суд у конкретном случају даје потврду законом успостављеног јасног правног стандарда, који код института ликвидације привредног друштва генерише правну претпоставку постојања довољно средстава за намирење свих дуговања привредног друштва, што је нормирано првим чланом Закона

⁴⁹³ Из образложења:

"Другостепени суд налази да тужилац није имао правни интерес да одређује тужбени захтев као утврђујући. Поступак ликвидације резултира престанком постојања привредног друштва, а то претходно подразумева намирење свих поверилаца у потпуности, те не постоји препрека да се поднесе тужба са кондемпнаторним захтевом према привредном друштву у ликвидацији. Из наведених разлога првостепена пресуда је у ставу изреке под И укинута и тужба је у том делу одбачена на основу члана 373. став 1. тачка 4. ЗПП, као у изреци под ИИ ове одлуке."

у којем се дефинише институт ликвидације друштва. Само онда и када друштво има довољно средстава за намирење свих дуговања, односно намирење поверилаца, могуће је спровести поступак ликвидације. Утврђивање потраживања, како као правне категорије, тако и као економске, јесте у надлежности ликвидационог управника. У пракси се поводом питања потраживања углавном појављују две ситуације, оспоравање потраживања у потпуности, и делимично оспоравање потраживања. У оба наведена случаја, заштита интереса треће стране, било да иста имају статус поверилаца или не, мора бити правно могућа, без обзира на започет поступак ликвидације привредног друштва. Управо у предметној пресуди Привредног суда, заузет је став у погледу права на подношење тужбених захтева од стране поверилаца друштва. Суд је пресудио да чињеница да је започет поступак ликвидације привредног друштва, нема правне последице у смислу немогућности подношења релевантних тужбених захтева од стране поверилаца друштва у ликвидацији. У овом случају реч о праву на подношење тужбе са кондемпнаторним захтевом који се упућује према привредном друштву у ликвидацији. Ова врста тужби јесте преовлађујућа врста тужби у споровима између привредних субјеката, а за предмет има захтев тужиоца према суду да исти примора туженог да одговори својој обавези. Законом предвиђена заштита права интереса поверилаца након отварања ликвидационог поступка јесте правилно препозната овом пресудом.

12. ДОЗВОЉЕНОСТ ТУЖБЕ ПРЕМА СУБЈЕКТУ У ЛИКВИДАЦИЈИ

Пријављеност и оспореност потраживања

Ликвидација привредног друштва јесте у процесноправном смислу релативно сложен поступак. Институт ликвидације привредног друштва захтева испуњење низа радњи и активности, пре свега од стране друштва које је иницирало отварање поступка ликвидације, односно онда када је исти наметнут. У централном аспекту спровођења ликвидације, улога и значај ликвидационог управника јесте јасно формирана. Као законски заступник друштва у ликвидацији, и као орган пословођења, ликвидациони управник управља поступком у свим фазама ликвидационог поступка. Један од важнијих аспеката овог поступак јесте онај у којем се утврђује листа поверилаца и износи њихових потраживања. Сходно закону, повериоци привредног друштва јесу сва лица, правна и физичка, према којима друштво у ликвидацији има одређена дуговања.

Утврђена листа поверилаца и износи њихових потраживања представљени у почетном ликвидационом извештају, представљају најрелевантнији документ који је једнаког правног значаја, како за само друштво тако и за трећа лица, односно повериоце друштва. Израдом почетног ликвидационог извештаја, где је претходно утврђена листа поверилаца и њихових потраживања, исти представља правни основ за регулисање дужничко поверилачких односа између друштва у ликвидацији и трећих лица. С обзиром да је израда овог извештаја са пратећим документима у надлежности друштва, односно ликвидационог управника, трећа лица немају могућност утицаја на тако састављен извештај. Другим речима, одређеним лицима може у потпуности или делимично бити оспорено потраживање. У датим околностима, уколико одређено лице сматра да је оштећено, било као категорија лица према којем не постоје дуговања било какве природе, или пак су та дуговања мања од онога што се потражију, иста имају право да оспоре кроз адекватне правне лекове такву једнострану одлуку друштва у ликвидацији. Пример судске праксе по датом питању постоји, и јесте као такав релевантан. У решењу Привредног апелационог суда из 2010. године, суд је разматрао право на остваривање потраживања које је оспорено у ликвидационом поступку.

Сентенца:

”Одлучивање о захтеву запосленог да се бивши послодавац у ликвидацији обавезе да изврши обрачун доприноса за пензијско и инвалидско осигурање за бенефицирани радни стаж, не спада у надлежност суда по правилима парничког поступка. За оставаривање новчаног потраживања према послодавцу у ликвидацији нужна је процесна претпоставка да је потраживање пријављено и оспорено у ликвидационом поступку”

Извод из решења Привредног апелационог суда представља важан извор судске праксе која је релевантна са становишта значаја пријављивања потраживања након отварања ликвидационог поступка.⁴⁹⁴ У теоријском делу дисертације указано је да

⁴⁹⁴ Из образложења:

”Тужбу у овој правној ствари поднела је М.М. из Б. против туженог ДП ”ТИБ” у ликвидацији из Б, наводећи да је била у радном односу на неодређено време код туженог, да је обављала послове прелца до престанка радног односа који је престао због отварања поступка ликвидације, да је остварила право на увећан допринос за бенефициран радни стаж у периоду од 01.01.1990. до 03.07.2009. године, а да тужени није извршио уплату увећаног доприноса. Тужбом је тражено да се туженом наложи да изврши обрачун доприноса за инвалидско и пензијско осигурање за бенефицирано радно место прелца по два месеца

важан аспект ликвидационог поступка јесте оглас друштва у ликвидацији којим се позивају повериоци да пријаве своје потраживање које имају према друштву. Тако пријављена потраживања се у следећој фази поступка анализирају од стране друштва, тј. ликвидационог управника и представљају основ за израду почетног ликвидационог биланса и извештаја. У наведеном примеру судске праксе, суд у свом решењу закључује као процесну претпоставку нужност претходно пријављеног потраживања од стране повериоца, као и његово оспоравање од стране друштва у самом поступку. Другим речима, уколико одређено лице, које је имало потраживања према привредном друштву пре отварања ликвидационог поступка, није пријавило потраживање у законом дефинисаном року након отварања поступка ликвидације и оглашавања позива повериоцима да пријаве своје потраживање, онда не постоји процесна претпоставка вођења спора против друштва у ликвидацији јер основ спора није постојећи, тј. друштво није запримило захтев за евидентирање потраживања и оно као такво није ни могло бити предмет оспоравања у ликвидационом поступку. Став судске праксе јесте исправан, јер би супротно становиште довело у питању не само правну сигурност свих учесника у ликвидационом поступку, већ би у потпуности могло довести до нарушења основних правних претпоставки отварања ликвидационог поступка, као што је она у којој се захтева довољно средстава за намирење свих дугова. Из тог разлога, јесте правно валидно и потребно да се питање утврђивања и оспоравања потраживања у ликвидационом поступку, може разматрати у судском поступку само ако је исто претходно валидно и у року пријављено од стране конкретног поверилаца. У свим другим случајевима, суд нема право да разматра такве захтеве, што јесте тумечење које се изводи из дела решења Привредног апелационог суда у анализираном предмету.

годишње за период од 01.01.1990. до 03.07.2009. године, да сачини образац М8 и изврши уплату Филијали ПИО П. по стопама на дан уплате у року од осам дана од пријема писаног отправак пресуде.

Правилно првостепени суд закључује да је тужба недозвољена. Према члану 1. Закона о парничном поступку, по правилима овог поступка пружа се судска правна заштита приликом решавања грађанско правних спорова из личних, породичних, радних, трговачких, имовинско правних и других грађанско правних односа, осим спорова за које је посебним законом предвиђена друга врста поступка. За остваривање права која проистичу из радног односа, а у вези са уплатом доприноса за пензијско и инвалидско осигурање попуњавањем обрасца и вршењем уплате надлежној Филијали пензијског инвалидског осигурања, не може се водити поступак по правилима парничног поступка у овој фази поступка, већ се ова права могу остваривати пред другим надлежним органима, према правилима других поступака, све под условом да послодавац, у овом случају тужени, на захтев бившег запосленог овде тужиље, не донесе одлуку о постојању права на бенефицирани радни стаж и других права који из њега произлазе. Такође, имајући у виду да је над туженим отворен поступак ликвидације, сваки евентуални поверилац таквог субјекта у обавези је да своје потраживање пријави ради изјашњења ликвидационог управника да ли потраживање признаје или оспорава, јер је само оспоравање пријављеног потраживања процесна претпоставка за вођење поступка према правилима парничног поступка. Али наведено важи за новчано потраживање према ликвидационом дужнику."

13. ДОЗВОЉЕНОСТ КОНДЕМНАТОРНОГ ТУЖБЕНОГ ЗАХТЕВА ПРЕМА ПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ У ПОСТУПКУ ЛИКВИДАЦИЈЕ

Потпуно намирење свих поверилаца

Примарни циљ ликвидационог поступка јесте гашење правног субјективитета привредног друштва. Као што је претходно изнето, у сврху остваривања овог циља, законодавац мора да заштити интересе трећих лица, лица која имају статус поверилаца друштва у ликвидацији односно која имају своја потраживања. Ефикасност ликвидационог поступка у крајности се анализира са становишта права, да ли је друштво које је отпочело поступак ликвидације исти окончало, и ако јесте да ли је окончање ликвидације довело до гашења правног субјективитета привредног друштва, или је пак друштво враћено у активни статус привредних друштава, односно да ли је отворен стечајни поступак услед његове несолвености. Управо један од извора судске праксе потврђује изнето становиште. У питању је решење Привредног апелационог суда из 2012. године, који је важан са два аспекта.

Сентенца:

”Поступак ликвидације резултира престанком постојања привредног друштва, а то претходно подразумева намирење свих поверилаца у потпуности. Из тог разлога не постоји препрека за подношење тужбе са кондемнаторним захтевом према привредном друштву у ликвидацији”.

У конкретном примеру судске праксе имамо потврду претходно анализираним другом случаја који је за предмет одлучивања суда имао да разматра питање права на улагање правних лекова, конкретно права на подношење кондемнаторне тужбе.⁴⁹⁵ У

⁴⁹⁵ Из образложења:

”У конкретном случају тужилац је пријавио потраживање које му је признато, али како дужник обавезу према повериоцу није измирио, поверилац има правни интерес за покретање парничног поступка у коме ће стећи пресуду - извршну исправу, која ће бити основ за принудно извршење.

Свако друго решење онемогућило би повериоца да оствари своје право судском заштитом, имајући у виду да у поступку ликвидације, како је регулисано Законом о привредним друштвима (даље: Закон), нема контроле државног органа у односу на рад и поступање ликвидационог управника, а да су

овом примеру, такође се потврђује право подношења тужбе са кондемпнаторним захтевом према привредном друштву у ликвидацији. Други важан аспект ово решења јесте децидан став суда поводом намирења поверилаца друштва у ликвидација. У више наврата, у раду је указано да потпуно намирење свих поверилаца друштва представља *conditio sine qua* у смислу окончања ликвидационог поступка, те да основ поступка јесте детерминисан испуњењем овог услова. Потврда изнетог јесте валидирана релевантним ставовима научне заједнице, док судска пракса додатно потврђује изнето. У овом случају, суд правилно закључује две важне чињенице, да поступак ликвидације у крајности резултира престанком постојања привредног друштва⁴⁹⁶, док друга важна чињеница јесте да се поступак ликвидације може окончати само уз претходно намирење свих поверилаца у потпуности. Примери судске праксе као што је ова дају на додатној валидности тумачења позитивног права и његових решења, што представља додатну потврду изнетих закључака.

одредбе о његовој одговорности за штету и одговорности оснивача за обавезе до висине примљеног износа из ликвидационог остатка недовољне, имајући у виду да поново упућују повериоце на вођење парнице.

Такође, Привредни апелациони суд налази да је првостепени суд погрешно поступио када је захтев тужиоца за исплату утврђених зарада одбацио и из разлога што је тужбени захтев могао бити опредељен само као утврђујући. У конкретном случају ради се о поступку ликвидације који је над туженим покренут на основу одлуке скупштине чланова туженог и који резултира престанком постојања привредног друштва, сходно Закону, а то претходно подразумева намирење свих поверилаца у потпуности. У таквој ситуацији нема места примени Закона о стечају, нити постоји препрека да се поступа по кондемпнаторном захтеву према привредном друштву у ликвидацији."

⁴⁹⁶ Овде би смо могли дати и малу критику начину формулисана овог става, јер поступак ликвидације не мора нужно у свим случајевима да резултира престанком постојања привредног друштва, што смо утврдили код отварања стечајног поступка након започето ликвидационог поступка, односно обуставом ликвидације од стране друштва.

ЗАКЉУЧАК

Институт ликвидације привредног друштва представља важан нормативни сегмент сваког правног система у области статусноправног уређења привредних друштава. Динамика пословања условила је потребу за значајне промене у правном режиму оснивања, управљања и гашења привредних друштава. Правни системи држава имају потребу за креирањем и иновирањем корпуса легислативних прописа који ће бити у служби потреба савременог привредног пословања, али који ће истовремено бити у функцији заштите партикуларних интереса трећих лица. Институт ликвидације привредног друштва у свим својим појавним облицима јесте важан институт корпоративног права, који на законом установљен начин нормативно интегрише поступак гашења привредног субјекта и његовог правног постојања онда када друштво има довољно средстава за намирење свих својих обавеза. Предмет истраживања у овом раду је био институт добровољне ликвидације привредног друштва у праву Р. Србије. Научна и друштвена оправданост истраживања је елаборисана у уводном делу рада, те се као закључни сегменти истог може потврдити као исправно изабран опсег истраживања који је оправдао свој дефинисани истраживачки опус. Истраживање је конципирано у складу са општим предметом истраживања, уз јасно одређене циљеве истраживања. Тако дефинисани циљеви су представљали основ за одређивање свих хипотеза истраживања. У складу са циљевима истраживања и постављеним хипотезама, концепт истраживања је уважио дате смернице, па је сходно томе и структура рада конципирана у складу са истим. Сви дефинисани циљеви истраживања су испуњени, док је свака од утврђених хипотеза истраживања проверена кроз различите сегменте истраживачког рада. У складу са тим, закључци изведеног истраживања су последично повезани са свим сегментима спроведеног истраживања.

Први сегмент истраживања је био фокусиран на детерминисању ширег концепта правног института добровољне ликвидације привредног друштва, уз компаративну анализу овог института и других облика престанка привредних друштава. Овај сегмент истраживања је у фокус ставио шири контекст института ликвидације привредног друштва са посебним освртом на институт добровољне ликвидације. У оквиру овог дела истраживања посебно је дат широк спектар научно релевантних становишта у погледу општег детерминисања института ликвидације привредног друштва не бази теоријских ставова. Закључено је да законски опис појма ликвидације привредног

друштва није у класичном – номотехничком смислу написан, те да законодавац у Р. Србији не дефинише појам ликвидације, већ то исто чини на посредан начин тиме што прописује законске услове за иницирање почетка института ликвидације. Исти нормативни принцип јесте примењен и када је реч о принудној ликвидацији. Са тим у вези мишљење аутора рада је да ово законско решење као такво има недостатке, јер изостанак јасно прецизираног правно дефинисаног појма ликвидације је нормативно мање квалитативно решење, у односу на легислативну могућност законодавца да дати институт јасно дефинише као законски појам. Појам ликвидације јесте посредно одређен у другом делу закона у којем су нормативно прописани начини престанка различитих форми привредних друштава, међу које спада и институт ликвидације друштва. Закључак је да ликвидација привредног друштва јесте законом установљен начин престанка привредног друштва и његовог правног субјективитета, док одредбе закона које уређују сам институт ликвидације исто не дефинишу. Мишљење аутора је да је законодавац пропустио прилику да једнообразно без *”посредног упућивања на друге делове закона”* дефинише појам ликвидације. Аутор је става да би законски опис појма ликвидације требало да гласи овако: *ликвидација друштва је престанак привредног друштва уз његово брисање из регистра привредних субјеката, и спроводи се када друштво има довољно средстава за намирeње свих својих обавеза*. На овај начин је дефинисан *”појам”* ликвидације друштва и истовремено законски задржан когентни услов за спровођење ликвидације – довољно средстава за намирeње свих обавеза привредног друштва. Последично овим је делимично оборена помоћна хипотеза истраживања – Х1. Поред тога, сматрамо да би основни појам ликвидације морао бити дефинисан у два става, где први дефинише појам ликвидације друштва и законске услове за спровођење ликвидације друштва, док би други став истог члана ближе дефинисао шта у смислу закона представља појам *”довољно средстава”* са становишта економског стања привредног друштва, јер је у спроведеном истраживању закључено да овако дефинисан појам није довољно прецизан, те да у пракси неретко ствара проблем његово тумачење.

Други сегмент докторске дисертације имао је за предмет анализу процесноправних аспеката спровођења поступка добровољне ликвидације привредног друштва. У оквиру овог сегмента рада анализирани су све радње прописане законом које се имају спровести, од иницијалног акта отварања ликвидационог поступка па све до окончања поступка и гашења правног субјективитета привредног друштва. У основи законодавац је адекватно нормирао процесноправне аспекте спровођења поступка

ликвидације, јасно дефинисао рокове који се имају испоштовати, субјекте који су одговорни за различите радње унутар самог поступка, као и друга процесноправна питања од значаја за заштиту интереса трећих лица. Актуелна законска решења нису се у значајном нормативном обиму мењала у односу на претходна законска решења из 2004. године. Новина у смислу процесних рокова односи на крајњи рок за састављање почетног ликвидационог извештаја који је продужен за 30 дана у односу на претходно законско решење. Уважавајући чињеницу значаја почетног ликвидационог извештаја, а узимајући у обзир и строгост рокова у којима се ликвидациони поступак спроводи, односно општи рок у којем се мора окончати, разумљиво је да законодавац користи сваку нормативну прилику да роковима детерминише одређене фазе ликвидационог поступка, што јесте учињено и у делу закона који уређује област ликвидационог биланса, односно ликвидационих извештаја. Строгост рокова који су законом дефинисани морају се тумачити као рокови когентног карактера, иако законодавац не прописује било какве санкције за друштво у смислу прекорачења ових рокова. Са тим у вези, констатовано је да постоји простор за нормативно унапређење самог ликвидационог поступка. Тако је закључено да иако законодавац јасно прописује рокове у којима су субјекти ликвидационог поступка дужни да обаве одређене активности и усвоје одређена правна акта од значаја за окончање поступка, не постоје прописане санкција за њихово кршење. Изнет је став да овај приступ законодавца јесте у основи погрешан, те да свако непоштовање законом дефинисаних рокова мора бити пропраћено и законом дефинисаном санкцијом за такво понашање одговорних субјеката у друштву у ликвидацији. Када су у питању процесни аспекти спровођења ликвидационог поступка, закључено је да низ докумената који се састављају током трајања поступка имају за циљ да прикажу релевантне податке економског карактера о стању у привредном друштву. Одговорност за састављање ових извештаја је на ликвидационом управнику као органу пословођења друштва у ликвидацији, што уз чињеницу да ово лице јесте и орган заступања друштва у ликвидацији, чини да исти јесте и централна фигура ликвидационог поступка. У раду су анализиране све релеванте дужности ликвидационог управника, као и права која му сходно закону припадају. Свакако да чињеница да ово лице јесте, и орган заступања, и орган пословођења друштва у ликвидацији, чини да обим његових дужности буде знатно већег карактера у односу на права која из такве функције произилазе.

Управо је правни положај ликвидационог управника био предмет истраживања трећег сегмента рада. У оквиру овог поглавља анализирана су сва релевантна питања од

значаја у вези са правним положајем ликвидационог управника, правима и обавезама која произилазе из функције овог субјекта сходно Закону о привредним друштвима. Доминантан фокус овог сегмента истраживања је био на обавезама које, сходно функцијама које обавља, има ликвидациони управник. Отварањем ликвидационог поступка, друштво прелази у ванредни режим пословања, у којем дотадашњи органи друштва односно лица, губе правни значај у смислу њихових овлашћења, те се две од три најважније функције у друштву, пословођење и заступање, преносе на именованог ликвидационог управника. У начелу је констатовано да правни положај управника, како када су у питању његова права, тако и када су у питање његове обавезе али и одговорност, јесте адекватно законски нормиран, те да у основи не постоје посебне критике које би смо упутили законодавцу у контексту начина нормирања правног положаја ликвидационог управника. Ово је потврђено и кроз упоредноправну анализу института добровољне ликвидације привредног друштва, те је констатовано да правни положај ликвидационог управника јесте релативно слично нормиран и у релевантним законима држава региона. Законодавац је адекватно законски нормирао све релевантне ситуације, те и сама стручна односно научна јавност, нема посебних замерки на аспект нормативног уређења датог питања. Са тим у вези постоји једно питање које се поставило као релевантно, а то је питање права на заступање. Наиме, релативно нове измене Закона о привредним друштвима су нормирале могућност да право на заступање, поред физичких лица, има и правно лице. Ликвидациони управник је лице које је законски заступник привредног друштва, и досадашња нормативна пракса је да то лице буде физичко лице. Питање које је у раду постављено је да ли за ликвидационог управника може бити именовано и правно лице, с обзиром на чињеницу да правна лица сходно закону могу бити законски заступници привредног друштва. Упоредно законодавство, конкретно Закон о трговачким друштвима Р. Хрватске, је екциплитно прописао да ликвидациони управник може бити и правно и физичко лице. Са друге стране, наш законодавац се не бави овим питањем у оквиру дела закона који адресира институт ликвидације привредног друштва, али у сегменту права на заступање ипак јесте прописао такво право и за правна, и за физичка лица. По овом питању нисмо нашли релевантна мишљења стручне, односно научне јавности, док у судској пракси дато питање није било предмет разматрања. Мишљења смо да иако законодавац није екциплитно нормирао дато питање, става смо да сходно чињеници да право на законско заступање имају и правна лица, да такво право може бити основ и приликом именовања ликвидационог управника. Свакако да би будуће изменен закона могле додатно да оснаже

ово тумачање, те да такво стање нормативно прецизирају, имајући у виду чињеницу да и упоредно законодавство исто препознаје.

Четврти део докторске дисертације је био оријентисан на упоредноправну анализу института добровољне ликвидације привредног друштва у државама региона. Циљ истраживања је била анализа релевантних прописа у државама окружења које нормативно уређују институт ликвидације привредних друштава и упоредноправни коментар таквих решења у односу на релевантан пропис у Р. Србији. Истраживање је обухватило нормативно уређење института ликвидације привредног друштва у Р. Црној Гори, Босни и Херцеговини и Р. Хрватској. На основу спроведеног истраживања потврђена је помоћна хипотеза ХЗ, те се закључује да институт ликвидације привредног друштва јесте релативно слично нормиран у државама овог простора. Такође је закључено да су државе, које су раније започеле приступне преговоре о уласку у Европску унију, односно оне које су већ ушле у њу, своје законодавство додатно усагласиле са захтевима на овом пољу, те је закључено да је Р. Хрватска институт ликвидације привредног односно трговачког друштва, најкохерентније уредила, и да сам текст закона јесте према мишљењу овог аутора номотехнички, најквалитетнији у односу на друге законе. Квалитет законских текстова Р. Србије и Р. Црне Горе, је на релативно сличном нивоу, уз одређене критике које су у овом сегменту рада упућене на рачун црногорског закона, у делу који се односи на сам обим законског текста и непотребно коришћење упућујућих норми. Специфичност државног уређења Босне и Херцеговине је додатно усложнило овај упоредноправни сегмент истраживања, док су сама законска решења, како у Федерацији БиХ, тако и у Р. Српској, критикована у сегментима постојања два а не једног релевантног правног прописа, збуњујућег карактера норми у смислу примене истих сходно различитим законима, као и чињеници да се сам поступак ликвидације спроводи пред државним судовима који су стварно надлежни за спровођење стечајног поступка. У контексту анализе која је спроведена у овом сегменту рада, као позитивно решење које се може инкорпорисати у домаће право јесте институт скраћеног ликвидационог поступка, који умногоме убразава редовни начин спровођења ликвидације, те би као такав могао бити предмет законског нормирања у будућим изменама Закона о привредним друштвима.

Пети сегмент истраживања је предметно био оријентисан на анализи примене института ликвидације банака и осигуравајућих друштава. Реч је о привредним друштвима која се оснивају у форми акционарских друштава, али су она, сходно њиховом значају на финансијском тржишту, посебним прописима уређена. Са тим у

вези је анализиран Закон о стечају и ликвидацији банака и осигуравајућих друштава, као *lex specialis* пропис, уз допунску анализу норми Закона о банкама и Закона о осигурању, односно Закона о привредним друштвима. Специфичност правног положаја ових субјеката јесте у регулаторној функцији коју обавља Народна банка Србије. Ова институција је субјекат од посебног значаја у смислу оснивања, управљања и гашења наведених правних субјеката. Општи закључак овог сегмента рада је да поступак ликвидације ових правних субјеката јесте умногоме различит у односу на поступак ликвидације привредних друштава сходно одредбама Закона о привредним друштвима. Констатовано је да долази до интелполисања материјалних одредаба Закона о стечају и Закона о стечају и ликвидацији банака и осигуравајућих друштава. Са тим у вези, главни закључак јесте да ликвидациони поступак, који се спроводи над овим субјектима и сходно овом закону, не представља ништа друго него поступак који се води сходно материјалним и процесним аспектима стечајног права, уз мања ограничења односно модификацију примене тих норми. Такође је закључено да ликвидација према Закону о стечају и ликвидацији банака и осигуравајућих друштава јесте у процесном, али и материјалном смислу, институт стечаја односно стечајног поступка, који је делимично модификован. Констатовано је да постоји већи степен правне корелације између стечаја и ликвидације банака, осигуравајућих друштава и лизинг друштава сходно овом закону, него што постоји правна сличност између института ликвидације према одредбама Закона о привредним друштвима, у односу на правно регулисање ликвидације на начин како је то учињено нормативним решењима садржаним у Закону о стечају и ликвидацији банака и осигуравајућих друштва.

Емпиријски сегмент истраживања је обухватио анализу релевантних пресуда, решења и мишљења судова свих инстанци у Р. Србији, а који су за предмет имали институт ликвидације привредног друштва. Сваки пример судске праксе је методолошки анализиран на идентичан начин, уз давање адекватних коментара за сваки од анализираних примера. Општи закључак емпиријског сегмента истраживања јесте да судови у пракси немају проблема у тумачењу материјалних прописа. Становишта судова у анализираним случајевима су у корелацији са теоријски ставовима стручне и научне јавности. Овим је потврђено да је институт ликвидације привредног друштва квалитетно нормиран институт домаћег права, те да у пракси судови немају посебне проблема у тумачењу прописа и њиховој примени.

Спроведено истраживање је потврдило основну хипотезу Х1. Закон о привредним друштвима јесте пропис који је доминантно легислативно уредио област

добровољне ликвидације привредних друштава на потпун начин. Као такав пропис исти представља квалитетну нормативну надградњу у односу на претходни закон и као такав јесте саобразан са позитивноправним решењима правних система држава региона. Помоћна хипотеза Х2 је делимично потврђена. Закон о привредним друштвима јесте легислативни искорак напред у односу на претходни закон у делу који уређује институт ликвидације привредног друштва, али су измене у односу на претходни пропис минималног нормативног карактера, што је у истраживању потврђено. Помоћна хипотеза Х3 је потврђена. Нормативна решења садржана у правним системима држава у региону су делимично међусобно усклађена у погледу основних правних решења из домена законских одредаба које уређују институт ликвидације.

ЛИТЕРАТУРА

Научна и стручна литература:

1. Аврамовић, Ненад, Перишић, Владан С. (2011). Привредна друштва у ликвидацији, Актуелне промене у правном систему држава у региону = Actual changes in the legal system of the countries of region : [зборник реферата са међународног научног скупа одржаног од 22-24. септембра 2011. године у Сомбору.] - Стр. 291-302
2. Ајншпилер-Поповић, Гордана (2016). Положај запослених у случају ликвидације послодавца, Избор судске праксе : стручно-информативни часопис ИССН: 0354-3226.- Год. 24, бр. 5 (2016), стр. 14-18
3. Ајншпилер-Поповић, Гордана (2016). Положај запослених у случају ликвидације послодавца,Најзначајније новине у прописима о раду и по основу рада : зборник радова.- Стр. 151-168
4. Антић, Иван (1998). Престанак предузећа у поступку ликвидације, Рачуноводствена пракса : приручник за рачуноводство и пословне финансије ИССН: 1450-6106.- 43, 21 (1998), стр. 55-68
5. Арсић, Зоран (1998). Ликвидација акционарског друштва, Право - теорија и пракса : часопис Савеза удружења правника Војводине ИССН: 0352-3713.- 15, 2 (1998), стр. 40-48
6. Богдановић, Славко (1989). Престанак привредних предузећа, Београд : Научна књига, 1989 (Бор : Бакар), ИСБН 86-23-05074-6 (брош.)
7. Василић, Јелисавета (1998). Заштита права радника у случају ликвидације, односно престанка рада организације и социјално право : часопис за теорију и праксу радног и социјалног права ИССН: 1450-5800.- 3/6 (1998), стр. 303-309
8. Васиљевић, Мирко (2002). Право мањинских чланова (акционара) на покретање поступка ликвидације друштва капитала, Правни живот : часопис за правну теорију и праксу ИССН: 0350-0500.- Вол. 51, бр. 11 (2002), стр. 11-22
9. Велимировић, Михаило (2006). Стечај и ликвидација банака, Правни живот : часопис за правну теорију и праксу ИССН: 0350-0500.- Год. 55, књ. 500, бр. 7/8 (2006), стр. 7-18

10. Величковић, Јована (2015). Остваривање потраживања према дужнику у ликвидацији, Право и привреда : часопис за привредноправну теорију и праксу ИССН: 0354-3501.- Год. 53, бр. 10/12 (2015), стр. 56-78
11. Владимир Козар и Чедомир Голубовић (1998). Актуелна судска пракса : извршни поступак, стечај, принудно поравнање и ликвидација / приредили Владимир Козар и Чедомир Голубовић, Београд : Пословни биро, 1998 (Београд : Бирографија), ИСБН 86-7889-011-8 (брош.
12. Говедарица, Милета (2010). Последице ликвидације привредног друштва, Правни информатор : стручно-информативни часопис ИССН: 1450-7137.- Год 13, бр. 11 (2010), стр. 5-10
13. Дабић, Љубиша (2012). Принудна ликвидација привредног друштва, Право и привреда : часопис за привредноправну теорију и праксу ИССН: 0354-3501.- Год. 49, бр. 4/6 (2012), стр. 118-131
14. Дилпарић, Градимир (2001). Ликвидација предузећа које није организовано у складу са законом, Судска пракса привредних судова : билтен ИССН: 0354-8023.- Бр. 1 (2001), стр. 118-124
15. Димитријевић, Душко (2009). Директива о санацији и ликвидацији осигуравајућих установа (2001/17/ЕЦ) 2009, Водич кроз право Европске уније.- Стр. 486-492
16. Добровољна ликвидација предузећа : рачуноводствено-порески аспект, Привредник : лист за примену прописа у пракси ИССН: 0354-9275.- 4, 78/79 (1999), стр. 63-64
17. Здравковић, Ивана (2015). Ликвидација привредног друштва у праву Републике Србије, Право : теорија и пракса : часопис Савеза удружења правника Војводине ИССН: 0352-3713.- Год. 32, бр. 10/12 (2015), стр. 23-34
18. Иванка Лекић (1999). Судска пракса привредних судова у спровођењу поступка ликвидације, Консултант : часопис за порезе, рачуноводство и пословне финансије ИССН: 1450-7811.- 1, 21 (1999), стр. 9-15
19. Илић-Попов, Гордана (2012). Порески аспекти ликвидације привредних друштава, Усклађивање пословног права Србије са правом Европске уније : 2012.- Стр. 356-374
20. Јовановић-Заттила, Милена Љ., Драгићевић, Марија (2015). Претпоставке (не)успешне примене института реорганизације у пракси Републике Србије,

- Право и привреда : часопис за привредноправну теорију и праксу ИССН: 0354-3501.- Год. 53, бр. 7/9 (2015), стр. 309-326
21. Јокић, Стојан (2006). Ликвидација банке - одлагање отварања и провођења поступка ликвидације, Приватизација и стечај.- Стр. 43-67
 22. Кнежевић, Мирјана (2009). Ликвидација друштва за осигурање, Банкарство ИССН: 1451-4354.- Год. 38, бр. 3/4 (2009), стр. 66-75
 23. Кнежевић, Мирјана (2013). Ликвидација банака са посебним освртом на оправданост посебног законског уређења и прихватање појединих законских решења, Правни живот : часопис за правну теорију и праксу ИССН: 0350-0500.- Год. 62, књ. 565, бр. 11 (2013), стр. 575-588
 24. Ковачевић, Предраг (2011). Могућност изигравања поверилаца због правне празнине у Закону о привредним друштвима, Билтен ИССН: 2217-4419.- Год. 57, бр. 3 (2011), стр. 65-68
 25. Козар, Владимир (1996). Принудно поравнање, стечај и ликвидација, Београд : Савремена администрација, 1996
 26. Козар, Владимир (2008). Посебна правила поступка у парницама поводом стечаја и ликвидације, Законодавство и пракса : зборник радова са регионалне конференције о стечају, Бања Лука 14. и 15. фебруар 2008. = Legislation and Practice : collection of reports presented at the regional conference on insolvency, Бања Лука 14th and 15th of February 2008.- Стр. 85-100
 27. Козар, Владимир (2008). Пребијање потраживања у парницама поводом стечаја и ликвидације, Правни информатор : стручно-информативни часопис ИССН: 1450-7137.- Год. 11, бр. 7/8 (2008), стр. 9-18
 28. Козар, Владимир (2011). Коментар стечајних закона : Закона о стечају и Закона о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање Београд : Пословни биро, 2010 (Београд : Бирографија), ИСБН 978-86-7889-371-1 (брош.)
 29. Козар, Владимир (2012). Пренос имовине и обавеза банке којој је одузета дозвола за рад, Правни информатор : стручно-информативни часопис ИССН: 1450-7137.- Год. 15, бр. 7/8 (2012), стр. 3-9
 30. Козар, Владимир (2012). Стечај и ликвидација банака и друштава за осигурање : измене и допуне Закона, Правни информатор : стручно-информативни часопис ИССН: 1450-7137.- Год. 14, бр. 3 (2011), стр. 12-18
 31. Кусовац, Вера (1999). Права запослених којима је радни однос престао због стечаја, ликвидације и у другим случајевима престанка рада послодавца,

- Консултант : часопис за порезе, рачуноводство и пословне финансије ИССН: 1450-7811.- 1, 17 (1999), стр. 29-31
32. Лазаревић, Радомир (2006). Ликвидација привредног друштва са посебним освртом на ликвидацију акционарског друштва, Акционарска друштва, берзе и акције : АБА : (специјалистичке студије - зборник радова).- стр. 321-335
33. Лапчевић, Стеван (1991). Принудно поравнање, стечај и ликвидација, Финансије и рачуноводство : часопис Савеза рачуноводствених и финансијских радника БиХ и предузећа "ФЕБ" : стручно-инструктивни савјетник ИССН: 0352-2830.- 15, 202/203, стр. 17-48
34. Марковић, Велисав (2013). Добровољна ликвидација привредних друштава, Право : теорија и пракса : часопис Савеза удружења правника Војводине ИССН: 0352-3713.- Год. 30, бр. 1-3 (2013), стр. 69-84
35. Милан Миловић (2003). Положај и права радника у поступцима: стечаја, принудног поравнања и ликвидације правних лица (привредних субјеката), Судска пракса : југословенски стручно-информативни часопис ИССН: 0351-5036.- Год. 23, бр. 2/3 (2003), стр. 54-57
36. Милановић, Тихомир (2005). Ликвидација привредног друштва, Правни информатор : стручно-информативни часопис ИССН: 1450-7137.- Год. 8, бр. 7/8 (2005), стр. 38-43
37. Миленовић, Дара (2008). Напомене о неким питањима ликвидације привредних друштава према Закону о привредним друштвима, Правни живот : часопис за правну теорију и праксу ИССН: 0350-0500.- Год. 57, књ. 522, бр. 12 (2008), стр. 31-49
38. Миленовић, Дара (2013). Ликвидациони управник, <http://www.pravnifis.rs/Download/Zbornik-Harmonizacija/HGPIV2.pdf>, Зборник радова.- Стр. 377-392
39. Мићовић, Миодраг (2016). Опоравак и ликвидација друштва за осигурање и банака према Директивама ЕУ, Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније. [Књ. 3].- Стр. [415] - 423
40. Мркшић, Драган (2004). Актуелна питања ликвидације и исплате накнаде штета, Накнада штете и уговор о осигурању : зборник радова са Саветовања одржаног на Златибору од 18. 02. - 20. 02. 2004. године.- Стр. 87-98

41. Павић, Милан (2001). Добровољна ликвидација привредног друштва, Привредник : лист за примену прописа у пракси ИССН: 0354-9275.- Год. 6, бр. 124 (2001), стр. 11-13
42. Павић, Милан, Дилпарић, Градимир (1998). Добровољна ликвидација акционарског друштва, Правни живот : часопис за правну теорију и праксу ИССН: 0350-0500.- Год. 45, књ. 428, бр. 11 (1996), стр. 195-211
43. Павличић, Томаш (1991). Приручник о ванстечајном поравнању и поступку ликвидације : обрасци, објашњења, судска пракса, Београд : Пословна политика, 1991 (Београд : БМГ) ИСБН 86-7007-005-7 (картон)
44. Петровић, Здравко, Козар, Владимир (2006). Процесно-правни аспекти престанка друштва за осигурање у поступку стечаја, принудне и добровољне ликвидације, Парнични и извршни поступак, накнада штете и осигурање : [зборник радова] : [ИХ редовно] саветовање са међународним учешћем.- Стр. 51-71
45. Пљакић, Љубодраг (2008). Принудна ликвидација субјекта приватизације, Правни информатор : стручно-информативни часопис ИССН: 1450-7137.- Год. 11, бр. 12 (2008), стр. 3-4
46. Поступак редовне ликвидације пред привредним судовима, Привредник : лист за примену прописа у пракси ИССН: 0354-9275.- 5, 86 (2000), стр. 64-65
47. Радовић, Марко (2017). Намирење поверилаца у поступку принудне ликвидације друштва за осигурање, Право и привреда : часопис за привредноправну теорију и праксу ИССН: 0354-3501.- Год. 55, бр. 7/9 (2017), стр. 447-465
48. Ристановић, Вид (2003). Осврт на ликвидацију великих пословних банака, Економски анали : орган Економског факултета у Београду ИССН: 0013-3264.- Год. 47, тематски бр. (2003), стр. 252-255
49. Слијепчевић, Драгиша (2001). Привремене мере у поступку стечаја и ликвидације, Судска пракса привредних судова : билтен ИССН: 0354-8023.- Бр. 3 (2001), стр. 110-121
50. Слијепчевић, Драгиша (2008). Ликвидација друштва за осигурање, Избор судске праксе : стручно-информативни часопис ИССН: 0354-3226.- Год. 16, бр. 11 (2008), стр. 17-23
51. Сокић, Сретен (1976). Ликвидација привредних организација, Мали лексикон самоуправљача (1976).- Стр. 216

52. Стефановић, Златко (2010). Последице брисања правног лица из регистра без спровођења поступка стечаја или ликвидације [Електронски извор], Параграф Лех, Правна база [Електронски извор] ИССН: 2334-6086.- Бр. 341 (2010)
53. Стефановић, Златко (2010). Располагање средствима која преостану после намирења поверилаца у поступку ликвидације д.о.о. [Електронски извор], Параграф Лех, Правна база [Електронски извор] ИССН: 2334-6086.- Бр. 323 (2010)
54. Стефановић, Златко (2011). Ликвидација и немогућност намирења поверилаца, Параграф Лех, Правна база [Електронски извор] ИССН: 2334-6086.- Бр. 352
55. Стефановић, Златко (2011). Право привредног друштва у ликвидацији да региструје сопствено возило, Параграф Лех, Правна база [Електронски извор] ИССН: 2334-6086.- Бр. 355 (2011)
56. Тагић, Милен (1999). Ликвидација правних лица Врста, Консултант : часопис за порезе, рачуноводство и пословне финансије ИССН: 1450-7811.- 1, 21 (1999), стр. 3-8
57. Тешић, Милорад (1998). Наплата потраживања поверилаца у поступку стечаја и ликвидације : пракса привредних судова, Привредник : лист за примену прописа у пракси ИССН: 0354-9275.- 3, 44/45 (1998), стр. 74-76
58. Тица, Недељко, Зекић, Владислав, Милић, Драган (2014). Опорезивање добити привредних друштава у ликвидацији и стечају, Агроекономика : часопис Института за економику пољопривреде и социологију села ИССН: 0350-5928.- Бр. 63/64 (2014), стр. 75-83
59. Тодоровић, Зоран (2000). Два вида престанка предузећа: стечај и ликвидација, Рачуноводство и финансије : часопис за питања рачуноводства, финансија, обрачуна, контроле и ревизије ИССН: 0354-9712.- Год. 4, бр. 4 (2000), стр. 63-71
60. Тошковић, Јелена Д., Марковић, Јасна Л., Гачић, Марија Д. (2013). Две дилигенце финансијског стања и финансијске перспективе привредних друштава, Глобална економска криза и пословна економија - изазови теорије и праксе = Global economic crisis and business economics - challenges of theory and practice (2013).- стр. 109-125
61. Ђурчић, Михаило, Дивац, Горан (2016). Правни основ ликвидације предузећа, Гласник за друштвене науке ИССН: 1821-3421.- Год. 8, бр. 8 (2016), стр. 197-207

62. Хајнрих, Јасмина (2012). Специфичности финансијског извештавања у поступку ликвидације, *Анали Економског факултета у Суботици : орган Економског факултета у Суботици* ИССН: 0350-2120.- Год. 48, бр. 27 (2012), стр. 67-81
63. Хрустић, Хасиба (2013). Порески третман ликвидације правних лица, *Гласник Адвокатске коморе Војводине* ИССН: 0017-0933.- Год. 85, књ. 73, бр. 5 (2013), стр. 237-254
64. Цветићанин, Наташа (2014). Прав(н)и значај и место добровољне ликвидације у систему престанка привредних друштава, *Право и привреда : часопис за привредноправну теорију и праксу* ИССН: 0354-3501.- Год. 52, бр. 10/12 (2014), стр. 91-105
65. Цветићанин, Наташа (2015). Могућност сходне примене стечајних прописа у поступку добровољне ликвидације привредних друштава, *Право и привреда : часопис за привредноправну теорију и праксу* ИССН: 0354-3501.- Год. 53, бр. 1/3 (2015), стр. 125-150
66. Чолић, Борисав (2011). Реорганизација и реструктурирање у поступцима стечаја и приватизације : сличности и разлике, *Актуелна питања савременог законодавства : зборник радова са Саветовања правника, 12-16. јун 2011, Будва [у оквиру манифестације] Будвански правнички дани.-* Стр. 271-283
67. Чоловић, Владимир (2003). Директива 2001/17/ЕУ о реорганизацији и ликвидацији осигуравајућих друштава, *Право осигурања у транзицији, Палић, 11-14.04.2003. године : зборник радова.-* Стр. 47-55
68. Чоловић, Владимир (2016). Ликвидација (стечај) осигуравајућих друштава по одредбама уредбе "Солвентност 2", *Европско законодавство* ИССН: 1451-3188.- Год. 15, бр. 56/57 (2016), стр. 200-213
69. Чомић, Михаило (1981). Поступак редовне ликвидације, *Правни живот : часопис за правну теорију и праксу* ИССН: 0350-0500.- бр. 4 (1981), стр. 96-109
70. Чукић, Зоран (2005). Ликвидација привредног друштва, *Судска пракса : југословенски стручно-информативни часопис* ИССН: 0351-5036.- Год. 24, бр. 5 (2005), стр. 74-75
71. Шиповац, Радица, Шиповац, Владимир (2012). Финансијско правне обавезе привредних друштава у ликвидацији, *Савремене тенденције у развоју правних система држава у региону : [зборник радова IX традиционалног међународног научног скупа "Правнички дани проф. др Славко Царић"] = Contemporary trends*

in development of the legal systems of states in the region : [the collection of papers of the 9th Traditional International Counseling "Legal Days Prof. Slavko Carić Ph. D."].

72. Шулејић, Предраг (2009). Нека питања стечаја и ликвидације друштава за осигурање с посебним освртом на дејства у погледу двостранотеретних уговора, Право и привреда : часопис за привредноправну теорију и праксу ИССН: 0354-3501.- Год. 46, бр. 5/8 (2009), стр. 174-184

Нормативни извори:

1. Директива 2007/36/ЕЗ Европског парламента; Директива 2009/102/Европског парламента; Директива Вијећа 2013/24/ЕУ; Директива ЕУ 2017/1132 Европског парламента и Вијећа.
2. Закон о банкама ("*Сл. гласник РС*", бр. 107/2005, 91/2010 и 14/2015)
3. Закон о ликвидационом поступку "*Службене новине Федерације БиХ*", број 29/03
4. Закон о ликвидационом поступку "*Службени гласник Републике Српске*", број 64/02.
5. Закон о осигурању ("*Сл. гласник РС*", бр. 139/2014)
6. Закон о поступку регистрације у Агенцији за привредне регистре ("*Сл. Гласник РС*", бр. 99/2011, 83/2014 и 31/2019)
7. Закон о привредним друштвима (Сл. лист РЦГ", бр. 6/2002, "Сл. лист ЦГ", бр. 17/2007, 80/2008, 40/2010 - др. закон, 36/2011 и 40/2011 - др. закон)
8. Закон о привредним друштвима ("*Сл. гласник РС*", бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018 и 95/2018)
9. Закон о привредним друштвима Р. Српске ("*Сл. гласник РС*", бр. 127/2008, 58/2009, 100/2011, 67/2013, 100/2017 и 82/2019)
10. Закон о привредним друштвима Федерације БиХ "*Службене новине Федерације БиХ*", број 29/03.
11. Закон о рачуноводству ("*Сл. гласник РС*", бр. 62/2013, 30/2018 и 73/2019 - др. закон)
12. Закон о стечају ("*Сл. гласник РС*", бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

13. Закон о стечају и ликвидацији банака и осигуравајућих друштава (*"Сл. гласник РС", бр. 14/2015 и 44/2018 - др. закон*)
14. Закон о трговачким друштвима *NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19*
15. Правилник о садржини и форми образаца финансијских извештаја за привредна друштва, задруге и предузетнике (*"Сл. гласник РС", бр. 95/14 и 144/14*)

Извори судске праксе:

1. Пресуда Привредног апелационог суда, Пж 841/2014(1) од 13.5.2015. године
2. Пресуда Привредног апелационог суда, Пж. 10205/2012 од 28.11.2012. године
3. Пресуда Привредног апелационог суда, Пж. 10439/2012 од 21.2.2013. године
4. Пресуда Привредног апелационог суда, Пж 219/2014 од 13.11.2014. године
5. Пресуда Привредног апелационог суда, Пж 219/2014 од 13.11.2014. године
6. Решење Вишег трговинског суда, Пж. 9172/2007 од 29.11.2007. године
7. Решење Привредног апелационог суда, Пж. 163/2013 од 1.3.2013. године
8. Решење Привредног апелационог суда, Пж. 250/2013 од 21.3.2013. године
9. Решење Привредног апелационог суда, Пж. 4877/2012 од 29.5.2012. године